ANTONII GATTI
PHILOS. ET MEDICI HORTVCCHIENSIS.

TRACTATVS DE COMETIS.

Nunc primùm in lucem editus, cum indice rerum omnium memorabilium locupletißimo.

Vtilis sanè, ac necessarius non magis quidem Philosophis, atque Medicis; quàm cæteris scientiarum professoribus delectabilis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

SVPERIORVM PERMISSV.

ROMÆ, Apud Zannettum, & Ruffinellum. 1587.

Digitized by Google

Digitized by Google

MO MO

ILLVSTR. ATQ. REVER.

D. D. SCIPIONI GONZAGÆ HYEROSOLIMITANO PATRIARCHÆ DIGNISSIMO.

Antonius Gattus æternam precatur fælicitatem.

ETSI vniuersi mortalium animi Illustriß. atq. Reuerendiß. Patriarcha, ita à summi Opificis prouidentia creati sunt, vt rerum vniuersaliter omnium cognitionem adipisci magnopere desiderent; eas tamen res, quæ propter raritatem & nouæ sunt, & admirandæ apparent, multò certe magis & cognoscere peroptant, & promptiùs student. Vel quod eiusmodi maiorem hominibus admirationem (quam olim & antiquis illis primis Philosophis vrgentem fuisse Philosophandi occassionem, literis proditum est, & nobis adhunc etiam vsque diem, acutum esse calcar rerum natu-

Digitized by Google

ras contemplandi experimur) ingerant; Vel fortasse (quod magis crediderim) quia istarum scientia præ ceteris iucundior sit, atque præstantior. Nam quis hominum Solis eclypsim (rarum euentum) quo tellus, omniaque in ipsa contenta radiorum illustratione priuantur, non edoceri desideret? Et quis eiusdem Solis duplicem phantasiam, apparentiamque non intelligere conetur? Quis insuper armatos in aere apparentes milites, horrendumque armorum sonitum non addiscere studebit? Sic etiam pauones illos igneos, qui per aerem aduolantes videntur, multasque eiusdem generis alias mirandas impressiones, quis non velit intelligere? Denique quis lapidum & animalium, quis lactis, ac sanguinis monstrosas pluuias (vt quandoque euenit) ita vt illas omnes statim miratur, timetque, sic non valde easdem cognoscere intendat? Cognouerunt optime sane, ac optarunt simul nouarum istiusmodi rerum præstantiorem, iucundioremque cognitionem quidam non pauci ex antiquis sapientibus; qui adeò (referente Galeno) Solis defectum planius nosse aliquando desiderarunt, vt fixis oculis Solem ipsum intuentes, eos perdere; obcæcarique non curarint. Nec eădem vulgares, indoctæque gentes dulciter non degustarunt: Cum enim aliquid noui, quod rarenter quidem, ac veluti portentũ quoddam euenerit, statim magno desiderio ad eiusmodi euentus feruntur cognitionem omnes: vnde agminatim ad spectaculum celeriter concurrunt, naturãque rei scire magnopere disquirunt, causasque quibus

bus

bus contigerit, ab alijs sapientioribus conantur intelligere. Quod si igitur ea est clementissime Antistes nouarum rerum, portentorumque conditio, ut animos nedum sapientium, sed vulgarium etiam hominum ad ipsarum præ cæteris cunctis cognitionem alliciat; neminem quidem istam meam de Cometis lucubrationem, non magno desiderio, animoque alacri acceptaturum arbitrabor: Siquidem inter raros naturæ euentus, cometæ aduentum rarissimum, magisque mirandum ipse semper existimaui: In quo sane totũ vniuersum à pristino, naturalique statu deflectens alteratur; & homines, qui tremendum spectaculum timent, cum in corpore, tum in animo mutantur. Etenim si prius sanitate fruebantur, ea deperdita, varijs subinde morbis corripiuntur; & si in pace, quieteque viuebant, statim ad rixas, & bella in ospectu cometæ incitantur. Quamquam non possim etiam non confiteri multos contra futuros esse, qui vel tamquam litterarum osores cum Licinio, & Valentiniano Imperatoribus hunc meum aspernabuntur laborem, odioque maxime habebunt; vel ut obtrectatores, alienaque virtutis, ac laudis æmuli, eidem non semper caninè nimis, ac inuide detrahent. At vero quando tibi sapientissime vir istud meum, qualecunque sit, opus gratum, ut spero, esse cognouero, teque idem laudare, approbareque persensero, nihil certe, aut parum virulentas, & caninas nasutorum hominũ obtrectationes reformidabo: quandoquidem vnius probi, laudati, ac sapientis hominis verum testimonium plus

qui-

quidem, quàm multorum malorum, ac inuidorum fal sa opinio valet. Suscipe igitur benignissime Domine sub tuo innatæ protectionis clypeo tractatum meum de Cometis: (qui mei primus est ingenioli fœtus) Nec paruam fortasse nunc voluminis molem, sermonemq. inornatum respicias; sed magnum, ac nobile, quod continet subiectum, maioremque, quo eum tibi dedico, ac dono animum consideres. Si enim tu munusculũ istud non acceptabis, cui nunc illud propriùs, decentiusque debeatur, præter te quidem video habere neminem: Namque sicut Cometa rarum est in aere spectaculũ ita tu rarißimum, nouissimumque naturę existis in terra miraculum: Et quemadmodum cometa illic sursum propter magnum suorum criniũ splendorem quasi cæli stellas occultat; sic tu deorsum hic præ maximis, penèque infinitis & corporis, & animi virtutibus, omnes homines superas, earumque fulgore obumbras: Illud solum certe videtur inter te, ac cometam eße differentiæ, quòd vbi ille timorem hominibus ingerit, dãnumque omnibus minatur, tu contra munificentissime Domine, & spem, & beneficium, vtilitatemque non mediocrem (quæ omnia tuarum virtutum sunt consueta opera) liberali animo, hilarique fronte promittis. Cæterum quid amplius dicam, nihil sane aliud iam occurrit, nisi illas fortè tuas heroicas virtutes, laudesque æternas velim posthæc delineare. Verùm cum videam in hoc me temerarij notam subiturum, dum fesso iam calamo, ac præsenti paruo folio, minorique ingenio aggredi vellem ea, quæ nec centum qui dē

velo-

velocissimis calamis, magnis voluminibus, etiam Cicero, aut Demosthenes ad vnguem præstarent, eas proinde intactas summo iure relinquam. Quamobrẽ vt iam dictis silentium imponatur, bene tantum interim valeas rogo, atque iterum rogo; & me tibi ignotum homunculum à tuorum si forte intrinsecorum magis, chariorumque seruorum consortio tamquam indignum excludes, ad domesticorum minus, atque charorum saltem subditorum numerum excipere non dedigneris. Quod si (vt sperarem) effeceris, mihi certe eris ansa, atque auxilium; vt posthac (si fatis non breui concedam) alia, atque maiora quidem monumentis tradã; & tuo similiter celebratissimo nomini dicem.

Vale Hortucchij Cal. Maij. M.D.LXXXVII.

Digitized by Google

IN TRACTATVM DE COMETIS
Domini Antonij Gatti, Physici acutissimi, & Medici oculatissimi,
Vespasiani de Lectis Marsi Encomion.

QVAMQVAM Antoni vtì fili iucundissime, omnia, quæq. ex assidua veterũ, Neotericorũmq. scriptorum lectione, de cometis animaduerteras, in vnum librum redigere, formulisq. excudenda tradere ab amicis omnibus impulseris: Quod equidem mihi gratum fore putaui, eo quòd singula planius, quam cæteri explicuisses. Nam quæ illi interdum ex professo, vel in transcursu tantum docuerunt, vel attigerunt, succinctèque annotarunt: ea ipse copiosius, & (quod dici solet, ἀχαθίστερον ἢ σαφέστερον, explanasti. Multa denique, quæ illi ipsi nudis solummodo verbis citra omnẽ confutationẽ produxerunt, ea affatim probatissimorum Auctorum placitis explosa veritatis studio flagrãtibus exhibuisti. Mirum quot, & quales auctoritates ex probatissimis Auctoribus deprompras ad tuam fulciendam verissimam sententiam, attuleris. Taceo mirum, & incredibilem ordinem, quo vteris: Etenim sic succinctè, enucleatè, & doctè prosequeris, vt nil exoptari, aut excogitari a quouis doctissimo amplius poterit. Bona spes itaque certa est conatum hunc tuum a nullo, etiam laudatissimo, non laudatum iri: præsertim cum de Cometis, alterutrum summorum Auctorum conflictatio difficultatem maximam arguat, prout sunt quæ subterfugiunt

sen-

ſenſum omnia. Ea propter ſi aliquando ab alijs diſſentis, bona equidem eſt in ſtudijs diſſentio, ac conflictatio prout ab Heſiodo, & Galeno; vt quæ mortalibus longe vtiliſſima ſit, probetur: In ea ſiquidem multo melior victi, quam vincentis conditio exiſtit: victus namque veritatis agnitionem, qua nihil prius, neque antiquius viro bono eſſe debet, reportat. Quod ſi itaque quis verè, ac candide reprehendit, tum ſubinde doctior diſcedit, qui perstringitur; ſin falſo tum acuitur, extimulatur, expergefit, redditur attentior, animaturq. magis ad veri defenſionem. Sed cum ſciam nouos Antagoniſtas, ne dicam Homeromaſtices, non defuturos nunquam non acrius ad dicta propulſanda inſurgere, qui conuitiandi tantum libidine temerè, ac mendaciter clamitent, quod multa ex aliorum Cõmentarijs in tuum librum tranſtuleris, atque adeo alienis plumis veluti Aeſopica cornix ſuperbieris, quaſi ſummi olim Auctores id ipſum non fecerint? Nam quale vaſtum ſuum naturalis hiſtoriæ opus, quod ex varijs Auctoribus congeſſit Plinius, erit ſi omnia, quæ ille ex alijs decerpſit, inque ſuum vſum tranſtulit, eximas? Quid Solino reliquum erit, ſi ex eius Polyhiſtore, quæ ex Plinio deſumpſit, auferas? Nonne (vt alios omittam) Terentius quoque inter Comicos facile princeps, ſe multa in Andriam ſuam, ex Menandri Perinthia tranſtuliſſe; atque vſum eſſe pro ſuis fatetur; inque eo ſe magnorum Auctorum Neuij, & Plauti exemplum ſecutum eſſe ait? Sed iſtos miſſos faciamus, atque Medicos potius, quos idem factitaſſe conſtat, producemus. Nonne inter Græcos Oribaſius volumen illud ſuum, a ſeptuaginta libris, quos cõtinet ἑβδομήκοντα βίβλον, appellatum, ex aliorum, qui illũ ætate præceſſerunt Medicorum monumentis conſarcinauit? Id certe quod præter Paulum Aeginetam, Græcum etiam epigrãma, quod circũfertur, abunde teſtatur illud; ἄλλοθεν ἄλλα ἰητρῶν προτέρων ἄνθεα, decerpſiſſe dicẽs. Et Paulus

etiam ipse singula ferme ex Galeno,& Oribasio mutuatus est : immo multa quidem ad verbum ex illis transcripsit. Cæterum Poetas, Philosophos,Hystoricos,& alios dispares professionis,& scientiæ, id factitasse, cum infiniti fere sint,studio breuitatis causa prætereo. Et quid attinet factum hoc tuum magnorum virorum exemplo tueri? qui ingenuè semper fassus es eorum laboribus non parum adiutum esse, neque vmquam ex illorum monumentis quidquam in vsum tuum transtulisse, vbi non simul eorundem honorificam mentionem feceris? Satis enim constat benignum, & ingenui pudoris esse vt Plinij verba vsurpem) fateri per quos profeceris. Ansam in cæteris tuũ opus conuitiandi quam habeant, prçter repulsam,video nullam. Perge igitur tuum inceptum, laudabile, & honestissimum studium in opere tuo excudendo cunctis doctissimis,ne dum doctioribus vtile,& gratum.Nam tacendum non est semper,& alios pati dicere.

Vale.

IVLIVS

Digitized by Google

IVLIVS DE FILIOLIS SANGRI-NVS DOCTOR MEDICVS, AD STVDIOSOS.

ACCIPITE Studiosi iuuenes, tractatum hunc de cometis doctissimi viri Gatti, ad præsens excussum; qui etsi alios lingua præcellere non videatur, illis tamen vita, & moribus æquare arbitrabimini. Qua de re sicuti publico multorum Doctorum consensu in lucem edi diiudicatũ fuit, ita nec vos oscitanter eum perlegere debetis; immo contra ab obtrectatoribus, ipsumque carpentibus tueamini. Neque vos pigeat tanto Auctori dignas persoluere laudes; cum & vobis metipsis, ac aliјs in futurum natura prudentibus non vulgarem vtilitatem afferre conatus fuerit. Consulite igitur operam hanc locupletius declaratam, lucidiusque expositam, sublimiora tamẽ expectantes: suasque nunc primitias has lucubrationes probate, quas hilari fronte semper vobiscum habere non obliuiscamini.

Valete nostri memores. Ex castro sangri VI. Idus Martij. M. D. LXXXVII.

FABII CAESARIS PASCALIS PETRANI, CARMEN AD IVVENTAM.

DVLCIS si fermè nobis abstrusa inuenta
Aethereæ sedis signa fuere diu.
Continuo queis scitu terræ plurima manant
Ardua: tunc multis hæc latuitque via.
Quid cunctaris? his fælicibus orta diebus
Nunc Gatti libris omnia dura patent.
Hic studijs excudit latam, artemque poliuit,
Istius cura fertiliorque manet.
Iste cometæ tandem flexus nocte cruenti
Passim te nunquam forte labore docet.
Hoc in opus per sæpe incumbe perennius ære
Ad te quod clarum mictitur, atque venit.

HER-

Digitized by Google

HERCVLIS CIOFANI
SVLMONENSIS.

IN OPVS DE COMETIS
Domini Antonij Gatti, Medici
præſtantiſsimi.

TE tua nunc virtus Antoni ad ſidera tollit,
Sanguin eoſque ſimul.
Ignes, corpora dira, noui, priſciq. cometas
Quæ vocauere, typis
Cum mandas opus eximium, nec in vtile flaui.
Qui iuuat arte Dei.

TIBE-

TIBERII MONTII

SVLMONENSIS.

Philoſophi,& Medici Carmen
ad Auctorem.

PERSPICIENT iuuenes clarè iam Gatte cometas
Portenta en, cauſas, ſignaque cunctà referſ.
Vtque ignita docens Iunonis tendis in arcem;
Pharmaca ſic noſcens Delphica regna petes.

GABRIE-

Digitized by Google

GABRIELIS FAELICII FABRICENSIS I. V. D.

Ad Atonium Gattum, Philosophiæ, ac Medicinæ iuuenem Candidatum.
Octasticon.

MIRANTVR Superi, cælestia signa mouentur,
Dum vetita Antoni conscius alta petis;
Tu cæli spatium quàm differat, vnde cometis
Ortus, & occasus, quidque sub axe ferant:
Velasti lauro te met, quæ dona mereris
Inclita: temporibus digna corona tuis:
Fons fuit orandi, ciuilia bella notando,
Primus ab Arpino: Gatte secundus eris.

CÆSA-

Digitized by Google

CÆSARIS GATTI V. I. D.
AD AVCTOREM FRATREM
DIALOGVS.

MAXIMA quidē Antoni afficior admiratione, cur nunc, quod ad tui libelli finē peruenisti mihi quodammodo incertus, animoque ancipiti esse, si illum typis tradere debeas nec ne videaris. Quod cum sit (nisi fallor) & istius naturalis tuę philosophię professoribus futuræ vtilitatis, & multis cæteris studiosis non mediocris delectationis; minime illud prestare deberes: quandò illā verā Ciceronis sententiam; hominem nimirum alteri homini omni qua potest actione iuuare debere, tu optime tenes, ANT. Recte quidem, & non immeritò asseris tu Cæsar quod mei ancipitis animi circa illius tractatus de Cometis editionem, admiratione teneris, quoniam hucusque incertitudinis, retardationisque causam haud nouisti. CAES. Profectò non possum ipsam imaginari, sed quæso eam ipsam tu paulisper explices, vt si quo pacto nos tibi iuuare valebimus, minime auxilium nostrum denegemus. ANT. Obseruastin fortasse nunquam tu Cæsar catulos quamprimum, ac recenter natos: qui solent oculis clausis, & (vt dicunt) cæcis oriri? CAES. Ita equidem. ANT. Causam istius prouerbio affert vulgus esse nimiam eos pariendi festinationem. CAES. Quid nam ex hoc vis nunc dicere? ANT. In hunc pene modum vereor nunc ego quin mihi in istam meam edendo opellam (quæ primus tanquam fœtus mei ingenij existit) continget: Namque duo nedum integri voluuntur anni, quibus ipsam præmanibus habui, & in eum, quo est modum redegi, & tamen secundum Horatianum dictum scimus non posse opus esse aliquod perfectum, nisi prius nouem annorum spatio præmanibus habeatur, plus ei perfectionis, candorisque semper addendo. CAES. Hoc quod dicis valde verisimile, ac necessarium mihi quidem

quidem esse videtur: præsertim quia hoc tempore maledicorum turba velut strix vt illum confestim natum fascinet prompta astare videtur. Verum ex alia parte quæso dicas mihi parumper Antoni, nõ ne tu istam tuam fœturam in magni Principis, qualis est Illustriss. dominus Scipio Gonzaga, gremio posuisti? ANT. Sic sane, neque enim alterius, quam in illius viri bracchijs me repositurum omnes Romæ merito adhortabantur CAES. Ne igitur dubites, quoniam ipse perinde atque expertissima, ac prouida obstetrix istum tuum primum fœtum adeo intempestiue natum humaniter recipiet; & eum postea clarissimi sui potẽtissimique sanguinis vberrimo lacte fouebit, perficiet, ac pulchrum reddet, quod multis forsan tuis paribus non erit paruæ admirationi: & suarum virtutum (quas mirabiles, supraque hominis captum esse audiui) splendore illius oculis lucem adiunget: Ita quod poterit tuus huiusmodi fœtus quolibet tutò ire, cumque omnibus hominibus versari. Animum ob id resumas Antoni, nec tibi quamprimum tractatum tuum sub prelo committere displiceat, & tecum prospere acturam sortem spera: Etenim plures, ac meliores quidem erunt, qui tibi gratabuntur, quam qui te mordebunt, ac criminabuntur. Philosophi (vt ab ipsis incipiatur) tibi in primis ad modum debebunt, quod eis naturam cometarum, causas eorundem, numerum speciérũ, quosque effectus efficere possint, atque prædicere; & tandem quod quantum (& si fortasse non totum) necessario ad huiusmodi materiam spectabat, explanaueris. Agricolæ postea laudabunt te quod eis explicaueris quem nam è terra fructum possint in apparitione cometarum expectare. Theologi etiam nec minus ipsi tibi gratias habebunt, quia in hoc tuo libro difficultatem illam, si stella, quæ Magis apparuit in natiuitate nostri Redemptoris fuit cometa, nec ne, illis determinaueris. Medici haud vnquam præsentem legent tractatum, quin semper tibi quoque magis ac magis gratias referant laudibusque exornent; postquam in ipso quod nam morborum genus debeant apparente cometa futurum expectare, atque hominibus prædicere, tu omnibus facile ostendisti. Et Astrologi nec poterunt ipsi negare quin tibi magnopere debeant: quandoquidem ipsis quo pacto possint illi sui planetæ cometarum causa existere, declarasti. Homines demum cęteri omnes, quoniam eos modum, quo possint a cometarum malis, & incommodis sibi cauere, atque præseruari quominus offendantur, docuisti, non parũ

tibi obligabuntur. A N T. Multis sane, ac efficacibus tu mihi modis Cæsar suasisti expedire vt meus tractatus in lucem proferatur: at que ego illud sic esse cognoscens (si quidẽ non tantũ meũ censeo esse dolorem, atque molestiam, quæ quidem à detractorum calumnijs quibus subijcior, orietur; propter istud enim dictum esse credam, quod infelices sunt illi, qui aliquid edendo se se oblectant, quantam benignorum lectorum spero fore delectationem, modò modò ipsum audacter, atque libenter typis mandare decerno. Quod si aliqua forsan imperfectio (nam vereor infinitas esse (vel aliud dictum, quod longe à veritate recederet, videbitur in ipso; spero ita me post hac ipsum emendaturum, vt multi ex cæteris philosophi prestiterunt, qui semel, ac bis etiam à suis se opinionibus reuocarunt. Id, quod eo magis mihi licebit, quo non eam hucusque ago ætatem, quæ afferens intellectus perfectionem, & opinionum stabilitatem, est libris irretractabilium sententiarum componendis idonea (quam dicunt esse à trigesimo tertio anno vsq. ad quinquagesimum) Consulant igitur lectores æqui, bonique istud nunc opus qualecumque sit, & si quidquam verum, ac firmum reperient in ipso, Deo, qui veritas est firmissima, & infallax, gratias habeant; Sin vero falsum ac non firmum, dictæ ætati, quæ aliquid stabilis, æternæque veritatis non solet opinari, condonent.

CATA:

Digitized by Google

CATALOGVS AVCTORVM omnium, quorum hic testimonia, vel sententiæ citantur.

A

AElianus.
Albertus magnus.
Albumazar.
Alexander aphrodiseus.
Algazel.
Alyrodoan.
Amatus lusitanus.
Ambrosius Calepinus.
Ammianus Marcellinus.
Andreas Gallus.
Angelus Cato.
Antonius portus.
Antonius polus.
Appianus.
Aratus.
Aristoteles.
Ascensius.
Auerroes.
Auenzoar.
D. Augustinus.
Auicennas.

B

Baptista Mantuanus.
Blondus.
Buchaphorus.
Bucca ferreus.

C

Cardanus.
Cælius Rodiginus.
Cælius Aurelianus.
D. Chrisostomus.
Chronicarum Auctor.
Cicero.
Claudianus.
Cornelius Tacitus.

D

Dauid Psalmographus.
Dionysius Alycarnasseus.
Diogenes Laertius.
Dion.
Dioscorides.
Donatus.
Dulcinus.
Durandus.

E

Epimenides poeta.
Euclides.
Eutropius.
Euenus poeta.

F

Fracastorius.
Franciscus Petrarcha.
Franciscus Georgius.

G

Galenus.
Gellius.
Gregorius Toronensis.
Gulielmus Hyrsaugiensis.

H

Haly Abbas.
Harculanus.
Hermolaus Barbarus.

Herodotus.
Hieronymus Mercurialis.
Hippocrates.
Homerus.
Horatius Flaccus.
Hyginius.

I

IOannes Maria verratus.
Ioannes Grammaticus.
Ioannes Huartes.
Ioannes Paulus Donatus.
D. Ioannes Euangelista.
Ioannes Baptista Carellus.
Ioannes Baptista Montanus.
Ioannes Baptista Venantius.
Ioannes Villanus.
Isaac.
Ioseph.

L

LEostenes Coluander.
Leo Aretinus.
Leo papa.
Liuius.
Ludouicus Carbo

M

MArcus Manilius.
Margarita.
Menander.

N

NIcephorus Callistus.
Nicolaus Perottus.

O

Oddus Patauinus.
Olympiodorus.
Ouidius Naso.

P

PAulus Aegineta.
Paulus Venetus.
Paulus Orosius.
D. Paulus Apostolus.
Parmensis.
Pandulphus Collinutius.
Palladius.
Petrus Aluerniata.
Petrus Alpetragius.
Petrus Marcellus.
Petrus Pintor.
Phauorinus.
Picus Mirandulanus.
Platina.
Plato.
Plinius.
Plutarchus.
Pontanus.
Porphyrius.
Ptholomeus.
Publianus.

Q

Quintilianus.

S

SAlomon.
Sallustius.
Scotus.
Scribonius largus.
Seneca.
Seruius.
Sextus Empiricus.
Sillius Italicus.
Simonides.
Sozomenus.
Suessanus.
Suetonius Tranquillus
Suida.

T

TArcagnotta.
Thales Milesius.
Themistius.
Theophrastus.
Turisanus.

V

VArro.
Vergilius.

CAPITVLORVM OMNIVM,
quæ hoc toto volumine continentur,
Elenchus.

Quæ continentur in I. Parte Tract.

Quæ

Quæ continentur in II. Parte Tract.

Quæ continentur in III. Parte Tract.

Quæ contineutur in IIII. Parte Tract.

Quæ

Digitized by Google

Quæ continentur in V. Parte Tract.

Digitized by Google

ANTONII GATTI
PHILOSOPHI ET MEDICI HORTVCCHIENSIS,
TRACTATVS DE COMETIS
PROOEMIVM.

QVEMADMODVM inter omnes meteorologicas ignitas impressiones, horribilior, cunctisque mortalibus maioris admirationis solet esse cometa; sic etiam eius cognitio, atque scientia apud omnes debet esse semper, cum desiderabilior, tum etiam delectabilior. Nam quis est, quæso, qui apparentem cometam statim non cognoscere studeat, ac velit? Quid nam ille sit, quomodo generetur, quæ sint eius causæ, quid sibi velit, ac eiusmodi alia plura? & in eo postmodum cognito, magnam non capiat delectationem & iucunditatem? Non enim ob aliud dixisse Philosophum censeo, philosophiā maximas habere delectationes, nisi propter horum præcipue meteorologicorum, ac omnium natura constantium effectuum cognitionem. Quam obrem omnibus, ita in desiderio, vt etiam in delectatione satisfacere intendens; de Cometis tractationem faciendam mihi fore operæpretium visum est: opus sane in primis non magis difficile, quam vtile & necessariū: etenim difficile est, quoniam impossibile videtur aliquem ita lynceum esse, atq. prudentem, vt res effectusque superiores, a nostrisque sensibus distātes, & abditas (qualis certe cometa existit) attingere, atque ad vnguem cognoscere valeat. Id quod

Difficultas tract.

Digitized by Google

forsan sane effecit, vt nullus adhuc, vel vnus saltẽ aut alter peculiarẽ (vt de alijs non paucis naturalibus præstitũ est) tractationẽ de cometis composuerit. Quod si ego, vt ingenue fatear, non superiorum paucam leuemque cognitionem inferiorum multæ, magnæque scientię (vt inquit Arist.) æquiualere fretus essem; numquam profecto tale onus humeris meis longe intolerabile, temere gestandum aggredi ausus fuissem. Vtile etiam, & necessarium comprehendent hoc opus omnes cum idiotæ, tum similiter & sapientes, dummodo vtilem, quo possint a nocumentis, portentisq. malis cometarum sibi cauere, modum viamque esse arbitrentur. Verum enimuero modus tractandi noster de cometis, nouus modernusque erit: Siquidem ita de ipsis agemus, vt de morbis solent Medici tractare (quo quidem modo aliquem tractasse scio neminem) nam morbum, & veluti magni animalis, hoc est Mundi, apostema figurarunt antiqui cometam; propterea quòd velut homo, paruumque animal cum aliquo tentatur apostemate, eius apostemate affecta pars inflammatur, intemperaturque adeo, vt solitas non possit operationes, functionesque obire: eodem etiam modo quando cometa magnum animal, Mundum dico, infestat obsidetque, eum intemperat ac inflammat; atque ita consequenter a proprijs operationibus Mundum ipsum impedit. Sunt autem propriæ Mundi operationes omnium in primis in his inferioribus, generatio auctioque: Atqui cum cometa tentatur Mundus, quia nõ amplius propria naturalisque temperies eius seruatur, rerum tunc non amplius generationi incumbit, fotuique: quinimmo omnia ex aduerso producta, genitaque corrumpit ac deuastatur; vnde solet terra remanere nuda, absque solito herbarum, florum, stirpium, arborumque ornatu; quoniam herbæ exsiccãtur, flores decidunt, stirpes, & arbores euelluntur. Cęterũ quia solent de apostemate, omnique alio morbo sic medicinæ professores tractationem ordiri, cõtexere-

Vtilitas tract. & necessitas.

Digitized by Google

texereque, vt primo naturam morbi, atq. essentiam indagẽt; deinde causas, a quibus excitatur morbus, inquirãt; tertio signa considerent indicatiua (vt dicunt) quibus liceat ipsis morbũ pręsentẽ dignoscere, quarto loco speculẽtur ipsa prognostica, hoc est omnes euẽtus, qui ad morbũ cõsequi possunt; vltimo tandẽ loco tractent & agant de curandi modo, quibus scilicet præsidijs, quaque methodo morbus possit a patiente profligari, remouerique. Idcirco totus similiter hic noster tractatus de cometis, in quinque partes diuidetur: In prima namque tractabitur de essentia, natura, & quidditate cometarum, quænam, qualisque ea sit (res meo iuditio difficultate non carens, veluti variæ Antiquorum opiniones sunt argumento) in secunda considerabitur de causis, principijs, ac elementis cometarum: in tertia tractabitur de signis, ac quibusdam cometarum coniecturis, non præsentis iam indicatiuis, sed futuri prædictiuis: in quarta speculabimur de prognosticis, significationibus, ac qui ad cometã possunt succedere, consequiue effectibus: demum in vltima, & quinta sede huius tractatus nos considerabimus de veluti curatione (vt ita dicere fas sit) atque remotione cometarum ab ipso Mundo, & magno animali. Verũtamen velim lectores non absolute quinque proposita tractanda me esse facturum arbitrentur; sed plura alia lato discursu, quæ materiam cuiusque propositi, & considerationis videntur concernere, continuaturum: ad hoc, vt quantum proprijs est viribus permissum, exquisitus luculentusque reddatur tractatus. Quapropter, nullus audebit me de prolixitate redarguere, dum ad ea aliquando descendam, ad quæ nec Aristoteles, nec alius post ipsum (si qui tamen sunt) trãctans de cometis, visus est descendisse. Hæc namque fuit præcipua intentio, quæ si non ita omnibus (vt certo scio) satisfaciet, veniam dent mihi, quoniam in omnibus esse perfectum, & in nullo errare, non est homini permissum.

Ordo tractandi.

A 2 PRIMA

Digitized by Google

PRIMA PARS DE NATVRA COMETARVM.

Quid nominis cometæ declaratur.
Cap. I.

CVm omnium naturalium rerum procreatrix natura, ita in singulis suis operibus se ordinate gerere semper obseruatum fuerit, vt Aristoteles in 8. Phys. tex. 15. eundẽ ordinem, non eam appellasse dubitauerit. Propterea nos in hac nostra de Cometis tractatione, ordini inhærendum esse operæpretiũ duximus. Nec enim aliter debet artifex procedere, atque ipsa natura, quæ primarius est artifex, immo eã ipsam imitari, vt inquit 2. Phys. tex. 22. Arist. & 4. Meteor. 28. pro uiribus est coactq. Vnde Auer. Aristotelis fidelis obseruator in 1. Post. lib. com. 41. & in 2. com. 94. dicebat, quod sicut in natura requiritur ordo, ita & in arte. Nec ab re illud factum cuique arbitrandum est; siquidem illa, quæ ordinata sunt, secundum Philosophi doctrinam in lib. de Memor. & Remin. facilius addiscuntur: id quod bene intelligens Oratorum Princeps Cicero approbauit in 2. lib. de Orat. quando dixit. Ordo maxime lumen affert memoriæ. Est autẽ ordo, qui venit nobis obseruãdus, vt a rei tractandæ nominis, vocisue notione, & sciẽtia incipiamus: Etenim quid nominis tractandę rei cognitio vna ex duabus, quę necessariæ in vnaquaque facultate sunt, cõstituitur prę-cognitionibus ab Arist. in 1. Post. tex. 2. quæ non paruam intelligentiam ad rei veram cognitionem, scientiamque præstare videtur; cum caput sit, origo, atq. fons omnis nostræ cognitionis. Adde quod sic etiam Pręceptores maiores in omnibus fere eorum disputationibus, & tra-

Ordo tractãdi in hac prima parte.

ctatibus

Digitized by Google

ctatibus obseruarunt: Nam Arist. (vt hunc vnum ex multis locum adducamus) in procemio Metaphy. cum vellet naturam sapientiæ explicare, prius manifestauit quid nominis ipsius sapientiæ. Sic etiam Gal. in lib. de optim. corp. cõstit. volens docere quæ nam esset optima corporis constitutio, primo quid nominis rei tractandæ, id est optimę constitutionis corporis delineauit, exposuitque; & deinde ad naturam, essentiam, ac definitionem rei defluxit: idem inuenire est obseruasse in lib. de differ. morb. cap. 2. & in 1. method. med. cap. 5. de ipso morbo. Quapropter horum nos maiorum cum mandatum, tum etiam consuetudinem insectantes, de cometa, qui res tractanda in præsenti tractatu est atque subiectum, prius eius quid nominis notionem, vocisque significationem aggrediamur. Nomen igitur hoc ΚΟΜΗΤΗΣ græce, nihil aliud significare latine videtur quod stellam crinitam seu comatam, quia crines, & comam videatur habere atque referre: vnde Ouid. in lib. 15. Metamorphos. stellam comantem (quod habens comã significat) appellauit ipsum infrascripto carmine, In sydus vertere nouũ, stellamque comantem. Qua etiam ratione non immerito apud Dioscoridem lib. 4. rei Medicæ cap. 155. vnam ex septem tithymalorum speciem cometem ob comam, quam in summo iunci caule gerit, dictam fuisse ab aliquibus scribitur. Hæc de quid nominis cometæ, idest de significatione huius vocis, cometæ: nec enim est aliud cognitio quid nominis alicuius rei, nisi scire significatũ, & etymologiam vocis rei sciendæ, vt optime nobis lucidissimus Themistius in 2. Post. lib. cap. 9. scriptum reliquit.

Opinio Anaxagoræ, & Democriti. Quid rei, seu essentia, & natura cometæ explicatur. Cap. II.

PRæhabita vocis, nominisque cometæ cognitione, ac etymologia; quæ vna erat, atque primaria quidẽ

subiecti

Digitized by Google

subiecti præcognitio: superest vt nunc ad alterám præcognitionem, hoc est ad essentiæ, naturæ, & (vt dicunt) quid rei, cognitionem & scientiã ipsius cometæ deueniamus. Non enim potest commodius suscepta de cometis tractatio procedere, quàm post vocis delineationē, ab eius essentiæ, quid rei, & naturæ scientia exordiri; quando omnis, quæ de aliqua re suscipitur institutio, a definitione, quæ rei naturam, essentiamque docet, proficisci debet: vt intelligatur id, de quo disputatur, velut Cic. in 1. de Offic. lib. afferebat, & Plat. iubet in Hippia minore, & Alcibiade. 1. necnon in Sophista, ac speciatim in Protagora. Quod Gal. (vt alios omittam) in 1. lib. de morb. differ. obseruasse omnes sciunt, qui ipsum legerunt. Siquidem tractaturus ibi Gal. de morbis, de omni morborum natura, origine, & causis, ac differentijs, statim a natura, & diffinitione morbi, suam exorsus est orationem. Sic igitur nos in hac nostra tractatione de cometis procedemus: Namque in hac prima parte trademus cognitionē scientiamque naturæ, & quidditatis cometæ; & deinde ad ulteriora pertransibimus. Verum in hoc exequendo adhuc ita ordinate gradiemur, prius enim antiquorũ opiniones recitabimus, & refutabimus cum non nullis posteriorum alijs; postea Aristotelis, et veram sententiã afferemus; quam ipsam tertio confirmabimus. Hoc certe est illud, quod ipse iussit in 1. de anim. in tex. 19. dicens, cum de aliqua re disputandum est, prius videndũ est, quid de re cæteri philosophi loquuntur, vt si quid boni dixerint, admittantur; si vero mala pronuntiauerint, reijciantur. Quod quidem obseruasse ipsum patet cum in tractando de cometis, tum etiam tractando de anima, de loco, ac de generationis rerum naturalium principijs, causisque ac reliquis, semper enim cœpit ab opinionibus antiquorum. Prima igitur circa cometæ naturã, & substantiam, opinio fuit Anaxagoræ, & Democriti, veluti refert Arist. in 1. lib. Meteor. sum. 2. cap. 3. Hinamque

namque viri opinati primo fuerũt,cometam nihil aliud esse,quod symphysim,hoc est aggregationem,& (vt dicit Plutarchus)coitum duorum, aut plurium planetarum, συμφυσὶς enim græce, authore Galeno in libello de Ossibus inprincipio,coalitum significat; quod verbum idem sonat,quod coitus. vel, vt inquit Alexander, esse coapparitionem plurium planetarum: ex splendore siquidẽ (inquiunt)duorum,vel plurium planetarum mutuo, ac adinuicem cohærentium; refertur nobis veluti quoddã sydus splendidius,quàm sint adinuicem planetæ ipsi. Tale autẽ sydus ex tã ingenti,& maximo splẽdore cõfectũ, appellant supradicti philosophi cometam. Quod si quæratur ab istis antiquis philosophis,quæ nam sit ratio,causaque,vt aliquando maiorem, aliquando vero minorem contingat apparere cometam: respondent videri quidem,& apparere minorem aliquando; propterea quod (inquit Ioannes Grammaticus) quandoque planetæ ita ad inuicem prope concurrunt, ac densiores inter se consistunt,vt vnus perpendiculariter supponatur alteri, in superiore orbe existenti; vnde superioris planetæ adspectum à nobis prorsus auertit, & occultat; & ideo minorem angustioremque apparere cometam, necessarium est. Maiorem autem(inquiunt) ex eo, quia planetæ non ita aliquando perpendiculariter coeunt,atque proprius interse omnes consedent,vnitique sunt,vt unus alterum occultet;sed alius ab alio abstans,separantur adinuicem in quadam distantia, in qua nihilominus potest conseruari reciprocus,mutuusque splendor; & tunc maiorem, amplioremue adspectum cometa habere videtur: præcipueque id erit tunc,cum quędam etiam ex affixis syderibus sibi proxime accedentibus, vnam simul cum his luminis collustrationem fecerint. Cæterum si vlterius petat aliquis,cur cometa nunc vnam,nunc aliam habet refertque figuram: dicerent præfati philosophi (inquit Ioan.Gram.)in causa esse id, quòd ipsi planetæ variam coniun-

coniunctionem, diuersamque figuram inter se habent: Quidam enim ex ipsis in rectum iacent; quidam autem de transuerso positi sunt, vel ad australem, vel ad borealem Mundi partem;vel quomodocunque fieri potest, vt situ, coniunctioneve inter se coaptentur, atque accōmodentur. Hæc est prima opinio de natura, & quidditate cometæ.

Opinio Pythagoricorum. Cap. III.

Visa opinione Anaxagoræ,& Democriti,de natura ipsius cometæ,quod sit concursus plurium planetarum; nunc videre sequitur,quæ fuerit sententia circa idem Pythagoricorum. Pythagoras igitur, & qui ipsum sectati sunt, dixit cometæ essentiam esse de natura cælesti. Etenim voluerunt Pythagorici omnes,quod nō aliud esset cometa,nisi planeta vnus vltra quinque(tot namq; Alex. referente, dicebant esse planetas,quia relinquebant Solem,& Lunam) et ita quendam sextum planetā, qui rarissime,&in paucioribus soleat apparere, nobisq. manifestari,constituerunt esse cometam. Namque cum hic planeta(inquiunt)perpetuo Solem ipsum comitetur, atque sequatur, vtpote qui fere æqualis sit in motu velocitatis cum ipso;fieri non potest,quin eius lumen, atque splendor occupetur obumbreturque a magna collustratione Solis; quapropter non posse videri, obseruarique Quod si forte cōtingat aliquando paululum dictum planetā,cometā appellatum,recedere, elongarique à Sole, (quod breuis temporis, & quasi momentaneum solet esse)quia tunc lumen eius non obruitur, nec impeditur a lumine solari, æque commode poterit nobis manifestari, atque videri:tametsi eius conspectus momentaneus existeret.Etenim sicut euenit,dicunt isti,vt aliqui planetæ,velut Mercurius,Venusq. raro,et longo temporis spatio appareant,diuque occultentur, quia horum motus semper

ſemper fere inſequatur Solem, adeoque parum ab ipſo digrediatur, ut fere ſemper ſub radijs Solis eorum lumen occupetur; veluti acceptum retulimus ex clariſſimo Hyginio, & a Ptolemaeo) qui dicunt Mercurium non poſſe vno quidem ſigno elongari, & Venerem non poſſe duobus ſignis egredi ab ipſo Sole; ad hunc etiam pene modum fit, vt ſtella, & planeta crinitus, ſeu cometa rariſſime appareat, nobiſque videndum ſe monſtret; quoniam fere ſemper comitetur Solē, ſplendore cuius lumen eius obtenebratur. Quod ſi eſſet aliquis, qui vellet ab iſtis Pythagoricis intelligere, quæ nam ſtella, ſeu planeta ſit eiuſmodi cometa dictus, vtrū Mars, an Saturnus, an Venus, an vero aliorum planetarum aliquis: reſponderent neutiquam aliquem ex quinque planetis eſſe; ſed aliud quoddam diuerſum, & ſextum affirmarunt ſydus, quod quidem numero diſtinctum ab illis quinque exiſtit. Hęc igitur fuit opinio Pythagoricorum, quod nempe cometa eſt quoddam ſextum ſydus, planetaque diuerſus numero à reliquis quinque; qui cum rariſſime digrediatur a ſole, rariſſime etiam ſe viſendum præbet.

Opinio Hipocratis Chij, & Aeſchyli. Cap. IIII.

POſtquam recitauimus duas de natura cometæ opiniones, quarum prima fuit dicens, cometam eſſe concurſum plurium ſtellarum, ex quo concurſu reſultat ſplendor quidam maximus; & hic dictus eſt cometa. Secunda opinio erat aſſerens, cometam eſſe de ſubſtantia corporis cæleſtis, vtpote qui alia, & ſexta ſtella eſſet a quinque. Tempeſtiuum modo eſt, vt examinemus aliam, & tertiam in ordine ſententiam, quæ fuit Hippocratis Chij, eiuſque diſcipuli Aeſchyli. Atqui vt clarior euadat hæc ſententia, vnum in primis annotatione dignum conſtituendum eſt, quod nimirum plures licet fuerint Hippocrates, tamen ſecundum præſentis no-

Digitized by Google

Hippocrates plures fuerunt.

ſtri negotij propoſitũ,duo extiterũt Hippocrates: vnus, qui patria fuit Cous, medicinæ parens, cuiuſque libri tamquam diuino ore emanauerint, vbique celebrantur; & qui duos filios ſuſcepit, Theſſalum ſcilicet, & Dragonem, vt refert Suida; Alter Hippocras fuit, qui patria quidem fuit Chius, in mathematicis diſciplinis admodum eruditus, & qui contendebat poſſibilem fore quatraturã circuli, vt ſibi iam impoſuit Ariſt. in 1. lib. Phyſ. Hic ergo ſecundus Hippocras, patria (vt diximus) Chius voluit cometam eſſe quidem vnam aliam, & diuerſam ſtellam a quinque planetis (in quo non videtur differre à Pythagoricis) At caudam, vel comam illam, quam refert cometa, nequaquam eſſe de ſubſtãtia Cœli, & aſtri, ſed eſſe ex natura elementaria, atque terreſtri. Cũ enim talis ſtella (inquiunt iſti) mediante ſui lumine humorẽ, vaporemque attrahat ad ſe, illumque coaguler; quando incidit viſus in ipſum, tamquam a ſpeculo refrangitur ad Solem (ſiquidem hi voluerũt viſionem fieri extramittendo) ex tali refractione fit talis comæ phantaſia, apparitioque. Qua re comam eſſe ex ipſa ſtella omnino negabant: & in hoc diſcrepabant a Pythagoricis, qui huiuſmodi cometæ comam eſſe partem ſtellæ poſuerunt. Huius Hippocratis opinionis etiam fuit quidam Aeſchylus ſuus diſcipulus, necnon multi alij, qui Aeſchylum poſtea inſectati ſunt; quemadmodum inter pręcipuos eſt Alpetragius Arabs, qui theoricam ſcripſit planetarum ſecundum phyſicas rationes probatam. Omnes ergo iſti dixerunt, cometam eſſe vnam ſtellam diuerſam a quinque planetis, cũ illa coma; quę ex attracta exhalatione genita eſt. Quæ ſtella aliquando, valdeque raro apparet, tunc ſcilicet (aſſerebant) cum paululum a Sole digreditur, & per eas Cœli plagas curſum peragit, ſuo quibus ea pars terræ eſt ſubiecta, quæ alicuius humoris eſt particeps: Vnde quãdo hæc ſtella mouetur in Solſtitijs, inter Tropicos Cancri ſcilicet, quique ad Septentrionem vergit, &

Digitized by Google

git, & Capricorni, quique ad austrum declinat; quia ea, quæ Tropicis subijciuntur loca admodum sunt exiccata, atque a Solis motu torrefacta: non potest tunc apparere: (quamuis a Sole digrediatur in cõuenienti distantia) cum humorem, vaporemque non attrahat, ex quo coma illa generatur, & nobis apparet. Sed tantum derelicta, elongataque, atque digressa in Borealibus hæc stella videtur, & comam refert: propterea quod loca, quæ illis Cæli partibus subiacent, non contingit vt a Sole torrefiant, atque exiccentur. Quod tametsi in Australibus, Meridionalibusque regionibus loca subdita nequaquam humiditate priuentur, immo sufficientem humorem habeant, vt propter hanc rationem stella illac pererrans quam plurimum ad se trahat: quia tamen non potest tũc visus ab attracto humore, vaporeque ad Solem refrangi, cum propter distantiam, tum vero etiam quòd illa regio Australis nobis occultatur, ob terræ quæ se interponit globositatem, & eminentiam: Adde tertio quoniam illa coma parum supra terram eleuatur, nõ contingit (dicũt) vt possit tunc videri comata, immo nullatenus ipsa stella absque coma suspicitur a nobis, qui hanc regionem incolimus, nam ab illã habitantibus fortasse (vt notat Sueß.) non erit impossibile videri. Hactenus de tribus opinionibus Antiquorum positis ab Arist. Incipiamus nos alias recitare.

Opinio Stratonis, Heraclydis, Diogenis, Metrodori, & quorundam aliorum.
Cap. V.

Galenus in eo libro, quem de historia philosophica intitulauit, vltra quas nos hucusque cum Aristotele recitauimus, opiniones de cometa, quasdam alias, & diuersas visus est & ipse enarrare. Primo igitur narrat Gal. in illo, sententiam Stratonis, hunc

enim inquit, de cometis talem habuisse existimationem, vt putarit ipsum esse alicuius syderis lucem in densa nube retentam, id quod & laternis euenit. Præterea refert aliam opinionem Heraclydis Pontici, qui voluit cometam esse nubem præaltam, atque illic in alto a suprema luce illustratã: omnibus namq. impressionibus, & barbatis, & aereis & trabibus, & colũnis, idq. genus aliis eamdem Heraclydes (dicit Gal.) constituit nubem esse caussam: quemadmodũ omnes Peripatetici ex inflammatis vaporibus species hasce fieri dicũt. Adducit Gal. & Diogenẽ etiam. Hic Diogenes, inquit, arbitratus fuit, cometas esse stellas crinitas, quæ alicuius impendens periculum significarent. Vlterius refert opinionem ipsius Metrodori, qui cometam (quem discurrentem stellam appellabat) dixit esse radiorum Solis violentum concursum in nubem. Quando enim (aiebat iste vir) solares radij violenter nubem, vt sagitta solet, irruunt, discurrentis stellæ species excitatur. Hæc de istis Antiquis ex Gal. Cæterum non est hoc loco silentio obuoluendum, tres alias fuisse opiniones quorundam de cometa, quas Buccaferreus ex Seneca recitauit. Inquit ergo Buccaferreus, Senecam referre in 7. lib. naturalium quæst. quosdã fuisse viros, qui opinati sunt, cometam non esse aliud, nisi particulam elemẽti ignis densiorem factam, & proinde terminantem visum nostrum: nam cum prius erat rara, non poterat visum ipsum terminare, & propterea facta in ipsa constipatione, densationeque, apparet cometa. Alij (inquit de mente Senecæ Buccaferreus) fuerunt, qui dixerũt, cometam esse quoddam mixtum perfectum, genitum in suprema aeris regione, ex se ipso habens fulgorem, non secus ac gemma aliqua. Vt inter lapides quidem carbunculus: & inter metalla, ipsum aurum: quia cometa, dicebant, est mixtum magis pellucidum, & fulgẽs, quam aliud sit mixtum, sicut carbunculus est lapillus magis splendens, quàm alij lapides, & aurum est me-

est metallum magis nitens, quàm cætera metalla. Amplius & tertio alios refert fuisse, qui in eam sententiam deuenerunt, vt cometam arbitrarentur esse vaporem in turbinibus eleuatum: quod est dictu, esse obuiationem ventorum inuicem preliãtium, qui veniunt adusque illam regionem, & ad stellas portãtes vapores, exhalationesve extra: ex quo turbinis motu fit inflammatio, & sic vt inflammata exhalatio lucet, ita apparet cometa. Hæ sunt aliæ opiniones, quas Buccaferreus dicit, Senecã retulisse; sed meo iudicio, præter tertiam & vltimam (quæ difficulter etiam & admodũ scabrose scribitur) nec quidem somniasse eas Seneca videtur.

Opinio Senecæ. Cap. VI.

LVcius Anneus Seneca, vir quidem multifariæ doctrinæ, cum in 7. lib. suarum quæstionum naturalium, multorum philosophorum varias recitasset opiniones de cometis; & illas omnes pluribus reiecisset, tantũmodo Pythagoræ tandem atque Apollonij Meridij eligens sentẽtiam; voluit ipse cometæ naturam esse de corpore cælesti, diuinoque. Namque asserit tantæ doctrinæ vir cum Apollonio, sydus proprium cometes est, sicut Solis, aut Lunæ; talis illi forma est, non in rotundum restricte, sed procerior, ac in longum producta. Quam quidẽ opinionem non aliter insinuat Seneca, quam ex aliorũ sententiarum confutatione, falsitateque: Satis enim sibi veram persuadet esse suam opinionem, si aliorum positiones falsas, ac erroneas esse ostendat; quasi sic velit arguere doctissimus Seneca: Cometes aut debet esse conuentus, & vnio plurium planetarum, vt dicebant Anaxagoras, & Democritus: aut debet esse exhalatio accensa, ignisque in aere existens, vti Arist. & alij Peripatetici: aut tandem debet extare cometa aliquod particulare Sy-

re Sydus,diuersum ab alijs, velut inquit Pythagoras, & Apollonius Meridius. sed cometes non potest esse conuentus,vnioque plurium planetarum, propter has causas: Primo quia conuentus planetarum non posset tamdiu perdurare, quamdiu obseruamus durare cometas: Secundo, quoniam visus est quandoque cometes adeo magnus,vt Solem ipsum æquaret; & tamen nulla potest esse tam magna vnio, tamque amplus planetarum conuentus, vt præfatam Solis magnitudinem referre possit. Igitur cometa non est conuentus planetarum. Amplius neque est cometa exhalatio accēsa,seu ignis in aere existens.Probatur primo, quoniam quæcunque aere, & in aere procreātur ac fiūt, breuia sunt omnia,nec diu perdurant. Sed cometæ diu permanent, ac perseuerant, vt tribus,quatuor,quinque,& sex etiam mēsibus. Igitur cometa non poterit esse ignis,& exhalatio accensa in aere existens. Secundo sit, si esset cometa ignis, & exhalatio accensa in ipso aere, tunc semper deorsum moueretur, terræque appropinquaret,cum exhalationem crassiorē, tamquam pabulum depascendo sequeretur, quæ terræ vicina est: locoque inferiore vagatur: Atqui hoc est falsum, quoniam solent quandoque initio humiles apparere cometæ, & postea tēporis processu fiunt sublimiores, ac superiorem locum ascendunt: Ergo cometes non est exhalatio accensa,& ignis. Tertio, nullus ignis habet motum flexum,sed cometa mouetur flexe,modo scilicet ad vnam,modo ad alium,& alium locum: Igitur cometa non erit ignis. Vlterius & quarto probat Seneca quod cometes non sit exhalatio accēsa,ignisque,quoniam cometes,inquit,pluuias denuntiat & tempestates. Ergo, infert,non potest esse ignis, seu ignita accensaque exhalatio.Quapropter(quasi concludens dicat Seneca)clare, & procul omni dubio remanet,cometam esse sydus aliquod particulare,& distinctū a cæteris syderibus:Quod sydus proprium, naturalemque motum a reliquorum
syderum

ſyderum motibus diuerſum, variumque retinuit, ac ſibi aſcripſit. Et ſi tu forte interrogaueris Senecã, ſi eſt igitur cometa ſydus, cur ipſius curſus nõ obſeruatur, velut obſeruatur aliarum quinque ſtellarum motus? Et propter quid tale ſydus alias videtur, & alias ſenſum effugit, & non cernitur? Reſpondens Seneca inquit ad primum: quod nõ eſt mirum, ſi non obſeruamus motum, curſumque cometis, vt aliorum planetarum, & ſyderum, quoniam (ait Seneca) multa alia ſunt, quæ eſſe concedimus, qualia tamẽ ſint, ignoramus: habere nos animum, cuius imperio & impellimur, & reuocamur, omnes fatebuntur, quid tamen ſit animus ille rector, dominuſq. noſtri non magis tibi quiſquam expediet, quam vbi ſit. Alius illum dicet eſſe ſpiritum: alius concentum quẽdam: alius diuinam & Dei partem: alius tenuiſſimum aerem, alius incorporalem potentiam: non deerit qui ſanguinem dicat, qui calorem. adeo animo non poteſt liquere de cæteris rebus, vt adhuc ipſe ſe quærat. Quid ergo miramur cometas, tam rarum Mundi ſpectaculum nondum teneri legibus certis, nec initia illorum fineſque noteſcere, quorum ex ingentibus interuallis recurſus eſt? Ad ſecundum problema, cur quandoque videatur, quandoq. vero non: in cauſa (inquit) eſt ipſum Cœlum, quod peruium omni ex parte non eſt. Denuo ſi iterum dices, Cometæ plures ſimul vno quandoque apparuerũt, quo modo ergo poterit eſſe ſydus particulare. Dicit ad hoc Seneca quod ſydera cometes dicta, plura ſunt, & non vnum tantum, & ob id aliquando apparent plures cometæ ſimul. Hæc fuit ſententia Senecæ de quidditate, & ſubſtantia cometæ. Cæterum eiuſmodi Senecæ ſententiam inſectatus eſt (neſcio quo ſpiritu motus) Oddus ille Patauinus philoſophus, & medicus inſignis in lib. ſuo 2. de peſte cap. 4. vbi digrediens contra communis præceptoris Ariſt. opinionem de cometis, Senecae dictam nunc opinionem approbauit. Sed quantam tamen

Cometa rarum Mundi ſpectaculũ.

Oddi opinio.

men veritatem habeat eiusmodi vtrorumque sententia; in confutatione sua conabimur ostendere.

Opinio Damasceni. Cap. VII.

VLtra philosophorum varias superius enarratas de cometa opiniones; inuenio aliam sacræ paginæ scriptoris Damasceni. Scribit enim hic ecclesiæ doctor eximius in lib. suo de fide ortodoxa, ca. 7. circa medium, cometam non esse effectum aliquem naturalem, sed esse quid à Deo optimo maximo creatum, eum ad finem, vt scilicet ostendat aliquos futuros effectus; quemadmodum (inquit) mortem alicuius Principis, pestilentiam, ac eluuionem aquarum in aliqua prouincia. Cuius etiam sententiæ videtur mihi quidem fuisse quidam Gulielmus Hirsaugiensis Abbas lib. suo Institutionum philosophicarum, & astronomicarum intitulato, cap. de cometis. Ibi namque bene intelligens essentiam, & naturam cometæ, ita infrascripta oratione dicit: De cometa verò qui apparet in imperij mutatione, hoc sentimus, quod stella non est; quia neque de fixis, neque aliquis planeta, &c. & concludens in fine, sic suā prosequitur orationem. Non est ergo stella, sed ignis iuxta voluntatem Creatoris, ad aliquid designandum accensus. Ex quibus vltimis verbis apparet conuenientia cum opinione Damasceni. Dum enim inquit esse ignem accensum iuxta voluntatem Creatoris, videtur certè innuere non fieri cometam ex naturalibus causis, sed ex Deo optimo max. veluti Damascenus vult. Et dum asserit ad aliquid designandum, etiam videtur concordare cum dicto Damasceno; tametsi non explicitè determinet, quid nam significet, quemadmodum ab ipso Damasceno apertum, explicatumque est. Porrò non magnæ admirationi debet alicui esse eiusmodi catholicorum virorum opinio, dū referunt cometæ constitutionē & essentiam ad causam diui-

Gulielmi Hirsaugiensis opin.

diuinam,Deum scilicet ipsum benedictum ac omnipotentem;quando etiam eiusdem fuerunt sententiæ aliqui ex antiquis medicis,de causis morborum hominibus accidentium apud ipsum Gal.in prologo 1. Prognost. asserentium, non nulli ob iram quamdam deorum hominibus accidere morbum existimarunt. Id quod etiam Auicenna ipse, in 2. suæ metaphys. & Auenzoar non damnarunt. Et hæc satis sint de opinionibus Antiquorum Anaxag.Democ.Pythag. Hippoc.Aeschyli,Strat.Heraclid. Diogen. Metrod. Senec. & tandem magnorum virorum Damasc. & Guliel. Superest nunc videre quanti valeant eiusmodi horum omnium opiniones, & ponere deinde sententiam Aristotelis.

Confutatio opin. Anaxag. & Democ.
Cap. VIII.

DIximus in huius operis principio, eo nos ordine esse processuros,& visis quæ veteres, & alij sensefrint philosophi de cometis; ad illorum immediate postmodum, tamquã a veritate recedentium deueniissemus confutationem; iuxta cum mandatum, tum etiam consuetudinem Arist.aliorumq. bonorum scriptorum.Quia autem primum iam absoluimus; sequitur vt secundum perficiendum aggrediamur, vt scilicet confutemus dictas opiniones. Igitur quãtum ad primum, aberrat toto, vt inquiunt,cælo opinio Anaxagoræ,ac Democriti,asserentium cometam esse concursum plurium stellarum: & ne temere has videamur reijcere opiniones, afferamus causas & rationes, quæ dictarum opinionum errorem ostendant;sententia enim est Philosophi in lib. 2. de cæl.text.34.& in lib.de iuuent.& senect.cap.4.non iustũ esse omnes increpare, sed oportet (inquit) videre causam dicendi;vnde in 8.Phys.tex.22.dixit, non oportet tãtum dicere sic esse,vel non esse, sed est necessarium affer

re rationem, atque illam quidem validam demonstratiuamque. Prima ergo ratio contra hanc opinionem est communis, quæque ad omnes tres priores Antiquorum relatas opiniones dirigitur. Si cometa esset concursus,

1. ratio. seu vnio, coitusque plurium planetarum, sequeretur quod planetæ ipsi extrauagarentur latitudinem circuli Zodiaci seu signiferi, atqui hoc est impossibile, & inconueniens; quia nullus planeta pererrans eclipticam Zodiaci, diuerti potest vltra sex gradus in ipso, siue ad Austrum, siue ad septẽtrionem moueatur. Ergo cometa nõ est stellarum vnio seu planetarum concursus. Prima cõsequentia, quod scilicet planetæ mouerentur extra latitudinem Zodiaci, eo probatur, quod experiẽtia obseruatum est atque compertum, multos cometas apparuisse extra Zodiacum per longum quidem spatium atque distantiam, non solum versus Meridiem, ac Austrum; sed etiam versus septemtrionem; quemadmodum multæ historiæ huius rei fidem faciunt, & a nobis loco suo dicetur. Igitur clare sequitur cometã non posse esse concursum plurium stellarum. Secundo arguitur contra dictam

2. ratio. opinionem sic. Si cometa esset concursus, seu aggregatio & vnio duorum, pluriumue planetarum; tunc non foret possibile, vt simul, & semel apparerent plures cometæ: hoc autem falsum est per factas obseruationes, quæ contrarium testimonium perhibent: nam, vt dicemus in proprio loco, quãdoque fuerunt visi duo cometæ simul, quandoque etiam tres. Igitur id, ex quo sequitur, erit falsissimũ: cõsequentia autẽ, quod non possent plures simul apparere cometæ, facilis quidem est deductus; quoniam cum planetæ quinque ipsis sint (excipiuntur enim Sol, & Luna) vnus, aut duo ad summum poterunt apparere cometæ: Etenim tot cometæ possunt apparere, quot sunt possibiles concursus, aggregationesue ex ipsis planetis, Atqui vnam, vel duas tantum ex planetis aggregationes possumus habere; vnam quidem aggregationem, si

ex-

ex duobus planetis;alteram autem, si ex tribus reliquis efficiatur. Igitur duo tantum ad summum,nec plures po terunt simul apparere cometæ.Sed quia obseruatum,atque visu ipso compertum est, apparere aliquando non solum vnum, vel duos simul cometas,immo tres etiam,sicut tempore Neronis,de quo alias dicemus: propterea non videtur verum esse, vt cometa sit, atque causetur ex concursu,coniunctioneque, seu aggregatione plurium planetarum; qui numero quinquenario ab ipsis annumerabātur,puta Saturnus,Iuppiter,Mars,Venus,& Mercurius;vt bene annotabat Alexander. Amplius & tertio arguitur.Stellæ sunt semper fixæ suis orbibus (non enim mouentur vt pisces in mari,dicebat Arist.) Igitur neque ascendunt, neque descendunt. sed cometa aliquando ascendit, aliquando vero descendit in magna latitudine spatij in nostro Orizonte, veluti demonstrant Mathematici. Igitur cometam non esse aggregationem, atque cōcursum planetarum liquide patebit. Vlterius non potest esse cometa talis congressus, contactusque planetarum plurium;quoniam stellæ etiam,quæ fixæ sunt, & nō errantes,visæ sunt accepisse aliquādo comam; quemadmodum testantur Ægyptij, qui in Mathematicis disciplinis fuerunt oppido quam peritissimi; & Arist. etiam dicit se hoc obseruasse in vna earum stella, quæ sunt in semore, & coxa illius signi,quod canis appellatur, quāuis tamen debiliter,ac imperfecte;quoniam visio non potest ita optime contingere ad illam,oculis præsertim cōtendentibus, & valde fixis: & ratio poterat esse, vt inquit Ioan Gram.quia oculo intento bene in ipsa,duplex splendor videbatur,& lumen cometæ,& stellæ fulgor: ex quibus duobus luminibus fiebat vnum lumen intensius, quod quidem lumen intensius non ita distrincte, & ad pnguem potest videri,discernique,sui enim vehementia perturbat spiritus visiuos,disgregat,atque corrumpit.vnde Arist. in lib. de sens. & sensil. oculum dicebat obscu

In 2. part. cap.12.

3.ratio.

4.ratio.

Aegyptij in Mathematica peritissimi.

Digitized by Google

rari in locis, vbi est multa nix, aut multa aqua; quoniam cum nix, & aqua splendentis naturæ sint, spiritus oculorum visiuos possunt disgregare, & inde visionem impedire. Si ergo obseruatum est apparere stellam non erranté, sed fixam, accipientem habentemq. comam ipsam, errore profecto magno scatet dictum Anaxag. & Democ. quod cometa sit symphysis, seu concursus, et vnio planetarum, stellaruuque erraticarum; quoniam aliquando visus est cometa, & nō fuit talis erraticarum stellarū cōcursus, vnioque. Amplius quinta ratione instatur, & ma-

5. ratio. gis propria contra istam opinionem. Si cometa esset aggregatio planetarum, seu symphysis, & vnio; ergo sequeretur quod dissoluto cometa, hoc est illa aggregatione, vnione, & concursu disiuncta atque destructa, apparerent stellæ, ac planetæ, quæ talem aggregationem, & cōcursum faciebant, sicuti exēpli gratia: domus, quæ est aggregatio, & vnio plurium multorunque lapidum, & lignorum, dissoluta atque diruta domo, remanent lapides & ligna, quæ talem aggregationem (quæ domus vocatur) constituebant: Atqui nullam quidem dissoluto cometa, videmus remanere stellam. igitur signum certum est, cometam non esse aggregationem ex planetis, ac stellis. Quod si forte velit hic pertinax Democritus huius argumenti minorem assumptam negare propositionem, dicens apparuisse quidem aliquando cometam, & post eius dissolutionem remansisse stellas; certe temere id faciet ac nihil, quo sua opinio verificetur, demonstrabit: quoniam nec oportet inferre ex particulari vna vniuersalem propositionem; logici namque hoc non admittūt, nisi tamen illa fuerit per se, vt ex 1. Post. lib. habetur ab

Vid. Aristo. lib. 2. topic. & Auer. in 2. prior ca. 23. Arist. Verbi gratia, hic homo, puta Antonius, vel Cæsar est animal rationale, igitur omnis homo est animal rationale; vel ista altera, astrum hoc, nempe Venus est Sphericæ figuræ, ergo omne astrum est Sphericæ, & circularis figuræ. At opportebat ipsum Democrirum osten-

dere

dere,& dicere hoc esse semper, vicibusque indifferentibus,semper cometa dissoluto stellas apparere,Adde etiã quod potuit Democrito visum esse, vt apparerent, cernerenturque stellæ post dissolutionem cometæ;& non re vera eas cõspexisse: verisimile namque est (inquit Ioan Gram.) quædam sydera in nubis speciem obtecta a cometa,sublato postea cometa rursus ostendere lumen suũ sicut etiam sydera, quæ non nunquam nubibus obumbrata occultantur, sublatis postea de medio nubibus, se se aperiunt, ac statim apparent. Quid igitur amplius opus est contendas pertinax Democrite, quod vidisti dissoluto cometa stellas remansisse?Non ne (dicas quæso) potuit esse,vt stellæ, quas fateris vidisse, fuerint in ipso Cœlo? atque durante cometæ splendore, in obscuro latuerint? quamobrem cometam non esse constitutum ex concursu ipsarum stellarum? Præterea hoc aliud argumentum dirigitur contra te Democrite, & omnes, qui tuam sectantur erroneam opinionem.Multotiens obseruatum est fuisse cõcursum,Symphysim,ac vnionem planetarum,ne dum cum stellis errantibus,verum etiam cũ fixis; & tamen nullum fuisse apparuisseque cometam. Hoc autem manifestum facit congressum syderum, seu planetarum vnionem non esse ipsum cometam. Obseruationem huius recitat Arist. fuisse quandoque factam ab Ægyptijs; immo ipse etiã bis vidit stellam Iouis congressam fuisse cum aliqua stellarum, quæ sunt in Geminis, & nullum nihilominus apparuisse cometam: quod haud sane fuisset,si cometa concursus,vnioque planetarum existeret. denuo sit hæc alia ratio. Compluries visus est cometa separatus ab omnibus planetis, cum aliquando simul existentibus omnibus supra Orizontem, tum etiam quandoque non simul omnibus existentibus supra Orizontem. Atqui hoc esse nequiuisset, si cometa esset concursus,& conuentus plurium planetarum. Igitur cometa non est concursus. Præter hæc quod cometa con-

[Margin: 6.ratio. — 7.ratio. — Tria Senec. arg. cont. istam opin.]

conuentus,atque vnio planetarum non fit,his tribus validis sane Senecæ argumentis satis conuinci arbitrabor.

1. argum. Primum est, si cometa esset duarum, aut plurium stellarum concursus, seu conuentus & vnio,non posset vtique diu cometa perdurare,ac apparere:probatur, quoniam stellæ simul diu cohærere non possunt; sed necesse est lege necessitatis ipsarum adinuicem separentur. vnde videmus Solem,& Lunam inter exiguum tempus cum obscurari cæperint, liberari, propriumque quæque pristinum lumen recipere. atqui cometæ duobus,& quatuor, immo sex etiam mensibus quandoque perdurarunt. Igitur cometæ non erunt concursus plurium planetarum.

2. argum. Secundum argumentũ est tale; quod post Demetrij regis Syriæ mortem,paulo ante Achaium bellũ, cometes effulsit,ac apparuit,magnitudine quidem non minor Sole.Sed si in vnum, inquit Seneca,mille stellas cõgreges, nunquam hunc habitum,& magnitudinem Solis æquabunt.Igitur cometa non poterit esse concursus, seu vnio plurium stellarum.

3. argum. Tandem est aliud Senecæ argumentum. Aliquando Saturnus, inquit, supra Iouem est; & Mars,Venerem,aut Mercurium recta linea respicit; nec tamen propter hunc cursum cum alterum horum planetarum alter subit,cometes fit; alioquin omnibus fiet. Ergo cometes (concludit Seneca) non est concursus planetarum. Hæc pro confutatione primæ opinionis Anaxag.& Democ.sufficiant.

Duæ dubitat. examinantur. Circa tamen in præsenti capite a nobis dicta,duæ occurrunt difficultates determinandæ. Et prima est, quomodo assertum, dictumque sit a nobis de mente Arist. quod lumen cometæ ex coitu,& aggregatione, seu concursu planetarum melius poterant videre illi, qui oculos,ac visum sensim in ipsum adijciebant, idest remisse lumen intuebantur;quàm illi, qui visum,& oculos intendebant,hoc est fixe intenteque respiciebant: Namque his (iuquit Arist.) hebes, illis vero maius fiebat lumen.

1. dubitat.

Hoc

Hoc est quod primam facit difficultatem; quoniam videtur magis verisimile, vt res deberet contrario modo se habere, nempe vt melius viderent, oculos, ac visum fixe intendentes; non autem sensim, ac remisse adijcientes. Sed statim tollitur hæc difficultas, si dicamus, quod ideo oculos, ac visum non fixe intendentes, sed sensim ac remisse adiciicientes in lumen, melius cernebant ipsum, quàm qui fixe intendenbant, ac respiciebant; quoniam in illis nō fiebat spirituū visiuorum resolutio; in quibus tota videndi vis, facultasque posita est: At in ijs, qui fixe oculos intendebant, hoc est non conniuentibus oculis aspiciebant, fiebat quidem, & multa dictorum spirituum resolutio; & iccirco debiliorem visionem patiebantur: Magnum namque solet rerum conspicuitas, & splendor negotium facessere aspicientibus; immo tantum, vt oculos quandoque obcæcare possit: quemadmodum Gal. in 10. de vsu part. lib. cap. 3. annotauit dicens, Si quis enim Solem ipsum oculis in conniuentibus velit intueri, oculos celeriter perdet, veluti multis in Solis defectibus, eius affectum, qui Soli acciderat, planius nosse cupientibus, fixis oculis Solem intuentibus imprudenter euenit. Ita etiam Xenophontis militibus per niuem alioquin lucidissimam iter facientibus accidisse, idem Gal. recenset. Vnde Dionysius Siciliæ tyrannus cum hunc dirum splēdoris in oculos effectum intelligeret, domum super carcerem instruxit clarissimam, ac longe splendidissimam calce illitam; ad quam homines infimo carcere diutissime conclusos educebat; qui cum ex multa, ac profunda caligine in splendidam lucem egressi, eam intueri cupidi essent, intuiti misere obcæcabantur, lucis splendidæ occursum repentinum, atque confertum non ferentes. Cæterum haud ab re nunc contendent a nobis aliqui, suorum oculorum conseruationi consulere cupientes, qui nam dicantur oculi intenti, hoc est fixe respicientes; & qui sensim adiecti, id est remisse aspiciētes apud Arist. ad hoc

Solutio

ad hoc vt in splendoribus iter, vel aliquid aliud agentes possint suis prudenter oculis cauere atque consulere. Quibus respõsum esse volumus, quod oculi intenti id est fixe ac intente respicientes illi dicuntur, qui quidem palpebris omnino elatis, apertisque respiciunt: sensim vero adiecti, remisseque intuentes oculi, dicuntur illi conniuẽtes, & qui palpebris non adeo, ac totaliter, perfecteque elatis, & apertis res intuentur, ac vident, sed quadãtenus depressis, & semiclausis. Patere autem potest hæc nostra expositio, & confirmari per Augustinum Suess. qui oculos non fixe intentos exponebat per oculos cæcutientes: Cæcutiẽs autem oculus est oculus conniuẽs, non omnino apertus, sed semiclausus. Ex quo non possum non mirari magnopere in hac re, quomodo Ludouicus Buccaferreus, vir quidem inter modernos alioquin perspicacissimi iudicij, in suis super Meteor. lectionibus hanc Suessani expositionem se capere non posse confiteatur; dicens impossibile fore, vt oculus cæcutiens sit oculus fixe intentus, & respiciens, cum (inquit) cæcutiẽs oculus sit oculus, qui vagatur, & mobilis est, qui tandem videre melius non potest: namque Suessanus non ita hoc loco cœpit oculum cæcutiẽtem, sed sumpsit eo, quo dictum est modo a nobis; scilicet cæcutiens, idest conniuens, non omnino apertus, ac reseratus, sed semiclausus: hæc enim est vera & naturalis cæcutientis oculi significatio, expositioque; non autem est illa Buccaferrei. Taliter namque disposito oculo, nempe cæcutiente & semiclauso, magis vniuntur, ac fortificantur spiritus visiui, atque ob id melius possunt cernere. Hoc vel exemplo patere potest, quod a longe videre cupiẽtes, statim manus fronti solemus apponere: vel etiam, quia illi, qui natura concauis sunt oculis melius (vt inquit Arist.) prospiciunt, ac vident. Est secunda dubitatio adhuc in dictis. Diximus cum Arist. nos in sexta ratione, quod obseruatum est ab Arist. stellam Iouis bis congressam fuisse cum aliqua

Oculus cæcutiẽs quis dicatur.

Buccafer. taxatur.

2. dubitatio.

aliqua ſtellarum,quæ ſunt in Geminis:contra hoc nunc magna inſurgit ambiguitas;quia cum Iuppiter non cõpleat motum ſuum,niſi annis ferè duodecim,vt dicit Hyginius,mirum ſane eſt, atque difficile, quomodo bis ad eandem ſtellam præciſe redierit.Hanc dubitationem conatur ſoluere Sueſſ.dicens, quod potuit quidem ſtellam Iouis adire eandem fixam bis in Gēminis, hoc modo, vt ſemel quidem per motum rectum, ſemel vero per retrogradationem.Vel,inquit ſecũdo, potuit hoc eſſe bis etiã per rectum motum,tamen ſpatio vigintiquatuor annorum.Quod nihilominus ipſi adhuc difficile videtur. Sed, hoc videant melius Aſtrologi. Solutio.

Confutatio opin. Pythagoricorum. Cap. IX.

POſtquàm reiecimus opinionem Anaxag.&Democ. nunc refellamus ſententiam Pythagoricorum,quæ aſſerebat,cometam eſſe de natura cæleſti, quippe qui eſſet vnum aſtrum diuerſum ab alijs planetis,habens ex ſe comam,crineſque.Et primo argumento communi.Si cometa eſſet aliqua ſtella,tunc diſſoluto, ampliuſque non apparente,remaneret illa ſtella. Atqui ex omnibus, qui apparuere,viſique fuerunt cometis,nullam vmquam ab eius diſſolutione obſeruatum fuit remanſiſſe ſtellam.Igitur cometa non eſt aliqua ſtella. 1.ratio. Secundum argumentũ. 2.ratio. Si cometa eſſet aliquod ſydus, igitur ſemper appareret in eadem magnitudinē, non autem modo maior, modo vero minor: atqui experimur contrarium, quia cometa nunc vnam, nunc aliam refert magnitudinem; nam initio minor,in medio tempore maior, & tandē rurſum in fine diminutior euadit apparetque; & quandoque apparet maximus in ort.. principioque,& poſtea pedetentim, ſenſimque temporis tractu fit minor, anguſtiorque. Igitur nequeunt Pythagorici veridice aſſeuerare cometam vnum eſſe ſydus, diſtinctum ab aliis planetis. Maior

D huius

huius rationis probatur, eo quia ſtella eſt incorruptibilis,& inuariabilis,non ſecus atque ipſum Cælum, vt in 2.lib.de cæl.tex.41. dicitur ab Ariſt. Nec ea obſtat, quã reddunt,ratio de magnitudine, atque figura cometæ; quod nempe id eueniat pro congreſſione ſyderum inerrantium,quæ cum ipſo ſimul efficitur: Vbi enim hæc ſtella(inquiunt) ad eundem locum acceſſerit,in quo ſyderũ inerrantium frequentia,ſiue maior ipſorum amplitudo conſtiterit;tunc & ipſa lucis colluſtratio in cometa maior viſitur: at vero cum hæc ſtella ſe conſociauerit non cum inerraticarum ſtellarum frequentia, multitudineque,ſed vel cum paucioribus,vel cum ijs, quæ anguſtioris ſunt magnitudinis;tunc minor, atque exilior oritur

3.ratio. cometa, atque apparet. Amplius ſit tertia contra hanc opinionem ratio iſta. Aſtrum omne cum ſit incorruptibile,atque inalterabile, ſicut ſemper eandem ſeruat naturam,ita continuo,ſemperque vnam etiam,& eandem retinebit figuram: ſed nos videmus variari cometas in figura,quoniã aliquis apparet in figura circulari, aliquis in figura oblonga,& ſimilibus: (vt ſuo loco dicemus) Ergo cometa non poteſt eſſe aliquod aſtrum a cæteris ſyde-

cap.19. 4.ratio. ribus ſeiunctum. Quarto arguitur ſit. Nullus planeta vagatur extra Zodiacum,vt paulo ſuperius dictum eſt; ſed viſi ſunt plures cometæ extra eclipticam Zodiaci moueri. Igitur cometa nõ eſt vna ſtella,nec de natura cæleſti.

5.ratio. Amplius impugnatur adhuc iſthæc opinio tali pacto. Si cometa eſſet vnum ſydus diſsitũ ab aliis planetis, quod rarenter apparet,tunc nimirum cum digreditur ab ipſo Sole; ergo ſimul non poſſent apparere plures cometæ, quàm vnus: hoc autem non videmus eſſe verum; quandoquidem multotiens apparent cometæ duo, & tres etiam ſimul quandoque apparuerunt: ſicuti Neronis tempore referunt eueniſſe. igitur cometa non poterit

6.ratio. eſſe vnum ſydus. Vlterius his rationibus poſſet addi aliud argumentum. Acies oculorum noſtra non poteſt per

Digitized by Google

per mediũ ſydus exire, vt per illud ſuperiora proſpiciat; eſt enim denſioris ſubſtantiæ, quam ipſum cęlum. atqui per cometam non aliter quàm per nubem vlteriora, ſuperioraque cernuntur. Igitur cometa non poterit eſſe Sydus, ſed erit leuis ignis, ac tumultuarius in exhalatione accenſus. Quare annihilata eſt huiuſmodi Pythagorica ſententia; & nullo pacto poteſt cum veritate defenſari, ſuſtinerique, quando rationes, quibus magis eſt ſtã dum, totum oppoſitum demonſtrent.

Confutatio opin. Hippoc. Chij. & Æſchyli. Cap. X.

DEſtructa Pythagoricũ opinione, ſequitur vt eradicemus, funditusq. euertamus opinionem Hippoc. & Æſchyli, atque omnium ſectatorum ipſius. Hæc igitur opinio patitur eaſdam, quas præcedens, ac ſecunda paſſa eſt inſtantias. Etenim ſi eorum, quæ in proprio capitulo dicta ſunt, immemores quidem non fuerimus; dicebamus quod eiuſmodi Hipp. Chij opinio volebat cometam eſſe ſydus diuerſum ab alijs ſyderibus cum coma, ſeu barba, non ex ſe ipſo habens eam, adeoq. non ex natura cæleſti; ſed efformatam ex vapore, quem attrahit, non in quibuſuis locis quia non in Tropicis, Solſtitialibuſque aridis, ac exiccatis; ſed in illis tantum, a quibus poſſibilis eſt vaporum eleuatio; veluti in Borealibus, ac Septentrionalibus, vt de mente ipſorum dicebamus. Eiſdem modo rationibus confoditur opinio iſta, quibus & præcedens Pythagoricorum. Primo ergo obtrũcatur ea ratione, quod diſſoluta exha- 1. ratio. lætione terreſtri, quæ comam efficiebat fouebatque, appareret illud ſydus, quod fingunt, imaginanturque eſſe cometam: verum quia non videtur aliquod Sydus apparere poſt diſſolutionem cometæ, & exhalationis terreſtris comam fouentis. Igitur cometa non poterit eſſe ſtella, comam habens ex terreſtri exhalatione coalitam, productãque. Præterea ſi hoc eſt verum, quęritur quæ ſit 2. ratio.

ratio, vt non existente cometa, hæc stella non appareat, sicuti aliæ videntur, apparentque; tantum enim quinque cernuntur stellæ, & non plures (quia excipiuntur Sol, & Luna) Ergo cometa non est stella alia ab istis quinque.

3. ratio. Amplius & tertio, cũ quælibet stella moueatur ad motũ sui orbis, in quo est, vt in 2. lib. de cæl. tex. 55. declaratur, (non enim mouentur vt pisces in mari, sed vti in tabula nodi) sequitur quod si cometa esset stella, ea moueretur velocitate, qua & orbis ipse reuoluitur; atqui cometam moueri ea velocitate, assequique illum velocissimũ, citissimumque orbis motum, est impossibile; cum non sit res infra cælum, vt dicebat Alex. quæ possit in motu æquari motui cælesti, ac corporum diuinorum. Igitur cometa non poterit esse aliqua stella. Amplius sit quarta

4 ratio, & est propria. ratio nostra contra istã opinionem, non minus valida sane, quam præcedentes, immo magis clara, ac demonstratiua. Sed pro hac ratione antea memoria repetendũ est; quod eiusmodi opinio voluit, sensitque cometam esse vnam stellam diuersam ab aliis, quæ sibi humorem attraxit, hoc est exhalationẽ, atque vaporem; in quo attracto humore, ac vapore refrangebatur visus noster ad Solem, qui vaporẽ ipsũ illuminat, ac veluti comam, barbamq. facit in stella apparere. Hoc sic stante pro hac opinione, tunc sic nos arguamus deducendo ad impossibile, atque inconueniens. Si hæc sentẽtia de cometa esset vera, tũc in nocte non possemus cernere cometam; consequens est contra experientiam, ipsamque adeo veritatem: ergo & antecedens, quod cometa sit stella cum cauda illa ex vapore coalita propter refractionem visus ad Solem, erit falsissimum. Prima consequentia, quod non possemus cernere cometam nocturno tempore, statim declaratur; quoniam cum Sol in nocte non sit supra nostrũ Orizontem, non potest attractum humorem, vaporemq. illuminare: Quare nec noster visus poterit refrangi in ipso illustrato vapore. Secunda autem sequela, quod nimirum

rum falsum sit,& contra experientiam, non posse cerni in nocte cometam;iam perspectissima est, & nulla propterea indiget probatione: est enim sensata res, cuius si quis vellet rationem,indigeret pœna, vti Arist. dicebat in 8.Phys.tex.22.Quis enim est adeo mentis inops, sensuque priuatus, qui velit effari non videri internoctu cometam mecum tunc temporis tantum abest,quin videatur,vt melius potius cernatur, quàm de die. Quo circa patet per hanc nostram rationem omnino esse falsam opinionem istorum. Cæterum instantia remanet contra hos, cum dicunt non apparere cometam,quando stella hæc deficiens à sole percurrit Tropicos,solstitialesq. plagas,nec cum mouetur per partes australes simul cum ipso sole;sed tantum cum pererrat sub ipso Arcto, hoc est sub Septentrione, & boreali plaga, ἄρκτος enim græce, latine significat apud nos vrsam,seu vrsum; quæ vrsa signum est in Septentrione, & Borea existens,vt perbelle Hyginius in suo Astronomic.in descriptione formarum cælestium declarat in ipso statim principió. Instantia ergo est,quoniã tale dictũ contradicit experientijs,& veritati ipsi:Namq. Arist.refert quod cum in Achaia fuit factus terręmotus, inundatioq. illa,ex quib.dicebat Alex. duas ciuitates fuisse dirutas:vnã nomine Buri; alterã nomine Helice dictam,parũ post apparuit maximus cometes versus occasus æquinoctiales; sed sic est quod occasus æquinoctialis est inter Tropicos.Ergo in tropicis plagis:& regionibus potest apparere cometa. Adhæc errãt iterum dicentes cometam nõ posse apparere ad Austrũ, meridionalesque plagas,atque Sole existente circa Tropicum hyemalem, qui australis est;quoniam obseruatũ iam est apparuisse cometam mense Ianuarij ad Arctum, Septentrionemque, quo tẽpore Molonis filius Eucleus imperium tenebat Athenis. Igitur patet falsitas eorum, dum asseuerant,impossibilem esse cometę apparitionem in partibus australibus, atque septentrionalibus; cum

Errores huius opinionis.

vtrisque

vtrisque locis apparuisse cometam, compertum habeatur. Hæc satis sint pro confutationibus opinionum Antiquorum.

Duæ dubitationes.

Porrò dubitabit contra nostra dicta aliquis: Primo, quo modo verum sit, vt cometa, qui in Achaia apparuit post illum terręmotum, ortus fuerit in partibus tropicis, & quæ torridę sunt. Hoc enim in falsis connumerandum esse, nemo nõ censet, qui cometę generationem ex exhalatione a terra educta constituit: qualis quidem nulla potest à partibus tropicis eleuari, cum siccæ, torridęque existant, nullum siquidem dare potest quod non habet. Secundo dubitatur, quomodo hunc eundem cometam dicat Arist. quod subsecuta est maxima inundatio aquarũ, propter quam illæ duæ ciuitates Buri scilicet, & Helice destructę fuerunt; & ratio huius dubitationis est, quia cometa non humiditatem, immo contra ingentem siccitatem, atque pluuiarum penuriam arguit, (ceu proprio loco demonstrabitur.) Vnde dicebat Seneca, quomodo erit pluuiæ signum scintilla? Sed respondetur ad dubitationes istas, & dicitur, quod nihil Arist. dictis possunt aduersari: quia ad primam dicimus, quod quamuis in partibus tropicis, æstiuis, & torridis sit magna exustio, terræque caliditas ac siccitas, tamen potuit tanta aquarum, exhalationumque seu vaporum copia eleuari, quæ fuerit satis sufficiensque ad generandum, ac constituentum illum cometam. si quidem arbitrandum non est adeo exustas, siccasq. existere illas partes, vt nullatenus sint aliquo humore madefactæ, quia madefiunt ab aquis illic existentibus. Sed de hac dubitatione melius dicemus alias inferius. Ad secundam modo dubitationem de inundatione aquarum respondendum est sic, quod illa mundatio fuit per accidens, ex flatu scilicet, & impetu ventorũ aduersorum: Vente enim ab aqua magnam eleuarunt quantitatem aquæ, & versus Burim, & Helicem deportarunt, atque ita inundationem fecerunt. Sicut namque come-

cometa signum est remotum, & per accidens eluuionis, ita etiam occasionem esse remotam, causamque per accidens iure arbitrandum est.

Confutatio opin. Stat. Heraclid. Diog. & Metrod. *Cap. XI.*

PRæter tres de cometis, quas Arist. ipse recitauit opiniones, adduximus nos ex Gal. sex alias, quæ etiam topicæ, & falsæ extiterunt. Vna ergo opinio erat Stratonis, asserentis cometam esse lucem alicuius syderis in dē sa nube retentam. Hæc opinio eandem patitur obiectionem, atque illa Hippoc. Quia si cometa esset lux, splendorque alicuius syderis in nube retentus, tunc appareret illud sydus illustrans nubem, atque adeo cometam faciens dissoluto cometa: sed illud sydus non apparet, igitur cometa non erit lux syderis densa nube resplendens. Secundo non potest cometa esse splendor alicuius stellæ reflexus in nube; quoniam cum stella ad orbis, in quo est, moueatur motum; non poterit profecto semper ferire nubem, atque in ipsa splendorem creare, atque producere; quandoquidem nubes non possit ita moueri cum ipsa stella, vt æque semper ex diametro correspondeat illustrationi stellæ. Quare cometa non est splendor alicuius stellæ in nube retentus. Amplius falsa est etiā opinio Heraclidis, ponentis cometam similiter esse nuben præaltam, illustratamque a suprema luce; quia vel ipse per supremam lucem intelligit lucē Solis, eo quod sol in luce omnibus superior sit, & primus: vel intelligit per lucem supremam, alicuius stellæ splendorem suprastantem, eminentioremque; ita vt intelligat lucem supremam, quantum ad ordinem, & gradum, non autem quantum ad dignitatem, & præstantiam: Si intendit secundum, hoc est lucem alicuius stellæ suprastantis, impugnabitur opinio eadem ratione, qua reiecta fuit opinio

1. ratio.

2. ratio.

Contra Heraclidem.

1. ratio.

nio Stratonis: Si vero primum intelligat, scilicet cometam esse lucem solarem in illa sua nube resplendentem, fulgentemque, ea etiam euidentissima ratione destruitur, quam nos in confutatione Hipp. adduximus. Illa ratio, si memoria non iam excidit, ita habebat. Si lux Solis emicans atque in nube resplendens, est cometa; ergo nō existente sole supra nostrum Orizontem, in quo apparet cometa, non poterit apparere cometa. Consequentia patet ex eo, quia remota causa alicuius, remouetur & illud quod causatur ab illo. Atqui consequens hoc est falsum; propterea quod inter noctu, quando iam a nostro hemisphærio, ac Orizonte occidit Sol, apparent, videnturque cometæ. Igitur cometa non potest esse lux Solis refulgēs in nube, neque alterius stellæ. Præterea & secundo arguitur contra hanc opinionem. Nubes non ascendunt vltra secundam regionem aeris: Cometæ autem videntur in tertia regione aeris. Ergo cometa non erit nubes illustrata a suprema luce. Erat alia sententia Diogenis, qui dicebat quod cometa est stella crinita, quæ alicuius impendens periculum significat. Huiusmodi opinio quoad quidem secundam partem, non est impugnanda a nobis, quoniam re vera cometa semper apud vulgum aliquod malum videtur portendere; vnde optime, ac rationabiliter a Cic. calamitatum prænuntius fuit appellatus, & a Lucano, vt dicetur, dictus fuit Sydus tremendū: Sed quantum ad primam possumus, & debemus illam infringere eisdem pene rationibus, quibus reiecta est opinio Pythagoricorum, siquidem eadem fere cum illa videtur esse eiusmodi Diogenis opinio. Qua propter ne pluries inutiliter, ac temere idem a nobis repetatur, ad eas qui voluerit contra hanc opinionem arguere, confugiat rationes. Vlterius retulimus aliam sententiam Metrodori, qui volebat cometam esse concursum radiorum solarium in ipsam nubem. Quæ opinio (meo quidem iudicio) idem videtur sane sapere, quod sapiunt aliæ omnes

[Margin notes: 2. ratio. — Contra Diog. — Cometa calamitatum prænuntius. — Contra Metrodorum.]

nes

nes quæ ponunt cometam esse lucem in nube contentá, seu retentam. At quanti momenti sit eiusmodi sententia, ex eo patere potest, quod nunquam esset, ac appareret cometa, nisi illustrante Sole partem, in qua est cometa, si esset radiorum solarium in nubem concursus: quod tamen alienũ a veritate ostendit sensata experientia, quoniam in nocte Sole iam decurrente per alium hemisphærium, & orizontem nobis occultum, cometa apparet. Igitur signum est euidentissimum non causari a radijs solaribus, nubem collustrantibus, atque per consequens id non esse cometam. Porro ex istis rationibus clare poterit quisque cognoscere quantum deuiauerit post hos antiquos ille etiam Hieronymus Cardanus, qui consimilẽ quidem dictis videtur opinionem habuisse de cometis; dicens, cometam aliud non esse quã globum quendam in cælo constitutum, & secundum quod a solaribus radijs talis globus illustratur, sic vel pogoniam, vel cincinnatum apparere. Hactenus de ijs, nunc ad illorum innominatorum veniamus confutationem.

Contra Cardanum.

Confutatio opin. quorumdam. Cap. XII.

VBi Heraclid. Diog. Strat. ac Metrod. opiniones destruximus: quia quasdam, quas ex Seneca referebat Buccaferreus positiones quorundam innominatorũ adduximus post ipsas: ratio nunc postulat, vt eas non secus ac alias omnes confutemus. Principio igitur eradicatur illa opinio, quæ asserebat, quod cometa est elemẽti ignis portiũcula densata in loco; quoniam non videtur ratio, ac modus, quo possit portio elementi ignis cõdensari, constiparique in loco: Namque remanet sub dubio a quonam fiat hæc ignis condensatio: non enim poterit dici fieri a frigido; quoniam in loco ignis non potest esse frigus, & tanto magis, quod continuo ignis ipse rapitur a motu cæli, vnde magis ignitur, & incalescit.

Cometãm non esse ignis partẽ densatam.

E Quo

Cometam nõ esse mixtum perfectius, & Lucentiũs.

Quocirca non potest esse vera hæc positio. Nec est vera secũda, quod cometa sit mixtum quoddam magis perfectum, ac fulgens ibi, veluti carbunculus micat. Ratio autem eius est, quoniam ex fundamento doctrinæ Arist. in 2. de Ort. & inter. tex. 49. in omni mixto perfecto prędominatur elementum terræ; & si non dominatur terra, ad minus ignis, & aer numquam possunt reperiri in prædominio in ipsis mixtis: si ergo terra est in prædominio in omnibus mixtis; & terra est grauis; quomodo (dicat talis opinio) possibile erit, tale mixtum contineri in aere, sursumque; ac non descendere deorsum? Nam omnia mixta, quæ in aere gignuntur, & condensantur, statim ad terram labuntur descenduntque, vt patet de niue, grandine, & pluuia. Igitur illa opinio falsa erit. Vltimo infringitur, ac confutatur alia positio, quod cometa non possit esse vapor in turbinibus eleuatus a contrarietate ventorum, ex nubibus sibi inuicem concurrentibus contrario motu a terra. Quoniam, (vt impugnabat etiam Seneca) isti turbines cum sint breuissimi temporis, non possũt durare; quare & vapor, qui a turbinibus eleuatus est, breuissimo etiã tempore, durabit: nã cessantibus ventis, & nullo in aere spiritu flante, non eleuabitur alius vapor; & iccirco tamdiu ibi cometa non retinebitur, atque apparebit. Quod si diceret ista opinio, detineri quidem cometam a vapore humido eleuato, irrita verba iactabit; propterea quod ille vapor non est similis exhalationi primæ. Multa alia possent pro huius opinionis reprobatione afferri; quæ quoniam a Seneca poterunt videri, ideo relinquuntur. Pateat igitur, quod nulla dictarum trium opinionum potest cum veritate sustineri, ac cum Aristotelis doctrina comprobari.

Cometã nõ esse vaporẽ in turbinibus eleuatũ

Confutatio opin. Senecæ. Cap. XIII.

QVamuis enim Senecæ opinio noua hic improbatione opus non haberet; quòd illa eadem pene cõfutatione,

futatione, illisque eisdem rationibus, quibus Pythagoræ positio reiecta fuit, & ipsa etiam veniat refellēda: quia tamē video, Senecam pertinacius, ipse suam opinionem volens sustinere atque defendere, rationibus in cōtrarium (id quod Pythag. non præstitit) audacter respondere; propterea vt in prę̨senti capite illas suas responsiones impugnemus, nihilque ad suæ opinionis veritatem, & comprobationem facere ostendamus; denuo ipsas repetentes cum suis responsionibus; rationes in medium adducamus. Est igitur prima ratio contra Senecæ opinionem talis. si cometa esset sydus aliquod diuersum a reliquis quinque syderibus, ac planetis; puta a Saturno, Marte, Mercurio, Ioue, & Venere; tunc intra signiferi, seu circuli Zodiaci terminos moueretur; quoniam omne sydus intra hos terminos colligit suos cursus: Atqui cometes mouetur extra signiferi terminos. Igitur cometa nō est Sydus, ac planeta aliquis errans. Huic dubitationi ac rationi conatur respondere Seneca, & dicit negans maiorem, quod nō habet quis vnum, ac præfixum limitem ponere ipsis stellis; nec diuina in angustnm compellere, cuiusmodi est sydus cometa dictum. Possunt enim, inquit, aliqua esse sydera, quæ improprium iter, & ab istis signiferi terminis remotū habuerint. Sed quantum possit eiusmodi Senecæ respōsio pro argumenti dissolutione, qui sciuerit stellis limitem poni ac præfigi ab earum fine, propter quem a Deo prudentissimo creatæ sunt, vt tali motu, & lumine rerū generationes, & corruptiones faciant; facile diiudicabit. Amplius & secunda ratio contra Seneca est. Si cometa esset sydus, ac stella, tunc vt cę̨teræ, esset figuræ rotundæ: sed videmus aliquando cometas non rotundæ figurę̨, sed longę̨, & eiusmodi: igitur cometa non erit stella. Respondet Seneca adhanc etiam rationem; & videtur velle, quod cometa quantum quidē ad sui globum, & corpus, est rotundæ figuræ, & non in longum productus; sed est splendor, qui in longitudinē

1. ratio.

Responsio Senecæ.

Confutatio

2. ratio.

Altera Senecæ respōsio.

Digitized by Google

protrahitur. Vnde (inquit) alia est cometæ forma, figuraque; alia est quod ex ipso fluit lumini: quia splendor cometę longior, quàm cæterorum syderum apparet. Atqui nec in præsenti video responsione aliquam rationem, ac soluendi argumenti efficaciam. Propter quid enim potius hoc sydus præcipue habuit, & potitum est tali priuilegio, tanto scilicet in longã producto splendore, quàm cęterorum aliquis planeta? vt Venus, aut Sol, qui reuera cum maiorem habeat lucem, ipse deberet talem longiorem instar caudæ referre splendorem. Seneca non aliam profecto (vt ex eius dictis possum conijcere) dabit ad hoc quæsitum caussam, quàm Dei meram, & liberam voluntatem, quod ita scilicet Deo placuit: Verum si sic philosophis, quæstionibus, & difficultatibus liceret respondere, non tanta sane difficultate ipsa nunc Philosophia, cæteræque scientię addiscerentur, nec in tanto opinionum discrimine versarentur: quia hoc modo facilis: & in promptu esset omnibus quæsitis responsio, atque resolutio. Quamobrem rationem soluere contra ipsum non videtur eiusmodi Senecę responsio. Sed quidquid sit, vt dictam responsionem confundam, hanc instantiam ei obiiciam; quomodo in vno, & eodem numero cometa videmus varias ad inuicem mutari formas ac figuras? Nãque (vt dicemus in proprio cap.) vnus, & idem numero cometa inter totum suę tempus durationis, alias apparebit sub vna figura, vt longa, ac cum cauda; alias sub altera, vt rotunda, &c. Atqui si cometa esset sydus aliquod particulare, ita a Deo longiore illo splendore creatum, vtique non variaretur in vno, & eodem; præsertim vero in breui spatio, sed semper quem ab ortu, & initio habuisset longiorem splendorem, illum ipsum ad finem vsque retineret. Quocirca cometa non erit sydus cum longo splendore creatum. Hęc igitur sunt contra Senecã argumenta, quæ ipse conatus est, quomodo vidimus, dissolu ere. Sed si cui forsan solutiones Senecæ validæ, ac rationes

[Margin notes: Confutatio. — Instantia propria cõtr. Sen. resp. — Cap. vlt. huius 1. part. — Duæ rationes propriæ contra Senec. opin.]

nes diluere videbuntur:& propterea eius opinionem velit approbare,has denuo nostras contra eiusdem Senecę opinionem fortasse soluere facile non poterit.Prima igitur ratio est.Motus planetarũ est semper vniformis, nec alias tardus,segnisque;alias vero velox existit;quoniam Cęli motus est regularis, & est a motore inuariabili : nã cum cæli,& planetæ omnes in eorum motu non relaxentur,ac defatigentur, semper mouebuntur eodem modo, ac eadem velocitate, æquale semper spatium peragentes;veluti patet de Sole, qui cũ singulis mensibus vnum in Zodiaco signum percurrat,vnum tantummodo singulis diebus perficitac peragrat signi gradum; & non plures vno die,pauciores vero alio : Sic etiam de Luna, quę cum omnia duodecim signa vnius mensis spatio pertranseat,inuariabiliter semper triginta gradus, vnum nempe integrum signum, perficit;spatio dierum duorum cũ dimidio;nec vmquam obseruatum est illud spatium pertransiuisse aliquando maiori,vel minori tempore.Atqui modo visi sunt cometæ,qui segnem, tardumque motum habuerunt;alii qui citum ac velocem;quinimmo in vno & eodem etiam cometa, obseruata est motus varietas; quia maius spatium peregerunt vno die, quàm altero. Igitur cometa non erit sydus,ac planeta aliquis particularis, & distinctus a cæteris quinque. Præterea contra idem est alia & secunda ratio talis.Cometa vnus, idemque numero,quandoque videtur esse,ac apparet in loco superiori,& a nobis remotiori; quandoque in loco inferiori,nobisque propinquiore. Atqui si esset cometa sydus aliquod cęleste semper eadem ferme distantia, ac ęquali spatio distaret a nobis;quoniam a cęlo ad terram, in qua nos sumus, est æquale vndiq. interuallum, cum terra sit centrum,ac Mundi medium: Igitur demonstratiue apparet ex hac ratione, cometam non esse sydus particulare in cælo longiore illo splendore creatum. Cęterum quia Seneca in eius positione quasdam attulit ratio-

(margin notes: 1. ratio. — 2. ratio.)

rationes probans contra Arist.sententiam, quod cometa nequit esse ignis, ac exhalatio accensa; quę etiam ipsæ essent post hæc dissoluendæ. At quoniam nos istud inferius, quando pluribus contra dictam sententiam dubitabimus, simul cum alijs diluemus; propterea hic plura haud nunc dicemus.

cap.17.

Confutatio opin. Damasceni. Cap. XIV.

NEque opinio huius viri (quamuis Christianæ philosophiæ peritissimi) nostræ peripateticæ doctrinæ videtur intellexisse veritatem, circa naturam & substãtiam cometæ; dum existimauit cometam esse quid a Deo max. creatum, ad ostendendos aliquos effectus, vt mortem alicuius principis, eluuionem aquarum, ac pestilẽtiam; non autem esse effectum naturalem. Probatur primo, quoniam licet effectuum, qui in vniuersa natura progignuntur, nullus sane habeatur, qui diuinus (a Deo, vt ab efficiente sic dictus) nuncupandus non sit, atque dicendus: Namque ipsorum nos quemcunque reducentes ad proprias causas naturales, tandem finientes ad Deũ omnipotentem deueniemus) nihilominus non est vt effectus naturalis, vt cuius causæ existunt naturales, proprias ac peculiares scrutantes causas, Deum statim principium eius constituamus. Vnde hac ratione Hippoc. medicus potius diuinus quàm humanus, in lib. de aere, aquis & locis, inuehebat contra Scythas diuites, & potentes; qui cum quandoque lamentarentur de ipsorum sterilitate quodque nullum masculum, nisi vel eunuchũ vel hermaphroditum generarent; Deo, vt cui illum effectum tribuebant, sacrificia, multaq. dona offerre, ne amplius permitteret & id, determinarunt; dicẽs prudentissimus medicus illius sterilitatis non Deum propriam extare causam, quando ea ratione omnia mala, (nedum sterilitas, diuina venirent dicenda. Amplius & secundo arguitur

1. ratio.

Hippoc. medicus diuinus.

2. ratio.

guitur contra istam sententiam; Theologorum enim regula, ac vniuersale axioma est, quod vbicumque est dare causam naturalem alicuius effectus, non est confugiendum ad miracula, reducendo ipsum ad primam causam, & Deum benedictum. Atqui cometæ, cum effectus sit naturalis, possunt physicæ ac naturales causæ assignari, puta exhalationes ipsę terrestres calidę & siccitę, ignitæ ab elemento ignis, vel à motu continentis. Igitur in eius productionis causa assignanda, & inuenienda, non est statim confugiendum ad miraculum, quod Deus fecit. Siquidem hoc pacto omnia a Deo fieri dicere quidem oporteret, cum non sit effectus in tota natura progenitus, ad quem manus summi, vniuersalisque opificis Dei omnipotentis non concurrat; immo etiam ad prauos, vt peccata, homicidia, & eiusmodi (tametsi ad horum minime concurrat formalitatem, hoc est (vt inquiunt) ad difformitatem peccati: vt optime Theologi omnes in suis sacris libris, & catholica fide determinarunt; præsertim angelicus doctor. B. Tho. in 1.2. quęst. 79. art. 2. & Scotus doctor subtilis in 2. senten. distin. 2. quæst. 1. & Durādus similiter in 2. sent. dist. 37. quæst. 1. & dist. 44. etiam quęst. 1. Igitur non est referendus cometa ipse ad Deum, vti ad causam propriam. Qamuis tamen negandum nobis non sit, quandoque apparuisse cometas, qui solo Dei nutu, liberaque voluntate, ob humana forsan scelera & errores, a quibus cupiens Deus, vt nos ad ipsum conuertamus, ipsos in sui furoris signum nobis immittit; iuxta illud Manilij. in lib. 1. sui Astronom. cap. 9 de cometis.

Seu Deus instantis: fati miseratus in orbem
Signa per effectus, cælique incendia mittit.

orti fuerunt: velut inter alios ille venit recensendus, qui apparuit tempore excidij Hierusalem; de quo Ioseph libro 7.

br. 7. de hist. Iudaic. cap. 12. fecit mentionē, dicens quod per annum, & eo amplius apparuit supra Hierusalem coloris sanguinei. Et illa etiam stella, quæ apparuit Magis post natalitiū Domini nostri Iesu Christi; (hanc enim stellam multi putarūt esse cometā. Sed de hac stella Diuus Aug. lib. 32. serm. 2. Epiphaniæ, & S. Thom. in 3. parte. sum. quæst. 36. art. 7. locuti fuerunt: & Leo Papa in serm. 1. Epiphaniæ asserens, stella, quæ Magis tribus apparuit, fuit de nouo creata non in cælo, sed in aere vicino terræ, quæ secundum diuinam voluntatem mouebatur, & erat illustrior cæteris stellis: Pius etiam Mirand. in lib. suo 4. contra Astrolog. de hac eadem stella verba fecit in cap. 16. Hæc dicta sint de opinionibus Antiquorū, & omnium, qui de cometæ essentia, & natura locuti allucinati fuerunt; & de confutationibus eorum satis determinatum sit a nobis. Remanet vt ad veram, quæ Aristotelis est, sententiam, pedem iam conferamus.

Stella, quæ apparuit Magis, fuit cometa secundum aliquos.

Opinio Vera Arist. de natura cometæ examinatur. Cap. XV.

EXaminatis Antiquorum, aliorumque multorum philosophātium opinionibus, quos natura, & substantia cometæ latuit: & illis omnibus per plures deinceps demonstratiuas rationes reiectis: oportet iam examinare alteram Arist. positionem, vt pote quam veram cum omnibus Peripateticis censemus philosophis, Græcis, Arabibus, atque Latinis. Tale enim erat eius mandatum in 1. lib. de anim. in text. 19. vt post præmissas topicas, falsasque aliorum opiniones; vera, & demonstratiua in medium adduceretur de aliquo quæsito perscrutando. Quam sententiam haud piguit eius fidum interpretē Auer. in 1. lib. de cœl. com. 2. & 85. confirmare: ac in 1. Post. in ipso prologo, nec non in 4. lib. Phys. in com. 129. Idque non sine maxima ratione factum: quandoquidē, vt

vt eiusdem Auer. locus est in lib. 7. Moral. cap. 2. Demõstrationes quando post orationes dubitabiles inducuntur, sunt perfectiores, & nobiliores. Igitur ab Arist. opinionem accedentes, dicamus, quod ipse de natura cometæ sensit non esse de substantia cæli, vt Anaxag. & cæteri, sed esse de natura elementaria: quandoquidem nihil aliud velit ipsum esse cometã, quam impressionem quãdam ignitam factam ex calida siccaque exhalatione, eleuata, atque educta ab ipsa terra, mediãte virtute & calore Solis, ad supremam aeris regionem: & ibi ob vehemẽtem, citissimumque motum illius regionis, quo disgregãtur, attenuanturque eius partes, & ob maximum calorẽ ignis incensa. Etenim existimandum est motum superiorum corporum cælestium, vt pote velocissimum omniũ, rapere secum non solum Sphæram ignis, sed etiam elementi aeris; immo (vt visum fuit aliquibus) bonam ac magnam partem sphęræ aquæ. Ex illa igitur attractione & motu exhalatio ipsa calida, & sicca, quæ ad supremã aeris regionem attracta est a Sole, qui eam & attenuauit, & leuem fecit; contingit, vt atteratur, & consequenter igniatur. Dicebat namque Arist. 2. lib. de cęl. tex. 42. motum natura aptum esse ignire & ligna, & lapides, & ferrum. Talem quidem igitur exhalationem in suprema aeris parte, & prope concauum ignis accensam, vult Arist. esse cometam. Cæterum huic Arist. opinioni adhærent omnes Latini expositores, Arabes, & Græci, vt Auer. Ioannes Gram. Alex. Olympiod. & alij. Quid quod in eamdem sententiam iuit ante hos antiquior philosóphus Epigenes? Qui dixit (referẽtibus Senec. & Gal.) cometam esse vaporem terrę commixtũ, hoc est exhalationem terrestrem, in altum eleuatum, ibique accensum. Quapropter patet iam quàm verior sit Arist. sententia de natura cometarum opinionibus aliorum philosóphorum.

F Con-

Condiciones aliquæ, quæ requiruntur pro cometarum generatione, declarantur. Cap. XVII.

SEd vt clarior euadat eiusmodi peripateticę senten tiæ veritas, aliquas declarandas condiciones annotemus; quippe quæ ad cometam necessariȩ admodum esse videantur. Prima condicio sumitur ex parte exhalationis, & materiæ cometarum: secunda ex parte efficiētis; tertia ex parte loci, in quo generantur cometæ. Ex parte autem materiæ condicio, quam sibi requirit, cometarum generatio est, quod exhalatio non qualiscumque potest esse materia ipsorum; quia si exhalatio, quę eleua tur à terra ad summam aeris regionem, fuerit tenuis raraque, adeo vt semel incensa facile, ac breui temporis spatio absumatur; non poterit causare cometam: sed ita debet esse, quæ cometam producit exhalatio, vt spissa, crassa, atque multa existens, possit incensa semel diutius ignem receptum fouere; & non statim consumi, ac incinerari. Alia condicio ex parte causę effectiuæ, est; quod principium igneum accendens ipsam exhalationem multam, ac densam, nec adeo debet esse multum, ingensque, vt velociter, & ad plurimum exurat densam consistentemq. exhalationem (ita enim flammam faceret, & non cometam, vt dicit Ioan. Gram. qui per principium igneum primam partem exhalationis accensam intelligit.) Hęc enim quando multa accenditur, & tota exhalatio ocyus inflammatur, & ita fiet flamma, non autem cometa; quemadmodum si in pauca vincula viminalia arescentia, & fermentosa; vel in tenuem stuppam ingens flamma incideret: namque hęc statim exureret materiam leuem, depascetque. Quare debet esset inter materiam patientem, & causam agentem quędam proportio, & æqualitas actionis, & passionis; potentiori tamen existente semper principio actiuo quoniam ab omnimode ęqualibus secundum Auer. in 4. meteor. com.

Condicio ex parte materiæ.

Condicio ex parte efficientis.

ri.non prouenit actio. Tertium,quod sibi determinat cometa pro sui generatione, est locus conueniens (ponitur namque locus & ipse inter principia generationis rerum,& qui multum faciat ad earum productionem,vt dicitur a Porphyrio in suis prædicab. cap. de genere) Etenim quamuis nos dixerimus aeris tertiam regionẽ locum esse, in quo generantur cometæ; quia tamen dicta tertia, & suprema aeris regio patitur adhuc magnã latitudinem diuisionemque; siquidem habet tertia aeris regio partem supremã, quæ concauo ignis est contigua,& propter magnam,quam habet ad ignem propensionem, dicitur a philosophi hypocauma ; habet inferiorem, quæ cum secunda continuatur: & habet tertio partem intermediam; nihilominus vnam sibi eligit extribus,& quidem supremam, quæ sphæræ ignis cõtiguatur, vocaturque hypocauma. Si enim in mediã,vel infimam tertiæ regionis partem exhalatio ascenderet, & inflammaretur,non vtique cometa generaretur; sed via inflammationis fierent capræ saltantes, stipulæ, domus ardentes,trabes igniti,stellæ cadentes, & eiusmodi alia, secundũ quod materia,ac exhalatio disponeretur. Quapropter locus cometarum generationi aptus debet esse ac est suprema tertiæ regionis pars, & non infima;sicut prudenter aduertens Sueff. dicebat in libello suo de sign. temp. cap. 4. & etiam in 1. lib. meteor. confirmabat. Contra quem tamen videtur esse quidam Ioannes Paulus Donatus Carmelita, lib. suo 15. Gonzagiorum intitulato, contradictione 18. vbi asserit iste vir,quod etiam in infima parte supremæ regionis cometæ generantur, vt illi sunt,qui per se generari dicuntur. Atqui si inter magnos, sapientesque viros licet forte paruis aliquando conciliationem ponere, ipse assererem istos cõcilians, quod verum est dictum Sueff. in infima scilicet supremæ regionis parte non generari cometas; sed capras saltantes,& eiusmodi alias impressiones;quãdo ma-

Condicio ex parte loci.

Discordia inter Sueff. & Ioã. Paul. Donat.

Conciliatio Auctoris.

teria, & exhalatio non fuerit multa densaque, qualem non requirit quidem cometarum generatio: at quando vero talem esse contigerit, tunc vtique non capræ saltãtes, vel stipulæ, aut cæteræ impressiones generabuntur in infima parte supremæ regionis; sed cometæ, & illi, qui per se generari dicuntur: et ob id nulla erit horum virorum discrepantia. In hanc igitur regionem, & partem quandoquidem exhalatio peruenerit, ijs, quas paulo superius annotauimus condicionibus; quod nimirum sit densa multaque, & contingant per attritionẽ ex motu, vel ab ipso igne accendi, non ex toto quidem, vt diximus; tunc efficitur, ac generatur cometa.

Dubitationes contra veram sententiam Arist. afferuntur. *Cap. XVII.*

SEntẽtia est Auer. in 1. Phys. lib. com. 71. & in 4. com. 31. Demonstratiui, ac veri artificis officiũ est non solum veritatem dicere, sed etiam omnes quæstiones contingentes in re soluere. Quoniam (vt dicebat Gal. in 1. de simpl. medicam. facult. cap. vlt.) discere cupientibus opus est, non solum optima discenda proponere, sed etiã falsas opiniones ex eorũ animis delere, quæ veras inhærere prohibent. Siquidem sicut non pura corpora quantò magis nutries, tanto magis lædes, vt in 2. aphor. tex. 10. dixit Hipp. ita quoque nõ puros animos quanto plus veris opinionibus nutrire tentes, tanto magis pertinaciores reddes. Cuius quidem rationem eam esse crediderim, quod verba, vt inquit Arist. in 10. Ethic. cap. 9. perceptione sua non in omnibus vires habent, vt faciant, exaudianturque; sed in ijs tantum, qui sunt bene dispositi. Cum igitur in superiori longo discursu circa veram vagati fuimus opinionem de natura cometarum: tempus, & ratio nunc postulare videntur, vt aliquas instantias, quæ possent contra ipsam fieri, atque ita animũ

ancipitem reddere, quo minus dictam veram sententiã firmam, stabilemque retineret, dissoluendas proponamus,& propositas pro viribus consequenter postmodum diluamus. Prima ergo instantia erit hæc. Si cometa esset de natura elementaria, vt puta ignea; tunc ipse cometa lucidus & emicans non videretur, quemadmodũ nec ipse ignis elementum potest a nobis cerni atque videri: sed totum oppositum experimur de cometis; namque vid́emus ipsos. Ergo signum euidentissimum est, quod cometa non est de natura ignis, atque elementaria. Quare erit de natura cæli,& sic redit opinio Antiquorum. Amplius & secũdo, cometa mouetur motu circulari; Sed motus circularis est proprius peculiarisq. ipsius cæli, vt in 1. lib. de cæl. declaratur ab Arist. Igitur cometa erit de natura cælesti: quare non est de natura elemẽtaria, atq. sic ignita exhalatio. Præterea, & tertio illud videtur esse argumento, cometam non esse de natura elementaria, sed cælesti; quod Astrologi solent per cometas futurorum euentuum facere præsagia. Vnde apud Angelum Catonem dicebat Albumazar in differ. 1. lib. 8. considerationem cometarum, & vsum ad Astrologum spectare. Quocirca in lib. florum intitulato, cap. vlt. anni dispositionẽ indicat secundum apparitionem cometarum. Atqui modo nisi essent cometæ naturæ cælicæ, nihil interesset Astrologorum ex ipsis futuros euentus prædicere; quandoquidem Astrologi ex ipsis tantummodo signis cælestibus prognosticantur, vt quorum naturam, proprietates, motus,& coniunctiones speculantur; nõ autem ex signis elementarijs. Igitur cometa non videtur esse de natura elementaria, sed de substantia cœlesti. Adhæc & quarto. Si esset cometa impressio ignita, atque adeo ex natura elementaria; non posset tunc tamdiu perdurare, quemadmodũ aliæ eiusmodi impressiones non perseuerant: quoniam (vt dicebat Seneca) quæcunque aer procreat, illa omnia sunt breuia; nascuntur enim, & sunt in re fu-

1. instãtia.

2. instantia.

3. instantia.

4. instãtia.

refugaci,& mutabili;numquam enim aer (aiebat)idem manet, sed fluit semper, & breuis est illi quies, ac inter exiguum momentum in alium, in quo fuerat statum cōuertitur: Sed videmus longo temporis spatio perdurare cometam, diuque permanere; etenim secundum Arist. durat cometa per mensem vnum, & alterum; immo per sex menses,si fidem Senecæ in 7.lib. nat. quæst.adhibeamus,obseruatum est perdurasse: igitur cometa nō est de natura elementaria. Præter hæc arguimus & fortius; Si cometa esset exhalatio accensa in tertia aeris regione, oporteret quod exhalatio ascenderet(vt re vera de facto scandit) ad illam: & ita opus esset pertransire mediam, secundamque aeris regionem: Sed illa secunda regio est frigida: ergo vel opus erit exhalationem igniri per compressionem a frigido eius regionis, & ita aut cōsumi,aut repelli; vel necessum erit non pertransire per suum contrarium.
6.instantia. Insuper instatur sic; cometa est semper cōsimilis figuræ:ergo nō est ex natura elemētaria, exhalatioq. accensa. Consequentia deducitur, quoniam exhalationes non sunt semper consimilium figurarum,sed diuersarum. Igitur cometa non erit de natura elementaria, & exhalatio accensa.
7.instantia. Amplius quod cometa non de natura elementaria, verum cælesti sit constituendus,hac exemplari ratione demonstratur. Cometa ille magnus omnibus mortalium oculis obseruatus,quique ortu suo Helicem,& Burim emersit,motus fuit ab Occidente ad Orientem;quia narrat Arist. talem cometam motum fuisse a Tropico hiberno ad Orionis vsque zonam, qui motus quidem est ab Occidente adOrientem:sed si esset cometa de natura elementaria,atque ita exhalatio accensa in suprema aeris regione;tunc non potuisset moueri ab Occidente ad Orientem,quandoquidem habet tantum motu raptiuo continentis octauæ sphæræ cieri, quæ nullo alio (vero tamen) motu voluitur, nisi ab ortu ad occasum; vt bene aduersus Astrologos annotauit Ioan. Paulus.

lus.Donat.lib.15. Gonzag. contradict. 18. & rectius demonstrauit in suis Theoricis lib.2.& in lib.de reuolutionibus orbium aduersus Copernicum, & Astrologos. Ergo non nisi cælestis, non autem elementaria erit dicenda cometarum substantia, atque natura. Vlterius contra idẽ arguit Senec. tali pacto; si cometa esset ignis, ac exhalatio accensa in ipso aere, tunc semper deorsum moueretur, atque terræ approximaretur, quoniam exhalationem crassiorem tanquam pabulum depascendo sequeretur, quæ terræ vicina est, ac loco inferioriore vagatur: sed hoc est falsum, cum soleant quandoque humiles apparere cometæ, & postea temporis spatio fiunt sublimiores, ac superiorem locum ascendunt: igitur cometes nõ est exhalatio accensa, & ignis. Amplius arguit Seneca; nullus ignis habet motum flexum; sed cometa mouetur flexe, modo nempe ad vnum, modo ad alium locum: igitur cometa non erit ignis. Vltimo instat Senec. probans cometam non esse ignitam exhalationem tali pacto. Cometa solet denuntiare pluuias, & tẽpestates: sed si esset ignis, seu ignita exhalatio pluuias nõ significaret (quomodo namque indicabit contrarium?) Igitur cometa nõ est exhalatio ignita in tertia aeris regione. Qua propter erit de natura cælesti, & ita aliquis planeta. Hæc sunt argumenta, & rationes aduersus Arist. sententiam.

8.instantia.

9.instantia.

10. instãtia.

Solutiones superiorum dubitationum.
Cap. XVIII.

POstquam veritatem negotij determinauimus, dubitationesque, quæ ipsi veritati videbantur opponi adduximus: Superest in præsenti loco eas dissoluere. Erat ergo prima dubitatio talis; si cometa esset de natura ignea, tunc non videretur, quoniam nec ignis elementũ videtur. Respondetur negando similitudinem; non enim Solut. ad 1.

est

est eadem ratio de cometa, atque ipso elemẽto ignis. Si quidem si ignis elementum in propria sphęra non lucet, videturque; hoc ei prouenit merito raritatis materiæ, ad quã visus noster non potest consistere; quia ignis tantummodo inextera alienaq. materia emicat, & conspicitur; in propria autẽ natura (quæ simplicissima est) & in sua sphæra auctoritate Alex. nec lucere, nec cerni potest. Vnde optime Hieronym. Card. hoc ita forsan intelligens in 2. suo de rerum subtilitate libr. asseruit non omnem ignem lucere: immo bonus etiam ille commentator Auer. in 4. lib. de Cæl. com. 32. tenet, ignem nõ lucere, nisi terreo denso misceatur: atqui cometæ materia quia compactior densiorque est, atque adeo vt visus noster ad eam consistat attingatque; ideo videtur ac cernitur.

Solut. ad 2. Ad secundam modo, quando dicitur cometa mouetur motu circulari de oriente ad occidentem, &c. Respondetur faciliter, si prius communis, vulgataque distinctio de motu posita ab Arist. in 8. Phys. præmittatur; quod scilicet moueri aliquod non vno; verum duplici contingit modo. Vnus modus est, quod aliquod dicitur moueri per se: alter modus est, quod aliquod dicitur moueri per accidens, adque motum alterius. Tunc ad formam argumenti, & dubitationis dicitur, quod tunc sequeretur cometam esse de natura cælesti, quando motu circulari naturaliter, & per se mouetur: at tantum abest, vt per se dicatur cometa moueri circulariter, vt potius contra per accidens circumuoluatur, atque ad motum continentis, & subiecti aeris, cuius bona pars a motu primo rapitur in gyrũ.

Solut. ad 3. Propterea argumentum, hoc non concludit. Ad tertium argum. quod aliquam videtur habere difficultatẽ, etiam patet, ac in prõptu est respõsio; licet namque soleant ipsi Astrologi pręsagientes aliquid ex cometarum apparitione prędicere ac prognosticari: nihilominus sicut ipsi cometæ, non præcipua apud ipsos extant causa eorum,

quæ

quę in hoc inferiore mundo eueniunt,quosque prędicũt effectuum; ita nec primario ex ipsis cometis prædicent, sed secundario,atque per accidens,& (vt ita dicam) arguitiue ad causas cometarum. Exquo namque vident Astrologi apparentem cometam, arguunt planetarum constellationes, ac magnam stellarum virtutem calefactiuam esse, tamquam cometarum causam.Exqua postmodum planetarum constellatione, & ipsorum calefactiua potentia ad conuertentiam arguunt statim multas exhalationes eleuari a terra; & mediate arguentes possunt ordine, nexuque quodam afferre iudicia omnium, qui ad illas planetarũ constellationes, & ad exhalationes multas calidas,& siccas possunt consequi effectuum. Vt in primis immediateque terræ siccitatem, & continẽtis aeris; & ad hanc deinde secundario sterilitatem, & alia siccitatis vicaria;pestem postea, mortes magnatum, & bella secundum quod planetarum constellationes inclinare possunt. Ad quartam obiectionem respondetur, cũ enim dicitur, quod cometa non posset durare tanto tẽpore, si esset ex natura & substantia elementaria,puta exhalatio accensa; quemadmodum & de alijs consimilibus impressionibus est: dicimus negando assumptam similitudinem,quoniam est diuersa ratio vtriusque, propterea quod aliæ impressiones ignitæ non tamdiu persistunt;quia cum earum materia leuis,paucaque sit,statim euanescit, exuriturq. . Adde etiam quod nec amplius de nouo suggeritur alia: hæc autem omnia de cometa neganda sunt;si quidem materia cometæ,vt exhalatio ipsa, & crassior est, & multa;cũ hoc etiam quod continue a noua restauratur, fouetur que; & propterea cometa diutius perdurat. Vnde non valet ratio Senecæ, quæcunque aer procreat, & in aere sunt,non diu durant; illud enim esset verum,quando creato, & genito effectui in aere non suppeditaretur vmquam alia, & noua materia conseruatiua,vt ita dicam. Si enim in cometa, semper, & conti-

Solut. ad 5.

nuo noua exhalatio non succederet in locum exustę exhalationis præcedentis, vtiq. tamdiu minime duraret: quemadmodum lumen lucernæ consumpto oleo, nisi no-
Solut. ad 5. ui fieret olei additio, extingueretur. Ad quintam dubitationem, quæ infert, quod tunc exhalatio trāsiret per mediam regionē aeris frigidam; vnde oporteret repelli ab ipso frigore: dicimus hoc nequaquam consequi, quoniā exhalatio est fortis resistentiæ, ideo non opus est inferius pelli, detrudique: quare ascendit superius, igniturq. at-
Solut. ad 6. que ita generatur cometa. Ad sextam instantiam, cum dicebatur, quod cometa est semper consimilis figuræ, & non variatur; dicimus hoc non esse verum, si vniuersali-
Cap. vltimo. ter intelligatur; quandoquidem (vt dicetur inferius) vnus, & idem cometa variatur in pluribus figuris, atque
Solut. ad 7. speciebus, ne dum in magnitudine, & loco. Ad septimam difficultatem de illo cometa magno, dupliciter respondetur. Primo (vt inquit Ioan. Paul. Donat.) quod cometa ille videbatur quidem moueri ab Occidente Orientē versus; verum eius realis motus ab Oriente ad occidentem erat; quia non mouentur cometæ (vt diximus) nisi motu supremæ regionis aeris: sed quia motus huius regionis sensim deficit ob distantiam a firmamento, propterea orientem versus videbatur esse talis motus. Hæc
Alia solut. prop. Ioan. Paul. Donat. Secundo possumus nos aliter respondere dicentes, quod motus cometæ est duplex; est realis & verus; & est imaginarius & apparens: primo motu cometæ non mouentur nisi ab Oriente ad Occidentem; at secundo quidem motu possunt & ab Occidente ad Oriētem; & a septētrione ad Meridiem, & e contrario indifferenter moueri, vt infra plenius demonstrabitur. Ad a-
In 2. part. cap. 7. Solut. ad 8. liud argumentum Senec. quod si esset ignis, moueretur semper deorsum, quoniam eius motus insequitur crassiorem exhalationem, quæ deorsum existit. Dicimus nos quod falsum est cometam insequi crassiorem exhalationem, immo insequitur tenuiorem, tamquam ad accēsionem

nem

nem magis idoneam; & eiusmodi terræ non appropinquat. Quare nihil concludit Senec. argumentum aduersus Arist. opinionem. Ad aliam dubitationem, cum dici, quod nullus ignis mouetur flexe; & cometę mouentur flexe. Igitur, &c. Respondemus, verum esse nullum ignẽ habere motum flexum per se, potest tamen habere illum per accidens, vt per motum continentis, ac superioris corporis, & ita est de cometa. Ad vltimam Senecæ obiectionem, quod cometæ solet pluuias prædicere, & ideo nequit esse ignis, & exhalatio ignita, quoniam non est aliquod signum sui contrarij; facilis est responsio: namq. tunc esset impossibile cometas, esse signum pluuiæ, quãdo esset per se: atqui est signum per accidens pluuiæ; propterea non sequitur ratio. Quemadmodum enim vnum potest esse causa sui contrarij per accidens, ita etiam vnum poterit esse signum, sui contrarij per accidens: at quomodo cometa per accidens sit pluuię signum, loco suo ostendetur. Sufficiat nunc vidisse, quomodo omnia argumenta omnesque dubitationes aduersus opinionẽ Arist. de natura cometæ, nihil contra ipsam concludunt.

Solut. ad 9.

Solut. ad 10.

In 4. part. cap. 15.

Cæterum notandum hic est, quod qui tenent stellam Magorum fuisse cometam, significantem regem nouum natum, nec non finalem ac vltimam Iudæorum desolationem portendentem; statim possent nobis contra eandem Arist. sententiã obtrudere locum ipsius Sancti August. in 32. lib. serm. 2. Epiphaniæ: quo loco Augustin. stellam Magorum sydus cælo effulgens appellat. Vt ex hoc possint isti tali modo arguere, sydus de cælo non est de natura elementaria; atqui cometa dicitur sydus de cælo a B. August. Igitur cometa non est de natura elementaria, verum est de natura cælesti. Sed ad hanc horũ tollendam obiectionem, dupliciter possemus respondere. Primo si negemus Magorum stellam fuisse cometam, vt maior pars scriptorũ tenet, & præsertim sanctus Chrysostomus, ac post ipsum Ioannes Maria Verratus Car-

Dubitatio.

Solutio.

Stellam Magorum non fuisse cometam.

melita, agens de stella dicta, atque Magis, illam opinionem reprobauit. Secundo si dicamus etiã, concesso quod cometa fuerit prædicta Magorum stella, non sequi ac tenere eorum consequentiam: ergo nempe cometa est de natura cælesti: Quoniam licet B. August. appellet illam stellam sydus de cælo, tamen non acepit tunc cœlũ in propria ac uera significatione, vt puta pro quinta essentia differente ab ipsis elementis; sed sumpsit cælum pro ipso aere: compluries enim ponitur cælum, ac reperitur in sacra Scriptura pro aere ipso vsurpatum; quemadmodum (vt tantum hunc vnum ex multis locum adducam) sumebatur in eo psalmo apud Dauidem Regẽ, Volucres cæli, & pisces maris, &c. ibi volucres cæli inteligunt, & exponunt Doctores volucres aeris; nam aer est locus factus pro volatilibus, vt patet ps. 104. Vnde nulla erit eiusmodi horum obiectio, nec cõcluder, quod cometæ essentia sit de natura cæli. Remanet igitur marmore firmior conclusio, quod cometæ constitutio ad elementariam substantiam, non autem cælestem venit referenda.

Cælũ in sacr. scriptura multoties capitur pro aere.

De speciebus Cometarum. Cap. XIX.

CVm declarauimus cometarum naturam & essentiam: videndum modo restat quot nã, & quæ sint species, seu formæ, siue (vt Hermolaus inquit) nomina cometarum. Huius rei veritatem difficile est sane inuenire; ratio autem difficultatis videtur quidem mihi esse opinionum varietas, quippe quæ (teste Gal. in 2. de facult. natural. in ipso statim principio) soleat semper difficultati attestari. Discordant ergo in hac re Philosophi, & Astrologi; immo (quod maiorem reddit difficultatẽ) nec ipse inter se Philosophi videntur ad inuicem consentire. Etenim, vt dicemus, quidam horum decem species, quidam nouem, nonnulli quinque, & aliqui duas tantũ posue-

posuerunt esse cometarum materies, & species: vt propter hanc rationem non immerito dictum sit a nobis, difficile esse inquirere huius negotij veritatem. At quomodocumque tamen se res habeat, nos ordine in hac re procedentes (sic namque arbitramur difficultatem quadam tenus diminui) duo præcipua de propositis cometarum speciebus pertractabimus: primum, numerum ipsarum: secundum, rationem ac descriptionem singularum specierum. De primo igitur, hoc est de numero specierum agentes, varios (vt dixi) reperio scriptores. Vnde Astrologi (vt ab ipsis incipiam) voluerunt nouem esse dictas cometarum species: vna est, quæ proprie vocatur ac dicitur Argenteus: secunda est, quæ dicitur Dominus asconæ: tertia species dicitur Miles: quarta appellatur Rosa: quinta nominatur Aurora: sexta vocatur columna: septima nuncupatur Nigra: octaua appellatur Pertica: Nona, & vltima species dicta est veru. Hunc eundem numerum Paulus Venetus in 4. part. suæ Sum. totius philosophię cap. 7. sectatus est: nec non etiam Hermolaus Barbarus, qui agens in compendio suo totius natural. philosophiæ de speciebus (quas ipse nomina cometarum appellat) totidem enumerat ipse; & si sub varijs quandoque vocibus ipsas appellet. Vnde incipiẽs præfatus Hermol. inquit vnam speciem, seu nomen cometę esse, quæ appellatur veru: quam speciem asserit esse aspectu horrendam propter solem, prope quem vadit. Alia species cometæ Hermolao dicitur tenaculum, qui coloris (inquit) martij est, & radium mittit subcineraceũ. Tertia species cometæ dicitur pertica, qui aliquanto lucidiores, crassioresque radios profert. Alia species dicitur Miles, qui (asserit) veneri sacer cum sit, atque in tergo, caudaue crinitus lunarem radium dimittit. Alia cometæ species est quæ nominatur Mercurialis, qui cerulens, paruusque est & cauda præmunitus. Alia species dicitur aurora, qui martialis, caudatus, & ruber est. Alia dicitur Argenteus, Opin. Astrologorum.

siue

siue argentum, qui stellarum prope omnium claritatem excedit, radiorumque puritate facile lucẽ aliorum exuperat. Alia species cometæ, vocatur ab Hermol. Rosa, qui magnus est, rotundusque, atque humanam effigiem in se getit. Est vltima, & nona cometæ species, quæ Niger nuncupatur, & hic est vsquequaque Saturno simillimus. Cæterum Plinius, multæ lectionis vir, non nouem, sed decẽ ex ipsa rei obseruatione constituit esse cometarum species, seu formas, atq. nomina. Quapropter dicit ipse Plin. quod prima species cometæ est, quæ dicitur proprie cometes, seu crinitus. Secunda species dicitur pogonias, seu barbatus. Tertia species dicitur Acontia, quæ Iaculum, & Columna etiam dicebatur ab Astrolo. Hanc cometę speciem narrant historici semel tantum hucusq. apparuisse, nẽpe Tiberij Cæsaris tempore, consulatu suo quinto: Quarta species est Xiphia, quæ Astrol. & Hermol Argenteus dicebatur. Eiusmodi cometæ speciem volunt eum fuisse, qui snb Cæsare Augusto in ludis eius funebribus apparuit per septem dies cõtinuos exoriens circa horam vndecimam; creditumque est a vulgo animam Cæsaris in illum transformatam fuisse qui iam a viuis decesserat. Ex quo, inquiunt, factum fuisse postmodum vt simulacro eius in vertice adderetur stella, ita Suet. Tranquil. referente. Et quem non nulli coniectarunt esse stellam, in qua Sybilla Tyburtina ostendit ipsi Cæsari imaginem candidissimæ Virginis puerum gremio cõplexæ, eique dixit, Hic puer maior te est, ipsum adora. Quod ostendere visus est ille inter latinos poetas facile princeps, Vergilius, quando sic loquitur de ipsa Sybilla.

Opin. Plin.

De huiusmodi Cæs. animæ metamorphosi Vid. Ouid. lib. 15. Metamorphos. versus finem.

Cæsaris simulacro cur stella addebatur.

Hæc cum diuinos cultus, & sacra parerent
Augusto cumplebe patres, cito Tyburis arcem
Linquit, & ingentes veniens ad Cæsaris aulas:

Ful-

Fulgentem nitido monstrauit in æthere circum,
Irideque inclusam parua cum prole parentem.
Atque manum tendens: vultuque ad sydera verso,
Ille puer Deus est(inquit)tu desine Cæsar
Velle coli, pueroque aras, ac templa relinque.
Ille regit cælos, atque immortalis Olympi
Possidet imperium: & fatalia temperat astra,
Pone precor Cæsar fastus Auguste superbos,
Teque (licet tractes vastæ telluris habenas)
Esse sub immenso positum reminiscere summi
Principis imperio: cui rerum æterna potestas.

Tempore etiã Vespasiani, qui decimus a Cæsare obtinuit imperium Romanorum refert Eutropius, eandem cometæ speciem apparuisse. Præterea alia, & quinta species dicitur Chryseus. Alia species cometæ dicitur Plin. Pitheres, & Astrologis dicitur Dominus asconæ: Septima species appellatur, Ceratias, qui tunc temporis visus fuit, cum Græcia apud Salaminam depugnaret. Octaua species cometarum dicitur Hippeus. Nona dicitur Andropicus, Hermol. Rosam videtur appellare. Decima, & vltima species secundum Plin. dicitur Iuba; cuius speciei vnus quidem apparuit(referente Venantio) anno ab vrbe condita 398. C. Martio Rutilio, & Gn. Manlio Capitalino imperioso II. Conf. Tot igitur, ac tales sunt cometarum species. Sed videamus nnnc singularum dictarum specierum: descriptionem, hoc namque erat secundum nostrum propositum. Cometes ergo ita dictus est, eo quod comam, cęsariam, & crines videatur habere, atque referre: nam κομήτης, græce aliud non sonat, quam comã. Vnde(vt in principio operis dicebamus, quædam tithymallorum species, ob comam, quam in iunci caule videtur referre, dicta est etiam cometes. Cum enim exhalatio

Descriptiones omniũ specierum cometarũ.

Cometes cũ sic dicitur.

latio ascendens ad tertiam aeris regionem eo situ, figura & modo disponitur, vt cometē, ac comam æmuletur, fit vt accensa cometes generetur. Hanc speciem optime describens Manilius lib. 1. Astronom. cap. 9. ita suis carminibus explicauit.

Tum quia non vna specie dispergitur omnis
Aridior, terræque vapor comprehenditur igni,
Diuersas quoque per facies accensa feruntur
Lumina; quæ subitis existunt nata tenebris.
Nam modo ceu longi fluitent de vertice crines
Flamma comas imitata volat, tenuisque capillus:
Diffusos radijs ardentibus explicat ignes.

Acontia cur ita dicatur. At Pogonia sic propterea appellata fuit, quoniam exhalatio accensa in ipsa, non eum appendicem, quem post se trahit cometes, ac crinitus, refert, habetque; sed in parte inferiore iubam, & figuram instar longæ barbæ extensam videtur retinere, ac referre; quę barba cum gręce πώγων, dicatur, merito a barba nomen huic cometæ imponentes, pogoniam appellauerunt ipsum. Quam pogoniam, & barbatum cometam sic duobus versibus loco citato declarauit Manilius.

Nunc prior hæc facies dispersis crinibus exit.
Et globus ardentis sequitur sub imagine barbæ.

Acontia ita dicta est ἀπὸ τοῦ ἀκοντίου hoc est a iaculo, quoniam iaculi modo talis cometa vibratur. Cum enim ad illam, iamque actu ardentem exhalationis congeriem, quam cometam dicimus, ascenderit aliqua fumidę exhalationis portio, & ipsi cometę corpori, ac iā ardenti exhalationi se appropinquans, minime cū ipso continuetur, ocyssimo tractu a cometa propter dispositionem, & symboleitatem inflammatur, combuAccording to urituraque; & cū alia exhalationis fumidæ pars ibidem in vicę præcedentis reponatur

tur, rursum accenditur ac inflammatur: propterea eius modi accēsiones ac flammę, quæ a cometa separatô procedunt, iaculorū instar ab ipsô prosilire videntur; quēadmodum fieri videmus in puluere scoppettorum, qui velocium flammarum est esca: si enim prope aliquam latam flammam, ac magnum ignem pulueris dicti pugillus pluries apponatur, ocyssime semper inflammatur ac comburitur. Vnde Manil. eodem loco agens de cometis, sic declarauit hanc speciem.

Excurruntque procul, volucres imitata sagittas,
Arida cum gracili tenuatur semita filo;
Sunt autem cunctis permixti partibus ignes:

Xiphia etiam videtur, vt alij plures cometæ, a figura, quam refert, nomen sortita esse. Nam cum hic cometes in mucronem, seu ensem fastigiatus appareat, iure Xiphia dictus fuit, quia ξίφος græce, latine ensis dicitur. cęterum hic cometes omnium pallidissimus cum sit, ac sine vllis radijs, hūc tantum ad modum ensis nitorem, ac radium fulgentem refert; propter quem nitorem alijs Argenteus non ab re dicebatur, quoniam veluti purisimū argentum habet dictum radium mucronatum resplendentē. Chryseus nomen accipiens a colore quem refert auri, quod græci χρυσὸν dicunt; Sic merito appellatur; qui radios perquam raros quidem in margine mittit. Pithetes & a figura dolij scilicet appellatur, quippe quod πίθος gręce dicatur. Nam cum contingant in eiusmodi cometa, exalationem, quę conglobata, ac in rotundum coadunata est, dissimiliū esse partium; atque heterogeneam, quia pars extima conglutinatę exalationis erit tenuior ac purior: pars vero interna, & contenta in massa atque globo, erit crassior & impurior, ignis ac flāma apparebit dissimilis; vt in parte externa per circulum clara, in interna vero nigricans, intus flamma cōspicietur: & ita dolij figuram videbitur repræsentare dicta cometæ

Xiphia cur hic dicitur.

Chriseus, cur sic dicitur.

Pithetes cur ita dicitur.

H species

ſpecies. De quo cometa ſic locutus eſt Manil. loco ſuperius allato.

Interdum æquali latere compagine ductus
Quadratamve trabem fingit, teretemve columnã,
Quinetiam tumidis exæquat dolia flammis
Procero diſtenta vtero, paruoſque capillos
Mentitur, &c.

Ceratias cũ ita dicitur. Ceratias, alia ſpecies cometæ, dicitur ita; quia cornu imaginem, ac figuram repræſentat; quod quidem cornu græcis κέρας appellatur. Etenim quemadmodum ſub pogonia barba illa, quæ puriore conſtat exalatione, pẽdet, ita etiam ſupra ceratia eſt quædam exalationis purioris pars elata, & ſupereminens accẽſa, quæ cornu effigiem, ac figuram videtur æmulari atque referre. Hippeus deinde ab ἵππυ græco vocabulo, quod equum ſignificat, dictus eſt; quoniam talis eſt figuræ, vt equinas iubas ſupra ſe repræſentet; celerrimi motus, vt refert Nicolaus Perottus in ſuo Cornucop. lib. atque in orbem circa euntis. Sequitur Andropicus, qui propterea ſic dicitur, quod humanam effigiem videatur referre; cuius color dicit Plin. (& ſi Nicol. Perott. illud de Hippéo ſcribat) candidus eſt, & argenteo crine ita refulgens, vt vix videri liceat. Cæterum nec videatur alicui impoſſibile, talem poſſe ipſam exalationẽ repræſentare in aere configurationem, ac effigiem, quandoquidem plura alia ſolent in ipſo accidere, quæ ſtuporem ac terrorem inducentia, veluti miracula ac prodigia ab hominibus exiſtimantur. Veluti fuerunt quandoque homines armati, ac armorum ſonitum horrendum facientes. Iuba tandem vltima ſpecies cometarum hoc nomine fuit apud Plin. appellata; quoniam vndique iubatus cometa apparet: ſicut namque in hippeo vna ſupra ſe apparet iuba, ita in hoc cometa, dicto Iuba, circum circa iubæ apparent. Hæ ſunt ſpecierum omnium cometarum deſcriptiones, ac

Hippeus cur ita ita dicitur.

Andropicus cur ſic dicitur.

Opin. Peripateticorum.

rationes,

rationes. Porro quoniam (vt quilibet a re ipsa coactus cõfitebitur) maxime raro solent obseruari, & euenire eiusmodi cometarum species; propterea de ipsis plura non dicemus: sed ad illas iam duas philosophorum Peripateticorum præsertim Arist. species cometarum, quæ certe raro minus, quam cæteræ relatæ apparent, transitum faciamus. Philosophi igitur Aristotelici de numero specierum, seu differentiarum, vel figurarum, seu nominum (vtcumque dicatur) ipsorum cometarum longe aliter ab Astrologis, Hermol. & Plin. sentientes, voluerũt duas tantum ad summum esse præcipuas cometarum species: vnam, quę cometa proprie dicitur, a comæ rotunditate: alteram, quæ dicitur pogonia, seu barbatus, a longitudine barbę, quam infra se dependentem habet. Vnde in maximo discrimine differentiaque versatur hæc Arist. sententia, ab Astrol. ac aliorum opinione. At qua nã ratione, & causa in tãto fuerint discrimine, mox in digressione infrascripta declarabitur. Opin. Peripateticorũ.

Digress. Cur Astrologi nouem posuerunt cometæ species; Arist. vero duas tantum, & non plures.

Cæterum dubitabit aliquis, quare Astrologi nonario numero species cometarum complexi fuerunt: Peripatetici vero Philosophi tantum binario. Ad primum quæsitum de Astrologorum numero variæ afferũtur causæ, ac responsiones. Siquidem respondet Angelus Cato quidam in historia sui cometæ, qui apparuit anno M. CCCCLXXII. septima nocte Ianua. dicens quod Astrologi non tantum pro figuris, vt philosophi, considerarũt ipsos cometas; sed magis speciatim de ipsis tractantes, etiam pro quantitate, & qualitate, immo & cæli loco, in quo apparent, & astris, a quibus volunt ipsi crines, & corpus cometæ trahi, de ipsis mentionem faciunt; & iccirco inquit, nonarum numerum specierum cometarum cõstituerunt. Quæ Angeli Cat. ratio responsioque mihi nõ proba- Opin. Angeli Catonis. Confutatio.

probatur. Quoniam si penes hæc omnia accidentia, & particulares, quibus possunt variari differentiæ, velint cometas considerare Astrologi, profecto ne dum nouem habent species, seu differentias cometarum, sed fere infinitas ponere: quando infinitis pene modis cometas variari contingit. Est alia, & secunda aliorum causa ac responsio ad quæsitum, quam refert Sueff. asserentium; quod ideo Astrologi species cometarum nonario coercent numero: quoniam ipsi ad planetarũ in signis exaltationes cometarum originem, generationemque reducunt: quæ planetarum in signis exaltationes tantummodo nouem sunt, non plures, nec pauciores. Nam, inquiunt, est vna exaltatio lunæ, ex qua exaltatione est illa cometæ species, qui argenteus dicitur. Est alia exaltatio Mercurij, a qua est species cometæ, qui appellatur Dominus asconæ. Tertio est exaltatio Veneris, a qua est species cometæ, qui dicitur Miles. Quarto est exaltatio Solis, a qua est cometę species, quæ Rosa, siue Chryseus dicitur. Est quinto exaltatio Martis, a qua est species cometæ, qui nuncupatur aurora. Sexto est exaltatio Iouis, a qua est cometa, qui nominatur Acontia, seu Columna. Septima exaltatio est Saturni, a qua est ea cometæ species, quæ Nigra dicitur. Octaua exaltatio est illa, quæ fit in capite Dragonis, & ab hac est species cometæ dicta Pertica. Nona, & vltima exaltatio est in cauda Dragonis, a qua cometa is est, & fit, qui vocatur Veru. Sed hanc sententiam, & responsionem Sueff. non acceptat: vnde arguit contra ipsam tali modo. Secundum Astrologos tantum Mars, & Mercurius sunt causa cometarum, alij autem planetæ nequeunt esse causa cometarum: quare (inquit Sueff.) nec exaltationes, nec oppositiones eorum poterunt causare species cometarũ. Qua ratione remanet adhuc sub dubio, quæ sit causa: & ratio, vt nouem cometarum species posuerint ipsi Astrologi. Hæc pro astrologicæ scientiæ studiosis. Veniamus modo ad

Opin. aliorum.

Confutat. per Sueff.

ad numerum Peripateticornm. Voluerunt igitur philosophi peripateticæ doctrinæ sectatores, binarium esse numerum specierum cometarum, ea moti clarissima ratione, quod Arist. desumpsit species, seu figuras, & formas cometarum vniuersales ab ipsius exhalationis figura: quæ cum in genere bifariam possit esse; vel nimirum circularis; vel longa rectaque (hæc enim est prima figuræ diuisio, vt patet ab Euclide) idcirco omnem cometam constituerunt peripatetici esse sub altera harum figurarum: sub circulari, & tunc dicitur proprie cometa: & sub longa rectaque, & tunc vocatur Pogonia seu Barbatus. Postmodum omnes aliæ species; figuræ, & formæ cometarum reducuntur ad has ambas; sicuti quælibet figura reducitur vel ad circularem, vel ad rectam. Adde etiã quod Arist. eas tantummodo species voluit numerasse, quæ vt plurimũ visuntur; quæ vero rarissime apparẽt, de ijs mentionem non fecit: Philosophi namque non est ea tractare, quæ in paucioribus fiunt, raroque eueniunt. Huius etiam met opinionis scribit Seneca fuisse Epigenem: hic enim philosophus, vt alias dictum est, cum constituisset cometem esse vaporem terrę commixtum, id est terrestrem exhalationem, calidam, & siccam, qui in sublime eleuatus ignitur; dixit generice, ac vniuersaliter forsan (vt Arist.) loquens, tantum duas dictum vaporem ignitũ posse referre figuras: vnam cum ardorem, & flammã vndique & circumcirca effundit; & tunc dicitur cometes: alteram, cum in vnam solum partem flammam disperserit; & tũc dicitur pogonias, seu barbatus. Hactenus de speciebus: nunc ad differentias veniamus.

Ratio, cur Philosophi duas species cometarum posuerunt.

Ex 2. Phys. tex. com. 55.

Epigenis opin. de speciebus cometarum.

De Differentijs Cometarum. Cap. XX.

POstea quam declarauimus quot, & quæ sunt species cometarum; nunc videndum est quot, & quæ sunt differentiæ, quibus discrepant ad inuicem cometę.

Pro huius rei firma ac vera determinatione, illud princi pio notandum est; quod differentiæ cometarum bifariã
Cometarũ differentiæ duplices sunt.
possunt esse ac desumi. Vel enim sunt, ac sumuntur differentiæ in speciali; & eæ cũ fere sint infinitæ, a nobis non tradẽtur; vel autẽ sunt & accipiũtur in generali, ac secũdũ genus; & istarũ nos intendimus numerũ in præsenti capitulo enarrare. Dicamus igitur quod cometarũ differentiæ secundũ genus sumptæ, atque in generali nouem
1. differẽtia. enumerãtur. Prima differẽtia est in magnitudine: siqui-
2. differẽtia. dẽ alij cometæ sunt parui; alij vero sunt magni. Secunda differentia est in figura, quoniã aliqui sunt rectæ figuræ; aliqui vero circularis ac rotũdę apparent figuræ (derelinquo nunc cæteras, quas de speciebus agens, scripsi, quòd
3. differẽtia. eæ raro eueniant, ac ad istas reducantur) Tertia est in colore, quando quidam cometæ plumbei; quidam argen-
4. differẽtia. tei; quidam vero rubei videntur coloris. Quarta differentia est in loco, quoniã alij sublimiores in supera tertiæ regionis aeris parte apparent, vt sunt illi, qui a stella dicũtur trahi ac fieri: alij vero sũt inferiores, ac humiliores in infima dictæ regionis parte apparẽtes, suntque cometæ per se generati dicti: item alij in Septemtrione sunt;
5. differẽtia alij in Austro, Meridieque. Quinta differentia sumitur penes motum: nam alij mouentur vno motu, vt laterali, de septemtrione ad Meridiem, & econtra; alij mouentur alio motu, vt de Oriente ad Occidentem, vel econtrario; vel etiã de sursum ad deorsum, & de deorsum ad sursum.
6. differẽtia. Sexta differentia est in habitudine; quandoquidem sunt cometæ, qui a principio, & ortu ad finem vsque semper vniformiter perseuerant; & sunt etiam, qui non vniformiter a principio ad finem videntur perdurare, sed variant, vel in figura, vel in colore, vel in magnitudine: im-
cap. vltim. mo etiam in specie, vt suo loco demonstrabo. Septima dif
7. differẽtia. ferentia cometarum est circa futurorum euentuũ significationem: alii enim bonum euentum; alij vero malum portendũt, significantque. Nã cometa qui apparet, Ioue

in

Digitized by Google

In piscibus constituto,boni euentus index solet esse,propterea quòd obseruatum est(referente Hermol. Barb. in compend.suo philosophiæ naturalis) copiam frumenti suppeditari: sed an possit bonum cometa aliquis significare,in quarta parte huius tractatus disputabitur. Octaua differentia est,vt dicunt, in societate, quod aliqui cometæ fiunt, & apparent cum alio, vt cum aliqua stella, quia in eius frontispicio collocantur (etsi rarissime omnium eiusmodi cometæ generentur) aliqui vero cometæ fiunt soli, ac de per se apparent;& ij sunt qui sæpe, & quasi semper gignuntur,apparentq. quemadmodũ dicebat Arist.in 1.Meteor.sum. 2.cap.4. post medium.Nona & vltima differentia cometarum est desumpta ab ipso tempore,cum generationis cometæ,tum etiam durationis: generationis quidem, quoniam quidam cometæ generantur in vno tempore;& quidam in alio;vt alij in aestate,sicut fuit ille, qui tertia die Augusti anno M.D.VI. (referente Suess.) apparuit: & alij fiunt in hyeme, velut ille fuit qui septima die Ianuarii anno M.CCCC. LXXII.Angelo Cat.teste,genitus fuit: alii cometæ fiũt in autumno;& alij generantur in vere, veluti tot historiæ testantur : (his enim duobus temporibus fere semper solent gigni cometæ) aliis autem anni constitutionibus, vt æstiua, & hyemali rarissimi fuerunt obseruati, ac geniti: quod vnde oriatur, atque causetur,loco suo docebitur. Durationis autem tempore etiam differunt cometæ;quoniam alii breui tempore durant;alii diutius perseuerant. Namque aliqui cometæ possunt perdurare spatio septem dierum: (quod tempus secundum Plin. & Hermol.Barb.est breuissimum tempus, quo duret cometa) aliqui per spatium triginta dierum: & plus,veluti fuit qui nostro tempore apparuit octaua die mensis Nouembris anno M.D.LXXVI.aliqui per spatium quadraginta dierum, veluti ille fuit,quem refert Olympiodorus suo tempore apparuisse alii: possunt perdurare,

[Margin: cap.1. 8.differẽtia. — 9.differẽtia. — In 2. parte cap.6. — Minimũ tẽpus quo duret cometa secundum Plin.]

ac

ac apparere, per quinquaginta,& octoginta dies: quod quidem ſpatium,& tempus longiſſimum durationis cenſetur a Plin.) Non enim (inquit) vlterius poteſt foueri, ac perdurare aliquis cometa. Cæterum ſi quæras nunc vera ne ſit,an falſa huiuſmodi Pliniana deciſio determinatioque de tempore, ſpatio, ac duratione cometarum, cum maximo, tũ minimo: Ipſe ingenue reſpõdens, audacter a veris excludere prędictã iã Plinii opinionẽ nõ dubitarem;quoniam poſſibile eſt & minus,& plus,ſecundũ quod materia,& exhalatio erit cum in quantitate, tum in conſiſtentia,tum etiam prout ſuppeditabitur, perdurare ipſum cometã. Vnde Seneca refert in 7. lib. ſuarum quæſt. nat. cometam apparuiſſe tempore Neronis, qui ſpatio quidem ſex menſium perdurauit; vt propter hoc falſa ſit iam Plinij ſententia, exiſtimantis octoginta dies eſſe vltimum tempus, ſupremumque ſpatium, quo poteſt perdurare cometa: & verior ex eodem appareat fuiſſe Hermolai opinio, dicentis longiſſimum ſpatium non octoginta dies,ſed ſex menſes exiſtere. Sed vtrum plus ſex menſibus poſſit cometa quandoque perdurare; contra iſtos etiam auderem dicere haud eſſe impoſſibile & inconueniens. Si enim tota cometarum duratio ad craſſitiem, & quantitatem exhalationis refertur, quid prohibet tantam quandoque,tamque craſſiorem adunari exhalationem, vt plus ſex menſibus poſſit accenſa foueri,& perdurare? Quocirca contra dictam opinionem, quod plus ſex menſibus poſſit durare cometa, accipiunt aliqui experientiam ex illo cometa,qui ſupra Hieroſolymã per annum apparuit: quamuis ego illud ſpatium ad diuinam voluntatem potius referam, quam ad cauſã naturalem. Nam ſicut illius cometæ generatio, & ortus a Deo,vt a cauſa efficiente fuit;ita etiam & eiuſdem duratio ad Deum eſt referenda. Quamobrem poſſe tempus determinatum, ac adæquatum durationis cometarũ aſſignari, ipſe equidem minime exiſtimarem.

Maximum tempus,quo duret cometa.

Confutatio

Opin. Autor. de duratione cometarum.

Digreſſ.

Digreß. De causis differentiarum ipsorum cometarum.

Sed quia video iuuenem curiosum, qui omnium dictorum scientifice cupit habere rationem, quærere post assignatas cometarum differentias, quæ nam ipsarum sit ratio, causaque assignanda. Propterea ad eius quæsitum intendens respondere, solutionemque problematis reddere, dico omnium differentiarum cometarum rationem & causam, vt plurimum, referendam esse ad ipsam materiam, atque exhalationem. Et notanter quidem dico, vt plurimum; quoniã quarumdã dictarũ differentiarũ non videtur manifeste rationem adscribendam, & causam esse exhalationi ipsi; vt exempli gratia sextæ differẽtiæ, quod quidam scilicet cometæ a principio ad finem vsque semper vniformiter, ac inuariabiliter vidẽtur perdurare; quidam vero non vniformiter perdurãt ac perseuerant: huius namque differentiæ causa exhalatio nõ videtur existere: & septimæ etiam differẽtiæ, quod nempe aliqui cometæ boni; aliqui vero mali euentus sint indices. Hęc siquidem differentia fortasse ad aliquam constellationem esset referenda; dictum namque fuit supra, secundum Astrologos fieri cometas a planetis, ipsorũq. constitutionibus. Rursus & tertio quod aliqui cometæ appareant, collocenturque in frontispicijs aliquarum stellarum; aliqui vero de per se appareant (quod erat octaua differentia) nec vllam videtur profecto rationem differentiæ præstare ipsa exhalatio: vt iam propter hæc omnia prudẽter additum sit a nobis ly, vt plurimum. Videamus igitur, ac examinemus quarum nam differentiarum ratio referenda sit ad materiam, ac exhalationẽ. Principio videtur, quod differentiæ primæ, vt quod aliquis cometa sit paruus, aliquis vero magnus, causa & ratio sit referenda ipsi exhalationi materiæque: etenim si exhalatio accẽsibilis pauca fuerit atque pusilla, & come

In 2. parte cap. 2.

ta, qui ex ea generabitur, erit paruus pusillusque: si vero fuerit cõtra exhalatio multa, quis est, qui dubitet & cometam fore ex ipsa magnum? Sicut namque ex pauca lignorum, seu palearum quantitate, ignis, qui accenditur, paruus est; & ex multa ignis generatur multus magnusque; ita etiam de accensione cometæ contingit. Secundæ differentiæ, quæ in varietate figuræ consistit, etiã causã adscribimus materiæ, & exhalationi. Quoniam si exhalatio ipsa extendatur in longum, & cometa erit figuræ longæ ac rectæ; si vero consistet in orbẽ, cometa generabitur, accẽdetur, ac erit figuræ circularis. Tertia differẽtia in colore etiam reducenda est ad materiam, ipsã exhalationem. Etenim quando cometæ materia, idest exhalatio fuerit pura, sicca satis, tenuis, ac rara, generabuntur cometæ colore argentei, & candidi: si vero exhalatio nõ tenuis, sed crassa; non sic arida, sed humida erit; color cometæ sanguineus erit, ac rubeus. Sed si adhuc ista exhalatio crassior, ac humidior fuerit, tunc cometa erit subniger, vel subuiridis. Vnde penes hãc circa exhalationẽ in crassitie humiditateque, & in tenuitate siccitateq. differentia secundum magis & minus, solent etiã variari dicti cometarum colores. Horum colorum exemplum, ac veluti demonstratio haberi quidem potest ex flamma, quæ in nostro fit igne: siquidem si ignis ex lignis siccioribus, & tenuibus accendatur, erit eius color clarus & candidus; si vero ligna fuerint non sicca & tenuia, sed humida & crassa, flamma erit colore atro, & sanguineo, vel viridis, secundũ maiorẽ vel minorẽ lignorũ humiditatem, & crassitiẽ. Cæterum Astrologi aliter volunt fieri cometarum colorationes: namque ipsi non materiæ, & exhalationi, sed causæ efficienti, vt planetis tribuunt colorationem cometarum. Quapropter inquiunt nigredinem cometæ prouenire a Saturno: albedinem a Ioue: rubedinem a Marte: aureum colorem a Venere: colorem varium ac mixtum a Mercurio: fulgidum, ac

De coloratione cometarum secũdũ Astrologos.

vere

vere aureum a Sole: argenteum tandem asserunt Astrologi a Luna procedere. Atqui huiusmodi opinio non videtur possibilis,& vera. Si enim a planetis colores procedunt ac causantur in cometis, non aliter profecto videntur prouenire nisi mediante lumine, quo etiam exhalatio ipsorum attrahitur: sed lumen vnius planetæ nō differt specie a lùmine alterius, verum tantum penes magis,& minus variatur: igitur a planetis mediāte lumine non poterunt causari ac prouenire colores in cometis, differentes specie; vt in vno quidem cometa aureus, vel albus; in alio niger, vel viridis: remanet ergo quod solum ex exhalatione pro diuersa sui qualitate, ac dispositione oriuntur resultantve omnes cometarum colores. Quartam postea differentiam in loco, etiam ipsa exhalatio materia causat. Siquidem quando crassa nimis,& terrena est exhalatio, generantur cometæ humiles in parte inferiore tertiæ regionis aeris; quia cum non possint altius præ grauitate dictæ materiæ ascendere, in proximo ac humiliore loco consistunt: si vero exhalatio contra tenuis erit, generabuntur cometæ in parte superiore dictę regionis; quoniam leuis cum sit, vlterius adque altiorē locum ascendit,& ibi igniuntur ipsi cometæ. Præterea quintam differentiam de motu, etiam ab exhalatione oriri putandum est (quamuis secundum aliquos ad continentem aerem referatur) sed de motibus cometarum erit melius loco proprio discutere; pro nunc tamen dicamus, quod si exhalatio erit rara & leuis, cometæ motus erit sursum, & erit velox; at si erit densa,& perinde grauis ipsa exhalatio, cometa ex ipsa generabitur, & deorsum mouebitur & tardius. Item si rara est exhalatio poterit etiam moueri circulariter cometa, quia leuis trahitur ad motum continentis aeris, quem etiam trahit, & rotat cælum ipsum. Tandem ab exhalatione etiam nona & vltima differentia de duratione procedit; propterea quod si exhalatio fuerit pauca & rara, breui tēpore du-

In 2. parte cap. 7.

rabit,fouebiturq. cometa;sin autē ex aduerso dēsa, crassaue sit ac multa,diutius fouebitur, ac perseuerabit cometa. Et hoc clarum est,quia in tantum durat ignis, in quantum habet conbustibile; & si forte combustibile; perpetuo ac infinito tempore duraret,ignis ipse (inquit Arsti. in 2.de anim.tex.41.) iret,combureretque in infinitum.Propter quod forsan (vt id non prętercam) ratio nabiliter fuit à sapientissimo Salomone ignis inter earū rerum,quæ insatiabiles habentur, catalogum connumeratus dictusque fuit, quod nunquam dicat,sufficit. Nec etiam immerito ad idem fortasse respicientes Aegyptij ipsi animatam bestiam,quæ deuoraret omnia, quæcūq. reperit; & non amplius habens quid deuoret, moriatur ac occidat cum re ipsa deuorata;ignem certe dictum existimarunt.Et hæc erat causa, cur apud ipsos corpora humana post mortem nō cremabantur: namque non cōpatiebatur eorum consuetudo, vt caro humana esset cibus pastusque bestiarum. Vnde eadem etiam ratione cōdiebant ea sale;adhoc ne putrefacta, vermibus (qui bestiarum genus sunt) fierent esca. Hæc scribit Herodotus lib.3.hist.Græc. & Pers.cap. 2.Hactenus,iam de differētijs cometarum,& causis differentiarum.

Ignis est insatiabilis.

Ignis dictus est Aegyptiis animata bestia omnia deuorans.

Corpora humani cur non cremebātur apud Aegypt.

Quod vnus, idemque cometa potest in pluribus cum speciebus, tum etiam differentijs variari toto eo,quo durat tempore. Cap. XXI.

CVM disputauimus de speciebus,ac differentijs cometarum;quia potuisset aliquis dubitare,an possit mutua dictarum specierum,ac differentiarum fieri mutatio variatioque; hoc est,an vna species cometæ mutari possit in aliam,puta Pogonias in Militem,velChryseum, & alias.Ideo,vt huic honestæ quæstioni honesta etiam tribuatur responsio; dicamus ponentes hanc conclusionem

nem. Vnus, & idem numero cometa possibile est, vt toto tempore suæ durationis, mutetur in alias & plures species, atque etiam differẽtias. Probatur, quia cometa, qui exempli gratia est duraturus per menses duos, poterit apparere in principio quidem, vt in sexta, vel octaua die suæ generationis in ea specie, quæ Pogonias dicitur; & erit in septemtrione; postea in augmento, vt in decimaquinta, vel vigesima, & trigesima die apparebit sub specie Militis, vel Chrysei, & erit sub alia differentia; puta, si quantum ad locum, in Austro: deinde in quadragesima die apparebit in specie cometæ dicti Argentei, vel Criniti; & erit forsan in Oriente, vel in loco sursum ac superiore: post hæc in quinquagesima die poterit apparere in specie dicta Aurora, & erit in Occidente, & loco deorsum inferioreque. Demum consequenter in alias mutabitur species, vt in Nigram, in Acontiam, & cæteras a nobis in proprio capitulo enumeratas, cum species, tum differentias. Quod autem hoc possibile sit atque fieri contingat, præter euidentissimam hanc rationẽ, quod quæ in aere, & ex aere creantur, sunt in continuo fluxu ac mutatione, testis est tamen experientia, atque obseruatio Angeli Cat. in historia sui cometæ de anno M. CCCC LXXII. Hic enim refert cometam illum in principio suæ apparitionis & ortus, visum esse atque apparuisse sub forma & specie Nigra dicta; postea visum sub specie, quæ dicitur Asconius: post hoc tempus apparuisse sub specie Militis. Igitur patet qualiter mutari potest variarique cometa semper, & semper priusquam ad finem suæ durationis perueniat, in varias species, & differentias Quemadmodum mutari videmus etiam illud animalis genus, quod sericum facit. Etenim in semestri (ait Arist.) temporis spatio (immo & minori, vt hodie obseruatur) successionem formarum habere videtur; nãque primo videtur viuere sub forma ac specie rucæ, & vermiculi; & tunc dicitur proprio nomine bombilius; po

stea

ftea viuit fub forma,& fpecie grandioris vermis,& vocatur proprie tunc necydalus; demum in fine mutatur in fpeciem eam animalis,vt cornua, & alas referat,& propio vocabulo folet appellari bombyx: de quo animali, Arift.lib.5.de hift. animal.cap.19.& Plin.lib.11.cap.12. legi poterunt ad plenum.Cæterum ex hoc duo poffumus colligere:vnum eft(quod alias animaduertimus) non effe verum,immo falfiffimum fuiffe femper Pythag.&Senec. iudicium de natura cometæ,dicentium cometam effe fydus particulare raro apparens in cælo: fi enim effet fydus in cælo,non vtique variaretur in tot differentiis,nec tantas faceret in fpeciebus mutationes;quoniam fydera cæleftia funt inalterabilia,atque ab omni mutatione immunia: Alterum eft, falfan etiam effe, atque a veritate alienam fententiam illam, quam retulit,ac deinceps eã refutauit Sueff.circa caufam fpecierum cometarum;quę ponebat planetarum exaltationes caufam effe fpecierũ cometarum.Quandoquidem fi fpecies cometarum cauſarentur ex planetarum exaltationibus non poterit fic breui temporis fpatio, vt puta dierum octo, vel decem mutari,variariq. vnus,& idem cometa; propterea quod non ita fępe admodum variantur planetarum exaltationes.Vnde remanet quod ipfius materię,&exhalationis varietas fit,quæ vnam modo,nunc vero aliam,& aliam producit cometarum fpeciem ac diuerfitatem. Et hęc fufficiant de prima parte tractatus.

Corollariũ 1. con. Pythag. & Senec.

Corollariũ 2.concl.ponentes exaltationes planetarum effe cauffam fpecierum cometarum

SECVN-

Digitized by Google

SECVNDA PARS DE CAVSIS COMETARVM.

De Causa materiali cometarum. *Cap. I.*

POSTQVAM in superioribus abunde dictũ fuit de natura & quidditate cometarum; necnon & de speciebus, ac differentiis: sequitur vt in præsenti loco agamus de causis, a quibus fiunt ac oriũtur ipsi cometæ; hoc namq. modo promisimus in prologo velle digerere ac ordinare præsenten tractatum. Cũ autem primam partem absoluerimus; tẽpus nunc est, vt ad alteram & secundam, quæ de causis est, descendamus. In qua hoc ordine procedendum erit; primo fiet sermo de causa materiali, ex qua fiunt generanturque ipsi cometæ; secundo de causa efficiente; tertio de causa formali; quarto de causa finali cometarum agetur: nonnulla postea alia tradentur, quæ & considerationi, & parti huic decenter adnecti, atque necessario videbuntur. Quantum igitur ad primum spectat de materia cometarum, philosophi quidem non omnes conueniunt: namque Antiquorum aliqui (vt visum est in superioribus) posuerunt materiam cometarum esse de natura, & substantia cœli. Etenim ipsi volebant cometam esse vnum ex planetis; qui autem fuerint isti, satis dictũ fuit in 3. cap. præcedentis primæ partis; vbi huius opinionis auctores diximus fuisse Pythagoricos, atque etiam Senecam, qui sectatus est Pythagoram; vt opus iam non sit orationem retexere. Alij nec cælestem, nec elementarem fecerunt

Opinio Antiquorum.

cerunt

Digitized by Google

cerunt materiam cometæ, sed ex natura luminis; vt Anax ag. & Democ. Isti namque dixerunt cometæ substantiã esse symphysim, atque luminum vnionẽ splendorumq. ex pluribus stellis simul concurrentibus resultantium. Fuerunt alij, qui materiam cometarum partim fecerunt de substantia cęli, partim vero de natura elementari; veluti fuerunt Hipp. Chius, & Aeschylus discipulus, necnõ alii sequaces. Isti dixerunt quod cometa, quantum ad sui substantiam corpusque est de natura cæli, vtpote qui vnum sit ex astris; sed postmodum cauda illa seu coma (inquiebãt) est ex natura terrestri, puta ex exhalatione, quæ e terra eleuatur virtute illius astri. Atqui omnes illę (vt diximus) opiniones falsissimæ sunt, & multa absurda admittant, quę ne amplius hic reperãtur, necessariũ vti que non censemus; siquidem longo progressu in superioribus visum fuit. Quare illuc, qui voluerit videre, ablegamus, & contra vnamquamque opinionem suas peculiares inueniet instantias, atque validissimas rationes.

Opin. Arist. Cęterum Arist. summus certe philosophus, ac qui in veritate rerum naturalium indaganda longe melius se habuit: quam antiqui, materiam, ex qua cometæ gignuntur, nihil aliud posuit voluitque esse, quam exhalationẽ calidam, & siccam ex terra eleuatam, ceu & aliarum omnium ignitarum impressionum. Etenim putandum est, Solem per motum suum in Zodiaco circulo eleuare duplex genus materię ab hac inferiore regione: vnũ quod vapor dicitur: alterum, quod exhalatio nũcupatur: quorum vnum natura humidum, & frigidum est: alterum calidum, siccumq. existit. Est natura humidum, & frigidũ, vapor ipse: quoniam eleuatur ab aqua, quæ elementum est alioquin frigidum, & humidum: Est calidę siccæque naturę, ipsa exhalatio, vt 1. Meteor. cap. 4. post medium inquit Arist. Quando igitur huiusmodi calidę, & sicca exhalatio ascẽdet propter eius spirituosam leuitatem ad supremam aeris regionem, ibi ignitur, vel ob cæli motũ citissi-

Digitized by Google

citissimum atterentem; vel ob hypocauma ipsum, seu ignem inflammantem. Qua propter patet, quod causa materialis vera, ex qua gignuntur cometæ, est exhalatio calida, & sicca, secundum Arist. Et omnes peripateticos philosophos, vt Alex. Ioan. Gram. Olympiod. Auic. Algazel. atque Auer. omnesque insuper hos insectantes latinorum; immo etiam secundũ Astrolog. vt Ptolem. Albumaz. & Bucaphorum.

Digress. Si exhalatio est calida, & sicca, an vero frigida, & sicca; & si potest esse materia cometarum.

Dubitabit autem aliquis ingeniosus, an exhalatio calida, & sicca constituẽda sit. Et videtur prima facie quod sit sicca, & frigida, non autem sicca, & calida: ratio autẽ huius deducitur a simili; quoniam si vapor ideo frigidus humidusque censetur; quia ab elemento frigido, humidoq., puta ab aqua, eleuatur: ergo a pari exhalatio, quia ab elemento sicco, & frigido educitur, vt a terra ipsa, frigida, & sicca venit constituenda. Quod autem elementũ terræ, a qua eleuatur exhalatio, siccum, & frigidum existat, patet, auctoritate Arist. in 2. de gen. & cor. tex. 23. Igitur exhalatio calida non erit, immo frigida: quomodo ergo constituitur a nobis materia cometarum, ac omnium vniuersaliter ignitorum? Pro determinatione, & veritate huius quæsiti est sciendum, quod Suess. in libel. suo de sign. temp. cap. 3. faciebat hanc obiectionem, & soluebat, dicens; cum exhalatio secundum sui substantiã aliud non sit, nisi terra in fumum versa, quæ terra frigida est, & sicca; erit exhalatio frigida, atque sicca, non secus atque ipsa terra: at vero si calida dicitur, & est ipsa exhalatio, hoc ex accidente dicitur esse; quia illud ab agentibus exhalationi tribuitur. Sol enim, qui agens est

1. ratio.

Solutio.

exhalationis adeo ipsam atterit, & rarificat vt etiam calefaciat (attritio siquidem apud Arist.in 2. lib. de cæl. tex.42. causa caloris existit) Dicit secundo vir ille acutissimi ingenij, quod propter dispositionem igni proximã potest dici exhalatio esse calida, est enim fumus terreus adeo rarus, vt ex leui quaque causa, facilique negotio transire possit in ignem calidum. Vnde Gal. proprie de ipsa exhalatione exemplificans in 3. libr. de Temperam. cap. 1. asserebat, commode dici posse flammam ardentem esse, eo quod (dicebat) materia propinqua sit ipsius flammæ. Hac ratione etiam quandoque solitus est idem Gal. humorem proprie melancholicum dictum, nominibus abutens, atram bilem vocare; quoniam materia propinqua sit ipsius atræ bilis; ita vt nisi prius euacuetur, paulo post atra futura sit: ita notabat ipse Gal.in 6. aphor.com.53.ad finem. Quamobrem non immerito si id, quod breui futurũ est, cẽsetur ac si esset pręsens, & in actu. Quod sane nec ipsi Iurisperiti videntur ignorasse in.L.Paterfamilias.ff.de milit.testam.cum sanciuerunt hoc dictũ; habetur pro facto, quod de proximo est fiendũ. Cuius quidem rationẽ videtur pręstasse Arist. in 2.Phys.tex.56.quando dicebat; id, quod minimum est atque parum distat, iudicatur ac si nihil distaret, nihilq. esset: & in 5. Polit. lib. quando asserit, illud, quod parum est, quasi nihil differt ab eo, quod est nihil. Vltimo quod exhalatio calida sit dicenda, & non frigida, hac potissima ratione sufficienter comprobetur; quæ cito inflammantur, & igniuntur, eiusmodi calida sunt, vt testabatur Gal.li.4.de vsu part.cap.9.vbi de adipe loquebatur; asserens ex eo patere ipsum esse calidum, quia cito inflammatur, & accenditur. Atqui exhalatio cito inflammatur, & accenditur; merito ergo calida, & non frigida constituenda venit apud Philosophos.

De Causa efficiente Cometarum. Cap. 11.

CVM ad cuiusque rei naturalis generationem non solum concurrit causa materialis, ex qua oritur; verum etiam efficiens primum quod ad actum reducat ipsum effectum in materiæ potentia contentum: ideo cum de materia cometarum dictum sit, dicamus modo & de causa efficiente, naturali tamen, cometarum. At illud initio præmittamus necessum est, circa causam scilicet efficientem cometarum, duplicem extare opinionem: vnam quidem Astrologorum; alteram vero Arist. & Philosophorum. Astrologi ergo, vt Ptolem. Albumaz. & alij, qui Ptolem. sectati sunt, veluti Andreas Gallus & cæteri voluerunt, causam effectiuam cometarum esse constellationes, seu constitutiones cæli, vt planetarum coniunctiones, atque eorundem dominationes, oppositionesque: Quare Albumaz. in lib. de magnis coniunctionibus, differentia prima, dixit quod Mars est causa cometarum. Cum enim Mars (inquit) Dominus erit alicuius anni eorum annorum, in quibus trium superiorum planetarum coniunctiones sunt, tunc facit cometam; quoniam sol tunc poterit accedente adiutorio dominij Martis exhalationes generare; ex quibus cometa producetur, accendeturque: immo nulla adhuc existente superiorum coniunctione, si Mars est anni dominus, cometa gignetur; potissimum vero si eius signi, quod Iupiter tenet in anni principio, fuerit dominator. Præterea est causa cometarum coniunctio Martis cum Saturno, vt idem scribit in eo lib. qui de floribus intitulatur. Hac ratione genitum fuisse cometam illum, qui apparuit anno Domini M.CCCCLXXII. de mense Ianuarij, scriptum est apud Angelum Catonē, qui eius historiam descripsit Don Ioāni de Aragonia. Refert namque vir ille doctissimus cum in medicina, tum etiam in Philosophia & Opin. Astrolog.

Astrologia, quod causa efficiens eius cometæ fuit coniũctio Saturni,& Martis,cum auxilio introitus Solis in Capricorno. Quapropter patet,coniunctionẽ Martis,& Saturni esse in causa aliquãdo vt cometæ generentur. Amplius nec solum horum planetarum coniunctio potens est facere cometam, sed etiam eorundem oppositio. Siquidem cum Mars, & Saturnus oppositi fuerint,cometæ generationis existunt causa;præsertim vero si Saturnum Dragonis cauda hostiliter pulset,vel ei fuerit cõiuncta, sic idem Albumaz.eodem lib. nobis notatum reliquit.vlterius Ptolem. omnium Astrologorum facile princeps in lib. suo Apotelesmatum,causam effectricem cometarum posuit etiam eclipses luminarium,præcipue ecliptici signi Marte, aut Mercurio existentibus dominatoribus; id quod experientia, & obseruatione confirmatur nobis ex magno Sueff.qui refert se hoc obseruasse in anno a partu Virginis M.D.VI.die vero tertia Augusti.Hęc est opinio Astrologorum de causis efficientibus cometarum. Quam tamen sententiã si sano iudicio velimus intelligere,non nisi de causa mediata, remota, & vniuersali;non autem de immediata, proxima, & particulari, qua de loquimur,oportet fateri veram extare.Siquidem huiusmodi coniunctiones,& oppositiones,cæteræq. planetarum dispositiones causare possunt quidem cometas,non immediate:sed mediate;quatenus scilicet in causa sunt plurium exhalationum, atque siccitatũ, ex quibus possibile est generari cometas; nõ tamen necessario semper generabuntur. (causæ enim naturales possunt impediri.) Vnde non quotiescumque erunt eiusmodi coniunctiones, vel aliqua alia ex dictis planetarum dispositionibus,erit propter hoc, & gignetur cometa aliquis necessario;quia effectus, & actio agentis vniuersalis,remotique,fieri haud potest absque agente particulari & proximo illius effectus. At hic insurgent Astrologi dicentes,planetarum coniunctiones esse causam particula-

Cõfutatio.

Obiectio nes Astrol.

ticularem, & nõ vniuersalem remotanque cometarum. Quod tamen dictum nos tanquam expresse falsum negabimus:quomodo namque volunt Astrologi,aliquod esse particularem & proximam causam, quod quidem cum causato non est vniuocum,sed plusquam genere differt? Cometæ enim corruptibiles sunt,planetæ vero sunt æterni.Igitur plusquã genere differũt. Sed instabunt adhuc dicti Astrologi, affirmantes planetas causam esse proximam, & particularem cometarum, hac ratione;quoniã cometæ in eorum exortu solent (vt demonstrabimus) excitare bilem;& iram:quod certe haud fieri posset, nisi generarentur a planeta Marte, tamquam a causa proxima & nos iterum huic etiam ipsorum obiectioni audacter respondebimus,non sequi argumentum, ac rationẽ ipsorum talem; cometæ nẽpe in eorum apparitione excitant choleram;igitur Mars & planeta est ipsorum proxima,particularisq. causa;quoniam hic planeta sit, qui generat choleram: non tenebit sane eiusmodi consequẽtia; propterea quod si Mars idẽ planeta in cuspide duodecimæ fuerit ascendendo in generatione hominis alicuius , illum (vt inquiunt ijdem Astrologi) hominem etiam biliosum, & iracundum efficiet:& tamen quis audebit dicere, Martem, planetam ęternum, esse proximam causam cum homine mortali, atque caduco?Porro Arist. vero, ac tota naturalium philosophorum academia, doctrinam Aristotelicam insectantium voluerũt 1. Meteor. cap. 6. causam effectiuam cometarum non esse aliud,nisi principium aliquod igniens;vnde aut hypocauma , ignemque ipsum elementum;aut motum cæli atterentem ipsam exhalationem,adeoque ipsam accendentem.Quãdo enim exhalatio eleuatur e terra a solari calore (est enim Sol primum generans,vt lib. 1 de occulta philosophia probauit Ioan. Paul. Donat.) atque ad tertiam aeris regionem ascendit,ibi accenditur, quãdoque quidem ab hypocaumate, igneque ipso; quandoq. vero

Marginal notes: Responsio. — Replicatio. — In 4 part. cap. 12. — Responsio. — Opin. Arist.

vero a motu, qui per attritionem, partiumq. subtiliationem, ignem est natura aptus causare; vt 2. de cæl. tex. 42. dictum est ab Arist. Igitur patet secundum philosophorum sententiam, causam effectricem cometarum esse aliquod incendens exhalationem ipsam. Quod sane incendens erit vel motus velocissimus continentis, superiorũque corporum, atterentium, indeq. ignitionē concipientiũ; vel erit ipse immediate ignis & (vt dicit Ioan. Grã.) pars prima exhalationis ignita, accensaque. Hactenus de causa efficiente cometarum, cum secundum sententiam Astrologorum, tum etiam secundum opinionem philosophorum: nunc ad formam descendamus.

De causa formali cometarum. Cap. III.

QVid materia, quidq. causa efficiens sit cometarũ, satis declaratũ fuit: quid modo constituēdũ sit pro causa formali, examinandum. Pro intelligentia huius determinationis sciendum est, quod forma cometarum potest esse duplex: Vel nimirum substantialis; vel accidentalis. Forma substantialis cometarum aliud quidem non est, quàm forma proprie ipsius ignis; non enim (dicebat Ioan. Paul. Donat.) distinguitur a forma elementi. De forma accidentali cometarũ, adhuc dupliciter possumus loqui de ipsa; nã aut intelligimus secundũ opinionem Arist. vt secundum positionem aliorum, vt Plin. ac Mathemat. Si secundum Arist. sententiam volumus de forma cometarum loqui; inquimus ipsorum formam esse suam proprie figuram; quæ bifariam potest esse: vel nimirũ rotunda, vel oblonga, rectaque: si est sphærica & rotunda figura cometæ, dicetur proprie cometa; si vero ad longitudinem verget figura, seu forma cometę, tunc dicetur pogonia, siue barbatus. Vnde colligimus secundum Arist. formam cometarum esse eorum figuram. Mathematici vero, ac Astrologi, quia non tantummodo

Forma cometarũ duplex.

Opin. Arist.

Opin. Astrolog.

modo figuram considerant in cometis, sed etiam colorē, quantitatem, & alia accidentia; iccirco non vnam fecerunt cometarum formam, sed plures, & quidem nouem, veluti quando de speciebus cometarum agebamus, visū fuit. Et Plin. dixit formam, ac figuram cometarum esse decē modis. Alij autē ex Latinis considerātes quinquenariū planetarum numerū, dixerūt formas cometarū esse tantummmodo quinque. Hæc breuiter dicta sint de forma cometarum, cum accidentali, tum etiam substantiali. Veniamus modo ad finem ipsorum.

De Causa finali Cometarum. Cap. IIII.

QVoniam quæcunque a natura generantur, non casu ac temere gignuntur, sed semper propter aliquem finem producuntur, vt iam 2. Phys. lib. perbelle disertissimus Arist. disputauit contra Antiquos Videndum idcirco remanet, quis nam sit finis, propter quem efficiat natura ipsos cometas; atque adeo quæ sit finalis causa cometarum. Vt hanc rem clarius determinemus, statuendum est, circa causam finalem cometarum tres extitisse opiniones. Vnde fuit aliquorū sententia, qui opinati fuerunt cometas fieri propter decus, ac ornamentū ipsius vniuersi, & mūdi. Alij dixerunt quod cometæ gignūtur a natura, gratia nostri, idest propter nos homines, vt scilicet malū aliquod, quod nobis forsā impendens, prouisumque est, per eorum apparitionem, exortumque possimus euitare; & bonum (si quod tamē significant) valeamus delectabiliter expectare, reciperque. Quod fortasse Gulielmus Hyrsaugiensis intelligens, volensque idem innuere, dixit definiens cometā; cometa est ignis iuxta voluntatem creatoris accensus ad aliquid designandum; & Marcus Manil. multo prius isto, etiam loquens de cometis, duobus his carminibus infrascriptis id quoque forsan intendebat.

Opin. quorundam.

Alia opinio.

Seu

Seu Deus instanti fati miseratus in orbem
Signa per effectus, cælique incendia mittit.

Alia opinio.

Fuit tertia ſententia (& meo iudicio melior) eorum, qui voluerũt cometas produci a natura propter melius eſſe, vt nimirum malæ, quæ intra terram retinentur, includunturque exhalationes, ex ipſa repurgentur, ac reſoluantur. Etenim cum cometæ eam ſane habeant rationem ad vniuerſum, qualem habet apoſtema ad ipſum animal; ſit vt quemadmodum in animali quandoque generantur, excitanturque apoſtemata ab ipſa prudentiſſima natura, vt humores, qui in corpore infeſtãtes, noxijque reperiuntur, expurgentur, ac euacuentur, perindeque animal ipſum melius ſe habeat, incolumemque viuat: ita quoque in vniuerſo (quod animal magnum fuit figuratum) aliquando generantur cometæ, vt ſcilicet terra, quibus malignis noxijſque ſcatet calidis, ſiccisq. exhalationibus, repurgetur; vnde melius poſtmodum ſe habeat. Qua ratione videmus etiam lumbricos intra ipſam generari, vt a putridis, & fæculentis materijs liberetur. Nec ab re quidẽ illud natura ipſa præſtare videtur, quippe quæ de poſſibilibus sẽper illud, quod melius eſt, efficere intendit, veluti in 2. de gen. & cor. tex. 59. manifeſtauit Ariſt. Quod autẽ melius ſit eiuſmodi exhalationes e terra diſcuti, atque foras educi, quã ſi in ipſa recluderentur; teſtimonium, ac ſignum præbent nobis euidẽs ingentiſſimæ vredines, caloreſque, quibus omnia viuentia ſupra terram offenduntur; & etiã terribiles, magniq. terræmotus, qui exhalationibus in terrę viſceribus interclusis, ſolent excitari, atque erumpere. Cæterum his omnibus recenſitis opinionibus poſſumus nos & propriam adiungere ſententiam circa de fine cometarum determinationem; dicentes quod dum loquimur de fine cometæ, poſſumus dupliciter rem intelligere: vel enim loquimur de fine generationis cometæ; vel intendimus de

Opin. Auctor.

Finis cometæ bifariã.

de fine iam generati cometæ: si de primo modo, hoc est de fine generationis cometæ erit noster sermo; dicimus aliud profectò non posse existere, quam formam ignis; propterea quod (vt inquit Ioan. Paul. Donat. lib. 15. Gōzag. contradict. 27. ad calcem) cometæ non habent seiunctam causam finalem a causa finali elementorum; quorum quidem elementorum finalis causa est ipsa eorundem forma: hæc enim quatenus intenditur in ipsa generatione a natura, dicitur finis, ceu in 2. Phys. tex. 72. declarauit Arist. At si loquemur de fine iam generati cometæ, atque in esse iam producti, erit secundum propriam sententiam terræ expurgatio a malis calidis, & siccis exhalationibus, & non decus (vt quidam dixerunt) ac ornamentum vniuersi; nec (vt alii theologice forsan magis, quam naturaliter loquentes) salus humana, nisi forsan secundario, & per accidēs. Prętęrea possumus adhuc alterum, determinandi difficultatem circa finem cometæ, modum apponere; asserentes, quod aut intēdimus finem cometæ ratione naturę, eumque producentis causæ; aut ratione nostri: si ratione naturæ finem cometæ intelligamus, ille profectò (vt inquit etiam Suess.) erit terræ expurgatio a malignis ac prauis exhalationibus; has enim tantum intendit natura ex terræ uisceribus foras in genertione cometarum producere: at verò si ratione respectuque nostri finem ipsum consideremus, tunc concludimus cometæ finem non esse aliud: nisi malum, eo quod multa sunt mala, ac detrimenta, quæ ad ipsum quidem, vt plurimum, immò semper censeo, annectuntur; velut in proprijs locis id nos, Deo fauente, pluribus demonstrabimus. Hactenus de causa finali cometarum, & consequenter de quatuor generibus causarum per se ipsorum cometarum; sequitur nunc agere de causis per accidens eorumdem cometarum.

Finis cometæ bifariam considerari potest.

L De lo-

De loco, vbi apparent ac generantur cometæ. Cap. V.

ABsolutis causis per se cometarum; deueniendum est postmodum ad causas per accidẽs. Sunt autem cometarum causæ per accidens duæ, locus scilicet, & ipsum tempus. Cum enim omnia, quæ generantur secundum Philosophi dictum in 4. Phys. in aliquo loco, & aliquo tempore producantur; rationi cõgruum est, vt totã, et absolutam habeamus cometarum generationem, tractare etiam de loco, & tempore: sed primò agamus de loco; secundo de tempore. Vt rem istam breuibus, &

Aer in tres partes diuisus.

apertè definiam, illud initio statuendum est, aerem tres in partes, seu regiones fuisse diuisum à philosophis. Prima aeris regio est hæc inferior, terræ proxima, quæ ex Solis radiorum reuerberatione calida est; & in ista generantur vapores, & alia eiusmodi: secunda pars aeris est medium eius interstitium; quę frigidissima est ex radiorum inflexorum inopia: & in hac generantur fulgura, coruscationes, pluuiæ, niues, & grandines, hisque alia

Aeris 2. regio frigidior est æstate, & cur.

similia. Quę media, & secunda regio solet aestate frigidior esse, quàm hyeme eadem scilicet ratione, qua in magnis ęstibus frigidissimi aquarum ex altis puteis haustus sunt; hyeme vero calidiores. Obsidetur enim Æstate maximè ea regio inimico caumate. quo fit vt vires suas intra se cogat, & ex ea, quam Græci ἀντιπερίστασιν vocant, fortius roboretur. Vltimò est tertia aeris pars, & est illa superior, quæ igni proxima subsistit, ac ob id æstuantissima, & calidissima fit; atque in ista generantur omnes ignitorum imagines, seu ignitæ impressiones; vt sydera discurrentia, trabes, flammæ, saltantes capræ, & cometæ, similesque aliæ. Quamobrem diximus nunc quod locus, in quo cometæ generantur, est tertia eiusmodi, & suprema aeris regio calida, & sicca. Verùm

enim

enimuero non vniuersaliter totam dictam tertiam, superioremque aeris regionem putandum est, locum esse generationi cometarum conuenientem; quia (vt dicebat Suess.) non pars illa inferior, & extrema, quæ secundæ continuatur; sed eminentior tantùm, quæ concauo elementi ignis contiguatur, est ad generandos cometas disposita. Quamuis huic opinioni refragetur Ioan. Paul. Donat. dicatque totam, ac integram tertiam regionem esse idoneum locum cometarum generationi: sed de hoc supra in prima parte luculenter disputauimus, & vtrorumque auctorum positiones fecimus esse concordes, nostramque in ea re posuimus sententiam. Cæterum autem quæret aliquis adhuc. Cum ista aeris tertia, & suprema regio plures, secundum Mundi partes, positiones ac terminos, quibus ex diametro respondet, habeat differentias: nam quasdam huius tertiæ regionis differentia, & pars est Septentrionalis, Septentrioni, ac Boreæ respondens: alia est Meridionalis, Australisque, ad Meridiem, & Austrum iacens: alia est, & dicitur Orientalis, quia versus Mundi Orientem existit: alia est Occidentalis, quæ Occidenti respondet: alia est solstitialis, seu æquinoctialis, & tropica, quoniam Tropicis, & Solstitijs subiacet; potest ne in quauis harum indifferenter parte generari, ac apparere cometa? hoc est, potest esse quęlibet istarum generationis cometarum locus? In hac maxima, & ardua difficultate est duplex opinio: vna est Hipp. Chij: alia est Arist. Opinio Hipp. fuit, non omnes tertiæ regionis differentias esse generationis, apparitionisque cometarum locum; quoniam in Tropicis, & Solstitialibus non generatur & apparet cometa; nec etiam (inquit) in Australibus: sed tantùm (volebat iste vir) locus generationis cometarum est in Septentrionalibus; in ijs enim oritur apparetq; cometa. Ratio autem huius opinionis potest esse, quia illæ partes sunt siccissimæ, & absque omni humore; quare nihil exhalatio-

Cap. 16. *Quæsitum.* *Responsio.* *Opin. Hipp. Chij.*

nis attrahetur; & propterea cometa non orietur, neque apparebit in illis partibus. Arist. fuit contrariæ sententiæ: nam ipse vult quod in tropicis, & solstitialibus partibus possunt generari cometæ; quod quidem experientia obseruauit in cometa, qui post terraemotum factum in Achaia, apparuit; quoniam refert ipse Arist. cometam illum apparuisse versus occasus æquinoctiales: nũc verò eiusmodi æquinoctiales occasus sunt intra Tropicos, atque Solstitia: Igitur in Solstitiis, & Tropicis potest fieri & apparere cometa. Sed vtra opinio sit verior Arist. ne, an verò Hippocratis, mox infrascripta digressione disputabimus.

Opin. Arist.

Digreß. An intra Tropicos poßint generari, & apparere cometæ.

QVandoquidem hęc difficultas pulchra quidem satis est, & quæ sciatur admodũ necessaria, videamus propterea, an possint reuera ipsi Tropici, seu æquinoctiales, solstitialesque mũdi partes esse locus, in quo cometę generari possunt, atq; apparere. Prima facie videtur quod in Tropicis, & partibus seu differentijs solstitialibus, tanquàm in loco cometæ nõ possint oriri & apparere. Probatur hoc, quoniam cum partes solstitiales Tropici ipsi, torridæ sint, atque siccissimæ; nullum in se humorem, exhalationemq; habebunt, quæ possit virtute Solis, vt agentis vniuersalis, ad tertiam aeris regionem attrahi, & consequenter fieri materia pro generando cometa: igitur in Tropicis, Aequinoctijs, vel Solstitiis non poterit generari & apparere cometa. Quod verò partes æquinoctiales, solstitialesq; atque ipsi Tropici nullum habeant humorem, sed torridæ, siccæq; existant, patet non solum ab Astrologis, & cosmographiæ auctoribus, sed etiam à poetis. Vnde Virgilius eas describens, sit testatur in 1. lib. Georg.

Quinque

Quinque tenent cœlum zonæ, quarum vna corusco
Semper Sole rubens, & torrida semper ab igne.

Quod Ouid. etiam noster lib. 1. Metamorphos. visus est confirmare dicens.

Utque duæ dextra Cœlum, totidemque sinistra
Parte secant zonæ, quinta est ardentior illis;
Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura Dei; totidemq; plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu:

Quæ carmina clarissime cuique indicant regionem sub Tropicis existentem, & quæ mediæ zonæ subijcitur, esse valde calidam, atque exiccatam. Quare concludendũ est in Tropicis non posse procreari cometas. Vnde videtur redire opinio Hipp. Chij. Quid igitur dicendum? Solutio. non aliud certè, nisi eiusmodi opinionem falsissimam esse. Et quamuis hoc ex duabus experientijs declaratũ Cap. 13. sit ab Arist. (quas nos inferius fideliter referemus) vt nunc tamen ad dubitationem respondeamus, rationemque adductam dissoluamus, dicimus primò nullam sane apud Arist. esse difficultatem, quod in tropicis, solstitialibus, ac æquinoctialibus partibus generentur cometæ, & quod perinde dictæ partes possint esse locus generationis cometarum. Et cum arguitur à partibus tropicis, & æquinoctialibus non possunt eleuari exhalationes, quia sunt siccissimæ; dupliciter respondetur. Primo quod falsum sit asserere ab eis nõ eleuari exhalationes; quandoquidem non debemus adeò ipsas torridas, aridasque censere, vt omni penitus humore sint priuatæ; vnde Arist. dicebat à partibus tropicis eleuari calidum, hoc est ipsam exhalationem. Secundo dato, & non concesso, quod à partibus tropicis, & solstitialibus non eleuentur exhalationes; non ne poterit generari & apparere cometa in illis partibus, qui ortus genitusque sit ex exha-

exhalationibus aliunde, vt vel à Septentrione, vel oriente, vel occidente, ac cęteris mundi partibus ad eas partes elatis, deportatisque? Quapropter remanet quod siue ab illis propriè directè infra Tropicos existentibus partibus, siue ab alijs eleuentur exhalationes, in Tropicis potest gigni, & apparere quandoque cometa; vt iam possimus dicere tertiam aeris regionem sub Tropicis posse esse locum cometarum generationis: & notanter dico generationis, quoniam Tropici sunt locus realis, & verus, non autem (vt dicebat Sueff.) sunt locus secundum apparitionem tantum dictus. Si enim secundū apparitionem tantum intenderet Arist. tropicam, solstitialemque plagam posse locum esse cometarum, & non secundum generationem, hoc est realem, & verum; male certè quæsiuisset (meo iudicio) Arist. cur magis rarò fiant cometę intra Tropicos quàm extra, in aliis scilicet locis, & mundi partibus. Quoniam illa tropica pars potest ita frequens esse locus (apparitionis inquam) cometarum, vt ceteræ partes vniuersi; quibuscumque nāque ad partem Tropicis oppositam stantibus, & respicientibus, cometa semper appareret esse in Tropicis, etsi in ipsis, vt in vero ac reali loco non subsisteret. Vnde loquens forsan de isto loco apparitionis dicto, Hermol. in principio cap. de cometis, dicebat impossibile esse a duobus, pluribusue in eodem loco constitutum cometam videri: quapropter (addebat) iis qui in Occidente sunt, orientalis, qui vero in Oriente, occidentalis appareret cometa. Præterea si voluisset Arist. innuere Tropicos posse esse locum cometarum solummodo secundùm apparitionem, non autem realem etiam, & verum, seu generationis; vtique non vsus esset Philosophus verbo fit; dicens cur magis rarò fit: sed vsus esset verbo apparet; atque ita dixisset, cur magis raro apparet; quoniam ly, apparet, non dicit realitatem & existentiam; sed fit, dicit realitatem, atque existentiam.

Notandum.

Cōtra Suef.

Atqui

Atqui cum vsus fuerit verbo fit, videtur voluisse ostendere, quod in Tropicis etiam cometæ possunt generari. Ex quo patet iam quomodo ad mentem Arist. potest etiam intra Tropicos generari & apparere cometa, tam quàm in loco generationis, id est reali, & vero, non autem vt in loco apparitionis, atq; non vero, quamuis maximè raró contingat: cuius raritatis maximæ quæ nam fit causa, inferius loco proprio declarabitur. Cap. 13.

De Tempore, quo generantur & apparent cometæ. Cap. VI.

EGimus in præcedētib us de loco, in quo generantur cometæ: agendum nunc est de tempore, quo solent oriri ac apparere cometæ. Principio notandum est, tempus annale totum quatuor habere partes: est namque vna temporis, annique pars, quę hyems appellatur, & hæc est frigida, & humida: alia est, quæ vocatur Aestas; & hæc est calida, & sicca: tertia temporis seu anni pars est, quæ dicitur Ver, & huiusmodi est calida, & humida: quarta tandem pars est dicta Autumnus, quæ frigida, & sicca existit. His stantibus, inquimus, cometas posse generari in omnibus quidem dictis temporis, & anni partibus: namq; potest primo in hyeme generari cometa, veluti ille fuit, qui mense Decēbri anno M. CCC.L. referente Chronic. auctore lib. 13. in Septentrionibus apparuit: & ille etiā, qui die septima Ianuarij anno Domini M.CCCCLXXII. visus fuit. Immò duo simul apparuere quandoq; Hyeme cometæ, sicut referunt Historici anno Domini DCCXXII. actu euenisse. Possunt secundo, & Aestate generari cometæ, quemadmodum fuit ille, quem scribit Sueff. tempore suo, anno scilicet Domini M.D.VI. tertia die Augusti apparuisse. In vere etiam possunt oriri cometæ. amplius & in Autumno quoque producuntur, ac contingunt cometæ, veluti fuit ille, qui tempore nostro, anno nempe Domini M.DL

M. D L X X V I I. octaua die Nouembris ortus fuit. & illi etiam, quos ex Io. Paul. Don. referemus inferius; qui mense Septembri apparuerunt anno 1531. & 1532. Cæterum non æqualiter cometæ in ijs quatuor anni temporibus, & partibus generantur: quoniam si comparemus Autumnum, & Ver ipsis Hyemi, & Aestati; dicimus magis, &, vt plurimum generari cometas in Autumno, & vere: (cum sint tali generationi magis idonea) minus autem, & in paucioribus Hyeme, & Aestate, (cũ sint ad eiusmodi generationem minus apta.) Atqui si

Cur magis Autunno, & Vere generantur cometæ.

queras propter quid magis, & vt plurimũ in Autumno & vere generantur cometæ, ac sunt ista tempora generationi aptiora; minus vero, & in paucioribus oriuntur in Hyeme, ac Aestate, & sunt ista tempora ad generationem cometarum minus idonea. Respondebimus primò Hyeme nequaquam ita generari cometas, vt in Autumno; quoniam tempore hyberno, ac hyemali cum ob frequentes pluuias, ac niues vehementer madefiat ipsa terra, non possunt exhalationes calidæ, & siccæ, ex quibus cometa cõstituitur, eleuari: Adde quod tunc etiam calor solaris, qui efficiens est causa exhalationum, pusillus imbecillusque existit; vnde exhalationes ministrare, ac eleuare non potest. Tempore vero Aestatis quamuis e terra eleuentur exhalationes per ipsum Solis calorem tunc alioqui præpotentem, ac validum; quia tamen tunc temporis media regio aeris est multo solito frigidior ob antiperistasim; tales, quæ eleuantur exhalationes, conuertuntur in fulgura, coruscationes, atque tonitrua; cum non possint transcendere illam mediam, ac secundam regionem aeris, & ad superiorem, ac tertiam pertingere: & si fortè quandoque assumptæ exhalationes permeabunt ipsam secundam aeris regionem, solet calor vsque adeo esse vehemens, & intensus, vt ipsas postmodum elatas ad tertiam aeris regionem resoluat. Quo fit, vt deficiente materia cometarum, ipsi generati

nerari non possint: naturalium namque rerum generationes absque præsupposito subiecto haberi ac fieri non possunt, auctoritate Philosophi in 1. lib. Phys.tex. 60. & 62. ac per totum. At in Autumno, & Vere (quia non tot obstant impedimenta) solent vt plurimùm generari cometæ. Nam tempore quidem Autumni cum media regio aeris non sit ita frigida, vt tempore Aestatis; nec terra sit adeò madefacta, sicut tempore hyberno; nec tertiò calor ipse solaris ita intensus, ac distemperatus; poterunt exhalationes eleuari non solum, sed etiam pertransire mediam, atque ad tertiam regionem peruadere; neque resoluentur à calore. Igitur commodè generabuntur in hoc tempore cometæ. Tempore autē Veris, quia media etiam, ac secunda aeris regio non est ita frigida, nec tanta solet esse terræ humiditas, neque calor Solis intemperatus, poterunt exhalationes generari, ac eleuari ad tertiam aeris regionem; & ita fieri quoque hoc tempore cometæ. Quamuis tamen minus hoc vernali tempore, quam Autumno contingant cometæ; propterea quòd soleat terra ob antegressas pluuias tempore hyberno, reperiri aliquantulum madefacta magis; vnde non ita ad reddendas exhalationes proportionata, quam tempore Veris, quod Hyems frigida, & humida antegreditur. Et hæc de causis cùm per se, tùm etiam per accidens, cometarum sufficiant.

De motu cometarum. Cap. VII.

QVia cometæ postquam actu in aliqua aeris parte geniti, accensiq; sunt, non semper in eadem videntur quiescere ardereque; immò cōtinuo aliū, & alium mutare locum: (errauit namq; Seneca asserens visos fuisse quādoque cometas omnino immobiles, quia reuera illud apparens, imaginatioque erat, vel ob motus tarditatem, vel ob mobilis longiorem distantiam; sicut Senec.error

in mari naues videntur, propter magnam à nostro visu intercapedinem stare, quamuis plenis velis eant) Propter hanc rationem videndum est nobis quot nam sint, & qui æquales motus, quibus in aere vagantur, atque mouentur cometæ. Res certè in primis ardua est, difficilis, atque intricata. Siquidem philosophi non omnes consentiunt, immò confusione magna quidam vnum, quidam aliud astruunt. Nos tamen pro viribus illud negotium dilucidare tentantes; dicamus primò secundùm aliorum opiniones, quod fuerunt aliqui philosophantes, qui cometis sex motus attribuerunt. Vnde inquiunt isti, cometæ mouentur motu diurno ab Oriente scilicet ad Occidentem, corporum superiorum raptu: & mouentur etiam e contrario ab Occidente ad Orientem: præterea inquiunt, possunt moueri cometæ motu laterali à Septentrione ad Austrum; & ab Austro ad Septentrionem. Amplius (dicunt isti) cometæ mouentur sursum: & mouentur contrà etiam deorsum. Confirmatur autem manifestaturque hæc opinio per obseruationes, & historias. Vnde quod ab occasu ad ortum moueantur cometæ, comprobatur per illum cometam, qui apparuit tempore, quo Carolus Gallorum rex Siciliam intrauit. Referunt enim illum cometam motum fuisse ab occasu ad ortum. Amplius cometa etiam ille magnus omnium mortalium oculis obseruatus, codē modo vagatus fuit. Quare manifestum est cometam moueri ab Oriente ad Occidentem. A Septemtrione ad Austrum, & e contrario moueri cometam, similiter manifestatur; quoniam (vt refert Ioan. Paul. Donat. lib. 15. Gonzag. contradict. 18.) anno Domini M. D. XXXI. visus fuit cometa die octaua, & nona Septembris, qui primum apparuit matutinalis, & Septentrionalis valdè, vt qui æstiuo circulo borealior multò esset; idem mox circa decimam tertiam diem vespertinus emersit circa æstiuum circulum; sequentibus vero diebus longitudine parùm

Opin. quorundam.

mutata

mutata à latitudine, adeo se se egit, vt vltra Aequinoctialem spectaretur non longe a Ioue, qui tunc in gradu 13. Scorpionis vertebatur: circa diem vero decimum octauum sensim absumptus fuit. Et alius cometa visus fuit anno sequenti M. D. XXXII. semper matutinus ante Solem, stella cuius erat triplo maior Ioue, coma autem seu barba longitudini brachiorum duorum, videri verò cœpit die vigesima secunda Septembris, & perdurauit vsque ad diem octauum Decembris. Is cometa tres quidem (inquit Ioan. Paul. Donat.) habuit motus: vnum ab ortu ad occasum; alium sequentem motum Solis secundum successionem signorum in longitudine à gradu quinto Virginis, vsque ad octauum Scorpionis: tertiũ motum habuit in latus. Vlterius & anno proximo sequẽte refert idem auctor apparuisse alium cometam, qui oriebatur hora ferè secunda noctis, stella erat paulò maior Ioue; verùm cauda, seu barba tam longa erat, quod militaris hastæ longitudinem in cœlo æquabat: visus autem fuit primò inter Pleiades, & stellas, quę sunt in cornu Arietis; & deinde visus fuit in capite Gorgonis, ac triãgulum penè faciebat cum duabus illis stellis, quæ supra lucidam sunt: sequente nocte elongatus est ab illis versus Septemtrionem gradibus ferè tribus; die verò vigesima secunda Iulij, hora circiter octauam noctis conspectus est propè stellam, quæ est in Persei manu dextera, vbi est ensis. Quare gradibus ferè quindecim abscesserat in latitudine à loco, vbi primum visus fuit ab aliquibus: die verò vigesimoseptimo eiusdem mensis apparuit propè stellã, quæ est in cathedra Septemtrionalibus gradibus fere triginta à die qua cœpit videri. Ex quibus patet cometas moueri in latitudine, & alijs ad alias cœli differentias moribus. Sed quæ nam sit causa & ratio horum motuum cometarum, res est in primis difficillima, ac variarum opinionum. Vnde dixerunt aliqui, vt Aluerniata, & sequaces, quod motus quidem

De causa motuum cometarum. Opin. Aluerniatæ.

cometæ ab Oriente ad Occidentem causa est ipsum con tinens puta cœlum; cum enim ad huius motum moueatur aer,& ad motum aeris moueatur etiam cometa,quia motis nobis mouentur omnia, quæ sunt in nobis; sequitur vt cometa moueatur ab Oriēte ad Occidentem,quoniam talis est motus continentis, ac ipsius octauæ sphæræ. De causa autem motus contrarij ab Occidente nempe ad Orientem,dicit talem motum non esse verum,sed apparentem; videntur enim (inquit) cometę moueri ab occasu ad ortum, propter subdefectum; quoniam subdeficit cometa à motu aeris,cum non possit tanta velocitate moueri, quanta mouetur aer, & sic eiusmodi subdeficere à motu aeris facit apparere cometæ motum esse versus Orientem. Imaginor quidem ipse hoc ita fieri, vt solet quandoque euenire duobus equitibus cursoribus spatium trium milliorum simul percurrentibus: si enim vnus istorum in spatio vnius millij incipiat subdeficere in cursu & motu, idest tardius præ impotentia currat ac moueatur;alter vero strenuè celeriterque cursum,& motum vlterius prosequatur incessanter ad finem,& terminum spatij constituti; profecto prospicientibus nobis à longe,cursor, qui tardius mouetur curritque, videbitur retro moueri, currere,ac se se agere habito,respectu ad præcedentē cursorem, qui longo interuallo eum dereliquit:quia putamus nos, ac dicimus istud, nisi cursor ille retrocessisset,seseque retro egisset,non potuisset tanto sane spatio cursor strenuus, ac celer esse factus distās ab ipso cursore tardius currente. Tertio reliquorum motuum, vt a Septemtrione ad Austrum, & econtrario ab Austro ad Septemtrionem: insuper sursum,& deorsum, causam reducunt ad planetam, ac stellam. Cum enim isti generationem cometarum ponant esse coniunctiones planetarum, & stellarum (vt diximus quando de causis sermonem habuimus) asserunt, quod quæ stella, seu planeta ad coniunctionem maiorem habuit virtutē in prin-

in principio generationis cometæ; ad illam, inquiunt, ſeu ad eius motum inſequens mouetur cometa: (Vnicuique nãque planetę peculiaris tribuitur motus) quapropter ſi ſtella illa atque planeta erit, ſeu mouebitur verſus Septemtrionem, ad Septemtrionem mouetur cometa: Si vero ad Auſtrum, ad Auſtrum mouebitur cometa: etſi ad Orientem, ad Orientem mouetur. Si autem ad Occidentem, & ad Occidentem permeabit cometa etiam; at ſurſum mouetur cometa; quoniam (inquiunt) ſtella, ac planeta, qui exhalationem attraxit, fortis fuit virtutis: mouetur vero deorſum, quoniam debilis, & imbecillæ eſt potentię, atque adeò non valentis exhalationem attractam ſuſpenſam retinere, ſed deorſum ſinit ipſam deſcendere. Hæc eſt opinio iſtorum de cauſis motuũ cometarum. Contra quam tamen opinionem nos arguimus. Namque licet de cauſa motus ab ortu ad occaſum optime, vt alij, ſentiat; quantum tamen in cæterorum motuum cauſa aſſignanda deuiet à veritate, duobus argumentis demonſtrabo. Primum eſt; ſi cometarum motus eſſet à planeta, ſeu ſtella, quæ ipſum excitauit, tunc ſequeretur vnum, eundemque cometam non moueri pluribus, & diuerſis motibus: patet conſequentia, quia vnus planeta vnum peculiarem habet motum: atqui videmus vnum numero cometam pluribus moueri motibus; vt patet de illo, qui apparuit anno Domini. M. D. XXXII. (is enim cometa tres habuit motus, vt ſcribitur apud Ioan. Paul. Donat.) Igitur cauſa cometarum motus non eſt planeta, ſeu ſtella, quæ cometam excitauit, ac fecit. Nec velim huic reſpondeas argumento ex ijs; quę dicit Sueſſ. (qui forſan præuidit hanc noſtram inſtantiam) quod poteſt quidem vnus, & idem cometa moueri pluribus motibus; quoniam poteſt eſſe, vt ille planeta & ſtella, quę in principio generationis cometæ fuit fortis virtutis, & quam in motu ſequebatur cometa, efficiatur debilis in proceſſu, & alius planeta, ac ſtella,

Confutatio

1. ratio & eſt propria.

Tolitur euaſio

quę

quę in principio quidem fuit debilis, efficiatur fortis,& ita illam ſequatur cometa, & non priorem, ſed derelinquat: quia re vera non video quomodo in tam paruo, breuique tempore poſſit planetarum vis variari, modoque eſſe debilis, modo vero eſſe fortis. Secundum argumentum eſt hoc. Si motus cometæ cauſa eſſet ſtella, vel planeta, tunc ſequeretur tantum cometas cum ſtella apparentes dictos talibus cieri motibus, alios vero, qui de per ſe geniti, ac apparentes dicuntur, non poſſe moueri talibus dictis motibus: quod tamen non eſt notum ſi ſic ſit, vel non; non enim omnes cometæ, qui de occaſu ad ortum, & de Septemtrione ad Auſtrum moti obſeruati ſunt, fuerunt ex illis ſemper, qui cum ſtella dicuntur apparentes, ac fieri. Sueſſ. cum non reperiret forſan aliam rationem naturalem in ipſa philoſophia naturali motuum eiuſmodi cometarum, ſtatim & ipſe quoque ad Aſtrologiæ confugit rationem; dicens cauſam ſeu rationem cur cometę tot variis, immo contrarijs motibus moueantur, aliud non eſſe, (etſi de aliter dicendi modo proteſtetur) niſi cæleſtem cōſtitutionem, quæ eſt in prima generatione, ſeu generationis initio ipſius cometæ. Imaginatur enim iſte vir cum Aſtrologis, quod vnumquodque naſcitur ſuo cœlo, ſuaque cæleſti conſtitutione, quæ quidem aliter, & aliter ſingulis horis, & minutis figuratur, variaturque; ita vt nunc genitum hoc inclinat ad vnum; nunc vero illud inclinat ad aliud. Ex his breuiter reſpondens ad dubitationem, dicit ideo mouetur cometa tot, ac talibus motibus, quoniam talem recepit in eius genitura ortuque inclinationem, ac proprietatem à cœlo, & ſtellis. Hęc eſt Sueſſ. cauſa motuum cometarum. Sed vtrum bona, & ad propoſitum ſit, an vero non bona, in pręſentiarum non eſt vt in diſputando amplius conteram tempus: illud tamē dicere non præteribo, admodum quidem eſſe prænarratam Sueſſani cauſam remotam, vniuerſalemque; & quam

Marginal notes: 2. ratio pp. (beside "que eſſe debilis"); Opin. Sueſſ. (beside "forſan aliam rationem")

quam à philosophiæ naturalis principijs, ac fundam tis non esse depromptam.

Opinio Auctoris de motibus cometarum, ac motuum causis assignatur. Cap. VIII.

Porrò si quis postmodum inter tot excellentium virorũ opiniones de motibus cometarum, motuumq. causis, assignatas, ac reiectas, nostram fortasse quærat sententiam, ipsam vt quærentes inueniant, apponere non grauabimur. tanto magis, quanto eam (absit iactantia verbis) cæteris veriorem, ac naturalis scientiæ principiis conformiorem existimamus. Vnde pro dictæ sententiæ intelligentia, ac veritatis determinatione, vnum nobis supponendum est, quod dum scilicet loquimur de motu cometæ, bifariam possumus loqui: (prout duplex atque bifarius est dictus cometæ motus) vel enim loquimur de vero, realique motu, qui à continente cœlo est & dicitur cõmunis ac vniuersalis motus, vel loquimur de motu non vero, sed imaginario, atque apparente, & qui proprius peculiarisque cometæ motus appellatur. Si nos intelligimus de vero, vniuersalique motu, aliter profecto non possumus veridice asserere cometam moueri, nisi ab Oriente ad occidentem, diurna continentis ac cœli meatione, Cœlum enim suo motu rapit aerem, & omnia consequenter quæ in aere existunt, ac cõtinentur. Si vero volumus loqui de motu non vero, sed imaginario dicto, ac peculiari cometæ; tunc quidem dicimus non solum ab ortu ad occasum; sed contra ab occasu ad ortũ a Septemtrione ad Meridiem, & e contrario: & sursum, ac deorsum posse cometam moueri. Primum dictũ probatur, quoniam cometa in sui substantia non est aliud profecto (vt declarauimus) quam exhalatio ignita accensaue in tertia aeris regione existens, tamquam in subiecto, ergo moueri debet ad motum aeris tertiæ regionis

Cap. 16.

Quæsitum.

Responsio.

Opin. Hipp. Chij.

gionis: (motis namque nobis, mouentur omnia, quæ sunt in nobis) Atqui tertia dicta aeris regio mouetur motu diurno, id est ab Oriente tātum ad Occidentem, quia mouetur motu raptus à cœlo: igitur & cometa mouebitur motu diurno per raptiuum motum continentis ab Oriente ad Occidentem. Et hic est verus, & realis motus quamuis per accidēs, quia per aliud, ipsius cometæ. Probatur nunc secundum, quod mouetur nempe cometa ad omnem indifferenter cœli regionem, non motu tamen vero, & reali, sed falso ac imaginario; quem per partium post partes versus terminum ad quem inflammationem; & per partium post partes versus terminum à quo extinctionem fieri censemus: namque in hoc motu non vt stella, & planeta mouetur, sed vt ignis procedit. Sicut enim sydera discurrentia dicta moueri dicuntur modo versus vnam, modò versus aliam cœli partem, ac differentiam, secundum quod diuersimodè situata, vel disposita exhalatio accenditur, ac extinguitur; ita etiam inquimus de cometæ motibus. Non enim (dicebat Seneca) est aliqua cometæ via peculiaris, sed quà illum vena pabuli sui duxit, illo rupit, quoniam ignium materia alimentum suum sequitur. Quod 18. contradict. in lib. 15. visus est etiam velle Ioan. Paul. Donat. cū inquit. Quod igitur in latitudine moueatur cometa, in causa est non orbis motus, sed dispositio hypocaumatis, &c. Etenim cum exhalatio, ex qua accenditur, gigniturque cometa, magnam ad omnes cœli partes, ac differentias latitudinem habeat, vt ad Septentrionem, & ad Austrum, ad Orientem, & Occidentem; sursum, & deorsum, secundum quidem quod inflammatur, accenditurque successiue; pro exhalationis aptitudine, dispositioneque, ab vno latere tendens ad aliud, sic versus illud latus videtur moueri ac se se agere cometa; quoniam cum incenditur anterior pars, solet sensim posterior, & quæ prius exardebat, in extinctionem abire: Vnde si exhalatio, seu cometa

meta

meta accendatur in sui principio,& ortu ex latere,exempli gratia, versus Septemtrionē;& comburatur ardeatq; per aliquot dies; postmodum vero procedat, & continuetur dicta accensio in partes sequentes anteriores, versus scilicet Austrum, sic exhalationis dispositione, & aptitudine permittente, quoniam quæ prius exardebant exhalationis partes, sensim & pedetentim extinguuntur, ac consumuntur, videbitur quidem cometa versus Austrum motus fuisse atque se se egisse, quia remotior, & maiori spatio distans apparet tunc esse factus à Septemtrione, & termino a quo dicto Imaginari quidem sic illud fieri debemus, veluti fieri experimur in ipsis stipulis post messem: solent enim stipulæ dictæ ex vna parte incendi,ac igniri, & postea secundum stipulæ ac palearum aptitudinem continuatur in ipsis accensio exustioque, ita vt nunc versus vnam, nunc vero versus aliam dicatur partem in stipulis conceptus ignis, ac immissus moueri. sic etiam si eadem dicta exhalatio incipiat eius accensionem in parte versus Austrum, & continuetur versus cōtrarium latus,nempe Septemtrionem, dicetur cometa moueri versus Septemtrionem: eodem, pacto quando in parte versus occidentē incipit cometa incendi, tendens postmodum continuè ad Orientem; in Orientem videtur esse cometæ motus.Iste etiam mouendi modus accōmodabitur ad motum sursum,& deorsum: Quamuis Hermol. Barb. in cap. suo de cometis alium modum, ac diuersam rationem videatur tribuere motus cometarum sursum,vel deorsum:Inquit enim ipse,quod alijs cometæ videntur ascendere, idest sursum moueri, quū superueniente ex inferioribus materia,& exhalatione sursum versus impelluntur, antequam exhalatio illa inflammetur omnis: alij vero descendere deorsumque moueri, deficiente materia idem non suggerente. Hæc est nostra sententia de motibus cometarum;ac motuum ipsorum causis.

Digress. An cometæ possint moueri motu raptus continentis cœli.

VErum contra hanc decisionem, & propriam de motu vniuersali, ac vero ipsorum cometarum determinationem instabit quispiam nunc argutulus, illam impossibilem fore, & absurdam asserens. Nam si cometæ mouerentur motu raptus, seu tractus ab ipso cœlo continente, tunc æquali velocitate mouerentur cometæ, atque ipsum cœlum; probatur consequẽtia, quia trahens, & tractum, ex 7. lib. Phys. æqua velocitate mouentur: atqui impossibile, & absurdum est hoc consequens, quoniam motui cœli, diuinorumque corporum non potest alius motus aliorum corporum mobilium æquari: igitur cometæ non mouentur motu raptus à cœlo, ac continente. Amplius, & secundò arguitur. Si cometæ mouerentur motu raptus à cœlo; tunc sequeretur, vt in nocte non viderentur cometæ; patet consequentia hæc; quoniam cum in nocte Sol iam occidentem, & aliud in Antipodis, quod subter nos est, hemisphærium peragret; etiam & cometæ ad occidentẽ, & sub Antipodis in aliud hemisphærium mouerentur: quamobrem tunc temporis à nobis non cernerentur, sed ab ijs tantùm, qui sub nobis sunt in Antipodis: quod tamen falsum est; quia nos in nocte videmus cometas ipsos. Igitur falsum erit quod diximus, cometas nempe moueri vero motu, ac vniuersali, ab ipso continente, ac cœlo. At diluuntur hæ dubitationes facili negotio. Primo tollitur prima, quod verum quidem est æqua velocitate moueri trahens, & tractum, quando tamen immediatè tractum mouetur, ac rapitur à trahente; veluti patet de bobus, & carro: At cum id quod trahitur, nõ immediatè trahitur, atque mouetur à trahente, immò mediatè, secus res se habet, atq. nõ opus est, vt æquali velocitate moueatur vtrumque.

[Margin notes: "1. ratio." beside "impossibilem fore"; "2. ratio." beside "tinente. Amplius"; "Solutio." beside "dubitationes"; "Ad 1. ratio." beside "verum quidem"]

que. Et ita eſt de cœlo reſpectu cometæ; namque mouet quidem cœlum, atque ſecum rapit trahitque cometam, mediantibus tamen, & ſphæra ignis, & parte ſphęræ aeris etiam. Quapropter non eſt mirandum, ſi eadem velocitate non mouetur cometa, atque ipſum cœlum. Vnde ex hoc etiam ad ſecundam obiectionem, ſeu rationem reſpondetur, quod tunc ſequeretur adductum inconueniens, quando cometa moueretur æqualiter cum ipſo cœlo; atqui hoc non eſt, quoniam valdè ſegniter mouetur reſpectu cœli, & multum requirit tempus, ſi vnam totam, ac integram vult perficere ac peragere circulationem. Quocirca remanet vera determinatio, quod cometæ verus motus, (etſi non proprius) eſt à continente, & cœlo ab Oriente tantùm ad ipſum Occidentem. Cæterum illud non ignorandum eſſe duco, prędictos cometæ motus (loquor tam de vero, vniuerſalique, quam de imaginario, non vero, ac proprio cometæ motu) non eſſe ſemper eiuſdem rationis: ſiquidem eorum quidam eſt velox; quidam vero eſt tardus: ſolet eſſe motus tardus cometę, quādo coactus, factuſque fuerit ex craſſiore materia, & exhalatione; vnde talis ſolet in inferiore parte ſupremæ regionis generari, & dicitur cometa per ſe apparens. Eſt vero velox motus cometæ, quando ex tenuiore exhalatione productus eſt, & talis in ſuperiore loco dictæ ſupremæ regionis ſolet apparere; & dicitur cometa cum alio, & ſtella apparens. Hoc verum quidem eſt de vtroque motu: primò verificatur de motu vniuerſali, & vero; quia cum cometę materia, exhalatioque eſt oneroſa, motus velocitatem impedit, quare in itinere ſubſidet, quia cœlo rapienti contra innititur, & reſiſtit: atqui cum leuis erit materia, & exhalatio; quoniam in itinere non ſubſidens erit, cæloque rapienti non reſiſtet; & ideo cum ipſo velociter mouebitur cometa. Adde etiā & aliam rationem, quod eiuſmodi leuis materia, cælo rapienti vicinior eſt; illa vero grauis remotior; ſemper

Ad 2. ratio.

Digitized by Google

enim pars propinquior motui velocius, remotior verò tardius mouetur: vt in carro de rotæ circumferentia,& de axe, centroque poterit vnicuique patere. Secundò probantur quoque dictæ motus differentiæ,ac variationes de motu imaginario, proprio, ac particulari ipsius cometæ; propterea quod crassior materia, & exhalatio tardius quidem; tenuior verò citius aduritur, consumitur,ac euanescit. Ex quibus perspectum est quod cometæ motus siue vniuersalis, & verus sit, siue proprius, & non verus, sed imaginarius, non est semper eiusdem rationis; quia materiam, exhalationem modò vna, modò altera contingit esse ratione dispositam. Hactenus de motibus cometarum.

Quomodo differat cometa ab alijs impressionibus ignitis. Cap. IX.

ETsi omnes ignitæ impressiones ad inuicem secundũ substantiam, vt inquit Arist. 1. Meteor. sum. 2. cap. 1. in principio inter se minimè quidem differant; quandoquidem vna omnium, eademque est materia exhalatio calida, & sicca, & vnum efficiens, vt motus atterens, adeoque igniens ipsius cœli; vel igneum propriè elementum; & tertio idem locus, in quo gignuntur, vniuersalis: differunt tamen inter se accidentaliter per magis nempè, atque minus. Verum vt clarius eiusmodi accidentales differentiæ innotescant, est hoc loco non prætermittendum, multas atque diuersas esse ignitas impressiones. Est namque vna impressio ignita, quæ proprio nomine dicitur à Philosophis flamma, siue stipula: al ia est quæ vocatur trabs, seu titio: alia impressio appellatur Stella cadens, seu sydus discurrens: alia est, quam nominant domum ardentem: & alia est ignita impressio, capra saltans nuncupata. Hæ omnes impressiones ignitæ non aliter videntur inter se ad inuicẽ

Impresiones ignitæ plures sunt.

& ab

Digitized by Google

& ab ipso cometa differre, nisi vel figura, vel magnitudine, vel duratione; vel motu, quieteque. Quęquidem omnia accidentales constituunt differentias, sicut ex diuersis materiæ, ac exhalationis condicionibus, qualitatibus, & accidentibus oriuntur. Differunt igitur primo quidem figura; quoniam aliæ sunt figurę longæ, aliæ quadrangularis, aliæ rotundæ, & similium: secundo differunt magnitudine, quoniam quædam sunt magnæ, quędam paruæ ignitę imagines, ac impressiones: distant etiam deinde duratione, propterea quod aliæ cito consumuntur, & euanescunt, aliæ vero non citò sed diutius perdurant, & persistunt, veluti est ipse cometa, de quo agimus: quartò seiunguntur eiusmodi ignitę imagines motu, & quiete; quandoquidem alię videntur stare, vt idem cometa; aliæ vero moueri, & currere, vt stellæ cadentes ac sydera discurrentia, quæ mouētur motu recto secundum quod exhalatio in rectū, ac longitudinem distenditur, protrahiturque. Cęterum enumeratis, & cognitis omnium ignitarum imaginum nominibus, atque speciebus; videamus nunc quid vnaquæque in sui substantia sit. Flamma igitur, siue stipula est quædam impressio ignita in infima tertię regionis parte, (in hac nāque parte generātur omnes huiuscemodi impressiones) quę ex sicca, calidaque exhalatione constat, tamen illa quidem rara, spirituosa, atque tenui; vnde statim solet absumi, desinere, atque euanescere, Trabs, seu titio est exhalatio accensa in longum protracta. Domus ardens est exhalatio ignita, magna, idest longa, lata, ex profunda (magnum enim est illud, quod tribus omnibus constat dimensionibus, vt 3. Phys. lib. sumitur ab Arist.) capra saliens est exhalatio accensa multas habens partes, ac veluti fibras circa ipsam distinctas quidem inter se, coniunctas autem ad totam exhalationem; veluti rami arboris, diuisi sunt inter se, sed coniunguntur ad vnum truncum ipsius arboris. Dicta vero est sic eiusmodi impressio

Flāma quid sit.

Trabs quid sit.

Domus ardēs quid sit.

Capra saltās quid sit.

Capra saltans cur ita dicitur.

preſſio, quoniam cum accenditur, videtur quodam modo ſaltum facere inſtar ipſius capræ; ita inquiunt Latini expoſitores: ſed Græci, vt Alex. Ioan. Gram. & Olympiod. aliter ſenſerunt; volunt enim iſti, quod propterea eſt dicta capra ſaliens illa ignita impreſſio, quia ſimilitudinem barbæ appenſæ, & pilorum circumquaque appenſorum, & toti continuatorum habet dicta ignita

Stel. cadẽs quid ſit. impreſſio cum ipſis capris. Stella cadens, ſeu ſydus diſcurrens eſt exhalatio accenſa per partem poſt partem, ita vt ſemper priore parte extincta, accendatur & ſecunda; & extincta, deficienteq. ſecunda, igniatur tertia; & hac etiam abſumpta, quarta poſtmodum inflammetur, ad modum, ſimilitudinemque paleæ, vel pulueris ſcloppettorum triti, & in longum coniunctim ſparſi. Quando enim prima pars paleæ, vel pulueris dicti ſparſi iam combuſta eſt, ſuccedit ſtatim accenſio ſecundæ partis, & ad hanc ignitio tertiæ inflammatioque: & ſic continuatur ordine accenſio, quouſque perdurat ipſe puluis, vel palea: ſic etiam exhalationem, quæ in longum porrigitur, contingit accendi atque inflammari. Quare ex his patet qualiter impreſſiones ignitæ differant inter ſe. At quomodo à cometa ſeiungantur, nunc oſtendamus, dicentes quod cometarum materia, hoc eſt exhalatio, maior ac craſſior eſt, & propterea plus durant; cæteræ vero impreſſiones ignitę minorem habent, ac tenuiorem exhalationem; & hinc eſt quod minore etiam tempore perſiſtunt, ac durant. Amplius differt cometa à dictis impreſſionibus, penes figuram; quoniam vt plurimum cometæ eſt vel rotundæ, & comatæ figuræ, vel oblongæ, inſtar barbæ; aliæ autem impreſſiones non ſunt rotundæ figuræ, neque inſtar barbæ. Differt etiam tandem cometa à reliquis ignitis imaginibus, quoniã quamuis habeant omnes vnum locũ communem, tertiam ſcilicet regionẽ aeris, nihilominus alius eſt locus particularis vnius; alius alterius; ſiquidẽ particularis locus cometarum,

Digitized by Google

tarum, est in suprema parte tertiæ regionis;aliarum autem impressionum est in inferiore prope secundam regionem aeris, etsi in hac etiam diximus in superioribus cum Ioan. Paul.Donat.posse quandoque oriri cometas. In 1. part. cap. 16. & in 2. cap. 5.

Quibus conueniat, quibusque differat cometa à circulo lacteo. Cap. X.

CVm declarauimus conuenientiam,ac omnes differentias,quas habet cometa cum cæteris ignitis impressionibus: declarare modo restat conuenientiam, ac differentiam,quas habere videtur ad ipsum circulum lacteum; seu Galaxiam.' Arist. ergo 1. meteor. tract. 2. cap. 4. volens declarare naturam, & essentiam circuli lactei,similitudinē posuit inter ipsum, atque cometam: namque quemadmodum cometa (inquit) generatur ex exhalatione calida, & sicca, ita etiam circulus lacteus, seu galaxia ex eadem exhalatione,tamquam ex materia constat. Prçterea est etiam cōuenientia inter cometam, & circulum lacteum, quãtum ad modum generationis; quoniam sicut vnum astrum potest attrahere exhalationem, & causare cometam, ita plures stellæ firmamenti possunt attrahere multam exhalationem,& causare viã quamdam in sereno,quæ dicitur circulus lacteus,seu galaxia, quasi lactea, & alba à verbo græco γάλα quod Latinè lac significat.In hoc ergo stat conuenientia cometę & circuli lactei: Videamus modo differentias. Cometa differt primò à circulo lacteo,quoniam cometa non semper durat, sed solet,vt plurimum spatio duorum, trium vel quatuor,vel quinque & sex, & plus etiam(vt ego teneo) mensiũ perdurare: circulus vero lacteus perpetuo durat, ac manet, vnde duratione discrepant. Amplius differunt cometa,& galaxia situ, quandoquidem cometa videtur esse circa vnam stellam;circulus lacteus est totus circa illum circulum, quem Sporadeum vocant. Vltimò

Galàxia vnde dicatur.

Digitized by Google

timò diſtant ad inuicem cometa, & galaxia in colore, quoniam ipſe cometa non habet vnum peculiarem, & determinatum proprium colorem; nam quandoque refert vnum, quandoque alium, & alium colorem, vt vidimus, quando ſupra de differentiis, ac ſpeciebus cometarum tractauimus. Atqui circulus lacteus, vel galaxia ſemper vnum inuariabilem præſefert colorẽ, puta albũ; albicat enim perpetuò ipſe circulus lacteus, tamquam lac ipſum: vnde & galaxia dictus eſt. Hæ ſunt conuenientiæ, & differentiæ inter cometam, & galaxiam, ſeu circulum lacteum.

Cap.19. & 20. in 1. par.

Digreſſ. Si cometa conuenit cum galaxia in materia, exhalatione ipſa.

SEd oritur ſuper determinatis maxima nunc ſanè, cũ admiratio, tùm etiam dubitatio; quomodo ex eadem materia, exhalatione ſcilicet calida, & ſicca conueniẽs galaxia conſtet, vti & cometæ, ac ceteræ ignitæ imagines: namque videtur primò impoſſibile, ac abſurdum eſſe illud. Quoniam ſi ex eadem materia conſtat cometa & circulus lacteus; cur eſt quod perpetuo manet circulus lacteus immobilis, & intranſmutabilis; cometa verò, ac reliquæ eiuſdem generis ignitæ impreſſiones non ita ſe habent, ſed mouentur, mutantur, atque tandem euaneſcunt, corrumpunturque? Ergo videtur ex hoc falſum eſſe, quod cõueniant in materia exhalatione cometa, & circulus lacteus. Præterea quomodo ex exhalatione materia quidem cometæ poteſt conſtare, & eſſe etiam circulus lacteus, cum ſi hoc eſſet, contingeret vt in ęſtate augeretur ipſe circulus lacteus, quoniam multa tunc attrahitur exhalatio; & in hyeme fieret minor, atque obſcurior: quod tamen veritati; & ſenſui videmus contradicere, cum ſemper eiſdem perſiſtat circulus lacteus, ſeu galaxia diſpoſitionibus. Amplius ſi eandẽ haberet materiam

1. ratio.
2. ratio.
3. ratio.

teriam galaxia, atque cometa, tunc galaxia esset in suprema regione: atqui si ibi esset, stellas sua magnitudine occultaret. Igitur cometæ,& circuli lactei, galaxiæq. non est vna materia exhalatio. Quartò quomodo materia galaxiæ potest esse exhalatio, cum hęc materia sit caduca, & corruptibilis; ipsa vero galaxia sit æterna? hoc profectò videtur ostendere, materiam eius non esse exhalationem, vti & cometæ existit. Tandem dubitatur quinto. Si ex exhalatione sicca, & ignita constaret circulus lacteus, veluti cometa constat; tunc vtique haberet colorem ignis: atqui circulus lacteus talem igneum colorem non habet, sed lacteum potius, atque albicantem: igitur patet quod circulus lacteus non est ex exhalatione calida, & sicca ignita, vt est cometa. Quamobrem nulla intercedet conuenientia inter circulum lacteũ atque cometã in ipsa materia, atque exhalatione: vt falsum nunc esse videatur quod in superioribus determinauimus. At dicamus tamen audacter Arist. sententiã eã esse de circulo lacteo, quam quidem diximus, nimirũ quod ex exhalatione calida,& sicca sit, quemadmodum & cometa: atque coma sit stellarum Sporadarum, seu erraticarum. Vnde ad dubitationes respondetur. Ad primam dicitur non esse mirum, & inconueniens circulum lacteum eundẽ semper manere, in trãsmutabilemq. perseuerare; cometam vero, & cęteras eiusmodi impressiones minime: propterea quod non eodem dispositã modo (etsi eandem) habet circulus lacteus exhalationem, veluti cometa cæteręque ignitę imagines. Ad aliã dubitationem dicimus nequaquam sequi in æstate debere augeri circulum lacteum, propterea quod licet æstiuo tempore multa attrahatur exhalatio, ob Solis tamen dominium supra terram consumitur, antequam in vnum congregetur: proinde non maior quidem in ęstate quàm in hyeme fiet ipse circulus lacteus. Tertia etiam substantia soluitur, quoniam nulla est circuli lactei ma-

[Margin notes: 4. ratio. — 5. ratio. — Solutio. — Ad 1. rationem. — Ad 2. rationem. — Ad 3. rationem.]

gnitudo ad ſtellas ingentes: adde etiam quod ob nimiã eius ab oculis noſtris diſtantiam, id efficere non poteſt: res enim quantumcumque paruæ magnas, ne videãtur, poſſunt impedire, dummodo non multum ab oculis noſtris diſtent, ſiquidem ſi nimium elongatæ ſint, id efficere non poſſunt; ſignum huiuſce rei eſt halo lunæ, qui etſi inter viſum noſtrum, & aſtrũ mediet, & ſicut dicebat D. Thom. 3. meteor. lect. 4. nihilominus aſtri viſionem non impedit. Ergo id in cauſa eſt, cur circulus lacteus ſtellas non occultet, quia & longe à nobis diſtant, & paruus eſt reſpectiue, materiæ etiam raræ: ob quæ omnia

Ad 4. rationem. aſtra occultare nequit. Ad aliam rationem quod non poteſt eſſe materia caduca rei ęternę, aſſerimus eſſe quidem ęternum circulum lacteum, eo tamen modo, quo elementa dicuntur etiam æterna, hoc eſt ſecundum ſpeciem, & ſucceſsionem: circulus lacteus enim non vnus numero, ſed idem ſpecie perpetuatur, ſemperque ſeruatur per continuam exhalationum aſcendentium ſucceſſionem. Vnde & hic etiam eſt æternus ſecundum ſpeciẽ, & ſucceſsionẽ, quamuis corruptibilis & caducus, ſecundum numerum, atque indiuiduum.

Ad 5. rationem. Ad vltimam tandem obiectionem reſpondemus audacter, tunc ſequi quod haberet odorem ignis circulus lacteus, ſi perfectam circulus lacteus ignis naturam haberet: at quia imperfectam ignis naturam eſt adeptus, mirum idcirco non eſt, ſi ignis imperfectum colorem, qui albicãs eſt & lacteus, referat. Clarum ergo cuique ſit, iam cõuenientiam reperiri inter circulum lacteum, & ipſum cometam in exhalatione, quemadmodum & differentiam: vt propter hoc non immerito dixerit Olympiadorus, circulum lacteum eſſe magnam cometam.

Tria

Tria problemata examinantur.

Primum probl. cur rarò appareat generetur que cometa. Cap. XI.

EX omnibus ignitis impreſſionibus magis rarò quidē generari, ac apparere, cometas omnibus in propatulo plus iam eſt, quàm vt à nobis ſit demonſtrandum: propter quam quidem raritatem dicebat Seneca mirabiles exiſtere cometas. Siquidem ſyderum diſcurſus, ſeu ſtellæ cadentes, proſilientesue dictæ ſæpiſsimè cum in Autumno, tum etiam æſtiuo tempore obſeruantur, ab ijs vero præſertim, qui in cāpeſtribus ſolent pernoctare; cuiuſmodi ſunt paſtores, cæterique de nocte vagantes homines: ſic etiam & cæteræ eiuſdem generis impreſsiones nec admodum rarenter quidem apparent atque eueniunt. Cometa autem ſolus non niſi per annos multos, longumque temporis ſpatium ſolet, vt plurimum apparere, reditumque facere. Cuius diſcriminis ac differentiæ, quia cauſam rationemque poſsit quis (atque non ab re) contendere à nobis: cum ex eadem ſint materia, eodemque ab efficiente gignantur omnes eiuſmodi ignitæ imagines: idcirco dicimus cum Ariſt. duplicem eius rei extare cauſam. vnam quidem eſſe defectum materiæ, ipſius nempè exhalationis, quæ non ſic ſæpe in ipſa aeris tertia regione coadonatur, vt apta materia fiat gignendæ cometę; alteram vero, & potiſsimam eſſe, quoniam magna dictæ pars exhalationis congregatur (vt dicit Ariſt. in 1. meteor. tract. 2. cap. 6. in regione galaxiæ, ſeu circuli lactei; vnde tranſiens in materiam galaxiæ tollitur materia, quę generandæ cometę deſeruiret. (etſi hanc rationem, cauſamque, Olympiod. non admittat, propterea quod tutum ei, manifeſtumque adhuc non ſit, num ex exhalatione conſiſtat galaxia, an alterius ſit ſub-

ſtantię)Sed hac de quęſtione non eſt hic locus diſputandi à nobis; poterit autem ipſam diligens ſtudens, ac lector videre ab Antonio Polo Veneto, qui diſtinctè admodum, magisque doctè illam examinauit; necnon & à Ioanne Paul.Donat.lib. ſuo 15.Gonzag. contradict. 28. quibus in locis ex exhalatione poſuerunt ambo ſubſtantiam galaxiæ, quemadmodũ nos in ſuperiori digreſsione confirmauimus ad mentem Ariſt.Quamobrem liceat pro nunc nobis cum dicto philoſopho eã rationem contra Olympiod. admittere.Pręterea eſt & alia problematis cauſa; non ſæpe quidem cometam generari, propterea quod multum etiam de eius materia tranſit,de generatque in ventos, in ſtellas cadentes, in trabes ignitos, in capras ſaltantes, & reliquas huiuſcemodi impreſsiones.Cæterum hic admonere lectores non ſinam, aſtrologi eam doctrinam ſequentes,aliter poſſe ipſos cum aſtrologis quęſito,ac problemati reſpondere: cũ enim aſtrologi cauſam effectiuam cometarum (vt vidimus)ponant eſſe planetarum conſtitutiones, atque conſtellationes; poſſent pręfati aſtrologorum ſectatores aſſerere idcirco raram eſſe, ac fieri cometę apparitionem, quoniam raro uiget dicta planetarum conſtitutio conſtellatioque, quę cauſa effectrix cometarum exiſtit;effectus namque naturales, qui in potentia & gremio(vt inquiunt philoſophi) ipſius materię ſunt,ad actum quidem non reducuntur,ſeu non generantur, niſi cauſa efficiens concurrat, atque reperiatur.

Secundum probl.Cur magis rarò apparent plures cometæ ſimul, quàm vnus. Cap. XII.

QVamuis autem, rarò conſiſtat genereturque cometa vnus, magis adhuc tamen rarenter gigni obſeruantur geminati,at plures ſimul, quam abſolutè vnus:Etenim vnus, abſolutuſque cometa compluries

Digitized by Google

pluries factus est, apparuitque; quemadmodum per historias, ac multas experientias est obseruatum: at plurium vero & geminatorum simul ortus cometarum, rarissimus quidem fuit semper. Quæ autem sit huiusmodi maioris raritatis apparitionis, ortusque causa, breuiter transigamus: atque dicamus Arist. placere easdem esse causas huius, atque precedentis problematis. Namque non possunt ita aliquando apparere, ac generari plures simul vt duo, vel tres cometæ; cum primò, quia non tanta exhalationis materia coaceruatur, quę possit sufficere pro plurium generatione, si enim pro vnius tantummodo productione raro contingit (vt dictum) sufficientem materiam congregari in tertia aeris regione; quantò magis non poterit pro ortu plurium satis coadunari? Tùm secundò, quoniam bona pars, multumque exhalationis dictæ transit quandoque in materiam galaxiæ, quandoque in materiam ventorum, & aliquando in stellas cadentes, ac alias eiusmodi impressiones. Et propterea minus, rariusque solent plures apparere, quàm vnus cometa. Cæterum si quæret quispiam quem adusque numerũ possit eiusmodi pluralitas simultanea cometarum se se extendere: dicimus voluisse aliquos, quod ternarius numerus est maximus, ac summus, quem transgredi non possunt. Vnde quandoque (inquiunt) possunt duo, aliquando vero tres apparere cometæ; plures autem tribus est impossibile. De numero binario patet iam per ipsas historias referentes anno Domini D C C. X X I I. apparuisse de mense Ianuarij duos cometas quindecim dierũ spatio durantes; quorum quidem vnus Solem mane præcedebat; alter verò vespere Solem prosequebatur: Sic etiam sub Michaele Europalate Rom. Imp. duo (vt scribunt) visi sunt cometæ. De ternario etiam testimonium habemus ex historijs: siquidem legimus tempore Neronis tres ortos fuisse simul cometas. Porrò autem, vt quid in hac re sentiam, ipse intactum haud relinquam; asserere

Quot cometæ possint simul apparere.

Opin. aliorum.

Opin. Authoris.

rerem

rerem contra illos numeri simultaneæ apparitionis ipsorum cometarum non posse veram, ac demonstratiuam methodum, scientiamque haberi; quandoquidem rationem, & causam non video, cur potius duo, & tres possint apparere cometę, quàm etiam quatuor: non ne possibile est oriri ita cometas quatuor pusillos, minoresque, vt apparent tres, & duo paulo maiores? Profectò sic mihi pro nunc asserendū videtur. Sed si alias alius modus, dicendi occurret, forsan aliter dicere non verebor.

Tertium probl. Cur maximè rarò generentur cometæ intra ipsos tropicos. Cap. XIII.

DVuobus absolutis, atque determinatis de cometa problematibus; primo, cū raro appareat cometa: secundo, propter quid rarius soleant plures simul, ac geminati apparere. Superest vt nunc tertiū problema declaremus; cur nimirum eorum adhuc qui apparent, generanturque cometarum, rarissimè soleant in locis solstitialibus, atque intra ipsos tropicos accidere, generarique. Pro determinatione huius ardui, & difficilis problematis, illud nobis memoriæ reuocandum est, Arist. in fine sui sermonis de cometis voluisse cōtra Hipp. Chiū, & Aeschyl. discipulum, quòd intra tropicos possunt euenire, ac fieri cometas (Quāuis tamen, inquiebat Arist rarissime omnium illud accidere possit.) Vnde quæ sit ratio, causaque, obquā in prędictis locis, tropicis, inquā, & Solstitialibus rarissimi sint cometarū euentus, & quomodo cum eos apparere contingit, in illis locis oriātur, exàminemus necessarium est. Atque vt statim, breuibusque rem expediam, dico quam rarissime generari, ac accidere cometas intra tropicos; quoniā Solis, aliorumque astrorum motus, qui inter tropicos continuus est, non solum segregat à terra, eleuat, atque educit calidū (vt inquit Arist.) idest exhalationem ipsam, quæ calida est

eſt; Sed etiam elatam iam diſgregat poſtea, atque ſubtiliat: in tantum quidem, vt tandem conſumat ipſam, atque reſoluat, Quo fit, vt craſſa conſiſtenteque non coadunata in vnum dicta eleuata exhalatione nō poſsit generari, & apparere cometa; quoniam materia ipſa deficiente, & effectus, qui ex materia generatur, oriturque, deficiat eſt quoque neceſſarium. Quod ſi contingat vt fortè quandoque elata iam exhalatio copia quidem ſit magna, craſſa ac conſiſtens ita vt vi Solis; aliorumque planetarum, ſeu aſtrorum virtute diſgregari, & abſumi non poſsit; accendetur dubio procul tūc cometes intra ipſos tropicos, & quidem magnus: quemadmodum aliquando accenſos fuiſſe duorum exemplo oſtendit Ariſt. Nam quo tempore Nicomachus Athenis imperabat, pręſidebatque (quod olympiade 109. fuiſſe traditur) magnus (inquit dictus Ariſt.) apparuit cometa intra tropicos, ac circa ęquinoctialem circulum. Præterea alter etiam factus, viſuſque fuit, qui ad zonam vſque Orionis aſcendebat: modo cum Orion ex ſignis vnum ſit, quod circulum æquinoctialem diuidit (quemadmodum clariſsimus Hygin. in ſuis figurarum cæleſtium deſcriptionibus teſtetur) ſequitur abſque aliqua dubitatione in tropicis, & ſolſtitialibus tertię regionis partibus, & differentijs generari, ac euenire cometas. Hactenus iam de cauſa, ob quam intra tropicos rariſsimi ſint cometarū euentus, & generationes: & de ſecunda parte conſequenter hæc omnia dixiſſe ſufficiat.

TER-

TERTIA PARS DE SIGNIS COMETARVM.

Quibus modis poſſit præcognoſci futurus cometa. Cap. I.

QVID ſit cometa,quę ſint eius ſpecies, & à quibus cauſis fiat,abunde iam in præcedentibus explicauimus: quibus modo coniecturis, ac ſignis poſsit,quando futurus eſt, pręcognoſci, ac perinde prædici; iam nobis tentandum eſt: hoc enim cognoſcere, vt certè difficilius eſt,ita omnibus,quæ de cometis ſcripta iam ſunt, vtilius optabiliusque cenſetur. Vtile namque eſt, quoniam poterit homo, qui in aliqua regione appariturum cometam præſenſerit,iudicabitque, ita ſibi & cuicumque voluerit prudenter cauere: vt illius obuiãs quæ producit in commodis,maliſque portentis, ac ſignificationibus;nullum recipiat,vel ſaltem non tam ſæuum detrimentum.Eſt vero optabile, propterea quòd magnam ſibi videtur homo apud cęteros de futuris aliquo modo & vniuerſaliter coniectans gloriam comparare, ac famam nanciſci; quam omnes quotidie ambitioſe exoptamus. Quocirca iure optimo hanc conſiderationem non fore prætereundam arbitrati fuimus.De qua tametſi modica admodum, eaque non certa, atque neceſſaria, verum contingens ac coniecturalis habeatur cognitio; nihilominus, quia (vt dicebat Auerr. in 2. lib. de cœl. com. 60.) nobile modicum eſt nobilius multo ignobili; & Ariſt. in 1. meteor. cognitio, quæ de inmanifeſtis, &

Digitized by Google

ſenſui occultis extat, ſatis ſufficienſque eſt, ſi ad ipſam poſitam atque conceſſam, nullum ſequitur inconueniẽs ac impoſſibile: idcirco bona fronte eam aggredientes, aſſerimus duplicem extare modum viamque, perquam indagare poſſumus ſigna coniecturaſque pręcognoſcendi futurum cometam: vnus modus eſt ex philoſophia naturali, alter vero ex aſtrologia, veluti nunc clarum vtrumq. faciemus.

Modus cognoſcẽdi futurũ cometam duplex

Quomodo via philoſophica conijcere poſſimus cometam futurum. Cap. II.

QVemadmodum medici futuri morbi ſigna ſolent deprehendere ex ipſis cauſis, vt dicunt, antecedentibus; ſicuti ex ipſis in noſtro corpore humoribus, debitum naturæ modum excedentibus quandoque quidem quantitate, aliquando verò qualitate: ita certè philoſophi etiam poſſunt futuri cometę coniecturas ſumere ex multis elatis exhalationibus ad tertiam aeris regionem accenſibilibus; adeoque potentia in cometam tranſituris: ſunt enim ipſæ exhalationes ita cometarum antecedens cauſa, vt humores morborum exiſtunt. Quamobrem quotieſcumque aliquas, quæ nobis indicent, ac demonſtrent elatas exhalationes, habuerimus notas; poterimus de facili futurum cometam conijcere ac iudicare: (etſi neceſſarium atque certum non poſſit eſſe huiuſmodi iudicium, erit tamen valde probabile & poſſibile magis, quàm aliter ſe habens; cauſis namq. præſentibus facilis poſsibiliſque eſt effectus; (niſi impedimentum obſtet) Sicut ex rerum non naturalium vſu frigidorum, & humidorum poſſumus humorem frigidum, humidumq. generandum conijcere: & ex calido ſiccoque, calidũ & ſiccum humorem. Quæ autem ſint illa cometarum indicia, ſignaque nunc aſtruere conabimur. Primum ergo, ac commune ſignum, quod nobis

Signum cõmune futuri cometæ.

P ostendit

ostendit exhalationes sursum elatas, & consequenter posibilem futurumque cometam, vtpote effectum facile ab ipsis exhalationibus elatis causabilem, seu generabilem; est horum inferiorum arescentia exiccatioque: Patet hoc, quandoquidem ex quo hæc inferiora exiccata fuerunt, datur nobis intelligentia, quod multæ calentes, exiccantesque in aere exhalationes eleuatæ sunt, atque dispersæ: quę postmodum exhalationes, vt causa antecedens cometarum, de facile possunt in coniunctã transire; & ita accendi, atque fieri cometa. Ex hoc primo signo, vt communi & præcipuo, colligi possunt particularia, atque primum illorum est herbarum, aliorumque vegetabilium arescentia: Secundum est fontium, & fluuiorum exiccatio; quando enim in aliqua regione fontes aliqui, vel plures, vel omnes etiam exiccantur, pereuntque; possumus tunc futurum cometam cõijcere: Sic etiam quando fluuius vel in totum, vel in parte exiccatur aliquis; aut quando lacuum aliqua portio arescit, de futuro cometa est dubitandum. Hoc pacto accidisse in eo cometa, qui anno M. D. L X X V I I. octaua die Nouembris apparuit nobis, vniuersaliter ab omnibus confessum est. Fontes enim, ac multæ aliæ aquæ fuerunt illo anno absumptæ, exiccatæque; in tantum sane, quod tempore, ac mense Augusti præcedentis maior erat aquarum inopia, quàm vini penuria; (Id quod nos Neapoli, vbi tunc temporis logicæ studebamus, proprio damno vnà cum alijs experti fuimus) & seniores etiam nobis idem retulerunt de alijs, qui in eorum vita apparuere cometis: Semper enim (inquiunt) annus cometæ præcessit siccus, squalidus absque pluuiis, & cum multis intensisque caloribus. Vnde prudenter, ac admodum scitè illud nobis scriptũ reliquisse videtur Aratus hoc infrascriptio carmine.

Primùm signum particulare.

Secundũ signum particulare.

Crinitæ existunt multæ squalentibus annis.

Pateat

Pateat igitur omnibus ex ingẽtissimis siccitatibus,excedentibusq;caloribus posse prędici futurum cometam; tametsi contingenter, nihilominus semper quasi, & vt plurimum ita fore, quam aliter, vt per obseruationes fuisse pluries obseruatum, retulimus; non solum quidẽ a nobis, verum etiam à senioribus, quibus non vna, sed plures contingunt experientiæ.

Quomodo via astrologica præcognoscatur futurus cometa. Cap. III.

Conati sumus in superiore cap. dare media, ac signa, quibus futurum cometam possumus præcognoscere, & perinde ipsum prædicere, ex philosophia naturali deprompta: nunc ponere intendimus media illa, quæ nobis ex Astrologia desumere licebit. Verum illud primo notandum est, quod ex philosophia naturali cœpimus media, signaue futuri cometæ, ex causa ipsius materiali: at vero nunc ex astrologia desumentur nobis signa, ac notæ futuri cometæ cognoscendi ab ipso principio efficiente. Vt ea melius innotescant, vnum debemus animaduertere, quod nempè planetæ, atque cœli constitutiones, constellationesuè sunt secundum astrologorum sententiam causa cometarum. (quæ tamen sententia quomodo sit intelligẽda, nos in proprio loco declarauimus) Ex hoc modo fundamento, quod constellationes planetarum, ac cœli constitutiones causant ipsos cometas, facile est nobis sumere indicia, ex quibus possit futurus cometa præsentiri: siquidem obseruantes nos pręsentes causas cometarum, leui negotio poterimus arguere effectum, cometam scilicet ipsum futurum. Quare primum signum ex astrologia sit hoc. Quando in anno erit aliqua coniunctio ex tribus magnis coniunctionibus, & planeta Mars fuerit dominus eius anni, tũc oportet secundum astrologos, futurum cometam argue-

In 2. par cap. 2.

Primum signum.

Digitized by Google

re:ratio huiusce iudicii & præsumptionis est, quoniam talis cæli cōstitutio, solet facere cometas; vt in lib. 8. de magnis coniunctionibus dicit Albumazar. Secundum signum est; quando Mars est dominus anni (etiam nulla dictarum coniunctionum existente) eo anno futurus est cometa; dummodo tamen vt per corpus, aut per radios fuerit in signis aereis, luna vero in signo aereo cōstituta malè afficiatur: potissimum vero cometā efficit, si Mars eius signi dominator fuerit, quod Iupiter ipse tenet in anni principio: tertium signum quod ex astrologia potest colligi: est hoc. Quotiescumq. Mars in annuis reuolutionibus, fuerit aut coniunctus, aut oppositus Saturno potissimum Dragonis cauda hostiliter pulsante ipsum Saturnū; vel Saturno coniuncta; tunc possibilis erit atq. futurus cometa; ita Albumaz. in lib. de florib. asserente. Tot igitur, & eiusmodi sunt signa, quibus secundum astrologiæ scientiam, poterimus in futuri cometæ cognitionem deuenire: quemadmodum iam in effectu verificans hoc quidam Ioannes Baptista Carellus in cometa illo nostro, qui anno M. D. LXXVII. apparuit, in ipsius præcognitionem multo ante tempore deuenit: namque illum (vt refert Venantius) anno M. D. LXXV. aliis prędixit, atque futurum demonstrauit.

Secundū signum.

Tertium signum.

Cur dicta signa ostendant futurū cometam.

Porro si rationem, ac causam, cur prænarrata collectaque ex astrologia superiora signa futurum cometam possint nobis significare, atq. præostendere, à nobis quispiam percunctetur; statim in hac re satisfacientes ei; asserimus quòd talibus cœli constitutionibus, seu cōstellationibus existentibus, multæ eleuantur exhalationes calidæ & siccæ; quæ antecedens causa cometarum existunt: vnde cum ad tertiam aeris regionem peruenerint facile possunt transire in causam coniunctā; atque adeò cometam producere, efficereq. Nonenim alia ratione possunt prædictę cœli constitutiones, constellationesue portendere futurum cometam, nisi quatenus significant supra

ſupra cauſam materialem, & immediatam ipſius cometæ: iam enim optime diſputatum, ac determinatum fuit in ſecunda parte huius tractatus, quomodo cœli cõſtitutiones non videntur exiſtere cauſa cometarũ; niſi remota, ac vniuerſalis; quæ effectum quidem ſine proxima, & particulari numquam poteſt cauſare, atq. ad actum reducere. Hactenus de ſignis cùm ex philoſophia naturali tum etiam ex aſtrologia depromptis, quæ futurũ cometam oſtendere poſſunt. Plura iis non potuimus quidem contemplari, ac colligere; quandoquidem res hæc non niſi per experientias poteſt compleri; quæ cum tantum à temporis longitudine (vt inquit Ariſt. 6. Ethic. cap. 8.) cauſetur, mirùm profectò debet eſſe nemini, ſi plura non fuimus nos in hac iuuenili ætate, quæ multas quidẽ experientias non admittit, aſſecuti. Suffi-cient ergo hęc pauca qualitercumque ea ſint; & ad ſignificationes poſtmodum, ac euentus effectuſque, qui ex cometarum apparitione ſolent colligi atque prædici, tranſitum faciamus.

Cap. 2.

Authoris ætas iuuenilis.

QVARTA

QVARTA PARS DE PROGNOSTICIS COMETARVM.

Tria quæſita proponuntur, ac declarantur.

Primum quæſ. An omnis cometæ apparitio ſignificet malum, an vero aliqua etiam bonum. Cap. I.

QVANDOQVIDEM inter alia, quæ de cometis cognoſci deſiderantur, eorum ſignificationes, & aduentus, qui ipſos concomitari aſſolent, magis ſcire conantur homines: vnde Senec. in princ. 7. lib. naturalium quæſtionum, loquens de cometis cum vellet hoc oſtendere, inquiebat, Nemo ſcire (ſupple cometam) quid ſit, cupit, ſed oblitus aliorum, de aduentitio quærit ignarus, vtrũ debeat mirari, aut timere, &c. Propterea, vt nos tanto hominum deſiderio pro viribus ſatiſfaceremus; hanc etiam de prognoſticis, ac aduentitiis (vt inquit Senec.) ſeu cometarum ſignificationibus delectabilem conſiderationem voluimus adducere. Verũ antequam ipſam aggrediamur, tres ſtatim nobis curioſæ ſunt diſſoluendæ quæſtiones: Prima eſt, an omnis cometæ apparitio ſignificet malum, an non; ſed aliqua ſignificet etiam bonum: ſecunda an cometa ſignificet vt cauſa, an vero vt effectus, & ſignum: tertiumque ſitum, quod nobis etiam diſſoluendum proponitur eſt, an poſ-

ſimus

Digitized by Google

ſimus prȩcognoſcere ea, quæ cometa portendit. Sed vt primum quæſtionem primo hoc etiam capitulo diſſolua mus, atque determinemus; inquimus antea maximam quidem extitiſſe apud philoſophos controuerſiam de prognoſticis,euentibus,ſeu ſignificationibus cometarũ; vtrum ſcilicet omnis cometæ ſignificatio mala ſit,an verò aliqua etiam bona cenſeatur? hoc eſt,nùm omnis cometæ apparitio ſignificet malum, an vero quædam etiã portendat bonum. Et vt inde capiamus exordium, voluerunt Albertus,Parmenſis,ac Petrus de Aluernia,omnem cometæ apparitionem malam eſſe; quandoquidem (inquiunt iſti)cometa per ſe eſt propter malum. Plinius autem, ac Hermol. Barb. contrà voluerunt non omnem nempè cometam ſignificare malum; ſed quidam ita bonum(aiunt)poſſunt ſignificare, vt aliqui malum oſtendunt: vnde Plin. lib. 2.hiſt. nat. cap. 25. dicit,quod cometa,qui apparuit tempore Imper. Cæſar. Auguſt.intulit fœlicitatem ferè vniuerſo mundo:ergo,infert ex hoc Plin.) aliquis cometa non oſtendit,ac ſignificat malum; ſed ſignificat, & eſt propter bonum. Amplius Hermol. inquit cap. ſuo de cometis, quod cometa aliquando bonum poteſt oſtendere: refert namque quod nonnulli autumarunt vſu veniſſe,vt ex cometa nullum quandoque ſecutum ſit malum,ac detrimentum,ea tamen condicione,vt ſtellarum benignitas ei opituletur.Quoniam Ioue (inquit)in piſcibus conſtituto,ſi cometa is, qui argẽteus dicitur,appäruerit;obſeruatum eſt,frumenti copiam ſuppeditaſſe. & pro hac opinione viſus eſt etiam eſſe Sueſſ. qui arguens contra opinionem Parmenſis,& Aluerniatæ,dicit vniuerſaliter cometam ſignificare bonum;quoniam vult iſte vir,omnem cometam eſſe propter bonum. Ratio autem,qua ipſe motus eſt in hac opinione ſubſtentanda aduerſus Parmenſem,ac alios contrarium tenentes, eſt; quod à fine(dicebat) vnumquodque debet denominari: quæ ſententia eſt Philoſophi in 2. de anim.tex. 49. quo-

Opin. Albert. Parm. vt Aluerniatæ.

Opin.Hier. & Hermol.

Opin.Sueſſ.

49. quoniam causa finalis, vt 3. metaphys. tex. com. 3. habetur, dignior est ac præstantior cæteris causis: modo à dignioribus facienda est denominatio. Atqui finis cometæ (inquit Suess.) est bonum, quandoquidem est terræ expurgatio ab exhalationibus calidis, & siccis. Ergo dicendum, omnem cometam esse simpliciter propter bonum; quoniam sicut res (dicit) est, ita significat: at est cometa propter bonum. Igitur bonũ cometa significat. Quamobrem concludit ex iis Suess. quod semper, per se & simpliciter cometa portendit bonum: si autem significat malum, est, dicit, ipse, per accidens. Buccaferreus dicit totum huius oppositum; siquidem asserit cometam significare bonum per accidens, & malum per se. Cæterum si in hac lite, & discordia testem Aristotelem vocauerimus, nihil aliud ipse nobis de significationibus cometarum determinabit, nisi quod diceret cometę aduentum apparitionemque, ventos, vredines, ac terræmotus significare. In qua sane Arist. sententia, ac determinatione tutè, atque perbelle ij, qui cometam portendere malum astruunt, poterunt se fundare: etenim videtur quod implicite asserat velitque Arist. cometæ apparitionem malum significare; siquidem si ventos, vredines, & terræmotus (quæ mala existimantur, propterea quod ipsis mala adnectuntur) denuntiare inquit Arist. cometam; quod nam bonum poterit ostendere significareq. cometa? Quapropter videtur quod, simpliciter loquendo, etiam ad mentem Arist. cometa semper denuntiat malum: vt propter hanc ratione͂ bene dictum sit à Virg.

Opin. Buccafer.

Opin. Arist.

Numquam cælo spectatus impune cometes.

Quod forsan prius Marcus Manilius poeta, & astrologus insignis in lib. 1. sui astronomicon voluit intelligere, cum non de cometis tantum, sed de omnibus aereis communiter loquens ignitis imaginibus dixit.

Numquam futilibus excanduit ignibus æther.

Conci-

Conciliantur superiores authores, exponitur opinio propria circa quæsitum. Cap. II.

SEd tamen ne tanti viri videantur in hac re adinuicē discordes, adeoque aliquis ipsorum falsum dixisse; modum hic & viam, qua conciliari possint, scribere haud nos pigeat. Dicamus igitur quod ęquè benè dicitur, cometā significare malū, vt Arist. Parmens. & Buccafer. videntur velle; atque dicitur cometam portendere bonum, vti Sueſſ. Plin. & Hermol. Barb. diuerso tamen modo, varioque respectu. Siquidem potest dici, cometa significat bonum, verumtamen vt causa; & potest contra dici, cometa significat malum, vt tamen signum. Declaratur hoc vtrumque; & primo portendit cometa malum, vt signum; quoniam signat, & ostendit nobis malum; puta in visceribus terræ, atque aeris regione, ac ambitu esse multas exhalationes calidas, & siccas, quæquidem malæ sunt, quia mali ex ipsis oriuntur effectus vt siccitates, magni venti, terræmotus, & alia consequenter multa, vt dicetur loco proprio. Denuntiat antem cometa bonum, vt causa; quoniā ex ipso causatur bonum, idest minus malum; quod quidem boni rationem habere 5. ethic. cap. 1. scribit Arist. vt non propter hoc immerito antiqui ipsi (vt recitat Gal.) minus malum soliti fuerint bonum nuncupare: quatenus enim cometa iam genitus est, significatur nobis iam absumptas esse, forasque de terra eductas multas exhalationes, quæ prius in ipsa includebantur, aereque detinebantur; vnde consequenter minus fore malum, atque pauciora damna, quæquidem ex inclusis in terra exhalationibus poterant causari: si enim tota vniuersaque exhalatio esset in terræ visceribus retenta, coercitaque, adeò magnos & terribiles terræmotus potuisset excitare, vt periculum imminer et quin fierent abyssationes, noua maria, atque diluuia

Vide Gal. 6. epidem. cō. 2. com. 38.

Q sed

ſed poſtquam accenſus eſt cometa, multum de cauſa dictorum malorum diminutum eſt,atq. deperditum,vnde & damna(vt quæ effectus ſunt)non erunt ita ſæua , neq. tanta, (tametſi reuera aliqua etiam forent, quæ cometa ipſe cauſare poteſt: vt hac ratione dicere poſſimus etiam vt cauſam,cometam ſignificare malum, nedum bonum vt dicebat Sueſſ) Cæterum nec putet aliquis inconueniens noſtrum eiuſmodi dictum, quod nimirum vnum, & idem ſignificet duo contraria diuerſo modo, ac vario reſpectu, vt cauſa nempe, & vt ſignum; quandoquidem etiam medici,vt Gal.& alij admittunt hoc. Ponũt namque ipſi vnum, idemque excretum eſſe bonum, & eſſe malum ſignificans; malum quidem eſſe, vt ſignum; eſſe verò bonum,vt cauſam. Exempli gratia in febribus (inquiunt)vermium,ſeu lumbricorum vomitus eſt ſanè malus;& idem tamen vomitus dicitur etiam eſſe bonus: eſt quidem primò ac dicitur vomitus malus, vt ſignum; ſignat enim,ac nunciat medico malum,puta humores malignos, ſummoque gradu putridos in ventriculo exiſtentes: (ex talibus namque generantur lumbrici) Dicitur autem bonus,vt cauſa;quia ex tali lumbricorum vomitu ac reiectatione bonum cauſari contingit;reſultat namq. ægro conferentia,atque mali diminutio.Si enim vermes illi detinerentur in ventriculo & corpore, magna ac ſæua, quę ſolent ſymptomata feciſſent. Sternutatio etiam vna, & eadem bona dici poteſt, & mala quoque: mala quidem dicitur,vt ſignum, quatenus ſignat, & oſtendit cerebri repletionem, ac ſuperfluitatem, vt 7. aph. lib. com. 52. aſſerit Gal. Bona autem dicitur ſternutatio,vti quidem cauſa; quoniam capitis, cerebrique dictas ſuperfluitates reſoluit,ac ſanat.(& ſi vt ſignum etiam poſſit dici quandoque bona,hac ſcilicet ratione, quatenus fortem naturam,ac reuiuiſcentem eſſe,adeoque ſuperfluitatem cerebri eiicere valentem demonſtrat, vt 5. aph: com. 35. dicebat idem Gal.) Quare ex eiuſmodi noſtro

dicendi modo patet, qua ratione cometa potest dici bonum signum, seu significare bonum; & potest dici malũ signum, hoc est significare malum. At statim ex dictis video exoriri dubitationem: si cometa vtrumque significat, malum nempè, & bonum; cur est quod potius denominatur à vulgo esse signum malum, quàm esse signũ & præsagium bonum? cum potius contra a bono esset ei faciẽda denominatio? Ad hoc quæsitum pulchrum quidem, & non extra propositum ita nobis pulchrum etiã videretur respõdendũ: quod cometa denominatur à malo, ac diciturpotius esse signum malũ, quàm esse signum bonum; propterea quod mala proficisci ex ipso, omnes quidẽ obseruamus; bonũ autem nullus est, qui obseruet, annotet, atque animaduertat: & ratio istius est, quoniam illud bonum quod cometa dicitur significare, non est absolutum bonum, sed respectiuum potius, quatenus nimirum non tanta mala causantur, vel non ita sæua ex ortu, & apparitione cometæ, quanta forsan, & qualia fierent, si detinerẽtur exhalationes intrà terram, cometaq. adeò ipse non generaretur: vnde cum à maiori parte, & eo, quod dominatur in re, sit apud Arist. 1. Phys. tex. 24. facienda denominatio; non immerito vulgus cometam in malorum prædicamento, quæ plura magis quidem ostendit, quàm bona (si quæ tamen significat) reponunt, atque signum esse malum statim prænuntiant. Præterea quod cometæ apparitio mala sit censenda potius, & non bona, ex hoc poterit quisque certò sibi persuadere: nam si cometa dirus est, ac sęuus, vt Virg. in fine lib. 1. Georg. testatur his versibus, inquiens.

Quæst. pulcrum.

Responsio.

Non alias cœlo ceciderunt plura sereno
Fulgura: nec diri toties arsere cometæ.

Est quæ etiam (vt ait) Lucanus, sydus tremendum. non poterit profectò eius apparitio, ostentioque rationabiliter, nisi dira esse, malaque; & multarum calamitatum

prenuntia ab hominibus censeri atque formidari. vnde optime cognoscens talem cometæ condicionem,& naturam Ascensius, exposuit illa Virg. verba hoc modo, cometæ diri, idest diram rem significantes. Et hæc sufficiãt de primo quesito.

Secundum quæs. an cometa significet, vt causa; an vero, vt effectus & signum. Cap. III.

ERat secunda questio proposita, vtrum cometa significet, vt causa; an vero, vt effectus ac signum: cum enim cometarum apparitio multa (vt infra plenius declarabitur) portenta nobis significet futura; quemadmodum siccitates, ventos magnos, terræmotus, bella, Principum mortes, sectarum & legum mutationem, morbos multos acutos, pestilentiã, ac alia eiusmodi plura: iure optimo vertitur in dubium apud philosophos, num quid omnia hec portendat significetque cometa, vt causa, an vero vt effectus, seu præsagium & signum. Quæstio hec (meo iudicio) est admodum difficilis, & habet

Opin. philosophorũ. plures, ac contradicentes opiniones: vnde philosophorum fuit opinio (vt refert Suess.) quod omnia prenarrata cometa quidem portendat tamquam causa, non autem vt effectus, atque præsagium signumue. Quamobrẽ inquiebant dicti philosophi (dicit Suess.) quod cometa facit siccitates, eo quod aerem alterat ad siccitatem, qui sic postmodum alteratus, omnia, que continet, ad siccitatem immutat, & caliditatem: facit etiam cometa Principum mortes, quia cum horum corpora, complexionesque ob delicatiorem vitam magis prona sint ad alterationes recipiendas, adeoque consequenter plus à causis morbificis procatharcticis (vt medici loquuntur) ac externis passibilia faciliter cometa alterat ipsa, ac immutat, eorum confundens humores spiritusque, atque ita causat, & excitat in eis morbos, ac prauas, pre-

terque

terque naturam dispositiones. Insuper est (dicebant) causa terræmotus, quandoquidem eleuat cometa à terrę visceribus cauernisque, ipsas inclusas exhalationes, quæ non potentes omnes exire, atque foras propelli educiq. faciunt terræmotum. Quinimò & bella significare etiam vt causam, cometã ipsum testari non dubitarunt; propterea, quod suo cometa calore cordis spiritus alterat, accenditque, qui alterati deinde atque succensi ad iram concitant, & impellunt hominem; quamobrem & ad rixas, & bella etiam (vt infra distinctius determinabitur) Cap. 12. sic etiam de alijs intelligunt. Præter hos fuerunt quidã alii (vt refert idem Suess.) qui vt causam quoque dixerũt, Opin. Astrolog. cometam ea, quæ portendit, significare; verum enimuero non eodem modo; siquidem non quatenus ex elementari natura consistit, sed in quantum dotatus est virtute cœlesti. Vnde ea agit, inquiunt, cometa, producitque, quæ quidem stellæ vis, ac planetæ, à quo ipse fuit productus: potest facere (vt infra disputabimus) Quare causabit ea, quæ Mars causat, vel ea, quæ Saturnus producit. Cap. 18. Ijs è directo oppositam sententiam habuit quidam excellens medicus Petrus Pintor, qui Alex. vj. Pont. medicus fuit, in lib. suo de præseruatione à peste cap. 5. asserens omnium effectuum, ac cometarum euentuum cometam non extare causam, sed signum; eò quod (inquit iste vir) cometæ apparent tempore dominii aliquorum planetarum; & secundùm quod planetarum dominij signum existunt, ita signum etiam, ac prænuntium erunt eorum, quæ planetæ possunt causare. Ad hæc inuenio Angelum Cat. asserentem cometã portendere quæ significat, vtroque modo, vt causam nimirum, & vt effectum, seu præsagium & signum. Tandem Suess. eligens ipse in hac quæstione viam mediam, vult, cometam aliqua quidem significare, vt causam, aliqua verò, vt effectum ac signum. Namque significat, inquit, vt causa cometa siccitates, bella, & mortes Principum: portendit

Opin. Petri Pintoris.

Opin. Angel. Cat.

Opin. Suess.

verò

verò vt signum, & effectus ventos ipsos, terræmotus, atq; sectarum legumue mutationem. Porro nos pro determinatione quęsiti, nostram ponentes quoque sententiam, dicimus cum Angel. Cat. quod scilicet cometa omnes effectus, portentaque significata non solum vt effectus, prodigium, atque signum ostendit ac significat, verum etiam, vt causa (tametsi aliqua dicamus mediatè; aliqua vero immediatè significare; quemadmodum in propriis locis declarabitur.) Vt causa quidem significat cometa; quoniam cum ad omnia portenta, seu euentus, ac significata ipsius, causa necessaria ac primaria concurrat ipsa exhalatio; & calor, siccitasque: calorem autem, ac siccitatem tàm exhalatio, quàm accensus cometa possit præstare; sequitur vt cometa significet illa vt causa; inquãtum ipse sua caliditate, & siccitate potest ea facere: vt signum autem prodigium, & effectus portendit quoq. eadem cometa; quatenus arguit, & denotat exhalationem ipsam multam; quæ etiam ea est apta, idoneaq. producere.

Opin. Authoris.

Dubitatio. Sed magna oritur contra hoc dubitatio; quomodo scilicet possit, quæ portendit cometa, significare vt causa: nam si cometa aliud in substantia non est, nisi exhalatio calida, & sicca accensa in tertia aeris regione; non videtur rationi consonum, vt hanc infimam aeris plagam & partem possit calefacere, exiccareque. Ratio autem dubitationis prima est hæc; quoniam tunc oporteret, talẽ cometæ calorem per aeris mediam secundamque regionem in hæc recipi inferiora: atqui per dictam aeris mediam regionem est impossibile quod permeet, hucque deorsum descendat cometæ calor; quandoquidem secunda, & media aeris regio est frigida; & per frigidum nõ transit calidum absque alterius destructione: igitur oportet vel aeris secundæ regionis frigiditatem, vel cometæ calorem destrui. Ad hæc adde quod (vt optimè Herculanus in commentariis suis super Auic. cap. de feb. pestilente annotauit) cometæ non possunt pro-

1. ratio.

ptes

pter distantiam maximam in aerem, inferioris regionis imprimere. Quapropter luce clarius patet, cometam nõ posse causare siccitates, caloresque vrentes in his inferioribus, & perinde non significare vt causam. Pręterea si cometa ostenderet sua portenta, vt causa; tunc vtique illa portenta non præcederent, patet quoniam cum sint ipsius effectus, ipsum vt causam nõ præcederent in essendo: sed videmus aliqua portenta præcedere cometæ apparitionem, quemadmodum siccitates ingentes, æstus intolerabiles, aeris suffocationes, ventos, atque terræmotus: hæc enim, dicebat Olympiod. quandoque præcedũt quandoque vero sequuntur cometam: igitur cometa nõ significabit (ad minus hęc) vt causa. Ista argumenta prima quidem facie videntur valida quidem, & magnum facessere aduersus nostram determinationem negotiũ, nihilominus si iuste perpendantur, recteque considerentur, contra nos nihil efficere reperientur. Vnde sic ad ipsa respondemus: Primò ad primum argumentum, cum dicitur, si cometa significaret vt causa, opus esset, vt calor eius huc descendens, pertransiret per suum contrarium, puta per frigidum secundę regionis aeris: dicimus quod calor, æstusque cometæ pertransit quidem mediã regionem æris; nec dicitur ob id per cõtrarium permeare: siquidem ipsam calefacit prius, atq. per partem post partem ipsam calefaciendo, huc pertenditu: quemadmodum ignis multus, ac magnus tempore hyemali in his inferioribus suum emittit calorem in aerem frigidum circa obsistentem ad non mediocrem distantiam, quare hoc argumentum nullius est momenti. Ad secundum modo cum asserebatur, si cometa portenderet vt causa, tunc siccitates, æstus ingentes, venti, & eiusmodi non fierent ante cometæ apparitionem, respondeamus consequentiam illam non valere: quandoquidem potest stare quod significet ea vt causa quidem, & tamen illa præcedere eius apparitionem: propterea quod possunt etiam

2. ratio.

Solutio.

Sol. ad 1.

Sol. ad 2.

fieri

fieri ab exhalationis multitudine, quæ in terra clauditur & adhuc in aere vagatur. Etenim (vt dicemus) ipsa portenta, & significata cometarum necessario dependent à calore, siccitateque, atque a tota exhalatione: modo cũ tàm exhalatio, quæ calida, & sicca est, quàm cometa, qui exhalationis dictæ accensio est, possint calorem præstare, atque siccitatem, haud inconueniens est, si quandoque ea fiant, & ipse cometa adhuc non cõcurrat; quoniam sufficiens est ipsa exhalatio. Indicium autem quod cometa significet vt causa, est euidentissimum hoc, quod multa portenta solent post eius euentum, ortum, & apparitionem intendi, atque maiora fieri, vt calores, & siccitates &c. Porrò quæret aliquis non immeritò, quæ est causa vt quædam cometæ portenta non nisi valde post eius apparitionem verificãtur? veluti bella, mortes Principum, sectarum, ac legum mutationes, & eiusdem generis alia? Cui sic in hac re facimus satis, quod ideo aliqua quæ significat cometa, nõ solent nisi post eius apparitionem verificari, ad actumque reduci, quoniam indigent pro eorum completione, maiori tempore: namque quod bella fiant, generenturque, longa temporis pro ordinando exercitu, aliorumque necessariorum prouisione requiritur intercapedo. Præterea mortes Principum nec ita cito possunt manifestari, & verificari, cum quod natura languentium multo contingit tempore resistere & causis morbificis, & ipsi morbo, tùm etiam quod (licet fama pennata sit, ac loquax, vt dicunt Virg. & Ouid.) haud tamen sic cito poterit ad nos peruenire, atque illud manifestare nuntiareque. Quapropter mirum esse non debet si aliqua cometarum portenta, & significata confestim non verificantur. Et ita remanet firma positio, quod cometa significat vt causa, & vt signum etiam, atq. presagium.

Quæsitum. *Responsio.*

Ter-

Digitized by Google

Tertium quaes. An possimus praecognoscere ea, quae cometa portendit. Cap. IIII.

QVoniam de praesumptione potuissent nos nõnulli redarguere,dum ea,quae ex cometis futura,vẽturaq́ue sunt, praecognoscere tentamus; cum futurum praecognoscere tantum diuino, non autem humano deceat intellectui. Idcirco haud ab re disputandũ fore in primis cẽsuimus,Num possibile sit nobis praecognoscere ea quae futura solet cometa portendere, atque significare. Et primo videtur partem negatiuam esse tenendam,quod scilicet futura portenta,ac significata cometarum praescire quidem non possimus.Probatur primò, Quoniam dicit Arist. in lib. 1. Periherm. versus finem, quod de futuris contingentibus non habetur determinata veritas:sed qui ex cometę apparitione procedunt effectus,futuri sunt, & contingentes:ergo de ijs nõ habebitur scientia à nobis.Secundo arguitur,quia est authoritas philosophi in 1. ethic.cap.10. vbi dicit,futurum est nobis occultum : cũ autem euentus cometarum sint futuri; sequitur profectò quod humanã scientiam aufugiant. Praeterea est dictum,& authoritas alterius philosophi supra omnes philosophos Christi nostri redemptoris,qui asserit; Non est vestrum scire tempora, vel momenta,quae pater posuit in sua potestate:ergo ingenium iudiciumq.nostrum non poterit attingere futurorum cognitionem; & per consequens non poterit scire qui ex cometis futuri sunt, effectus atque significata. Haec sunt quae mihi dubitationem facere videbantur: Quibus tamen non obstantibus firmatur hęc conclusiò. Eorũ qui ex cometis proficiscuntur effectuum possibile est, vt ab homine habeatur aliqua cognitio;(etsi futuri contingentes sunt) Nam quamuis dicat Hipp. 1. aph. 1. iudicium esse difficile: tamen fuit omnium philosophorum,

1. ratio.

2. ratio.

3. ratio.

ac medicorum sententia homini vim quandam inesse & noscendi aliquomodo futura, & diuinandi interdũ: vnde multa apud Plutarchum in Platonicis quæstionibus, & apud Sextum Empyricum in Pyrrhonicis disceptationibus proponuntur instrumenta, quibus de futuris, & præsentibus homo iudicare potest. Sed dices; Quæ erunt hæc instrumenta, quæ in futurorum cometarum effectuum, ac significationum, portentorumque cognitionem, & iudicium nos inducere possunt? Dicimus non ea quidem ab illis philosophis proposita: sed rationem tantum & experientiam: (relinquo nunc authoritatem) Ratio tota est in discursu fundata: Experientia à sensu, & exemplis dependet. Verum pro maiori intelligentia supradictæ firmatæ conclusionis, dubitationumque omnium solutione, est hic notandum, quod effectus futuri sunt pro nunc in duplici differentia: quidam namque sunt futuri necessarii; Quidam verò sunt futuri contingentes, idest qui possunt euenire, & nõ euenire. Nõ enim probatur nobis antiqua illa Chrysippi, aliorumque Stoicorum insulsa sententia, existimãtium (prout refert Cic. in lib. de fato, & Gellius in lib. 6. cap. 2.) omnes effectus futuros, esse necessario futuros, atque venturos: siquidem inquit Arist. in lib. de somno, & vigilia, quod non omne futurum de necessitate eueniet. Etenim ii hanc habuerunt dementiam (ne sententiam dicamus) quoniã voluerunt omnes causas destinatas esse ad suos effectus à mente diuina ab æterno; quæ destinatio mutari quidem non poterat: (& hoc est quod ipsi fatum appellabant) quam dementem opinionem secuti sunt & poetæ etiam, vt Virgilius, Lucanus, & alii, quos opus est non recensere. Vnde Virg. hanc stultitiam sequutus dixit.

Futuri effectus duplices sunt.

Stoicorũ error.

Fatum Stoicorum quid erat.

Te tua fata trahunt, nec capta relinquere possis.

Et similiter cum asserebat. Parce metu, manent immota tuorum, fata.

Et Lu-

Digitized by Google

Et Lucanus dixit lib. 6. Pharsaliæ in principio,

Martemque ſecundum.
Iam niſi degenero fatis debere recuſat.

Sunt ergo duplices effectus futuri; futuri ſcilicet contingentes, & futuri neceſſarii: futuri neceſſarij ſunt illi, qui ita futuri ſunt, vt ex eorum natura impoſsibile ſit non fore, quemadmodum ſunt Solem oriri cras mane, & poſtea in ſero veſpereque occidere, & genita omnia eſſe corrumpenda, & eiuſmodi plura alia. Hæc omnia ſunt futura, tamen neceſſaria ſunt, & non poſſunt non eſſe, quantum tamen eſt ex ſe: namque voluntas diuina poſſet ſuſpendere ipſa, atque impedire: Deus enim eſt ſupra naturam, & (dicebat Ariſt. in lib. 3. ſuæ theologiæ, ſeu philoſophiæ myſticæ ſecundum Aegyptios, eſt enim vterque titulus illius libri, (cap. 2.) Deus eſt author omnium cauſarum, & quod exiſtant, & quod cauſent: vnde in cap. 4. eiuſdem lib. protulit, Deus eſt author exiſtendi, & agendi. Ex quibus manifeſtum eſt Deum poſſe impedire res naturales quominus ſuos perficiant curſus, & operationes: ita pulchrum exemplum legimus Ioſ. 10. cap. quod impediuit motum Solis; & Eccleſ. cap. 46. Futuri vero contingentes adhuc ſunt triplices: quidam enim ſunt futuri contingentes rari, & hi ſunt qui in paucioribus eueniunt, magiſque determinantur ad non eſſe, quàm ad eſſe, vt eſt theſauri inuentio ex foſsione vineæ, & multi alij caſuales, de quibus in 2. Phyſ. dictum eſt ab Ariſt. Quidam vero ſunt futuri contingentes vt in pluribus, atqui plus determinati ſunt ad eſſe, quàm ad non eſſe: ſicuti quod ex ſpermate, ideſt ſemine humano generetur homo cum vno capite, duobus manibus, cum quinque digitis in vnaquaque; & ex grano generetur granum, & non lolium. Alij autem ſunt effectus futuri contingentes ad vtrumlibet, ideſt qui ſecundum ipſos, & quantum ex ipſis eſt, non magis deter-

Futuri effectus neceſſarij qui ſint.

Futuri effectus contingetes ſũt triplices & qui ſint.

minati sunt ad esse, quam ad non esse, sed habent æqualem potentiam tàm ad esse, quàm ad nõ esse; veluti sunt actus humani, atque omnes voluntatem concernentes operationes: Exempligratia Petrum esse cras iturum Romam, est futurum contingens. contingentia ad vtrumque, seu æquali dicta, non magis quidem ad vnum, quã ad alterum determinata; vt nõ magis ad discessum, profectionemq. quam ad (vt ita dicam) non discessum. Ex

Solutio.

his modo omnibus amplè notatis, & declaratis facile respondetur ad dubitationes. ad primam cum dicitur de

Sol. ad 1. rat.

mente Arist. futurorum contingentium non posse haberi determinatam scientiam; respondetur quod futurorũ contingentium, quę media sunt inter necessaria, & contingentia benè potest haberi scientia à viris sapientibus: & de eiusmodi non intelligitur dictum Arist. Hæc est responsio Angel. Cat. Sed dicamus nos ad rem ipsam clarius, concedentes primo verum esse, quod futurorum contingentium non habetur vera, certa, ac necessaria scientia; siquidem huiusmodi vera, & necessaria scientia est tantum æternorum, & (vt dicit Arist. 1. Post.) necessariorum, impossibilium aliter se habere; negamus tamen non posse haberi scientiam eo saltem modo, quo se habent ad esse talia futura contingentia (sicut enim res se habet ad esse, ita ad cognosci inquit philosophus.) Quocirca cum effectus futuri contingentes ex cometis sint vt plurimum, raroque contingat vt non sint; sequitur quod de iis haberi potest scientia, si non demonstratiua, atque necessaria; saltem vt plurimum vera ac certa; vnde est cognitio probabilis, & coniecturalis; quoniam effectus naturales sunt impedibiles, atque possibiles non fieri, quamuis horum coniectura, iudiciumque potius determinetur ad esse, quam ad non esse. Quare ad authoritatem Arist. nos dicimus quod intelligitur de vera, & necessaria scientia, hæc namq. vt diximus, non nisi æter-

Sol. ad 2. rat.

norum necessariorumque est. Ad secundum modo argumentum,

mentum, per idem respondemus, quod futurum est nobis ignotum, ac à nobis cognosci non potest, quantum ad cognitionem veram, ac scientiam necessariam: negamus tamen esse ignotum quantum ad cognitionem, sciẽtiamque probabilem, atque coniecturalem, & hanc nos ponimus in futuris contingentibus. Tandem ad illud dictum diuinum diligenter est attendendum Christianis: etenim illud habet non posse cognosci quæ pater posuit in sua potestate: non autem, inquit, quæ pater posuit in potestate secundarum causarum, vt fiant: quoniam licet re vera quæ supra naturæ vires sunt, & à simplici diuina voluntate dependent, ea proculdubio sciri à mortalibus non possint, iuxta Paul. Apost. sententiam ad Rom. 11. quàm incõprehensibilia sunt iudicia eius, & in inuestigabiles viæ eius, quis enim cognouit sensũ Domini, nisi eo docente: vnde Sap. cap. 9. dicebatur: sensum tuum quis scire poterit nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum sanctum tuum de altissimis, &c. Et iterum Paul. 1. ad Corinth. cap. 2. Quæ sunt (inquit) Dei nemo nouit nisi spiritus Dei, vobis autem reuelauit Deus spiritum suum: nihilominus horum futurorum contingentium effectuum qui ex causis secundis dependent vt fiant, & generentur, possibile est humano intellectui scientiam nancisci, ac peruestigari, secundum quod dependent à causis secundis, ita rerum omnium authore Deo permittente ad eius laudem. Namque ea fuit causa (teste Iosepho lib. 1. antiquitatum hebraicarum) vt illi priorum sæculorum homines longius vixerint, vt astrologiæ studiosius inseruirent, & cœlestium corporum cursus, atque influxus perfectius scrutarentur. Quapropter liquet quod effectuum, siue euentuum vel significationum futurarum ex cometis bene potest haberi cognitio, si non certa, & necessaria, quales quidem Pythii Apollinis prædictiones erant, attamen valde probabilis, vt dictum est, & quæ magis se applicat ad verum,

Sol. ad 3. rat.

Homines cur antiqui tus plus viuebant.

quàm

quàm ad falsum, veluti tot præteritæ antiquæ obseruationes,& modernæ etiã attestantur experientiæ. Sequitur iam videre quinam, qualesque sint ii effectus, euentus & significationes, quæ ex cometis prędici possunt, vt quæ nobis per ipsorum apparitionem significantur.

Quæ, & qualia sint, quæ cometa portendit; atque nos prædicere possumus. Cap. V.

CVm portenta, significationes,& effectus cometarũ duobus quidem modis considerari, ac elici possint vno nempè modo naturaliter, idest quantum naturali via ex ipso cometa absoluto, simpliciter, ac vt exhalatio accensa est, atque cometes, considerato, potest de significationibus, & effectibus haberi, colligique: altero vero modo astrologicè, hoc est quantum ex ipso non absoluto, & simpliciter considerato potest mens humana futurum præsagire; sed prout dependet à constellationibus, & planetis qui ipsorum fuerint causã principiumq. & vt sub vno, vel alio signo, stellaq. oritur, apparetque, ac pluribus aliis particularibus conditionibus, & circumstantiis(vt videbitur, obseruatis. Vtroque modo considerato ipso cometa, portenta significationes ac eius effectus afferentur: atqui tamen ne astrologum hic, sed philosophum potius videamur agere, physice prius dare conabimur significationes dictas, ac effectus, quos cometæ in hac inferiori, sublunarique regione pręsagiũt, ac quodammodo efficiunt. Deinde aliqua pro Astrologorum sententia in medium quoque adducere non dedignabimur. Verùm ad primum deuenientes propositum, vnum notandum duco, quod nempe physice, seu naturali via considerare cometarum portenta trifariam contingit, secundum quod trium vniuersaliter modorum sunt ipsa portenta, atque significata: alia enim sunt portenta immediata: alia mediata. Alia vero magis mediata. Immediata

Portẽta cometarum bifariam possunt elici.

Portenta cometarũ triplicia sunt.

diata portenta, seu significata cometarum sunt siccitates, & æstus ingentes: ista namque statim immediatè sequuntur ipsum cometam. Mediata vero sunt venti, terræmotus, & omnia quæ retulit Arist. Magis mediata postmodum sunt destructio vegetabilium, penuriæ, acuti morbi, pestilentia, mortes Principum, rixæ & bella sectarum ac legum mutationes, domorum ruinæ, inundationes aquarũ, & multa eiusmodi alia, prout in propriis locis docebũtur. Sed dicet hic ingeniosus iuuenis: Arist. non videtur dare eiusmodi prænarratas significationes de cometis loquens; igitur vel ipse Philosophus fuit diminutus, vel nos erimus superflui, & dicemus falsum. Nisi esset quod neutrum sequitur, nec scilicet Arist. defectus, nec nostri falsitas, ac superfluitas. Primum ostenditur, quod ideo Philosophus non dicit ea tot significare cometam, quia non sunt per se portẽta, sed per accidens. modo quod est per accidens, philosophi non est considerare, propterea quod tale vt dicit Arist. 2. Phys. tex. 50. est infinitũ, & incertũ; quod infinitũ incertumq; à scientiæ consideratione etiam excluditur: quare summo iure fecit Arist. non descendens ad portẽta, ac significata per accidens, & valde mediata ipsorum cometarum. Nos autem sicũ aliis Arist. posterioribus philosophis tractamus illa, non vt quorũ possit esse certa, & determinata scientia cõsideramus, sed probabilis atque coniecturalis, semper tamen cũ maiore certitudine & veritate, quàm aliter, vt in pręcedẽti cap. disputauimus. Hæc igitur omnia, & plura portendunt cometæ in vniuersum. Quæ vt melius legentes intelligant, ac vera esse percipiant illa per probatas conclusiones singula ordinatè in medium adducemus. Et ne tamquam oracula ipsa protulisse videamur, demonstrare, & comprobare omnia cum rationibus, tũ etiam experientiis, tum verò authoritatibus conabimur.

Dubitatio.

Solutio.

Quod

Quod cometa significat æstum, ac siccitatem ingentissimam. Cap. VI.

EOrum, quos primo immediateque cometa portendit effectuum, ac portentorum, siccitas maxima, ac intensa caliditas inprimis quidem habentur. Quod etsi sensu innotescat; tamen hoc ipsum ratione, experientiis ac authoritatibus, vt promisimus, comprobabitur. Ratione quidem primò, quoniam cum ex cometa multa arguatur copia exhalationis in terra, & aere, quæ continuè sursum in deperditæ exustæque partis locum transitura eleuatur: hęc autem exhalatio calida, & sicca existat, merito ac necessitate sequi videtur, vt calefaciat, exiccetque aerem non solum, sed etiam omnia, quę ab ipso aere continentur, atq. continguntur, vt sunt fruges, fontes, & aliqui fluuii, ac lacuum portiones quoque. Adde his quod ipsa cometæ accensio vt causa calorem etiam & siccitatem producet: quoniam cum crinita sydera flammam euomant, atque in aere dispergant, iuxta illius poetæ quidem eximii dictum.

1. ratio.

Demum quæ cælo fulgentia crinibus ardent.
Sydera flammiuomis; errantur more vagantum

haud tandem fieri poterit, quin siccitas caloris soboles, in aere inducatur. Vnde mirari parum non possum Ptolomæum, magnum astrologum, qui vt refert Ioannes Bapt. Venant. voluit non quemlibet cometam siccitatem parere, sed tantummodo eos, qui à Saturno, vel Marte sunt effecti, cum ista sydera, inquiens, propria natura sicca sint; quasi sumus Ptolom. velit siccitatem caloris, & ignis sobolem non posse insequi quamlibet per se accensionē, ac flammam. Propter quid enim alii cometæ siccitatem non inducent, si & ipsi etiam ignis flamma & accensio existunt? Sicut visibilitas sem per

Ptolom. error.

per hominem, ac rationale animal per se insequitur, tam si fuerit homo a Petro generatus, quam si a Platone vel Aristotele. sic etiam siccitatis ipsa semper insequitur per se cometam, & ignem, tam si fuerit genitus ab vno planeta, quam si ab alio; quoniam proprietas rei ac passio nõ variatur, ac remouetur per causam efficientem, cũ non hanc sed formalem insequatur. Cæterum illud sanè non erit negandum, quod calorem quidem non omnesæque cometæ possunt inducere, perinde atque siccitatem; quoniam non illi, qui hyeme generantur. Si enim temporibus hyemalibus aliquis contigerit vt oriatur cometa, siccitatem quidem inducet, caliditatem vero, & æstum præstare nequaquam valebit, vel non tantam saltem poterit ob nimiam, ac quãdoque inuincibilem, quæ hyemis proprietas est, frigiditatem. Vnde Arist. inquiebat in cap 4.1. meteor. quod cũ apparuit, factusque fuit ille magnus cometa, hyems fuit sicca, & borealis, hoc est sicca, & frigida; borealis enim ventus siccus, & frigidus existit. Nunc experientiæ hoc idem ostendentes sequuntur; & vna quidem est, quod anno Domini D C. L X X I I I I. (vt referunt historiæ) apparuit magnus cometa, & mons quidam in Campania eructauit pluribus diebus ignẽ prænimia siccitate, & vredine, quæ per vniuersam regionem fuit. Præterea narrat Angel. Cat. in cometa suo, qui apparuit anno M. C C C C L X X I I. fuisse Aestatem feruentissimam, & siccitatem inauditã. Item refert Sueß. se obseruasse in anno Domini M. D. V I. apparuisse cometam, ante quem, & post quem fuerunt magnæ siccitates, & adeò, vt vix, inquit ipse, plueret per annum. Insuper scriptum est apparuisse cometã anno Domini M. L X V I I. & etiam fuisse magnas siccitates. Vlterius etiam authoritatibus potest comprobari hæc conclusio multorum doctissimorum virorum: Prima est authoritas Ptolom. in 2. lib. Apotelesmat, habentis hæc verba. Cometarum quidem conuersiones semper

Notand.

Experiẽtiæ.

Authoritates.

per vredines, & ventos significant, tantoque maiores, & pollentiores, quanto ex pluribus partibus generentur, & diuturniores status, ac moræ fuerint. Pontan. etiam bene voluit cometarum ostendere siccitates ijs carminibus, quę de cometa non incōcinne conscripsit, inquiens

Delituit ipsis imo, & caput abdidit alueo
Vndarum pater Eridanus, sitientibus amnes.
Excessere antris mæstę, & sine numine nymphæ
Fuderunt nullos terra arescente liquores.
Interea nullus cælo demittitur imber.
Arescunt herbæ passim sitientibus aruis.
Pratorum petit omnis honos nemora alta laborās
Æstibus, inuitoque cadunt è stipite frondes.

Et alius poeta eleganter etiam illud ex effectibns voluit attestari suis versibus, inquiens.

Tu steriles agros, & inania vota coloni
Siccus, & efferuens sæue cometa facis.

Vnde Aratus ante istum idem cognoscens voluit eodē modo illud ostentare.

At si contigerit plures ardere cometas
Inualidas segetes torrebit siccior aer.

Tandem in corroborationem huius conclusionis etiam Ioan. Paul. Donat. authoritatem in lib. 15. Gonzag. contradict. 5. aduocare licebit, quo loco tenet is authori ne dum cometas, sed etiam faces ipsas; (quæ minores cometa accensiones sunt) calores, indeque siccitates inducere intollerabiles.

Porrò non parua oritur ambiguitas in determinata conclusione, quonam modo cometa aptus sit, ac potens tātam siccitatem, calorēque producere, ac efficere, si ignis elementū (quod maius est quolibet cometa, calidiusq.) nullam caliditatem, & siccitatem in hoc hemisphęrio

Dubitatio pulchra examinatur.

produ-

producit, ac facit? Res quidem hæc vt satis certè admiranda est, ita admodum etiam anceps, dubiaque existit: Esse enim tantum ignẽ, integram nempè elementi sphæram, & non calefacere, exiccareque immo non omnia exurere, atque consumere, igniculum vero, sicut respectiue, est cometa, illud efficere, profectò non multi erũt homines, quos non teneat cũm admiratio, tum etiam difficultas. Verumtamen cõfestim tollentur admiratio, & difficultas ex horum hominum animis, si D. Thom. in 1. 2. quæst. 109. art. 1. ipsi consulent; vbi asserit quod ignis elementalis quantumcumque perfectum habeat calorem non alterat nisi per motum corporis cœlestis; veluti serra ipsa, quę suapte natura apta est vt possit ligna secare, non secat tamen nisi prout à secante mouetur: ratio est, quia instrumentum non agit nisi virtute principalis agentis: modo ignis & instrumentum cœlis igitur nõ nisi cœli virtute calefaciet. At forte dices igni, vt est instrumentum, non ne calidus est? Et si calidus; quam ob causam non calefacit? Et si calefacit, cur continuus in aere calor non est ac sentitur? Ad quod dicimus, quæstionem hanc solutam esse ab Arist. 1. meteor. tract. 1. cap. 4. quo in loco dicit sic. Et propter hanc igitur causã pertingit ad hunc locũ caliditas, & quia ambiens ignis in aerẽ spargitur motu frequenter, & fertur violentia deorsum. Ex quibus verbis patet ignẽ calefacere quidem aerem, verum non semper, sed cum deorsum versus motu spargitur in aerẽ. Calefacit igitur ignis aerem ipsum quandoque quidẽ plus quandoque vero minus: non enim est semper calor in aere eodẽ gradu (etsi continuus, semperque sit) Est & secunda responsio ad difficultatẽ quod ignis aerem non exurit, nec cætera consumit elementa, quia habet, vt dicit D. Thom. 1. meteor. lect. 3 ad cætera elemẽta proportionẽ est enim inter elemẽta proportio admirabilis (vt apud Ioan. Paul. Donat. asserit Frãciscus Georgius in lib. suo de Harmonia mun-

Solutio.

Calor in aere cur continue non sentiatur.

Alia solutio

Alia solutio Auerroist. & Alexandr.

di cap. 13.) Cæterũ præter hæc dicta notandũ tamen est circa propositam dubitationẽ, quod apud Auerroistas. & & Alexandreos facilis, & expedita esset aliter resolutio difficultatis: siquidem dicerent præfati mirum quidem non esse, nec absurdum, si aer, & omnia in ipso, & sub ipso contenta non comburuntur, & exiccantur ab igneo elemento, à cometis autem comburuntur, ac exiccantur propterea quod non eiusdem est rationis ignis ille elementaris cũm igne cometæ & materiali; vnde æquiuoce dixit Alex. dici ignem de igne, qui apud nos est, & de igne, qui in propria est sphęra. Sed eiusmodi Alexandri opinionẽ falsam ducit esse Ioan. Paul. Donat. ac contra Arist. dictum: nam si ignis in propria sphęra, & ignis extra sphęram, qui apud nos existit, essent diuersę rationis, ita vt ille in sphæra non calefaceret, sicut iste, tunc falsum dixisset Philosophus loco superius citato 1. scilicet meteor. tract. 1. cap. 4. asserens aerem istum calefieri ex illius ignis ad dictum aerem detrusione, atque descensu. Calefacit igitur tam ignis in sphęra, quam extra sphæram, quoniam calefacere est propria ignis operatio, vnde inseparabilis erit ab ipso, vt dicit D. Thom. 1. part. sum. quæst. 75. art. 6. Nec tamen ita videtur calefacere, ac exiccare aerem, aliaque in aere contenta, vt calefacit, & exiccat cometa, aliaque ignea sidera, propter tres quidem (vltra dictam, vt mihi quidem videtur) causas ac rationes. Prima causa, ob quã cometæ, & alia ignita sidera plus calefaciunt, & exiccant aerem, & contenta in aere, est quoniam cometæ sunt densiores, quam ignis elementaris: secunda quia cometæ sunt nobis viciniores: tertia causa & potissima est, quoniam cometæ habent secum semper in aere adiunctam sparsam multam exhalationem calidam, & siccam. Hæc igitur videtur perfecta ratio, & causa difficultatis propositæ, cur scilicet cometæ, & alia ignea sidera intolerabiles cum calores, tum etiam siccitates producunt in aere, &

Alex. reprehensio per Ioan. Paul. Donat.

Solut. Authoris.

istis

istis inferioribus, ignis vero elementum illa non efficiat vel non ita magna, atque intensa.

Quod cometa portendit magnos ventos. Cap. VII.

NEc æstus solùm maximos, vredinesque intēsas portendit cometa; verum etiam vastissimos ventos, excedentesque eius aduentus significare videtur. Quod quidem verum esse, & ratione probamus, & authoritate, ac etiam experientijs. Ratione quidem hoc pacto vētus est exhalatio subtilis calida, & sicca impetuose lateraliter mota, atque impulsa: sed cometa cōsistit ex crassiore exhalatione: igitur quando cometa ortus, accēsusque est, arbitrari possumus partes exhalationis eius subtiliores, ac non ita crassas, vt quæ vlterius ad tertiam nequeunt ascendere regionem propter contrarietatem, quam in media, secundaque regione inuenerunt, esse in ipsam secundam regionem deorsum detrusas, repulsasq. ab eo contrario; & ita vagari fierique tandem ventos. 1. ratio.

Authoritate etiam patet cometam ventos ostendere, quoniam Arist. summæ authoritatis philosophus dixit cometas facere annos ventosos. Ex quo sumens postea Pontan. etiam suis versibus, quod cometæ vētos & quidem magnos, & sæuos ostendunt, confirmauit, dicens. Authoritates.

Ventorum quoque certa dabunt tibi signa cometæ
Non alias venti pelago incumbuere tumenti
Maiores non Æoliq rex carceris vmquam
Sæuius infremuit, ruptoque immugijt antro

Et alius poeta loquens etiam de cometis idem indicare voluit infrascripto carmine.

Cum crinem ostentas tunc ventorum impetus vrget
Oppida &c.

Experientijs modò, atque obseruationibus etiā licet hāc Experientiæ.

conclu-

conclusionẽ manifestare: siquidem narrat Arist. quod in Ægeis fluuijs, hoc est in fluuiis Ægyptijs olim cecidit magnus lapis ante apparitionẽ cometæ, qui tunc temporis ortus fuit. Quemquidem lapidem aliter nõ cecidisse volunt, nisi quoniam fuerat à magno, & impetuoso vento, qui in eo cometa excitatus fuit, è terra sursum elatus, & denuò deorsum casus, atque descẽsus. Amplius quando Nichomaco Athenis imperãte cometa apparuit, factusque fuit (referẽte Arist.) circa Corynthũ magnus ventus. Accedunt præterea posteriores historiæ, hoc idem confirmantes: namque anno Domini M. VI. & M. VIII. apparuit cometa, & magnæ fuerunt vẽti: anno etiam Dñi MCCC. L. refert chronicarũm Author lib. 13. apparuisse cometã in partibus Septentrionalibus mense Decembris instar trabis, post cuius extinctionem magni immediate ventorum flatus calidissimi fuerunt. Insuper narrant quod Bonifacio VIII. Pont. Reati existente cometes apparuit, & ventosa aquilonaris fuit constitutio. Vlterius est historia Sueff. referentis tempore suo anno M. D. XI. cum moraretur Traiecti se inauditum ventũ obseruasse, & non multum postea accepisse litteras à Ludouico de Monte regio, per quas significabatur in Lombardia igneum pauonẽ per aerem aduolasse, qui cũ euanuisset, ac resolutus fuisset, tres magni lapides ex ipso aere deciderunt; vnus quidem põdere librarũ 160. alius vero 60. tertius autem fuit pondere librarũm 20. Qui lapides ex ipso vento maximo fuerunt ad superiora eleuati, & denuo præ grauitate deorsum casi. Vltimo scimus nos ex relatione Præceptoris nostri Ioannis Bernardini longi Philosophi & medici Neapol. quod reuertente ipso anno 1577. quando cometes apparuit à Venafro Neapolim simul cum illustris. Principe Sulmonis in lectica, lectica ipsa vna cum mulis a vento quandoque per non mediocre spatium deferebatur. Et ex his patet quomodo cometæ ventos ostendunt.

Quod

Quod cometa ostendit terræmotus Cap. VIII.

DEmonstrauimus supra quo modo ex cometæ apparitione ventos magnos licet nobis prognosticari: Nunc quo etiam pacto terræmotus possimus ex cometa prædicere insinuandum: primò ratione, deinde experientijs. Quantum ad rationem illud est pro certo assumēdum, quod materia terræmotus nō est aliud, quam exhalatio calida, & sicca, quæ & cometę etiam (vt determinauimus) materia existit. Sed hęc exhalatio exit è terra; eleuaturque in cometæ exortu, & generatione: igitur necesse est secundum quod à terra exit, ita aer ingrediatur illas terræ, à quibus exhalationes discussæ fuerunt, concauitates repleturus, ne detur vacuum in rerum natura: & quia talem aerem incrassari condensareque contingit, occupabit propterea minorem locum, quam prius: & quoniam postea agente calore attenuatur, subtiliaturque, maiore necessario indigebit loco: vnde quærens exitum faciet terram tremere. Vel aliter formemus sic rationem pro hac re: cum tota nempe in terræ cauitatibus generata exhalatio non exiuit in generatione cometæ atque a calore ob eius crassitiem non discussa fuit, contingit postea per vlteriorem caloris actionem, calefactionemque attenuari, perindeque ampliorem ac maiorem fieri; vnde indigens maiore loco quærit exitum, quem quidem non inueniens, facit terręmotum, hoc est terram ipsam tremere, ac concuti. Hunc generandi terręmotus modum pulchrè declarasse videtur Ouid. his versibus loquens de terræmotu.

Vis fera ventorum cæcis inclusa cauernis
Expirare aliqua cupiens: luctataque frustra
Liberiore frui cœlo: cum carcere rima

Nulla

Nulla foret totos nec peruia flatibus esset.
Extentam tumefecit humum, ceu spiritus oris
Tendere vesicam solet, aut direpta bicornis
Terga capri: tumor ille loci permansit, & instar.
Collis habet speciem, longoque indurauit æuo.

Experientiæ. Adducamus postea experimenta idem manifestãtia. Primum igitur est, quod (vt refert Eutropius) trigesimo Imperij Iustiniani anno cum apparuisset cometes, adeò terribilis est subsecutus terræmotus, vt diebus decem continuis, totidemque noctibus terra sit cõcussa. Secundum est, quod anno Domini LXXVIII. facto cometa apud Cyprum, tam magnus extitit terræmotus, vt tres vrbes corruerint. Similiter cometæ, qui in Galatia anno Domini C.XIIII. apparuit, terræmotus successit, quo tres etiam vrbes ceciderunt, & desolatę fuerũt. Amplius anno CCCLXVII. tempore Valentiniani Vngari. V. Imp. Byzantii anno secundo sui imperii, apparuit cometa, in quo (vt Chronic. lib. 9. habetur) fuit factus magnus terræmotus per totum ferè terrarum orbem; quo quidẽ multæ Sicilię ciuitates, pluresque insulæ fuerunt oppressę; atque submersæ. Ad hæc tempore etiam pontificatus Ioannis XVI. Pont. apparuit magnus cometa, & ipsi magnus successit terræmotus; quo (vt est apud 12. lib. Chronic.) ciuitas Capuæ, & Beniuenti ferè desolata fuit. Sic etiam cum Bonifacio viij. Pont. viuente cometa apparuisset anno Domini M. CC.XCIIII. & hyeme valida, ac aquilonia existente, tam ingentes terræmotus facti fuerunt, vt Pontifex ille elegerit (ita coactus) casam ex leuibus tabellis constructam habitare cũ lapideæ domus tutę nõ essent; fuitque hoc vno, vel altero anno prius, quàm dictus Pontifex Iubilęũ aperiret. Et tempore etiam Vgonis militis Ardenburgensis cometã, qui apparuit, terræmotus secutus est teste chronici authore eodem lib. 12. Amplius anno CCCCXLVIII.

Bonifatius viij. Pont. casam ex tabulis habitauit.

fuit

fuit factus cometa, & terræmotus excitatus est magnus. Præterea anno Domini M. maximus factus fuit terræmotus apparente cometa. Vlterius refert chronic. author etiam in lib. 13. quod anno Domini nostri Iesu Christi M.CCCI. ortus fuit maximus cometa, & die (inquit) Sancti Andreæ fuit repentinus terræmotus. Tandem in cometa etiã nostro anno M.D.LXXVII. nõ semel fuerunt terræmotus excitati. Ergo patet quod cometæ ostendunt terræmotus.

Quod cometa significat morbos acutos epidemicos. Cap. IX.

Est tanta, & talis cometarum sæuities, vt inter alia, quę facit, ac ostendit detrimenta, etiam morbos hominibus possit multos excitare, atque præsagire futuros illosque quidem acutos, ac epidemicos; veluti febres ardentes, lippitudines oculorum, & alios ex calida, siccaq. aeris constitutione dependentes plures affectus: quorũ clarissima exempla habemus apud Hipp. in 1. & 2. epidem. lib. atque etiam aliis in voluminibus. Sed vt hoc perspectum, verumque appareat: aliqua pro eius demonstratione statuamus: Primum igitur quod statuimus est, 1. suppositum.
aerem secundùm Medicorum dogma, omnium rerum (vt dicunt) non naturalium maximè immutare corpora nostra, atque naturam; quidquid dicant peripathetici philosophi, simul cum Arist. in 13. probl. sect. 1. de aqua & cibis. Hoc suppositum nõ modo pet rationem, verùm etiam per authoritates approbatur: per rationem quidem; quoniam illud, quod magis alteratur, etiam magis alterare rationi est consonum: Atqui aer est, qui omnium sex rerum non naturalium magis alteratur propter eius subtilem substantiam; Ergo aer omnium maximè est potens alterare nostra temperamenta: Authoritatibus autem, quoniam Isaac lib. 5. de feb. cap. 4. dicebat, aer nocibilior est cibis, & potibus, quia velociter

T perforat

perforat ad cor,& pulmonem cũ flatu attractus sine vlla remotione; & Halyabbas lib. 1.pract. cap. 2. in principio asserebat, aer est vna causarum fortium in mutatione propter ineuitabilem ad eum necessitatem. Tandem Turisanus, cognomento Plusquam commentator in 3.lib.art.medicinal.com.27.habebat, quod aer distẽperatus plus nos immutat, quàm aliqua alia res non naturalis: ratio autem cur plus immutet iam tangitur ab Haly abbate, cum dicit, propter ineuitabilem ad eum necessitatem. Quod Gal. lib. 9. methodi med. cap. 14. perbellè ante ipsum declarauit. Impossibile namque est vt animal viuat sine respiratione, authoritate eiusdem

2. suppositum. Gal. in 6. de loc. aff. cap. 5. Secundum suppositum est, quod quando apparet cometa, cum sint ingentissimæ vredines feruẽtissimique calores, cum ob copiam exhalationis, quæ vagatur, ac aeri circumfusa est; tum etiam ob ipsius cometæ accensionem; aer tunc distemperatus

3. suppositum. est ad calidum, & siccum. Duobus dictis suppositis additur & tertium, quod nempe qualis est aeris cõstitutio, talis redundat humor, talesque etiam sunt morbi, qui excitantur: vnde Auer. lib. 4. Collig. cap. 14. dicebat quod aeris intemperies in qualitatibus, ægritudines sibi similes generat. Quod intelligere voluit Hipp. in 2. epidem.com.1.cum dixit morbus,& tẽpus sibi ipsis correspondent, nisi quid in superiore natura innouetur: Et Gal. longo discursu in 3. aphor. lib. per totum declarauit: Vnde in calida, & sicca constitutione calidus, & siccus, vt bilis est, generatur humor; in frigida, & humi-

1. ratio. da, frigidus, & humidus. Ex his nunc suppositis sic intentum ac conclusionem ipsam syllogizamus; Aer alterat, & mutat corpora nostra, ac temperamenta, & humores generat suæ qualitati, & constitutioni similes. Sed infestante cometa, ac apparente, aer est distemperatus ad calidam, & siccam qualitatem: Igitur apparente cometa aer distemperabit nostra temperamenta, ad

calidam

calidam, & siccam qualitatem immutans, & humorem biliosum, seu cholericum generabit, quoniam sanguis præ nimio, intemperatoque aeris calore efferuescēs, in bilem conuertitur, vt 3. epidem. com. 3. com. 22. declarauit Gal. Ex qua postmodum putrefacta generati febres biliosas, vt tertianas continuas, & ardentes, necessarium quidem erit. Verùm si aliquando non putris febris non in cometæ exortu excitabitur, effici profectò non potest, quin ad minus febris ephemera, seu diaria dicta accendatur in pluribus hominibus: Nam cum ex spirituum in corde existentium accensione, tales febres oriantur; spiritus autem à continentis, ac aeris calliditate cum per inspirationem, tum vero per arteriarū transpirationem posint succendi, & inflammari, vt 1. de diff. feb. cap. 4. videtur patere à Gal. Merito igitur in cometæ apparitione febrem ephemeram, quando non alias, poterimus timere futuram. Nec solum febres, quæ morbus vniuersalis sunt, videtur sæuus cometa in suo aduentu efficere, atque significare, sed etiam multa alia mala, atque affectus particulares dictos; quicumq. ex calida, & sicca aeris intemperie producuntur: quemadmodum tabitudines; stillicidia vrinæ, lippitudines, difficultates intestinorum, & alia eiusdem generis plura; ceu. videre est ea apud Hipp. & Gal. in 3. aphor. tex. com. 16. & ab Auenz. lib. 3. Theys. tract. 3. cap. 1. versus finem; qui ita habet: Et ab aere sicco, & calido in excessu fiunt etiam pasiones, sicut ophthalmiæ, & tusses multarum specierum, & asperitas gutturis, & sputum sanguinis, & fluxus sanguinis hemorroidarum, &c. Vnde optime Donatus in commentatione sua super illa carmina Virg.

Feb. ephemeræ generatio.

Non secus, ac liquida si quando nocte cometæ
Sanguinei lugubrè rubent, aut Syrius ardor,
Ille sitim, morbosque ferens mortalibus ægris.

T 2 Nasci

Nascitur, & leuo contristat lumine cælum.

De cometis dixit, quod sunt in exitium multorum; & cum oriuntur, morbos ferunt hominibus, & interitum plurimorum. Hæc Donatus. Propter quæ patet, quod cometæ efficiunt, ac presagiunt cum apparent, multos hominibus morbos.

Quod cometa significat Pestem. Cap. X.

SOlet vsque adeo dicta cometarũ sæuities intendi, atque effrenatè excrescere, vt præter tot narratos acutos morbos epidemicos etiam pestem quandoque excitet, atque minetur. Atqui maximã quidem legentiũ animis excitare hoc dictũ admirationẽ, in primis animaduerto; cum mihi siccitatẽ semper pestilentiis remedium oportunum; præstoque fuisse apud Antiquos, in memoriam reuocatur: etenim haud mediocrem illam prestare comete aduentum declarauimus. Sed statim tamen eiusmodi remouebunt stuporem, cùm rationes, tùm experientiæ, tum quoque authoritates: (que mox omnia adducentur) Verum vt à rationibus nostra capiat oratio exordium, dicimus, tres posse rationes, seu fundamenta esse, cur pestem posſit excitare ac nobis ostendere cometa. Prima quidem est, quod cum in anno cometæ magni soleant, (vt superius probauimus,) excitari terremotus; ij verò exhalationes vaporesque putridos, ac pernicioſiſsimos vt plurimum expirent, aer profectò ex ipsis inficietur, ac qualitatem quandam arcanam vitæ hominum inimicam, aptam in corporibus præparatis, & dispositis morbos producere pestilentes, recipiet: Quamobrem sic ab hominibus communiter inspiratus, pestem causabit. (vapores etenim vna extant causa occultæ aeris qualitatis, seu vitii aeris pestilentis) Quod autẽ ex talibus vaporibus, ac exhalationibus per terræmotũ (aut quomodolibet

1. ratio.
Cap. 8.

libet

libet alio) discussis possit pestis oriri; duo inuenio apud Hieronymum Mercurialem Foroliuiensem in suis de pestilentia lectionibus cap. 7. eius rei recitata exempla: Vnum est, quo narratur olim in Babylonia in templo Apollinis aurea mirę vetustatis arca aperta expirasse perniciosissimum halitum, exhalationemque; atque inde pestem emanasse, quæ vsque ad Parthos immanissimè grassata fuit. Aliud exemplum est, quo refert authoritate Aminiani Marcellini ętate Marci Veri Imp. in Seleucia post direptum templum, & Apollinis simulacrũ Romam allatum; milites Auidii Cassij quoddam angustum foramen inuenisse, quo aperto spiritum grauissimũ exhalasse, qui pestem maximam induxit. His addi possunt duo alia, quæ notauit Antonius Portus lib. suo 1. de Pest. cap. 26. Primum est, quod anno Domini CCCCXXXIIII. fuit terræmotus, qui pestem nedum Romæ, sed Italiæ per tres annos sæuissimam effecit, veluti Liuius lib. 4. Dionys. Alycarnas. lib. 10. & Tarcagnot. in part. 2. lib. 13. scripserunt. Secundum est, quo dicitur anno CCXXII. ita à terræmotibus sæuissimam pestem fuisse excitatam, vt vnum ex decem viris seruatum, incolumemq. reliquisset: In qua à beato Rocco de Mompolieri in infirmis curandis charitas eximia ostensa fuit (& forsan vt beati nomen acquireret, & super pestem habere potestatem putaretur, occasio fuit hominibus) referentibus Platina in vita Gregorij VIII. & Blondo in lectione dicti sancti lib. 17. Quorum exemplorum ratio potest ea esse, quod aer illa qualitate pestifera affectus infectusque, seu vapores illi putridi, & pestiferi per inspirationem intra corpora parata tracti, primùm cor ipsum aggrediuntur, quasi vitæ nostræ arcem; & vt sunt vitæ maximè inimici, cordis ipsius calorem natiuum, temperamentum, ac totum statum perturbant; atque à sua naturali constitutione remouent: quod necessario inde consequitur, est ingressus caloris præter naturalis, qui &

B. Rocci tẽpus, & charitas in peste correptis.

qui & spiritus, & humores feruefaciēs, facit febres communicato calore toti corpori pestilentes: quamuis interdum a veneno prius iugulentur homines, quam tempus & locus concedatur putrefactioni, & febris accensioni; & tunc mortes contingunt subitaneæ sine vllo signo, & symptomatę. Alia ratio, seu fundamētum, quod quidem

2. ratio. Cap. 12.

cometam pestem causare, & ostendere persuadet, est, quia in anno cometæ, bella (vt dicemus infra) excitantur geruntur que; in quibus multorum hominum fiunt occisiones, ac interitus; vnde postmodum cadauera putrefactionem concipiunt; & quia putrefacta aerem inficiūt ac putridum, corruptumque reddunt: idcirco pestis apparente, cometa excitabitur, ac significabitur. Sed quod homines, aliaque etiam animalia mortua, cadaueraq. putrefacta pestem inducāt, patet in primis per historias, quæ illud ob oculos ponunt; Namque legitur apud chronic. authorem lib. 13. anno Domini DCCCLXIIII. tempore Nicolai I. Pont. maximam in Gallia pestem sęuiisse, quæ ex putredine multorum gryllorum, qui in Gallia numero ferè infinito, sex pedibus, totidemque alis apparuerunt, supraque maris lictus mortui fuerunt; orta, & excitata fuit: quod etiam Greg. Turonensis lib. 6. suarum hist. cap. 44. recensuit. Similiter anno MCCCXLVII. facta fuit pestis in Asia, & Italia: cum enim eo anno maximus, terrorēq. hominibus omnibus

Vapor maximis, & terribilis.

inducēs apparuisset in aere vapor, multa ex ipso animalia infecta orta fuerunt; quæ tandem animalcula putrefacta, pestis causa, extiterunt. Veluti etiam Aphricæ quandoque contigisse Paul. Orosius lib. 5. & Eutropius lib. 4. testantur; & Gal. in 1. de diff. feb. cap. 4. idem etiam testatus est, cum dixit, putredinis autem principium est vel cadauerum multitudo non crematorum, quemadmodum in præliis contingere solet, &c. Et ratio huius est quoniam à cadaueribus, & mortuis animalibus continuo emanant exhalationes prauæ, ac corruptæ, quæ aerem

aerem ipsum inquinant, qui deinde aer inquinatus, arcanoque vitio infectus, pestilentiæ author eo modo, quo declarauimus, existit. Sed insurget hic aliquis, quomodo (inquiens) fieri possunt euaporationes, ac exhalationes eleuari à cadaueribus, mortuisque corporibus, cum in ipsis omnis calor extinctus sit, & corpora mortuorum frigidissima sint? Quod autem sint frigidissima talia corpora, apparet, quoniam illi, qui mortuorum corpora secant, inquiunt, semper sibi aciem cultrorum hebetari, non alia quidem ratione vt dicebat Plutarchus in lib. de comparatione ignis, & aquæ, nisi quia summo frigore cadaueris acuties ferri aufertur, ac retunditur. Non igitur si sunt adeò frigida corpora mortuorum animalium videtur rationi consonum esse, vt fiant ab ipsis euaporationes, exhalationesque eleuentur, quippe quæ sine calore fieri non possint. Respondetur breuiter, quod quamuis secundum tactum corpora mortuorum videantur esse gelida, frigidaque; est tamen in ipsis calor; quem profecto cum ipsorum putredo, tum etiam vermium ex ipsis generatio ostendunt. Qua re summo iure euaporationes eleuãtur à cadaueribus: sed reuertamur ad rem. Tertium fundamentum, & ratio, quæ comprobatæ videtur quod cometa pestem significat & efficit est hæc; quoniã in anno cometæ fiunt (vt dicemus loco suo) penuriæ annonæ, atque sterilitates; in quibus cum cogantur homines variis, & ineptis, immò bestialibus cibariis vesci propter intensam famẽ; vnde refert Auenz. lib. 3. tract. 3. cap. 4. se vidisse in quadam ciuitate nomine Mazarus dicta homines propter intensam famem quærere, & frãgere ossa antiqua, & vetusta mortuorum, cadauerumq. & commedere medullas ipsorum, qui subito (inquit) postea moriebantur: magnam proculdubio coaceruabunt humorum ingenti putredine paratorum quantitatem, qui in contentis, vel in corpore cordis (vbi sic putrefacti erunt) residentes, pestem poterunt causare; quemadmodum

Dubitat.

Solutio.

3. ratio.

Cap. 14.

Mazarus ciuitas.

modum 1. de bonit. suec. & malit. in principio scribit Gal. necnon in 1. de diff. feb. cap. 3. & 4. Igitur cometæ apparitio, futuram pestem ostendet. Et istam censeo esse rationem, propter quam Ammianus Marcell. lib. suo 19. dixerit nimietatem frigoris, aut caloris, vel humoris, vel siccitatis, pestilentiam gignere: Quatenus enim eiusmodi intemperaturæ penuriam (vt per Ptolom. in de signis sterilitatis patet) inducunt, eatenus pestem cau sare possunt; sicuti de facto anno CCCXLIII. accidit propter namque maximam siccitatem, quę (authore Sozomeno lib. 6.) illis temporibus fuit valida penuria, & inde pestis rabida orta fuit: quod etiam scriptum inuenitur apud Nicephorum Calistum lib. 15. cap. 10. contigisse quandoque, vbi scribit pestem ortam esse ob siccitatem; in qua homines inflammatis oculis primum visum amittebant, & deinde accedente tussi peribāt, cui pesti (addidit) nullum repertum esse remedium. Hac etiam ratione, & modo arbitrandum est, pestem in Creta ex siccitate genitam (vt scribit Virg. lib. 3. Aeneid.) & pestem quæ Romæ grassata fuit etiam ex siccitate (Liuio lib. 1. decad. 4. referente) fuisse effectas, atq. productas. Quod forsan intelligens Ouid. lib. 8. Metamorph. eam sub nomine famis (vt quæ ad ipsam sequatur) pestiferam vocauit, dicens.

Pestifera lacerare fame, &c.

Obiectio soliitur.

Vnde tollitur nunc admiratio, atque instantia, quæ posset adduci ex Gal. 1. de temperam. cap. 4. & ex Arist. asserente in sect. 1. probl. probl. 21. tunc fieri annū pestilentē quādo solis calor multos vapores tollit à terra, atque humida cōstitutio efficitur: siquidem vera est talis Gal. & Philosophi sententia per se; non est tamen quin etiam sicca, & calida, seu frigida, & sicca, constitutiones, & ipsæ quoque posſint pestem causare per accidens, in quātum scilicet cum ipsis, vel penuria adfuit, vel bella, vel

ter-

terræmotus: ex quibus omnibus commodè pestis ipsa potest oriri. Sed hic esset alter solutionis modus: nam possumus dicere quod pestis apud medicinæ scriptores, est duum modorum; est vera pestis, & est non vera: Vera pestis tantum ab intemperamento, seu constitutione aeris calida, & humida potest generari: non vera autem ab aliis etiam intemperamentis potest excitari. Hactenus de rationibus pestem cometam significare & efficere demonstrantibus: nunc veniamus ad experientias. Est ergo prima, quod apparente cometa supra Hierosolymam, refert Ioseph de bello Iud. vltra bellum, & diram famem, etiam pestem excitauit dictus cometes. Amplius, tempore Greg. 11. Pont. visus est cometa septentrionem versus comam habens, & pestis dira Byzantinos inuasit. Ad hæc anno D C. LXXIIII. apparuit cometa, & in eo fuit magna pestis. Item anno Domini C M. LXXXV. cometa apparuit (vt Platina in vita Ioannis X V I. Pont. & Chronic. author lib. 12. scribunt) & maximæ inter alia mala pestes grassatæ fuerũt. Præterea viso cometæ anno MLXVII. à Virginis partu, pestis etiã iuncta fuit. Adhæc anno M. CCCVIII. cometa visus est (authore Platina in vita Clementis V. & Franc. Petrarcha in vita Pontificum) & etiam pestis grassata est. Amplius anno Domini M.CCC.XL. apparuit (vt referunt Leo. Aretinus lib. 6. & Ioan. Vill. lib. 11. 2. part. & Petrus Marcellus in vita Dugium Venetiarum) cometa, cum quo sæuissimæ pestes ortæ fuerunt: Nam per biennium pestis grassata fuit Europam, & suas ciuitates Italiæ, vt inter alias Florentiam, Perusium, & Venetias. Vlterius in anno M. C C C C L X X I I. apparente cometa, refert Angel. Cat. quod æstas feruentissima fuit, & magnæ etiã epidemiæ. Hisce antiquis experientijs additur moderna, & tempore nostro alia: Anno enim M. D. L X X V II. apparuit cometa, & variis Italiæ partibus pestis grassata fuit, veluti Ant. Port. lib. 1. de pest. cap. 28. dicit. De

Pestis duobus modis est.

Experiétiæ.

Digitized by Google

qua Hieronym. Mercurial. suas lectiones de peste cōscripsit: vt iam cum propter narratas rationes, tùm etiam tot obseruationes, & experientias, non immeritò cometam inter signa futurę pestis reposuerint scriptores, quicunque de peste locuti fuerunt: quin etiam doctissimus

Lib. 1. Pharsalię.

poeta Lucanus de signis pestis loquēs, his versibus idem confirmauit.

Authoritates.

Ignota obscuræ viderunt sydera noctes
Ardentemque polum flammis, cæloque volantes
Obliquas per inane faces, crinemque tremendi
*Syderis, & terris * mutantem regna cometæ*

*Alij legunt minitatem.

Quod cometa spondet mortes Principum, ac omnium delicatæ complexionis. Cap. XI.

DIsputauimus in superioribus quomodo cometa multos morbos acutos, cum epidemicos, tum etiam pestilentes significat: nunc consequenter quod eiusdem cometæ aduentus Principū mortes, aliorumq. magnatum posit suo modo portendere necem, insinuemus. Sed duo pro huius dicti demonstratione notemus necessarium est. Vnum, quod diuersitas rationis victus, diuersam facit complexionem, & naturam eius, qui nutritur; Vnde quia Principum victus delicatus est, quoniam (sicut dicebat Hermol.) natura, & consuetudine contingit, vt viuere mollius, & effęminatius soleant, qui in maiore licentia sunt constituti; eorum etiam complexionem delicatam esse, necessarium erit: alterum notandum est, quod inassueti magis patiuntur, quam assueti.

In maiori licentia constituti qualem vita sit agant.

Primum notatum quamuis notum sit, ac etiam medicorum authoritate, (ceu perbellè illud Ioannes Huartes lib. de ingeniis humanis pro apprehendendis scientiis disputauit) attamen idem experiētiis licet comprobare: Videmus enim quod si hœdi ouium, aut agni caprarum lacte

Digitized by Google

lacte nutriantur, in his lana durior, in illis pili teneriores crescunt. Pulli etiam equini, qui equæ admodum laboriosæ exercitioque atque labori deditæ filii sunt, nõ alia ratione strenuiores, cursoresque magis ijs, qui sunt filij equæ otio deditæ, minusque laboribus, & exercitio assuetæ euadunt; nisi quod illi lac diuersum ab istorum lacte sugunt, nempè magis concoctum, exiccatum, atq. elaboratum; quod ad strenuitatem, roburque facere videtur. Eadem etiam causa veritatem habet illud, per ora omnium vulgatum; pulli equini optimi sunt ex matre sene; quandoquidem senum lac magis est exiccatum, elaboratumque & per consequens qui eo nutriuntur, robustiores euadunt, atque animosiores, Idem obseruamus in gemellis humanis, qui eodem vtero creati, vnoque tempore nati, si alter materno lacte alatur, alter verò externo lacte nutriendus tradatur, variam vterque nanciscitur complexionem, naturam, atque etiam mores: Quod quidem benè possunt testari illæ dominæ magnæ, atquæ illustres, quarum consuetudo iam ita impiè inoleuit, vt alieno lacte, fœminarum rusticarum suos infantes enutriendos tradant: id, in quo (vt illud non taceam) reprehensione non carent, siquidem apud veteres, loco sceleris habebatur, proprio lacte non alere filios. Vnde Phauorinus philosophus (vt est apud Gell. lib. 12. cap. 1.) acutè disputat publica penè detestatione, communique odio dignum esse iam perfectum; iam editum, iam filium factum, iam matris officia implorantem, ab se se abiecisse, propriique ac consueti sanguinis alimonia priuare. &c. Præterea quod nutrimentum id quod nutritur, variet, exemplo demonstrabat contra aliquos Gal. in lib. de morb. cap. de persea arbore; quę cum in solo persarum foret mortifera, in Aegypto absque nocumento reddita est; & quæ de qualitate pessima mutata est in bonam: Hoc autem non alia ratione euenit, nisi quoniam variam Aegyptium solum a perseo alimoniam præstat.

Contra dominas illustres.

V 2 Dilu-

Dilucidemus nunc secundum notatum, & suppositum, quod nempè inassueti magis patiuntur, quam ipsi assueti: authores non solum medicinæ, sed etiam philosophiæ hoc videntur communiter attestari. Prima authoritas est Hipp. in lib. 2. aphor. tex. 59. asserentis, quæ ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora sunt, insuetis minus molestare solent: Arist. etiam lib. 10. ethic. cap. 9. dicebat, Et quæ consueta sunt dolorem non inferunt. Vlterius extat experientia, idem nobis manifestans, siquidem videmus eos homines, qui ad triremes relegati, & condamnati sunt, omnium viuere sanissimos; Cuius causam memini attulisse Arist. in suis probl. eam, quòd omnibus aeris qualitatibus assueuerunt, frigidæ, calidæ humidæ, & siccæ; & omnibus etiam ventis. Quamobrem eorum natura a nullo potest ita faciliter compati & immutari. Patet etiam hoc exemplo pastorum pernoctantium in campestria, & morantium semper in aere modo calido, modo frigido; nunc humido, nunc vero sicco: isti namq. sanissimam, omnibusq. numeris absolutam, solēt vitam traducere. Quapropter liquet assuetis mutationem, passionemque accidere haud facile posse. Immò tanti est assuetudo vigoris, vt neque venenum quidem posit assuetis mutationem passionemque aliquam inferre, veluti refert Auic. in lib. de vir. cord. de quadam puella, quæ nutrita fuit nappello, absque vlla noxia, siue nocumento. Id quod admirationem debet inijcere nemini, quandoquidem minima, & pusilla quotidie veneni sumpta quantitas haud poterat nocere, cùm quòd (Gal. teste 2. aph. com. 17. & 3. de simpl. medicam. cap. 23.) eiusmodi etsi valentissima sint, sine quantitate tamen euidenti nocere, malique quidquam intra corpus assumpta, facere non possunt; tū etiā quod diutina, lōgaque assuetudo similis efficitur naturæ; immò randē in ipsā cōuertitur; quemadmodū apud Arist. lib. 7. ethic. c. 10 dixit Euenus poeta duobus infrascriptis carminibus.

Quantum posit assuetudo, lege Theophrast. lib. 9. de hist. plant. cap. 18

Vide Auer. in tract. de theriac. c. 2. quia tenet hominē non posse venenis edendis assuefieri.

Vsus

Vsus longus mos est ac meditatio crebra
Hunc tandem asserunt naturam mortalibus esse

Non igitur fit in assuetis,sed in non consuetis passio,mutatioque. Ex ijs modò duobus notatis, & suppositis licet dupliciter conclusionem ostendere, ac syllogizare. Primò, qui naturam, & complexionem habent delicatiorem ij magis subijciũtur causis morbificis,indeque consequẽter magis affliguntur;corripiunturque à morbis; & tandem magis, citiusque vita priuantur: Atqui Principes, & Reges sunt vt plurimum delicatioris complexionis, habitusque rationis, atque adeo minus robusti; tum quia delicatis vtuntur cibis, tum quia otiò dediti, parum exercitationibus incumbunt, quæ (vt in 2. de sanit. tuend. cap. 4. dicebat Gal. & Arist. 31. sect. probl. 14. ac Turisan. in 3. art. medic. tex. com. 10.) magnopere ad duritiem corporis, & proinde ad robustam, ac validam faciunt complexionem, vnde partes exercitatæ(aiebat Hipp. 2. aphor. 49.) fiunt robustiores. Igitur Principes, & Reges magis offendentur à causis morbificis, morbisque ipsis corripientur;& tandem morientur, quam cæteri homines. Secundo probatur; In nõ assuetis, fit maior passio, quam in assuetis: Sed Principes, & Reges non sunt assueti diuersis aeris qualitatibus ac alterationibus: Ergo Principes, & Reges magis patientur à qualitatibus, aerisque morbiferis alterationibus, & ex hoc magis morientur, quam alij assueti. Adde etiam his & tertiam rationem; quod vbi Principes, & Reges plus superfluitatibus abundant, quam reliqui homines, plus etiam ipsis calor aeris, qui maximus, & intensus ex cometæ aduentu efficitur, putrefactionem, & ex hac plures morbos excitabit: Sic enim Gal. 3. epidem. com. 3. tex. com. 22. ad finem, in quadam constitutione calida aeris asserebat putridæ corruptioni iuuenibus fuisse oportuniores senes; vt qui superfluas semper humidi-

1. ratio.
2. ratio.
3. ratio.

humiditates ob naturæ, caloriſque imbecillitatem coaceruant. Quod vero Principes, & Reges ſuperfluitatibus ſcateant, & abundent, vel inde fiet manifeſtum, quòd otio plurimum vacant, vel ex hoc potiſſimum, quia magis gulæ indulgent, plurimiſque, & varijs cibarijs in eorum menſa opiparè vtuntur: Id quod ſanitati conſeruandæ multum obeſſe Medici tradiderunt. Vnde Ioan. Baptiſta Montanus medicus alioquin diſertiſſimus Veronenſis, dicebat in quadam ſua, ad Illuſtriſſ. Dominum Galeottum Picum Comitem Mirandulæ conſultatione, Cent. 1. peius eſſe varijs (quamuis optimis, & ſalubribus) vt cibis, quam vno ſimplici (etſi malo, indecenteque) Quod verum eſſe demonſtrat, multorum populorũ conſuetudine, qui ſolum piſces crudos ſole exiccatos, arefactosque, omnes ex more commedentes: duas, treſq. noſtrarum viuunt, perdurantque ætates; & fortes, ſi hiſtoriis credimus. Quare ex cauſis patet cometam Principum, Regumq. mortem præſagire: Vt iam falſam non poſſimus omnino aſſerere eam Damaſceni ſententiam, qua dicebat, cometam a Deo effici, vt oſtendat mortes Principum, & alia; immò tamquam in hac parte veram ipſam infraſcripto illius poetæ dicto de cometis comparemus, atque iungamus.

Authoritates.

Principibus læthum tu ſeditioſe minaris.
Sic varijs Mundus ducitur auſpitijs.

Quorum ſententiam voluit etiam veram indicare Pontan. cum loquens etiam de cometis his carminibus, dixit.

Illi etiam belli motus, ſæraque arma minantur.
Magnorũ & clades populorum, & funera Regum

Quamuis Pontan. Aſtrolog. inſequens opinionem, non abſolutè, ſimpliciter, ac ſemper velit cometam Regum portendere mortem; ſed conditionatè, vt cum ſcilicet in veſpertinis, matutiniſque cardinibus ortum habuerit: Quæ

Quæ opinio (vt inferius videbitur) non omninò verificatur. Cæterum quia scio maiorem dari fidem experientijs, quàm adductis authoribus, rationibusque ex 10. ethic. cap. vlt. Id circo ijs tantum non contentus etiam experientijs, quod cometa Principum, Regumque significet mortem, non tædeat iam manifestare, confirmareque. Scribit primo ergo Dion. quod ante Agrippæ mortem cometes apparuit, qui eius mortem ostendit. Et anno Domini CCC. XX IIII. cum etiam apparuisset cometa, Constantinus suum vltimum obiuit diem. Eodem pacto anno D. LXXXIX. apparente cometa, Patritius Exarcus mortuus fuit. Sit etiam ante mortem Adeodati I. & Benedicti II. Pontificum apparuit cometes. Amplius anno Domini DCCC. XXIIII. apparuit horribilis cometa, in quo Imperator vitam cum morte Romæ commutauit. Post hæc anno Domini LCC. LXIIII. visus fuit cometa pluribus diebus; & in illo anno mortuus fuit Vrbanus IV. Pont. Anno similiter M. CCC. XIII. est apud chronic. Authorem lib. 13. apparuisse maximum cometam per tres menses, cuius barba ad Septentrionem vergebat, & in die quo euanuit, Philippus Gallorum Rex mortem oppetijt. Præterea refert Pandolphus Collinutius in lib. 6. hist. regni Neapol. quod præter alia prodigia, quæ mortem Alphõsi Regis Aragoniæ præcesserunt, multæ cometæ præfuerunt; & inter alios vnus exstitit horribilis, & maximus, exoriens versus Neapolitani regni partes, radios, crinesque spargens. Ad hæc scimus etiam quod ante Pij iiij. Pont. & Henrici Gallorum Regis, nec non Solimani Ottomani mortem visus fuit cometes. At propter quid tam antiquas recensui historias, ac vetusta retuli exempla? non ne extant moderniores? Nam cometa apparente anno M. D. LXXVII. scimus ex scriptis, inter alios nobiles, ac illustrissimos viros, decessisse ex hoc sæculo Don Ioannem Austriacum, Sebastianum Venerium Venetorum Ducẽ, & etiam

Cap. 19.

Experẽtiæ.

& etiam Emanuelem Lusitanorum Regem. Ecce igitur quomodo per experientias, & obseruationes verificatur dictum: Cometæ apparitio Principum, Regumque mortem prænuntiat. Porrò nec solùm horum (vt quidam meo iuditio falsò substinent) velim cometam mortem portendere existimes; sed etiam posse aliorum hominũ significare necem; dummodo tamen (vt inquiebat Parmens.) dispositionis sint, & qualitatis Principum, ac Regum, hoc est, aut sint delicatæ complexionis, raræ corporis texturæ, aut multis superfluitatibus repleti: quãuis tamen de iis, vt de minimis, paruæque considerationis hominibus nulla fiat mentio, consideratioque habeatur à gentibus; quemadmodum de Principibus, ac Regibus fieri obseruamus,

Quod cometa nuntiat rixas, & bella. Cap. XII.

INter omnia, quæ de cometarum significatis formantur prognostica, quia illud videtur mihi valde vulgatum, atque per ora omnium decurrens; cometæ apparitio, rixas & bella denuntiat: Hoc enim ne dùm nostrò tempore iactatur ab hominibus, verum etiam præterito à vetustioribus inuenio fuisse effatum. Nam Marcus Manil. poeta quidem vt elegans, ita vetustus, & antiquus in lib. suo 1. Astronom. infrascriptis carminibus non solum de cometis, sed etiam de omnibns alijs ignitis impressionibus illud astruxisse videtur, cum dixit.

Refert Venant.

Quin & bella canunt ignes: subitosque tumultus:
Et clandestinis surgentia fraudibus arma
Extremas modo pergentis vt fœdere rupto
Cum fera ductorem rapuit Germania varrum,
Infecitq; trium legionum sanguine campos

Arse-

Arserunt toto passim minitantia mundo
Lumina, & ipsa tulit bellum natura per ignes,
Opposuitque suas vires, finemq; minata est
Nec mirere graues rerumq; hominumq; ruinas.
Sæpe domi culpa est, nescimus credere cælo.
Ciuiles etiam motus, cognataque bella
Significant, nec plura alias incendia Mundus
Sustinuit, quam cum ducibus iurata cruentas
Arma Philippeos implerunt agmine campos

Et alius quidam poeta similiter de cometa loquens, dixit in ipsum.

Oppida; tu bella sanguinolenta moues.

Quod Pontanus furatus ab istis, in cap. de cometis confirmauit dicens.

Illi etiam belli motus, færamq. arma minantur.

Idcirco quæ huius vulgati dicti, & prognostici sit veritatis ratio, in pręsenti examinare operæpretium duxi. Verumtamen quinque suppositiones erunt mihi adhoc probandum assumendæ; ex quibus tamquam fundamentis vulgatum dictum, & prognosticum verum esse concludam. Prima ergo suppositio est hæc: actiones animæ corporis sequuntur temperaturam; patet hoc non solùm Arist. in lib. Physionom. authoritate. ac in 14. sect. probl. probl. 1. verum etiam testimoniis Hipp. in lib. de aere, aquis, & locis, & Gal in lib. quem propriè, quòd animi mores corporis sequantur temperaturam, intitulauit, cap. 3. versus finem: vbi scripsit. Non solum autem temperatio corporis animæ quoque functiones immutat, sed ipsam etiam seiungere à corpore valet, & super lib. Hipp. de hum. clarius id ostendens, dicebat. Si quis humores dixerit corporis mutatos inde mutari actiones animæ, & actio animæ mutata quod mutet eos- 1. suppositio.

X dem,

2. suppositio. dem, non mentitur. Secunda suppositio est, quod qualitas, ac temperamentum continentis nos aeris, & loci, nō modo secum variat, & mutat corporis dispositionem (vt Gal. 4. de rat. vict. in morb. acut. com. 2. declarauit) verum etiam mores: Hæc suppositio vel exemplo hominum, qui ad Orientem habitāt, & eorum, qui ad Septentrionem incolunt, manifestari poterit. Ij enim dicebat Hipp. loc. cit. diuersi sunt temperamenti; & per inde varijs moribus, atque actionibus, effectibusque animæ. Siquidem qui Septentrionem habitant, agrestiores sunt; qui vero Orientem, mansuetiores. Et idem dicebat Author Europeos homines natura esse færos, insociabiles, atque iracundos, Asianos vero non tales, sed ineptos gerendis bellis. Atqui vt distinctius hoc innotescat, ad magis particularia, & specificam descendamus. Scribunt igitur quod ligures sunt vani; Latini superciliosi; Galli fortes; Itali graues; Germani ingeniosi, Angli inurbani; Hispani sagaces; Poeni fedifragi; & Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventresque pigri dicuntur, veluti Epimenides poeta Græcus refert apud D. Paul. Quarum diuersitatum, differentiarumve causa, nō alia profecto est, vt perbelle etiam dicit Gal. nisi diuersitas loci, & continentis aeris in qualitatibus actiuis, & passiuis: vnde dicebat quod idcirco Græci omnes erant optimi temperamenti; adeoque ad capescendas scientias admodum idonei; quoniam Grçcia est omnium terrarum orbis regionum temperatissima; in qua quidem calidum frigido non dominatur, nec frigidum calido præualet, neque humidum excellit siccum, nec contra siccum vincit humidum. Tertia suppositio est, quod in aduentu, ac apparitione cometæ, aeris nos continentis constitutio calida & sicca in excessu efficitur: Hoc probatione cum sensui pateat, non alia indiget. Quarta suppositio existit hęc, In constitutionibus aeris calidis, & siccis, humores generantur calidi & sicci, vt cholera ipsa: Pro-

Europeorū natura.

Asianorū natura.

Græci cur literatissimi sint.

3. suppositio.

4. suppositio.

sa; Probatur, quoniam tunc calor naturalis, & sanguis cum efferuescat, ob talem continentis aeris caliditatem, non plus tunc sanguinis (vt debet) generatur, sed flauabilis gignitur; ita testāte Gal. in 3. de morb. vulg. com. 3. com. 22. Amplius qualis est aeris, & temporis constitutio, talis solet esse qui generatur, abundatque humor: Vnde propter quid aliud putas eūdem Gal. dixisse in 3. aphor. com. 16. & 1. Epidem. com. 1. com. 2. quod singulis anni temporibus, singuli vigent humores, vt Hyeme pituita, sanguis Vere; Æstate bilis flaua; & atra, seu melancholia Autumno: nisi quia eiusmodi singula anni tempora, seu partes, singularem & diuersam habent in qualitatibus actiuis & passiuis constitutionem, & naturam? Nam hyems frigida est, & humida, Ver temperatum vel calidum, & humidum; Æstas est calida, & sicca; tandem Autumnus frigidus, & siccus constituitur. Quinta & vltima suppositio est hæc, flauabile redundante homo excitari solet ad iram; Probatur primo ex vulgato carmine illo iam lippis, & tonsoribus cognito. 5. suppositio.

Cor sapit, & pulmo loquitur, fel cōmouet iram.

Secundo exēplo quod homines, qui cholerici, & biliosi à præ dominio choleræ natura existunt, vt quæ quorum hepar calidum, & siccum est, facilè ad iram mouentur. Vnde Iuuenalis in 1. Satyr. paulo ante medium.

Quia referam quanta siccum iecur ardeat ira.

Et ex hac postmodum ad rixas, & bella concitantur, atque mouentur. His ergo quinque iactis suppositionibus propositum prognosticum, ac dictum; cometa scilicet portendit rixas, & bella, multipliciter comprobatur. Et primo sic Redundāte cholera, homo de facili mouetur, accenditurque ad iram, & furorem vt probatum: Sed quando apparet, ardetque cometa cholera redundat, quia tempus, & constitutio aeris calida est, & sicca: Igitur apparente cometa, homines pręsertim vero Princi- 1 ratio.

pes, & Reges mouentur ad iram, & furorem: Atqui ira, & furor possunt excitare rixas, & bella, aliaque mala, vt patet authoritate Horatij in lib. epist. 20. ad finem, duobus his carminibus, dicentis.

Ludus enim genuit trepidum certamen & iram,
Ira truces inimicitias, & funebre bellum.

Ergo verum est, quod apparens cometa rixas minatur, lites, inimicitias, & bella. Amplius & secundo modo probatur; Accensio sanguinis in corde impellit ad rixas, & bella: Sed apparente cometa, continens distemperatum est ad calidum, & siccum; in qua constitutione quia sanguis accenditur cum spiritibus, vt 1. de diff. feb. cap. 4. patet à Gal. Igitur tunc homines mouebuntur ad rixas, & bella: maior huius rationis clara est; primo ex Gal. in 2. de temperam. cap. vlt. asserente, quod dum calor, & sanguis in visceribus agitatur premitur ac feruet, iracundi, audaces, & precipites consilij redduntur homines: cuius ratio esse potest, quòd ira (vt inquiebat Cato) impedit animum ne possit cernere verũ; Secundò quia non ob aliud dicitur, ira gignit, & mouet rixas, ac bella, nisi quod in ipsa sanguis calefit, & accenditur: Vnde Arist. in lib. 2. de part. animal. iram dixit calorificam esse. Preterea, & tertiò demonstratur sic dictum, atq. prognosticum, Animæ actiones corporis temperiem sequuntur, vt iam suppositum, & probatum est: Atqui ardente cometa temperies hominis ad aliam, quam prius habebat mutatur temperaturam. Igitur & actiones animæ mutabantur, atque appetitus, secundum quod temperies, ad quam facta est mutatio, inclinat: Sed fit mutatio in hominibus ardente cometa ad calidam, & siccam (quæ ad iram, rixas, & bella solet incitare) temperaturam. Igitur quando cometa apparet, possumus futuras lites, rixas, & bella futura aliquomodo prædicere inter homines. Id quod magis, potissimum

2. ratio.

3. ratio.

tissimumque verificabitur de Principibus, & Regibus, ratione, non solùm quòd ipsorum (vt dicit Senec. in Medea tragœd. 7.) grauis solet semper esse ira, sed etiam quia cum delicatioris sint complexionis, tenuioresque habeant spiritus, atque sanguinem spirituosiorem, magis ad accensionem sunt idonei. Adde quoque, quòd ob animi magnitudinem, & dominandi auiditatem, ac ambitionem, ad iram, & bella sunt Principes, Regesque semper magis propensi; vnde & illorum mortes (vt aduertit Ioan. Paul. Donat. lib. 15. contradict. 5.) potius quàm aliorum consequuntur in apparitione ostentuq. cometarum. Quod si fortè fortuna, aliqui non de eorũ ordine, & gradu reperiantur, sint tamen eiusdem naturæ, & dispositionis; eos idem esse quoque passuros haud pronuntiare dubitabo: Præsertim vero rixas, & bella, quoniam vt dicebat Plat. Quales in Repub. Principes esse solent, tales & reliqui solent esse ciues: Quod eleganter & clarius expressisse videtur mihi Claudianus ad Honorium vnico isto (vt alia taceam) carmine.

Reges & Principes cur ad bella propensiores sunt.

Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

Igitur cometa tàm Regum, & Principum, quàm etiam reliquorum quandoque vulgarium hominum iras, & bella portendet. Ceterum quia sunt quidam grossi pedalis, qui nõ ita possunt rationes meditari, ac intelligere; propterea ne ijs detur conquerendi occasio, pro ipsis nonnulla quoque exempla, quibus possint facilius dictis fidem adhibere, non afferre grauabor; adhoc vt firmatam, probatamque conclusionem, vno omnes ore possint veram confiteri. Est igitur pro ijs vna experientia vetustissima quidem, ac antiquissima, quæ scribitur apud Chronic. author in lib. 7. quod anno à mundi productione M. MMM. M. CXX III. ante vero Christi aduentum annos 73. præter alia prodigia, & contra naturã effectus, qui apparuerunt, maxima visa fuit flam-

Experientiæ.

ma

Digitized by Google

ma ardere in Beniuento; poſt quam bella ſæuiſsima ſecuta fuerunt. Præterea tempore Bonifatij viij. Pont.cũ cometes apparuiſſet, diræ, ac færinæ inter homines Italiæ ſecutæ fuerunt inimicitiæ, & clades: Inſuper cometam, qui apparuit ſupra Hieroſolymas ſcimus ex Ioſepho habuiſſe bellum coniunctum, atque excidium. Amplius anno D C C. X X I I. duobus apparentibus cometis, Limbardus ſeu Luitprandus Rex Longobardorum non multò poſtea Romam obſedit; & Saraceni Carthaginem mouentes in Hiſpaniam nauigarunt, atque eius prouincię partem occuparunt. Præterea quando anno Domini M. cometa apparuit, Otho Imp. bellum geſsit cum Geſcente Patritio, qui Romæ principatum occupauerat; atque eum interfecit. Sequente etiam anno quarto, Henricus cum Arduino Imperium vſurpante acerrime conflixit, in qua tandem conflictione ipſum ſuperauit, & vicit. Poſt hæc anno Domini M.XC VII. apparuit alius cometa, quo tempore vir religioſiſsimus, ac pijſsimus Gottofredus Hieroſolymam cœpit; & Hieroſolymis Rex creatus fuit. Vlterius antequam Galeazius vice comes, Mediolani Dux è vita decederet, apparuit cometa, & maxima bella refert Venant. fuiſſe ſubſecuta. Amplius Caliſto iij. Pontificatum tenente, cometa rubeus apparuit, & Turcharũ Imp. Neocęſariam vi cœpit Imp. mactato; & paulo poſt Iacobus Piccininus à Venetis deficiens, Senenſes prępelio occupare tentauit. Multę alię poſſent pro ijs groſsi pedalibus obſeruationes, hiſtoriæque re[illegible]nſeri; ſed earum anguſtus præſens non requirit locus catalogum. Qua re ſufficiat eis ex relatis concluſionem; quod cometæ apparitio ſignificat rixas, & bella, veram cenſere: Hanc quidem veritatem videtur voluiſſe nobis oſtendere, præter Manilium, ac Pontanum poetas eximios etiã Virgilius in lib. 10. Aeneid. cum cometas ſanguineos appellauit, dicens.

Non

Non secus, ac liquida si quando nocte cometæ
Sanguinei, lugubrè rubent &c.

Nam id circo sanguineos vocauit cometas poeta; quoniam (vt optimè notabat Ascensius in eius commentatione) sanguinis effusionem (quæ a bello excitari contingit) aliquo modo portendunt: quod quomodo possit esse, iam longo discursu declaratum est. (etsi Ioan. Picus Mirandul. comes lib. suo 3. contra Astrolog. c. 23. omnia vt vana videatur irrisisse, ac etiam confutasse). Porrò cum bellorum effectus, ac veluti filiæ sint Regnorum, ac Principatuum euersiones, ruinæque, non ob id omnino falso, quis in aduentu cometæ, & illas quoque futuras prædicebit. vnde experientia comprobatum est, verificatumque cùm alias pluries, tùm præsertim anno trigesimo Iustiniani Imp. Auares enim tunc, apparente cometa, Bizantium (authore Venant.) petierunt, ac euerserunt. Sic etiam prius quam Cęsar patriã occupasset, uisus fuit per plures dies cometa. Amplius scimus etiam ex scriptis, quod antequam Neapolitanũ Regnum peruenisset ad Ladislaum, visa fuit crinita stella, seu cometa. Similiter referunt historici, atque scriptores, quod ante obsidionem, ac euersionem Neocæsariæ, siue (vt vocant) Trapezuntij, cometes etiam comparuit. Plura iam essent eius rei exempla; Sed ipsa nunc missa facientes, tantum Lucani in lib. 1. Pharsal. adducemus authoritatem, qui habet, Correlariũ de Regnorũ euersione, & alijs.

Et terris mutantem regna cometem

Ac cum illo poeta Sillio Italico tandem concludentes dicemus.

Regnorum euersor rubuit lęthale cometes.

Sed illud hic minimè adiungere non sinam, quod alias nempe bellorum filias, ceu tyrannides, vltiones, incendia, acrebelliones possunt eadem ratione, & modo in ostentu cometæ fieri, atque excitari. Ad quatuor igitur

tur iam dignisſimas ſcitu difficultates examinādas, poſt hæc nos conferamus.

Quatuor curioſæ digreſsiones examinantur.

Digreſſ. 1. an cholerici ſint magis iracundi.

Verum poſtquam ſufficienter pluribus probatum eſt; cometę aduentum portendere rixas, & bella; quia aliqua ſunt dicta, quæ dubitationes videntur facere: Idcirco ea omnia pro viribus examinemus, operæpretium erit. Primum igitur dictum; circa quod contingit dubitatio eſt, quod cholerici magis ad iram mouentur.

1. ratio.

Contra hoc ſtatim me inficias ire oportet, quandòquidem mulieres, fœminasque aſſerunt communiter magis eſſe iracundas, quam ipſos homines, & viros: Nam fœmina (vt legitur imperioſum eſt animal, & eius proprietas ex ſuperbia; quæ tamē mulieres nō ſunt bilioſę) nec in ipſis cholera dominatur: (ceu notabat Ioā. Paul. Donat. lib. 15. contradict. 5.) immò pituitoſæ, ac frigidæ, humidæque naturæ exiſtunt: ergo falſum eſt dictum noſtrum ſuperius, quod nēpè cholerici, ſeu bilioſi ſunt magis iracundi.

Solutio.

Pro huius dubitationis ſolutione notandum, quod fuit cuiuſdam merito non nominandi Authoris reſponſio, lib. ſuo 3. cap. 290. aſſerentis dupliciter poſſe intelligi fœminas eſſe magis iracundas, Vno quidem modo quantum ad materiam ipſius iræ, ideſt quantum ad accēſionem ſanguinis, calorisque in corde: Alio modo quantū ad formam iræ, hoc eſt quantum ad appetitum vindictæ. Si intelligatur quantum ad materiam iræ, tunc inquit ille author, non poſſe fœminas viris eſſe iracundiores; quoniam non poteſt fieri maior ſanguinis accenſio, ebullitioque in ipſis (vt quæ frigidiores, magisque exangues exiſtant) quàm in viris. At quantum ad formam iræ, hoc eſt appetitionem vindictæ, tunc vtique fœminæ (inquit) viris ſunt iracundiores, quia fœminæ ob materiæ, complexioniſq. imperfectionem, ſunt implacabiles, & maleficæ, magiſque

giſque vindictã quærunt: (& ſi frigidiores ſunt) Ex quo Iuuenalis in 13. Satyr. verſus finem dicebat, neminem vindicta magis gaudere, quam fœminam. Immò, aſſerit ille author innominatus, quo animal ignobilius eſt, viliuſque, eò magis vindictam appetit; Vt iam verum ſit quod idem Iuuenal. in eadem Saty. inquiebat.

Semper & infirmi eſt animi, exigniq. voluptas
Vltio &c.

Vnde & Card. inquiebat apud Ludouicum Carbonem lib. de Pacificatione inimicorum cap. 50. quod quicumque viri magnam potentiam, aut authoritatem deſiderarunt, vltionem ſemper contempſerunt. Neque id abſque ratione fieri arbitramur, quandoquidem magni & fortes viri ſunt, qui authoritatem, & potentiam exoptant, qui ab ira non vincuntur, immò placantur; & quanto fortiores ſunt, tanto magis acquieſcunt, vt 3. de Triſt. eleg. 5. Ouid. fatetur his verſibus.

Quò quiſq. eſt maior, magis eſt placabilis iræ.
Et faciles motus mens generoſa capit.

At reijcit hanc reſponſionem ſupradicti non nominati Authoris commentator, cuius etiam nomen nec venit explicandum, validiſſima, meo quidem iuditio, ratione, tali pacto. Non poteſt eſſe cauſa formalis ſine cauſa materiali; & eo pacto eſt cauſa formalis, quo eſt materialis: Atqui appetitus vindictæ eſt formalis cauſa iræ; & accenſio ſanguinis, ſeu caloris eſt cauſa materialis, & hęc reperitur maior in viris quia calidiores, ac magis ſanguinei ſunt, quam in fœminis: Ergo maior etiam debet reperiri vindictæ appetitus in viris, quam in fœminis. Quamobrem iracundiores veniunt meritò dicendi viri quam fœminæ. Sed cur igitur fœminæ (dices) viris iracundiores ſunt dictæ, & vindictam magis appetere? Soluit ſtatim problema cõmentator ille, aſſerens quod hoc non materiæ, hoc eſt maiori ſanguinis accenſioni, Cõfutatio. Alia ſolut.

Y caloriq.

caloriq. est adscribendum; sed totum rationi, naturalique discursui condonandum, qui multo magis peruertitur, impediturque in fœminis, quàm in viris, obtetros, crassos, turbulentosque vapores, ex accensione ad cerebrum elatos. Cum enim fœminæ debiliorem natiuum obtineant calorem, atque adeò minorem accensionem; vapores, qui in ipsis generantur, non ita sunt splendētes, ac tenues; sed nigri sint, crassi ac turbulenti necessarium est, accidit namque hoc, quemadmodum solet palearum cumulis contingere, in quibus quo ignis, accensioque minor est, eò magis solent fumi eleuari tetri, crassi, & turbulenti, à quibus nigris, crassioribusque vaporibus cum magis ratio obruatur, peruertatur, ac quodammodo obcæcetur, mirùm sanè non est, si sensus appetitus rationi, intellectuique dominans vindictam quærit, ac appetit, vt qui semper ad id, quod delectationem, & malum indicàt, procliuis sit; quando rationi, & spiritui contrarius habetur, & existit. Adde etiam quod iræ resistere, & non vinci ab ipsa, superariq. opus est constantiæ; quoniam ira est quædam voluptas vltionis: & circa voluptates est ipsa constantia, vt 7. ethic. scribit Arist. Atqui fœminæ constantes non sunt. Igitur iræ non valebunt repugnare: Tanto quidem magis, quod res magna est ira ipsa, & magnam habet vim potentiamque; qui immò tantam, vt nec ensis, nec ignis deterrere possit ipsam, & prohibere ab impetu, ac vindicta; quemadmodum eleganter insinuauit Horat. lib. 1. carm. od. 16. infrascriptis carminibus.

Rationem magis peruerti in fœminis, quàm in viris, & cur.

Tristes vt iræ; quas neque Noricus
Deterret ensis; nec mare naufragum,
Nec sæuus ignis,

Vis, & potentia iræ quanta sit.

Quapropter constat difficile esse admodum iræ ipsi resistere, & non nisi qui magnam habent rationem, constantiam, & fortitudinem ipsi oppugnabunt. Vnde optimè

optimè ſemper cenſui dixiſſe apud Ludouic. Carbon. oc. ſuperius cit. Baptiſtam Mantuan. poetam quidem non vulgarem de his animi affectibus loquentem.

Fortior eſt qui ſe, quàm qui fortiſſima vincit
Oppida: nec virtus altius ire poteſt.

Et alibi idem poeta

Ardua res eſt viciſſe alios, victoria maior
Eſt animi fluctus compoſuiſſe ſui.

Qua ratione in ſepulchro Scipionis Aphricani, narrant inſculptum fuiſſe hoc elegans carmen.

Maxima cunctarum victoria victa voluptas.

Hactenus de prima circa primum dictum contingente dubitatione.

Accedit modò ſecundum dictum anceps, incertumque illud, quo diximus, iram impedire rationem, ſeu animum: Contra hoc, inſurgit nunc duplex difficultas: Prima eſt hæc, illud, quod eſt cum ratione, non videtur eſſe rationi impedimentum: Atqui ira eſt cum ratione, vt patet ab Ariſt. 7. ethic. cap. 6. Ergo ira non videtur eſſe impedimentum rationi. Præterea, & ſecunda eſt iſta mens cum ratiocinatur, non vtitur inſtrumento corporeo: Ergo mens, ſeu ratio non poterit impediri ab ira, quæ corporeus eſt affectus. Quamobrem malè diximus nos iram impedire rationem, ſeu animum. Sed ſi rem ad veritatis bilancem licet appendere, profectò fatendum erit nobis, iram peruertere rationem: Vnde Ariſt. 1. lib. Rethor. loquens de iudice, qui (vltra cæteras, quas debet habere conditiones) debet in primis eſſe rectæ rationis, impermutabiliſque conſilij; aſſeruit non debere ipſum eſſe cum ira, non ob aliud forſan; niſi quod (vt eſt apud Salluſt. de bello Iugurthino) peſſimi ſunt conſultores ira, & cupido; quoniam iuditium rationis peruertit; cum (vt dicebat Diuus Thom. ſuper Paul. ad Epheſ. cap. 4.) ira propter velocitatem

[Margin: Digreſſ. 2. An ira impediat rationem. — 1. ratio. — 2. ratio. — Solutio.]

ſui motus præcedit iuditium. Cuius cauſam Ariſt. in 3. & 5. ethic. lib. cap. vtrobique. 8. optimè declarauit, cum dixit, quę ex ira fiunt, non fiunt ex prouidentia, & conſilio: (inimica enim conſilio eſt iracundia, dicit Coluander) Et propterea mirum non debet eſſe, ſi irati (vt dicit idem Coluander) nihil rectè agunt. Vnde ad dubitationes nunc in contrarium facilis eſt reſponſio.

Solut. ad 1. rat. Quantum ad primam, cum dicitur, Ira eſt cum ratione; Ergo &c poſſumus reſpondere dicentes, quod duplex eſt ira: vel enim eſt ira præcedens rationem, vel eſt quę

Ira duplex. ſequitur rationem. Ira quæ præcedit rationem, impedit quidem rationem; Ira vero, quæ ſequitur rationem non impedit ipſam rationem; ita dicebat Sueſſ. in ſuis

Obiectio. commentarijs ſup. 2. Rethor. At quo pacto (inquies) poteſt eſſe ira, & ſequi rationem? ſi enim eſt ſequens rationem, erit prudentia, & conſilium, non autem ira.

Reſponſ. Dicamus quod poteſt eſſe ira ſequens rationem, non tamen omni ex parte, & perfectè rationem, inſequens, atque exaudiens, veluti prudentia facit, atque conſiliū: Exempli gratia inquit Ariſt. 7. ethic. cap. 6. Sicut veloces miniſtri, & ſerui, qui antequam totum id audirēt, quod à domino dicitur, excurrunt, & ad exequendum properant; deinde in agendo aberrant; Sic & ira propter caliditatem, celeritatemque naturæ, audita quidē ratione, non præcepto autem audito, ad ipſam ſtatim properat vltionem: Ratio namque vel imaginatio contumeliam, vel paruipenſionem eſſe oſtendit; illa autem ac ſi ratiocinatione facta concluſerit oportere tale bel-

Solut. ad 2. rat. lum inferre, ſtatim inſurgit. hæc Ariſt. Ad ſecundam difficultatem reſpondetur etiam, quod licet mens ſeu ratio non vtatur inſtrumento corporeo in ſuo proprio actu, & operatione; quia tamen indiget pro ſui actus expletione, perfectioneque ſenſitiuis quibuſdam viribus, quarum actus impediuntur corpore ipſo perturbato; quoniam dicebat Auer. in lib. de ſenſ. & ſenſ. quod iracun-

iracundus in hora suæ iræ, & habens calorem ascendentem, corruptam habet visionem, & forte videbit vnum (addit) ac si essent duo, propter motum contingentem spiritui apud iram: Etenim sanguinis calidioris agitatio, offitium sentiendi intercipit, atque refringit, authoritate Arist. in 2. de Part. animal. cap. 20. Propterea necesse est perturbationes corporis aliquo pacto iuditium rationis posse impedire: quemadmodũ patere etiam potest in ebrietatibus, morbis & similibus. Cuius causa ea quidem nobis videtur extare, quòd iuditium datur à sensu communi dicto, qui non nisi ex sensibus accipit exterioribus; vnde si exteriores perturbantur, atque ad eo falluntur, interiorem, & communem decipi necessarium est. Hactenus quomodo ira possit rationi esse impedimentum, ac ipsam peruertere.

Præterea, est tertia difficultas in nostris dictis, circa calorem iræ, quomodo nempè possit ira calorem efficere, ac dici, esseque calorifica: Hoc enim statim falsum esse, ac erroneum aliquis ostendet argutulus; Primo hac ratione; Illa, quæ per se calorem, feruoremque efficiunt, temporis assiduitate, & longitudine magis augentur, quemadmodum amor diuturnitate temporis magis crescit: Sed iram per temporis longitudinẽ, diuturnitatem, ac moram tabescere videmus, decrescereque: Igitur ira non efficit calorem, estque calorifica. Maior huius rationis clara est; minor autem patet per Arist. inquientem in 2. Reth. tempus quietat iram; & Liuium lib. 2. scribentem, diem, tempusque ipsum lenitur um iras, sanitatemque (addidit) nonnumquam allaturum. & Ouid. de Leone in 4. de Trist. eleg. 5. confirmantem hoc carmine.

Digress. 3. An ira sit calorifica.

1. ratio.

Tempore Pœnorum compescitur ira Leonum.

Vnde in *6.* eleg. sequente cum loqueretur quomodo tempus multa attenuet, destruatque, iram etiam attenuare,

nuare, ac destruere isto perhibuit carmine

Hoc etiam seuas paulatim mitigat iras.

Huc accedit illud, quod alias in 1. de art. amand. sic cecinit.

Vt fragilis glacies interit ira mora.

Cui etiam Senec. dictum in lib. 2. de ira visum est consentire, cum inquit. Maximum remedium iræ, mora est: Et tandem Cornel. Tacit. lib. 19. hist. August. asseruit, inconsulti impetus cæpta initijs valida, spatio languescunt. Præterea est secunda ratio; feruor feruori appositus, eum auget, & reddit maiorem; Sed ira maior cum superuenire contingit iræ minori, eam non auget, immo ipsam minorem efficit, mitigatque, ceu patet à Philosopho in eodem lib. 2. Rethor. Igitur ira non videtur esse calorifica: Et ita falsum erit quod diximus supra. Quid ergo asserendum? Dicamus sic, quod ira benè est calorifica, ac feruorem efficiens. Probatur non solum ex 3. de Part. animal. sed etiam in 1. de anim. tex. com. 16. ab Arist. vbi dicit, quod ira est accensio sanguinis circa cor; & in 2. sect. probl. probl. 26. Amplius ex Gal. in 1. de diff. feb. cap. 3. inquiente, Ira est ebullitio quædam, & motus vehemens irascibilis virtutis, quæ in ipso corpore cordis insidet, cum calefit ipsa substantia: Et idem in 2. de caus. morb. cap. 2. Ira (aiebat) est feruor caloris in corde existentis propter motum animæ: Et Auic. in lib. 1. suæ Canti. tex. 155. dicebat, Ira animæ, excitat calorem. Hoc idem manifestũ facit authoritas Themist. super tex. 63. lib. 1. de anim. asserentis, in ira cor animalis agitatur, & sanguis, qui cordi diffusus est, inflammatur, atque succenditur. Tandem quod accenditur, ac incalescat cor, immo totum corpus in ipsa ira, vel ex his declarabitur signis, quòd cor accensum palpitat in ira, corpus tremit, lingua præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam

2. ratio.

Solutio.

quam recognoſcuntur filij; & ore quidem clamorem format, ſed ſenſus quid loquatur, omnino ignorat. Vnde ad præfatas rationes ſic poſſumus nunc reſpondere: Ad primam, cum dicitur; ſi ira calorem efficeret, diuturnitate temporis augeretur calor in iratis: at hoc non eſt; ergo ira non efficit calorem: Reſpondeo quod illa probata minor non eſt ſimpliciter vera, quoniam tunc ira ſedatur per temporis tractum, & moram, quando quidem obiectum phantaſiatum mouens iram, non eſt præſens ipſe memoriæ, ſed ab ipſa eſt deletum, ac obliuioni mandatum. Nam in tantum dicitur ab Ariſt. & præfatis ſupra Authoribus, quod tempus, & mora ſedat iram, in quantū memoriā tollit; quoniam Ariſt. 4. Phyſ. cap. de tempore tex. 128. confirmans Paronis Pythagorici philoſophi ſententiam, quæ ea fuit, vt tem pus ſit indocile, omniumque rudiſſimum; tempus (dicebat) facit obliuionem. Cui ſubſcribens ſe princeps Romanæ linguæ Cic. in lib. 3. de inuent. dixit. At tempus memoriam tollit prorſus, atque adimit, obliuionemque rerum omnium producit. Huc etiam tendit illud Menandri dictum, Tempus autem aufert omnia, & obliuionem inducit. Quæ obliuio poſtea (vt optimè apud Ludouic. Carbon dixit Publianus in mimis; & Senec. etiam in lib. de ira) iniuriarum eſt remedium. Sed exiſtente memoria obiecti, ac phantaſmatis ad irā mouentis, temporis vtique longitudine minimè ſedatur ira: Et ita etiam eſt de amore; tabeſcente enim memoria rei amatæ, non amplius amatur; vel abſente ipſa re amabili, non amplius exoptatur; ita Ariſt. in 8. ethic. cap. 5. dicebat. Ad ſecundam rationem dicimus, non valere illam conſequentiam, ſi ira nempè feruorem faceret, tunc adueniente altera ira, fieret maior feruor; quoniam ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, & maximè ad maxime: cauſa autem propter quam dicta conſequentia non valet, hæc poteſt

Solut. ad 1. rat.

Solut. ad 2. rat.

test esse, quia quanto aliquod diuiditur in plura, tantò reddi minus, debiliusque contingit, vt 3. Phys. lib. patet à philosopho: Vnde quando aliquis irascitur vni, si contingat alicui alteri deinde irasci, erga primum ira remittetur, si secunda, & posterior ira versus secundum fuerit maior: Exempli gratia Si irascatur Petrus Antonio ob verba contumeliosa; contingat postmodum irasci denuò Cæsari, propter verbera recepta; hæc quidem in Cæsarem orta ira, quia maior est, diminuet iram in Antonium conceptam: Vnum namque in pluribus æquè perfectum in omnibus esse nequit. Vnde dicebat Arist. 8. ethic. cap. 6. de amore, quod in pluribus non potest esse perfectus.

Digress. 4. An complexio possit permutari

Vltima, quæ ex dictis nostris repullulat dubitatio, ea videtur esse, si complexio seu temperamentum potest variari, permutarique, ceu iam in nostris suppositionibus assumpsimus. Hæc enim difficultas pro medicinæ studiosis (ad quorum etiam manus istum tractatum, & libellum præsciueram certè esse peruenturum) discutiatur, sicut præcedentes pro philosophis fuerunt declaratæ. Videtur igitur quod complexio, & temperamentum non possit variari, ac permutari. Probatur, (1. ratio.) quoniam secundum Arist. variare naturam, est corrumpere naturam: Atqui complexio, seu temperamentum est natura corporum, ac rerum complexionatarum: Igitur si esset permutabilis, tunc corrumperetur; quod tamen falsum videtur. Ex alia parte apparet, quod complexio & temperamentum est permutabile: Quod quidem esse verum, non tantum rationibus demonstratur, sed etiam authoritatibus, & experimentis manifestatur. (Determinatio quæsiti.) Rationibus primò sic, omne, quod est maxime alteratiuum, est etiam maxime alterabile, permutabileque, sed complexio est maximè alteratiua, cum sit qualitas, authoritate Auic. in lib. 1. Canon. cap. de complex. Igitur complexio est permutabilis. Amplius si com- (1. ratio.) (2. ratio.)

si complexio non mutaretur, tunc vita humana vtique perpetuaretur: Consequens est impossibile, ac falsum: ergo & antecedens, quod possit complexio mutari, erit absurdum. Consequentia probatur, quoniam virtus, & anima non senescunt, vt dicit Philosophus in 2. lib. de anim. igitur si debito modo sex rebus non naturalibus nuncupatis homo vteretur; veluti aere; cibo, & potu, somno, & vigilia; motu, & quiete; in anitione, & repletione; atque animæ accidentibus, affectibusque, numquam periret homo. Impossibilitas autem, ac falsitas consequentiæ, tametsi sensui, quotidianæque experientiæ nota sit, nihilominus etiam rationibus est demonstrabilis: Et primo ista: omne compositum, in doctrina Arist. est generabile, & corruptibile. Secundo, si posset homo perpetuari in indiuiduo, frustra ei natura dedisset generatiuam potentiam, per quam secundum speciem perennatur, immortalisque efficitur (quemadmodum dixit Auer. in 2. lib. de anim. in com. 34. Sed de hoc poterunt, qui volunt ad plenum videre Sueß. in 2. lib. de gen. & cor. & in lib. de mort. & vit. vbi longioribus verbis disputat præsentem materiam. Præterea probatur adhuc tertio à signo complexionem mutari: Namq. videmus colores in homine ad inuicem variari; similiter carnem, quia modò ex macilentia ad pinguedinem, & crassitiem, modò verò contrà, de pinguedine ad macilentiam vertitur. Hoc autem non ob aliud certè est, nisi quoniam mutatur complexio, & hominis temperamentum: Igitur patet complexionem esse permutabilem, atque variabilem. Præter has rationes, sunt etiam authoritates, quæ complexionem esse mutabilem testantur: Prima authoritas est Gal. in 6. & 8. method. med. in quibus locis videtur velle temperaturam & complexionem esse permutabilem: Secunda authoritas est Alyrodoan, qui in 2. lib. Quadripart. ait sic, mores hominum, & complexiones, aliæque virtutes

3. ratio.

omnes mutantur secundum qualitatem harum rerum aeris, & regionis. &c. Tandem accedunt experimenta, seu exempla hoc idem manifestantia: Et prima experientia est illa; quod refert Arist. in libell. de secret. secret. ad Alex. quandam puellam fuisse nutritam nappello veneno: ex quo potest intelligi quod eius complexio, fuit per longiorem vsum nappelli mutata. (nulla etenim complexio reperitur, cui familiare possit à natura esse venenum, immò omne est naturæ inimicum(Amplius idem manifestum est clarissimo exemplo de persea arbore: Hæc enim in natali solo, & Persea (vt alias diximus) læthales, ac deleterios progignebat fructus, in Ægyptum tamen deinde translata, edendo fuit facta, veluti refert Dioscorid. lib. 1. cap. penultimo; & Theophrast. 4. de hist. plant. cap. 2. & Gal. in 2. de aliment. facult. cap. 36. Quod etiam in lib. de plant. cap. 3. Arist. (si modo) vt id obiter addam, verus, germanusque est Arist. ille liber: Etenim Suess. in epistola suorum commentariorum super lib. de animalib. Arist. tenet contra Auer. in 1. Phys. quod duo illi de plantis libelli, sunt Theophrasti; & libri sexdecim, sub nomine Theophrasti editi, sunt germani ipsius Arist. Quod ipse multis persuadet rationibus:) enarrauit sub nomine arabico belion (multa enim in eo lib. barbara fruticum, & radicum leguntur nomina; vt sunt Benteli, Opinais, & Nenuphar: Quoniam Hermol. Barb. referente Ambrosio Calep. dicit, quod liber de plantis Arist. in arabico habebatur, & quod demum conuersus fuit in græcum sermonem à quodam, vt fertur, Maximo. Hęc ille. Demum. Plin. lib. 13. nat. hist. cap. 9. loquens de ipsa arbore persea, illud etiam confirmauit Quod quidem nos, etsi numquam præfati authores illud dixissent, quotidiana experientia edocet. Hoc non ob aliud euenire censendum est, nisi quia complexio, & temperamentum mutatur, ratione cum cæli, tum soli,

Cap. 11. superius.

lib. 16. de plantis sunt Arist. & non Theophrast.

soli, & terreni: Etenim magna est horum vis indifferentiis faciundis, atque varietatibus, vt probè in 1. Georg. lib. aduertens Virg. annotauit sic dicens.

Leges, æternaque fœdera certis
Imposuit natura locis, &c.

Quapropter rationibus, authoritatibus, & experimentis patet, quod complexio, ac temperamentum potest permutari: Vt sit iam quod diximus, in veri prædicamento absque vlla dubitatione reponendum.

Quod cometa nuntiat destructionem vegetabilium. Cap. XIII.

PLura iam declarauimus, quæ cometæ apparitio minus quidem mediatè nobis potest portendere: superest nunc quædam alia ostendere, quæ cometa magis mediate, ac veluti à prædictis dependentia, significat, determinare. Sed vt ab illo incipiamus, cometa ostendit vegetabilium destructionem. Huius dicti, atque prognostici vt aliorum omnium, ita sunt rationes, & fundamenta: At vt intelligantur rationes, duo sunt supponenda; primum (quod superius abundè declarauimus) est; cometam referre nobis ingentem caliditatem, maximamque siccitatem, atque pluuiarum defectum: Secundum quod nobis venit annotandum est, quod æstus, vredo, ac pluuiarum defectus, priuatioq. destructionem faciunt plantarum, omniumque vegetabilium. Vnde hac ratione dicebat Theophrast. lib. 4. de hist. plant. cap. 7. euenire vt in mari rubro vocato, in Arabia paulò à Copo superius, arbos nulla in terra proueniat, præter spinam, quæ dipsas vocatur, & hæc rara: Etenim (inquiebat) ibi ingentissimi sunt feruores, & aquæ penuria, quippè non nisi quarto, & quinto anno pluit; & tunc impetuosè, breuique tempore. Ex Cap. 6.

1. ratio. istis modo talem licet formari rationem pro dicto prognostico, & significato cometæ demonstrando: Vegetabilia omnia tabescunt, & exiccantur deficiente pluuia, humoreque; infæstantibus autem magnis caloribus, & siccitatibus: Sed apparitio cometæ, ac ortus indicat (vt supra probauimus) magnã siccitatem, æstumque feruentissimum, & consequenter pluuię defectum, non solum vt signum, verum etiam vt causa; quoniam ea est aptus facere: Igitur sequitur cometæ apparitionem, ortumque vegetabilium ostẽdere destructionem.

2. ratio. Præterea, & secundo demonstratur sic; Inter alios morbos, qui plantas, & alia etiam vegetabilia, solent destruere, inquit Theophrast. eodem 4. lib. de hist. plant. cap. 16. est ipsa vredo, tabesque: Hoc pacto afferebat, quod Olympias cum frigidus flauerit ante solstitia, aut post solstitia hyberna in calcide Eubeæ, arbores exurit; atque adeo aridas (dicebat) siccasque facit, vt ne Sol quidem tempusque longum reddere ita possint: Atqui cometæ aduentus id nobis potest significare ob eius, qua aer inficitur intemperiem calidam, siccamque: Igitur tempore apparitionis cometæ possunt expectari arbores tabidæ, atque omnia alia vegetabilia sicca, aridaque.

3. ratio. Amplius, & tertio probatur ratione quidem (meo iuditio) demonstratiua sic; non possunt viuere, consistereque vegetabilia, nisi nutrimentum per eorum radices (quæ teste Arist. in 2. de anim. tex. 38. similes sunt ori in animalibus) a terra sugatur, attrahaturque; hoc clarum est, quia dicebat Theophrast. in 2. lib. de caus. Plant. cap. 2. cum alimenti adest vbertas, & cæli clementia, probè germinari, fructificarique omnia vegetabilia, ratio est: Sed eiusmodi alimento, priuantur vegetabilia in cometæ aduentu, apparitioneque, quoniam cum alimenti copiam vegetabilibus imbrium largiatur frequentia, authoritate eiusdem Theophrarst. in 2. de caus. Plant. cap. 1. & tempore, quo cometa apparet

paret, pluuiæ non fiant, immò omnia terreant, ac excalescant: Sequitur propter hæc clarisimè, vt ex cometæ ortu, ostentuque, liceat vegetabilium destructionem prognosticari. Vlterius est alius hoc dictum probandi, ac insinuandi modus, & est hic: Apparente cometa, venti (vt ostendimus supra) impetuosissimi solent excitari: Sed ex ventorum afflatu impetuosissimo arbores, & alia vegetabilia etiam propter ventorum calidam qualitatem, destruuntur; quandoquidem quædam radicitus euelluntur; (ceu iam tempore nostro, etiam in patria Hortucchio, nos obseruauimus de nucibus quandoque eueniſſe) quædam vero à mala, calidaq. dicta ventorum qualitate exiccantur, vt alia vegetabilia, authoritate omnium agricolarum. Ergo bene possumus ex præsentia, ostentuque cometæ, de vegetabilium perditione dubitare: Vt propter hanc rationem, optimè quidem constitutum sit à nobis, cometa vegetabilium destructionem significare. Quod Aratus animaduertit his carminibus.

4. ratio Cap. 7.

Hortucchiū patria Authoris.

Authoritates.

At si contingerit plures ardere cometas
Inualidas segetes torrebit siccior aer,
Nam quæ perrumpunt naturæ legibus vltrò
Spiramenta Solis, si iustus defuit humor.
Arida per Cælum surgentia desuper atræ
Excutiunt stellas, & crebro crine rubescunt.

Et Pontan. nolens illud tacere, sic videtur idem declaraſſe, in cap. suo de cometis.

Arescunt herbæ passim sitientibus aruis
Pratorum perit omnis honos nemora alta laborãs
AEstibus, inuitoque cadunt è stypite frondes.
In dirum transit cineremde gramine cespes

Quod

Quod cometa portendit penurias annonæ, atque rapinas. Cap. XIIII.

QVàm facilè liceat deduci dictum hoc ex superiore proximè præcedente conclusione, optimè poterunt sanè illi affirmare, qui ex terræ fructibus, omne nobis suppeditari pro vita necessarium, animaduertunt. Duo enim præter respirationem sunt simpliciter nostræ vitæ conseruandæ necessaria, panis nempè, & vinum, seu potius aqua, vt dicitur Eccles. 29. Initium vitæ hominis panis, & aqua: Atqui hæc omnia, non nisi à terræ fructibus possumus desumere, habereque, vt puta ex frumentis panem, ex vuis verò vinum: Igitur facta destructione vegetabilium nullus ex terra fructus poterit à nobis recolligi; & ad vsum necessitatis nostræ fragilis vitæ reseruari. Quapropter erũt penuriæ annonę, atque sterilitates, & syllogizetur sic

1. ratio. conclusio: Penuriæ fiunt, terra non fructificante, atque suos fructus non producente: Sed apparente cometa nõ potest terra, sua qua solet liberalitate, reddere nobis fructus; Igitur apparitio cometæ denuntiat sterilitatẽ, penuriamque annonæ: Minor huius syllogismi, patet ex antedictis, quod faciat destructionem omnium vegetabilium.

2 ratio. Præterea demonstratur alia ratione; fæcunditas, ac fertilitas procedit à frigida, humidaq. telluris qualitate: Vnde experientia patet loca in Septentrionalibus posita regionibus, frigida alioquin, & humida, vt Angliam, Flandriam, & Germaniam, maxima omnium fructuum vbertate potiri: Immò est tanta, & talis ipsorum fœcunditas, vt numquam mulieres, quæ nupserunt, sterilitatem cognouerint, ita referẽte Ioan. Huart. in cap. 15. lib. sui de ingen. human. Sed quando cometa apparet, terra est torrida, & exusta; Igitur fertilitatem fructuum, & vitæ nostrę conseruandæ necessa-

Locorum septentrionalem fertilitas.

cessaria non progignet. Amplius manifestari potest idẽ ex Ptolom. 15. enim sumens inditia vniuersalia inopiæ ex elementorum qualitatibus, inquit, quod nimia caliditas vrens, nimia siccitas tabificans, penuriam ostendunt, ac faciunt. Ergo verum est, quod apparente cometa, penuria fit, ac sterilis annus: cum tunc & nimia caliditas, & nimia siccitas ipsi aeri inducantur. Eiusdem dicti, ac conclusionis, possunt ad hæc fidem facere historiæ. Namque scribitur apud Chronic. authorem lib. 12. quod cometæ illi magno, qui in vita Ioannis xvj. Pont. apparuit, coniunctæ fuerunt magnæ calamitates, atque penuriæ: Et anno etiam CCC. LXIII. cum apparuisset cometa; crudelis fuit penuria. Eodem modo, crinito sydere apparente sub Clemente v. Pont. & altero sub Calisto iij. Vngaro, tanta fuit sterilitas, vt ex fame maxima sit orta calamitas. Vt propter iam istã rationem vere dixerit Poeta ille, dum de cometa loqueretur. Experiẽtiæ. Authoritates.

Tu steriles agros, & inania vota coloni
Siccus, & efferuens saue cometa facis.

Et Marc. Manil. lib. 1. suo Astronomic. cap. 9. de cometis, cum cecinit.

Squallidaq. elusi deplorant arua coloni
Et steriles inter sulcos defessus arator
Ad iuga mærentes cogit frustrata iuuencos.

Ecce igitur crudelis rerum inopiæ calamitas, qua solet in suo dirus cometes aduẽtu nobis esse infestus. Sed vtinam contentaretur pane solum, ac vino priuare nos miseros mortales, in m ò (quod peius est,) animaliũ quoque, quibus possemus quandoque, loco Cæreris, & Bacchi vitam substentare, sua ingenti siccitate iacturam facit, atque ruinam. Quam quidem iacturam, cum nosceret Pontan. sic illam his versibus monstrauit,

Languentes impunè cadunt cum matribus hædi
Exanimesque iacent passim cum matribus agni.
Infalix animam conuulso in cespite linquit
Taurus, & ingentem ipse cadens dat mole ruinã.
Nec bellator equus, non sicco in margine fontis
Mæret, & assuetis moriens caput abdit harenis;
Strata dolent armenta boumq. armentaq. equorũ.
Exitio sitis est etiam pastoribus, vt iam
Emigret calabris procul armentarius agris
AEger, agens paruos ægra cum coniuge natos,
Vsque adeò infandã in rabiẽ fera seuit Erymnis
Et dirus quatit in terris iacula aspra cometes.

Porrò ex hac modo probata conclusione, alia commodè sequitur veritas, quod nempe rapinas etiam potest ostendere cometa: Cum enim in anno cometæ penuriç, & sterilitates sequantur; & in penuriis homines indigeant, ac fame pereant, ob defectum necessarij alimenti, coacti erunt vt ad inuicem alter alteri surripiat illud, quod possibile erit de necessariis, ad hoc, vt substentari posint, & ne fame oppresi, misertimè moriantur. Vt ob hanc causam iure meritò famem obscænam vocauerit Virg. in lib. 3. Aeneid.

Fames obscæna, & cur dicatur.

Obscænamq. famem, quæ prima pericula vito:

quia (vt eo locò exponebat Seruius) homines ad obscæna compellit. Ad hoc respiciens idem Poeta alias in lib. 6. eiusdem operis, ipsam vocauit males vadam:

Fames male suada dicitur, ea qua ratione.

Et metus, & malesuada fames, ac turpis egestas.

Eo quod mala, & omnia vitia suadet, ac imperat, propter eius violentiam, rabiem, miseriam, atque tandem necessitatem. Quæ necessitas cum (inquit Palladius lib. 1. rei rusticæ cap. 6.) feriis careat, contraque iustitiam (vt dicit Quintilianus) valeat, omnia audere solet.

Vnde

Digitized by Google

Vnde cuiusdam extat dictum, A necessitate multa facimus mala. Nec mirum est, quando fortissimum quoddam, vniuersæque naturæ præualens sit ipsa necessitas, (vt Thales Miles. dixit apud Diogen. Laert. in eius vita) Et Homer. lib. 6. Iliad. & lib. 10. Odyss. fortem vocauit etiam necessitatem. Hactenus de ista conclusione, & consequenter de toto hoc cap. quod scilicet cometa portendit annonæ penurias. atque rapinas.

Quod cometa promittit aquarum inundationem, domorum ruinam, ac ciuitatum destructionem. Cap. XV.

SI cometa vastissimos ventos, terræmotus horribiles potest nobis ostendere, non mirum profectò erit, si quæ ad terræmotus, ventosque magnos consequi soleant aquarum inundationes, domorum ruinam, & ciuitatum destructionem, etiam significabit. Etenim aquarum inundationes fieri in anno cometæ possunt, non ob eam solum rationem, quod ex ventis magnis & contrarijs aquæ eleuētur de vno loco, & ad alium transferantur, ac impellantur: sed etiam ex terręmotu: Cū enim in ipso terræ partium mari vicinarum contingūt depressiones, adque has aquarum fluxus; facile inundationes excitabuntur. Sed præter hos duos modos, est alius & tertius, quo possunt in apparitione cometæ fieri aquarum inundationes; atque est talis: Cum soleat quandoque etiam cometa, magnas significare pluuias veluti quando ex crassioribus, & quadamtenus humidioribus, ac non tam siccis exhalationibus originem duxerit; quoniam exustis per cometam, absumptisque siccioribus illius crassæ elatæ exhalationis partibus, remanent magis crassæ, ac humidiores, quę in pluuias

Quādoq'ie cometa etiā magnas pluuias solet sīgnificare.

re diluuium ex terræmotu fuit, quod non paucas in Sicilia ciuitates submersit, & templum in Hierusalem ab Hebreis ædificatū propter terręmotum ruinam etiā passum fuit. Ad hæc anno Domini M. C C C. L V I I. cum essent magni terræmotus in Sibyla, & Corduba multorum ædificiorum facta fuit ruina. Amplius anno Domini M. C L X X X I I I. terræmotus excitatus est, ob quem Antiochium, Tripulis, & Damascum ruinam passa fuerunt. Terræmotus namque tantæ sunt quandoque violentiæ, vt hæc & plura possint efficere supra terram; vnde Pontan. cum loqueretur de terræmotu, hæc inter alia protulit de ipsius effectibus, atque færina potentia. Terræmotus violētia

Interea tremit ingentem factura ruinam
Terra suis quatiens latas cum mœnibus vrbes,
Dissiliunt auulsa iugis immania saxa,
Procumbunt turres, sternuntur funditus arces,
Magnorumq. cadunt templa impolluta Deorum
Excidium vt magni iam iam timeatur Olympi.

Porrò nec ex ipso solum terræmotu possunt in ortu cometæ, diluuia timere homines futura, sed etiam ex impetuosissimo ventorum efflatu: Siquidem magni ventorum impetus eleuare possunt aquarum partes, atque illas transferre in locum terræ discopertum, & ita facere inundationes aquarum. Nec sit alicui admiratione dignum, quod tanta sit ventorum vis, atque violentia; namque refert Herodot. lib. 3. hist. Pers. & Græc. cap. 2. exercitum Persarum coopertum quondam, suffocatumque fuisse à montiaus ex harenis, qui à vento maximo meridionali fuerunt congesti, atque constituti. Quapropter clarū videtur vndique, quomodo cometa potest diluuia, aquarumq. inundationes, domorum ruinas, atque perinde ciuitatū destructiones præsagire.

Quod cometa significat sectarum legumue mutationem. Cap. XVI.

MAgnus in omni doctrinæ genere Sapiens Augustinus Sueſſ. volens oſtendere quod cometa etiã Sectarum nouarum euentum, veterumque vero deſertionem, mutationemque portendat; derelictis & rationibus, & authoritatibus (quas forſan nõ habebat) ad experientiarum teſtimonium, quod id perſuadere ſolet, quod certè rationes nequeunt oſtendere, ſtatim confugit, nec aliter concluſionem ipſam comprobat. Quare dicit, nonnullos referre per hiſtorias hoc confirmantes: Nam cometa, qui apparuit in ludis Cęſaris Aug. ſignificauit (inquiunt) Chriſtianam religionem; vt Sibylla prędixit, referente Virg. & nos ea de re egimus ſuperius. Amplius obſeruatum referunt, etiam quod apparentibus tempore Neronis tribus cometis Romæ, Petrus, & Paulus Apoſtoli prædicauerunt Romæ euangelium; & ita conuerſi fuerunt. Adhęc anno Domini D. LXXXIX. viſus fuit cometa per triginta dies, & anno quarto ſequente poſt illum cometam, Mahumettus tamquam Dei propheta, leges dedit Saracenis: Et anno ſimiliter ſexto ab illo cometa, Georgio prædicante, conuertitur Britannia ad Chriſti fidem. Præterea anno à Virginis partu M. X C V I I. apparente cometa in Oriente Ciſtercienſis religio cœpta eſt, & primum eius cœnobium conſtructum fuit. Vlterius ſcribunt Dulcinus, & Margarita apud Venant. quod tempore Bonifatij viij. Pont. orto cometa (de quo ſupra) ſecuta eſt, ac incœpit Fraticellorum apud Nouariam vrbem turpis, ac obſcœna hæreſis; in qua promiſcuè fœminæ cum viris habitantes, quilibet in qualibet libidinem exercebat. Id quod diuino matrimonij ſacramento repugnat: Nam cum homo propter conatum carnis ſtimulum

Cap. 19. 1. part.

Fraticellorum hæreſis obſcœna.

ſtimulum eſſet naturaliter ad libidinem, coitumque procliuis;cumque illam indifferenter exercere in qualibet ſexus fœminei perſona eſſet inconueniens, ac extra iuſtitiam; ad euitandam inconuenientem fornicationem, introductum fuit matrimonium; iuxta illud. D. Paul. præceptum, Propter fornicationem autem vnuſquiſque habeat vxorem. Cæterum quidquid in hac re dicant alij,mihi ſemper veriſimilior videtur eſſe opinio iſta; quod hęc nempe, via quidem naturali ſignificari à cometis, & à nobis phyſica methodo prædici, non poſſunt, Siquidem (vt ego opinor) huiuſmodi cometæ apparitiones non poſſunt dici eſſe naturę lege factę, ſed ab expreſſo Dei nutu, ac deliberata voluntate,ad id gentibus ſignificandum: Quandoquidem religio Chriſtiana vt diſputat Sueſſ.in ſuo Aſtronomico, & Theologico, non eſt ſubiecta ſtellis, nec naturalibus ſignis. Vnde cum talis effectus cauſa minime poſsit eſſe cometa (niſi forte valde remota, & per accidens, quod mutata ſcilicet totius, & cerebri temperatura, etiam eius actiones, volitioneſque mutentur) neque profectò poterit eſſe ſignum. Ita a ſimili probauit Ioan. Picus Mirand. lib.4. cont.Aſtrolog. cap. 12. & 14. cælum non poſſe eſſe ſignum eius rei, cuius quidem non eſt cauſa.

1. ad Cor. cap.7.

Multa alia, quæ poteſt portendere cometa, adducuntur. Cap. XVII.

PRęter tot narrata,ac probata cometarum portenta, ſeu ſignificata, multa reſtarent alia nobis recenſenda, quæ tamen cum non ita primò, ac immediatè ſignificari videantur ab ipſo cometa: Propterea de ipſis non(ceu de alijs)ſpecificatas ac diſtinctas firmamus capitulationes;ſed hic vna tantum, atque continua oratione faciemus omnium catalogum. Sunt ergo, quæ etiam

etiam minari nobis poteſt ſæuus cometa, hæc, generatio nouorum montium, fluuiorum, & fontium nouus ortus; caſus magnorum lapidum de cœlo: Vlterius monſtros, ac imperfecti fœtus; hominum inaniæ, furores, ſeu inſaniæ; Amplius canum, vulpium, & luporum rabies; atque multa eiuſmodi alia poſſunt à cometarum apparitione ſignificari. Atqui vt hæc omnia probentur, incipiamus à primo, quod cometa oſtendit nouorum montium aggenerationem, fluuiorumque, & fontium nouam ſcaturiginem, ac ortum, dicentes, quod vbi hæc omnia vicaria ſolent eſſe, ſecundum Ariſt. ſententiam, ipſorum terręmotuum, vt qui in quibuſdam terram faciant eminere; & terræmotus hi excitentur in aduentu cometarum: merito probabile erit, quod apparente cometa, poſſunt fieri noui montes, & per accidens oriri noua flumina, nouique aquarũ fontes ſcaturire: (quamquàm in ſuperioribus dixerimus per ſe totum oppoſitũ, hoc eſt exiccationem inducere cometam) Vnde agens de montium origine Hermol. Barb. in cap. de montium generatione, aſſerebat, Montes verò aut partibus terræ tenuibus, vento aut terręmotu in locum vnum perlatis aggenerantur; quæ res efficit, vt montes terræ tumores nuncuparentur. At præter hoc, poſſunt & alio modo generari montes ipſi in aduentu cometæ; quoniã cum vapores calidi, & leues includantur tunc in viſceribus ipſius terræ, poterunt propter eorum leuitatem, & calorem etiam cometę moueri ſurſum intra ipſa terrę viſcera, & cum contingat reperire cruſtam terræ duram ac viſcoſam, ipſam non poſſunt penetrare; quamobrem illam eleuabunt in gibbum, atque ita fiet mons.

Quod cometa ſignificat nouorũ mõtium generationem.

Cap. 6.

Caſum etiam lapidũ, oſtendit cometa; propterea quod ipſo cometa apparente, multi, & vaſtiſſimi excitantur venti, qui poterunt à terra, ac montibus ipſius lapides ſurſum in aerem eleuare; qui deinde lapides grauitantes iterùm ad terram deſcendant, neceſſarium eſt. Quod

Quod cometa oſtendit lapidis caſum.

quan-

quandoque euenisse, duas habemus experientias. Prima est Arist. in cap. 4. sum. 2. 1. metheor. referentis, quod apparente cometa, magnus cecidit lapis in Egæos fluuios, qui à ventorum impetu fuerat à terra sursum eleuatus: Altera est Suess. qui inquit anno Domini. M. D. X I. morante ipso Traiecti tres magnos lapides cecidisse ex aere; vnum 160. libris pendentem; alterum 60. tertium 20. qui omnes à vastissimo vento, qui orto tunc cometæ coniunctus fuit, sursum in aerem elati fuerunt. Est etiam cometa monstrorum pręsagium, ac quodammodo causa etiam: Quoniam cum generentur eiusmodi monstra, secundum aliquos, ex mala tantummodo continentis qualitate; vel secundum alios, ex improportionata cum in quantitate, tum in qualitate seminis dispositione: Hæc autem duo fieri contingant in aduentu cometarum, primum quidem, quod est continens mala qualitate affectum, quoniam aer ab ortu cometæ alteratur, exiccaturque nimis, ac incalescit; secundum vero: quoniam siccitas, & calor cometæ, potest malam imprimere qualitatem in semine, & etiam ipsum diminuere: Mirum propterea non erit, quod in cometarum apparitione etiam & monstrorum generationes posśint contingere. Cuius certiorem cognitionem, ac veritatem fecerunt nobis inter cætera, hęc duo exempla. Primum est, quia tempore Phocæ Constantinopoli Imp. & Sabiani I. Pont. apparuit cometes, & tunc puer cum quatuor pedibus ortus fuit. Secundum est, quod regnātibus Mauritio Imp. & Gregorio I. Pont. apparuit crinitum sydus, & in suburbanis Bizātij puer oculorum, & palpebrarum exors, ac sine manibus, & cum cauda in lumbis, infœlix ortus est. Quapropter optimè forsan fecit Cardanus si loquens de monstrorum causis, etiam cometas annumerauit. Cęterum inanias, seu furores hominum ostendit etiam cometa: Siquidem cum mania, seu furor morbus sint, effectusque, qui ex humore

Quod nuntiet mōstra.

Quod portendit manias.

humore cholerico adusto, ac atrabiliario excitatur, vt patet authoritate medicorum, Gal. præsertim in 2. lib. de cauſ.ſympt.cap.7.& 3.de loc.aff.cap.item 7.& Paul. Æginet. lib.3. cap. 14. Cometæ autem constitutio talem poſsit excitare humorem, vti ſupra probatum fuit, quia cholera, vel ſanguis per ſuperaſſationem in atram bilem degenerat. Igitur in aduentu cometæ, etiam manias, ſeu furores poſſumus homines prædicere paſſuros.

Quod ſignificat rabiē canibus.

Rabies quin etiam in canibus, ac ſimilibus animalibus, ceu vulpis, & lupis etiam in aduentu, oſtentuque cometæ excitabitur: propterea quod tunc temporis calida, & ſicca ſit aeris constitutio; quæ quidem rabiei generationi aptiſsima exiſtit: Vnde Alex. in I. lib. Probl. probl. 76. quærens cauſam cur æſtiuo tempore, & ſub carnicula maximè rabies canum excitetur: derelicta quadam aliorum ſententia, aſſerentium caniculam illam, & ſydus, peculiari quadam virtute, ac proprietate, eum morbum, rabiem nimirùm inducere canibus: dicebat caliditatem, ſiccitatemque illius temporis illum morbum cōmittere. Etenim coniuncta ambientis caliditas, ſiccitaſque, caliditati, & ſiccitati canum (ſiccisſimum namque animal eſt carnis ipſe) vſque adeo accendit ac adauget eorum intemperiem ſiccam, vt perducat tandem ad gradum quendam venenatum, & rabiem excitet. Qua etiam ratione fieri cenſendum eſt, vt Inſulæ Caria, & Creta omnium venenatorum genere carentes animaliū, canibus rabidis haud carere poſsint, propter ſcilicet cæli, regioniſque eius nimiam caliditatem ac ſiccitatem, quemadmodum Cęlius Aurelianus lib. 3 de acut. cap. 15. ſcribit: Et Scribonius quoque largus in lib. ſuo medicinæ dicebat apud Hier. Mercurialem cap. 4. de veneno canis rabidi in Sicilia, multos fieri canes rabidos propter regionis caliditatē. Quocirca patet quomodo in oſtētu, apparitioneq. cometæ timere poſſumus canes rabidos futuros, & eiuſmodi alia animalia.

Sed

Sed an homo (quæres) rabidus quoque (per se tamen, exque internis principijs) in cometæ apparitione possit futurus formidari, prædicique, vel non? Ardua quæstio est ista; siquidem ardua, & magna est inter sapientes discordia: Nãque Arist. lib. 8. de hist. animal. cap. 22. videtur velle quod homo non solum ex principijs, ac causis intrinsecis, immò nec à rabido cane ipso morsus potest rabie tentari. Contraria est auctoritas Gal. qui in 6. lib. de loc. aff. cap. 5. vult quod in nostro corpore omne genus venenorum potest generari ex principijs internis; quamobrem & rabies etiam, quæ ex venenosa qualitate efficitur. Præterea est Cœl. Aurelian. lib. 3. cap. 4. qui scribit fieri interdum rabiem in homine sine manifesta causa, quando nimirùm (inquit) ea fit adstrictio in corpore, quæ gignat venenum, Adstrictio autem quod venenum, & rabiem gignere possit, argumentum est sorbi arbor, qua (referente Fracastorio, ac alijs) si sub dormiat homo, rabiem incurrit, quoniam sorbum adstringens est. Vlterius quod homo rabiem possit incurrere, testatur Cælius Rodiginus magnæ lectionis vir; nec non & ipse amatus Lusitanus in Commentarijs suis super 1. lib. Dioscor. enarratione 155. Sed accedere potest eiusmodi auctorum sententijs etiam ratio ipsa: Nam cum videamus humorẽ melancholicum vsque adeò in corpore nostro corrumpi, vt vertatur in lepras, cancros, & similia, rationi consonum esse quoque videtur, vt in hanc etiam pestem, rabiem nempè conuerti possit: Exiccato enim, & adusto cerebro cùm ob humorem melancholicum, túm etiam propter ambientis caliditatem, ac siccitatem, hominem rabie tentari, haud ita difficile erit. Cæterum. Hieronym. Mercurial. de ven. can. rab. cap. 5. eius videtur esse de hac re sententiæ, vt in homine numquam posse ex principijs internis rabiem veram, & propriè dictam generari dixerit; quia tantum (inquit) in cane generatur vera rabies

An homo possit rabiẽ per se incurrere in urtu cometæ.

Affert huius sententiæ rationē, quod cum fiat in cane rabies ex quadam sua proprietate, quæ ficcitas ingens, & caliditas est, non poterit quoque in homine ex citari dicta rabies, nempè qui animal sit calidum, & humidū Igitur remanet, quod si in homine debemus apparente cometa, futuram rabiem timere, illa non ex principijs quidē internis orietur, sed ab extrinsecis, puta à canis rabidi morsu inducetur (quamuis Arist. hoc etiā negasset, & falso) ceu manifestissime idem Mercurial. lib. suo 1. Variar. lect. cap. 2. ad longum disputans pluribus osten dit. Hactenus de his, & ad medicinæ libros, qui plura de hac re volet scire, faciat recursum.

Quomodo Astrologi ex planetarum diuersitate aliter cometarum significationes, seu prognostica colligant, ac prædicant.

Cap. XVIII.

QVamquam Philosophi naturales tantummodo quæ considerant, per viam naturalem speculentur; inconsonum tamen videbatur nobis præterire quomodo Astrologi significationes, ac prognostica voluerint desumenda esse à cometis, & hoc ne locus alicui astrologicæ doctrinæ callenti (ad cuius etiam manus preuideo libellum istum fore peruenturum) relinqueretur lamentationis. Astrologi igitur cum semper cometarum originem, generationemque ad alicuius planetæ reducant dominium; (vt in superioribus visum est) & ipsius cum colores, tum etiā vires, ac qualitates in generatione recipiant; talia inquiunt significare cometæ apparitionem, qualia quidem cometæ dominator planeta portendere solet: Vnde quando cometæ (asserunt) dominator fuerit Mercurius, Mercurij effectus significabit; quando Venus, quæ Veneris sunt, ostendit; quando Mars, martialia

Cap. 1. par. 1.

tialia portendit; quando Iuppiter, Iouialia pronuntiabit, quando Saturnus Saturnia promittet; & quando Sol, quæ Solis sunt ostendit; sic etiam quando luna fuerit dominator, lunaria præsagiet. Quam Astrologorum positionem visus est mihi comprobare Pontan. tribus infrascriptis versibus (quamuis loquatur tantum de duobus vno planetis, Marte nempe, ac Mercurio.

Tu vero quod decernit Mauortius ignis
Infælix Cæli sydus, quod nuntius Arcas,
Hoc dirum in primis statues signare cometem.

Nuntius Arcas, id est Mercurius.

Quod si quærat nunc quis quo nam pacto possit cognosci quando cometæ dominator fuit Saturnus & quando fuit Iuppiter, Venus, vel alius cæterorum planetarum: Dicimus hoc ei præcognoscendum esse ex ipso quem refert cometa colore. Nam cum quilibet planeta proprium motum, peculiarē colorem, & proprias qualitates & vires habeat, solet omnis cum ipsius vires, tum etiam & colorem influere, ac imprimere ipsi, quā attraxit exhalationi, & cometam efficiens tandē ignivit. Quare si cometa erit versicolor, sciat secundū Pthol. cometæ dominatorem planetam fuisse ipsum Mercurium: si vero erit color roseus (Venant. ait aureus) dominator eius fuit Venus: Si igneus, & rubeus fuerit cometes, dominator fuit Mars: Si aureus, (albus dicit Venant.) dominator fuit Iuppiter: & si tandem cometa nigro fuerit colore, vel potius subnigro (nā niger, inquit Venant. non potest videri) Saturnum fuisse dominatorem poterit certo quilibet arguere: At si color fuerit vere fulgidus, volunt Astrologi talem cometam esse Solarē, ac à Sole effectum: Et si tandē argenteus erit cometa, eius planeta dominator fuit luna: Atque hoc sane crediderim Pontanum voluisse vnico carmine sub scripto insinuare, cum de cometis loquens dixit,

Cometæ planeta dominator quomodo cognoscatur

Ipsi etiam tibi signa dabunt manifesta colores.

Cæterũ quanti valeat huius modi Astrologorũ opinio de cometarum coloratione iam in superioribus fuisse abunde demonstratum arbitramur. Præterea si vlterius procedens percunctetur ad huc ille, quænam, ac qualia sint, quæ quidem quisque significat planeta: in hoc illi nõ satisfaciemus, sed ad Astrologos ipsũ ablegabimus: Nostra etenim intentio non fuit de cometis tractantes Astrologorum sententias prosequi, sed tantum peripatheticorum philosophorum sectari. Quod si tamen aliquando in Astrologorum messem, nostram falcem (vt dicirur) immisimus; illud certe eum fecimus ad finem, vt posset fieri collatio inter ipsorum, ac philosophorum sentetias; atque perinde elucesceret quæ nam melior, magisque veritati corformis esset opinio. At nihilominus illud hoc loco non ignorari velim, quod Hieronym. Card. qui in sequitur hanc opinionem Astrologornm, ad propriã, ac particularem descendit declarationem dictarum particularium præsagitionum, significationumque cometarum. Qua propter asserit quod cometa cum oritur, & est iuxta Saturnũ, ostendit pestem, proditiones, ac sterilitatem: quando est circa Iouem, legum mutationem, ac mortem principum præsagit: Quando oritur, atque iuxta Martem reperitur, significat bella: quando iuxta Solem, magnam toti orbi cladẽ minatur: quando iuxta Lunam oritur cometes, portendit aquarum inundationes, & aliquando siccitatem etiam: Iuxta Venerem cum apparet cometa, Principũ, ac nobilium personarum mortem demonstrat: sed cum iuxta Mercurium, multa, atque varia mala solet significare: Preterea (addit Card.) cometa quãdo oritur iuxta lyram, etiam delitiosis, & nobilibus; & iuxta Coronam, ac in Tropicis, æquinoctijsque, etiam Regum interitum portendit: Insuper iuxta Serpentes, & in scorpione, pestem.

Par. 2. c 10.

Cometarum particulares significationes secundum Astrologos.

ſtem demõſtrat: iuxta Trigonum, ingeniorũ denuntiat perniciem. In fixis ſignis cum apparet cometa, terremotus eſt ſignũ: iuxta caput Gorgonis, & armatas figuras, bella præſagit: iuxta Andromedam, & Caſſiopeam, ſeruitutes, & deſolationes portendit cometa: iuxta Eridanum, & Argum, tempeſtates ſignificat, & inundationes cum deliquijs, & terremotu. Iſta igitur fuit Aſtologorum, & Card. circa modum prognoſticandi portẽta, ac ſignificationes cometarum opinio. Quæ tamen ſi perpendatur, non ex toto, omnique ex parte, videbitur iuſta: ac ſtabilis: Primo, quoniam cum tantummodo Saturnus, & Mars poſſint eſſe (vt ſuperius dicebamus ad mentem Sueſſ.) cometarum effectores; ſequitur vt alij planetæ non efficiant cometam; & proinde ex ipſis nõ ſunt deſumenda ſigna progniſtica, ſeu ſignificationes: quoniam Sicut cælum (vt dicebat Pic. Mirand.) cuius rei non eſt cauſa, eius rei nequaquam poteſt eſſe ſignũ; ita etiam illi planetæ non erunt cometæ portentorum ſignum, quiquidem eiuſdem cometæ non exiſtunt cauſa. Secundo reprobatur dicta opinio Aſtrolog. quoniã experiẽtia ſcimus, quod vnus, & idem cometa ſignificabit, & efficiet non ſolum peſtem, vel bella; ſed etiã una cũ his ſiccitates, mortes Principum, inundationes, terremotus, annonæ caritatem, & alia plura; veluti de cometa noſtro, qui apparuit Anno M. D. L. XXVII. poterit patere: Poſt enim ipſius apparitionem experti ſumus in primis ſiccitatem, fontiũ detrimẽtum, ſterilitatẽ, ventos admirabiles, & impetuotiſſimos: atq. Venetijs peſtẽ & in Siciliæ inſula. paſſi ſunt Principum mortem, terremotus, & inundationẽ: Quę omnia forent quidẽ impoſſibilia ſi eiuſmodi dicta Aſtrolog. & Card. opinio, quod ſcilicet cometarũ ſignificationes, ac effectus varientur, & ſunt pro varietate planetarum, à quibus efficiuntur; vel ſignorũ, ſub quibus aut iuxa quæ oriuntur, omni ex parte vera, conſonaque exiſteret.

Confut. huius opin.

In 2. par. cap. 3.

Quod

Quod dicta cometarum significationes non semper vno modo eueniunt, vbi & variæ particulares significationes secundum Astrolog. declarantur, quæ ex varijs cometæ conditionibus, & accidentibus desumuntur. Cap. XIX.

PRæterea illud quoque intactum, ac incognitum circa præfatam Astrologorũ opinionem non erit relinquendum; quod apud ipsos (vt sumitur à Ptholom.) omnia prænarrata portenta, ac cometarum significationes non semper eodem modo sunt, atque eueniunt. Siquidem aliquando (asserunt) eueniunt ea; ac virificantur maiora; aliquando vero minora; itẽ quandoque sunt, & perdurant breui tempore, quandoque vero longo tempore: Vnde breui tempore durabunt si (inquiunt) cometa est minoris quãtitatis, & paruo tẽpore ex ardet; lõgo vero tẽpore perseuerabunt cometarum portenta, quando cometa est maioris quantitatis vel numeri; (plus etenim efficiunt duo, quam vnus cometa) vel quando diu ipse cometa perdurauerit. Ex

Corellariũ. hoc colligere quisque poterit, quod maiores, ac diuturniores erunt cometæ effectus, portenta, ac significationes in inferiore parte apparentis, & qui per se apparens dictus est, quã cometæ in superiori loco oriẽtis, ac existentis, & qui cum alio apparens dictus est: Patent hæc omnia, quoniam cum ille sit ex multa, & crassiore exhalatione, maiore certe tempore durabit cũ plus resistat exustioni, vnde maiores etiam erunt effectus; iste vero ex tenuiore, breui tempore persistet, cum citius aduratur; & ita minores effectus ac debiliora portenta fient. Adde etiam quod ille proximior nobis est,

Quæsitum. vnde plus alterabit, quã remotior. Quod si hic diceres an determinatũ tempus durationis eius modi effectuũ

ac

ac significationum cometarum posſit ſciri,nec ne: Reſpōdet antiquus philoſophus Porphyrius apud Sueſſ. & audet dicere tempus determinatum durationis talium significationum poſſe quidem ſciri: Namque vult iſte philoſophus quod ex dierum apparitionis numero pōt ſignificari, & præcognoſci numerus annorū durationis ſignificationū,ac portentorum cometarum Quamobrem (inquit) ſi cometa ardet, apparetque per decem dies,portēta, & ſignificationes decem annorum ſpatio verificabuntur ac perſiſtēt;ſi vero apparuerit,duraueritq. triginta dies;& triginta annos erunt effectus, ſeu portenta ipſius cometæ;ſic etiā de ſingulis numeris proportionabiliter dierū,& annorū. Atqui, vt ingenue fatear, iſthæc tanti philoſophi opinio mihi plane non arridet; quoniā nos in cometa noſtro qui anno. 1577. apparuit id falſum eſſe abſeruauimus;quippequi durauit per menſem,& plus,& tamen non per triginta annos, immo nec per quinq. aut octo eius ſignificationes vidimus perdurauiſſe. Quibuſdā alijs placuit ex numero horarum primæ ſuæ apparitionis definiendam eſſe, ac deſcribendam quantitatem, & lōgitudinē temporis, quo portenta durabunt: Quę etiam ſententia nec videtur veritati conformis. ſed qui voluerit de his doctrinā habere pleniorē,videat ac legat Sueſſ.lib.de cauſ.Calamit.vbi pro parte rem iſtam diſputauit. Præterea obſeruant Aſtrologi in prognoſticandis cometæ ſignificationibus,ac portentis ſitum apicis caudæ ipſius cometæ. Etenim ad quam (inquiunt) partem caudæ apicem cometa dirigit, & oſtendit, in illa parte,& loco portendit effectus,ac ſuas ſignificationes. Vnde ſi apex Septētrionem reſpiciat,in Septentrionalibus cometæ effectus, ſignificationeſque verificabuntur; ſic ſi ad Meridiem,vel ad Orientem,&c.Cuius dicti eam tradunt eſſe cauſam, quod ignea ſemper ad locum ſuæ mineræ,& combuſtibilis materiæ ſpectant, verguntque. Amplius & tempus

Reſponſio.

Confutatio

Reſp. aliorum.

Confutatio.

Modus cognoſcendi locum, in quo verificentur ſignificationes cometæ.

pus

Quomodo cognoſcatur ſi cito vel tarde cometæ ſignificationes verificētur.

pus ſeu diei partē, horamque animaduertunt Aſtrologi cum de cometarum ſignificationibus intendunt pertractare; vt ſi apparuerit in mane, vel in ſero: Si quidem quando cometa incipit matutino tempore apparere, euentus, ſignificationes, ac portenta cito eueniunt, ac verificantur: Si vero tempore veſpertino, non quidem cito, ſed tarde erunt cometæ effectus, ac ſignificationes. Porro ſi quis tale tardum tempus velit præſcriptum ſcire, ac quantum ferme ſit cognoſcere; obſeruet mundi partem, differentiamque, in qua veſpere apparet cometa: Quoniam ſi apparebit veſpere cometa in Oriente tarditas (vt ita dicam) & temporis longinquitas verificationis effectuū, portentorumque cometæ non pertranſibit vltra quatuor menſes, numeratione accepta a die, & menſe, quibus apparere cæpit cometa: Si vero apparebit in culmine, & ſuprà noſtri capitis zenit, effectus ac ſignificationes cometæ non poterunt tranſire ſecundos quatuor menſes; hoc eſt, quin vel in quinto, vel in ſexto, vel ſeptimo, vel octauo menſe verificentur, ſint, ac eueniant: Sin autem in Occidente primo apparebit veſpere cometa, eius effectus, & portenta executioni mandabuntur in vltimis quatuor menſibus, hoc eſt, in nono, decimo, vndecimo, & duodecimo. Vlterius multa alia conſiderauit Ptholom. libr. ſuo cent. enuntiator. in cometa, volens ex ipſo prædicere, & aliquid futurum prognoſticari: Quare obſeruat ipſe locum, in quo quidem apparere incæpit cometa primo, ita vt cometa dici poſſit, atque videri; propterea quod (inquit) ſi cometa apparuerit propè ortum alicuius regionis, tunc indicabit mortem plebis illius regionis, prope cuius ortum apparere incæpit: Si vero incipiet apparere prope culmē, & cæli medium, tunc mortem regij theſaurierij ſignificabit, minabiturq. cometa: Si autem in ipſo iam culmine apparere cæperit cometa, illius regionis Regis, vel alicuius alterius magni dictę regionis viri necem oſtendet.

Modus cognoſcēdi euius perſonæ mortē oſtēdat cometa.

det. At Card. inquit, quod si sub Venere apparet cometa, tunc præsagit principum, ac nobilium mortem. Contemplatur etiam Ptholom. in ipso cometa motum, & quietem; quandoquidem si cometa manet fixus, & non mouetur, portendet hostem quidem venturum prouintialem esse; si vero non quiescens, fixusque fuerit, sed mouebitur (motu tamen proprio, non autem communi, & continentis) tunc vult Ptho l. quod cometa præsagit inimicum moueri, ac bella euenire ex illa regione, à qua cometa mouetur. Quod Pontan. etiam declarasse his mihi versibus videtur in suo cap. de cometis.

Quomodo cognoscitur locus vbi bella generentur.

Si steterint, certoque loco vestigia figent,
Finitimi bello inuadent, ciuiliaque arma
Fœdabunt socias cognato sanguine dextras.
Sin ortum tendent versus, peregrina moueri
Bella scias, hostemque externis affere ab oris.

At aduersus istam Ptolom. opinionē mihi pulchra suboritur difficultas, præsertim vero circa secundum effatum, in quo asserit, quod cum cometa mouetur ex aliquo loco, & regione, denuntiat hostem futurum, ac bellum fore excitandum in illo loco. Hoc falsum esse sic probari poterit; illic magis verificantur, & eueniunt effectus, significationesque cometæ, quo quidem ipse cometa tendit, ac vadit, patet, quoniam ibi est magis de exhalatione, vnde & magis de effectu etiam debet esse (omnia enim portenta cometarum eueniunt merito ipsius exhalationis vt calidæ, & siccæ) Atqui magis & plus de exhalatione est in illo loco, & regione, versus quem mouetur cometa, quam in illo a quo mouetur, quia (vt dicebat Senec.) ignium materia alimentum suum sequitur, & illo rupit, vbi vena pabuli sui existit: Igitur cometa in loco, ad quem tendit, non autem in loco, à quo mouetur verius videbitur significare bella, ac hostem futurum. Quamobrem nescio quo pacto possint

Dubit. cōt Ptolom.

verisimile intelligi dictum Ptolom. istud, cometa ex illa regione hostem venturum præsagit, a qua quidem ipse cometa mouetur. Præter hæc considerant adhuc Astrologi (vt refert Venant.) in cometarum præsagitionibus faciendis signa in Zodiaco.sub quibus fiunt,& apparent cometæ: Prout enim varia habuerit loca, & respectus ad signa, ita varias,& singulares habebit significationes,& effectus. Vnde (inquiunt) si in Tauro, inque quarta æstiuali, ac in orientali crinitũ Sydus fiat, bubones, innumerosque morbos indicabit, Si in Geminis, puerorum morbos, necem, famem, prægnantium abortus, auium mortalitatem, coruscationesque venenosas, magna tonitrua fructus comburentia portendit cometa: Si in cãcro, bella, neces, & mala multa demonstrat: Si in virgine, dolores, cruciatus multos, ac tremores,& mulieribus flatus, vulneraque, & pustulas decernit: Si in Scorpione, multas, easque noxias pluuias, fructuum interitus ex aeris gelu, tenebrositatem, ac humiditatem denũtiabit: Et si in Aquario oriatur appareatque cometa (sub quo visum fuisse illum, qui Anno. M.D.LXXVII. apparuit, dicunt) leprã, aeris opacitatẽ, tonitrua multa, coruscationes, fulmina, multorum interitum, ac mortem; & in autumno pestis primordia significabit. Cæterum Angelus Cato multa plura his cõsidsiderauit in suo cometa, in colligendis illius significationibus, ac effectibus prędicendis. Sed quonam modo possint ita significationes cometarum ad hoc, vel illud particulariter centrahere, ipse sane rationem haud video aliquam. Illud vero constanter scio, quod in vno numero cometa (vt supra diximus) non vna particularis tantum significatio, effectusque; sed duæ, tres, quatuor, & plures multotiens ab hominibus obseruantur. Hactenns iam de significationibus, seu effectibus, portentisque cometarum. Quæ si non cuncta exquisite (vt forsan requirebatur) perquisiuimus, atque tractauimus,

ctauimus; id non negligentiæ, sed impotentiæ potius nobis adscribatur. Nam cũcta exquisite perquirere (inquiebat Plato) nec facile est, nec omnino possibile. Qua de re æqui, bonique quisque lector consulat, quod possibilia, ea collegimus claritate, ac exposuimus, qua quidem possibile fuit iuuenili, ac rudi ingenio percipere. Tempus iam aduentat, vt qua postmodum omnia istiusmodi cometæ mala futura nobis imminentia possimus cauere, methodum aliquam speculemur; sic enim vltimam partem huius tract. (quæ de veluti curatione, ac remotione cometarum est) complebimus; & perinde finem toti ipsi tractatui fœliciter cum auxilio Dei imponemus. Eia igitur id perficiendum aggredi conemur.

Lib. 24. de leg. in Dialog. 7. in fine.

Digitized by Google

QVINTA PARS DE CVRATIONE COMETARVM.

Quomodo cometa vt morbus magni animalis curandus sit; id est, ex quibus petendus sit modus ipsum remouendi; & quo pacto nos possimus reddi inoffensi ab eius nocumentis, atque portentis, primus modus ponitur.

Cap. I.

POSTQVAM ex quinque partibus nostri tractatus, quatuor hucusque perfecimus: Primā quidem, in qua de natura, & quidditate cometarum dispu tauimus: secūdam vero, in qua speculati fuimus quæ nam, & quot essent causæ cometarum, non tantum pro Arist. aliorumque philosophorum sententia; verum etiam secundum dogmata Astrologorū, ac Astrologos insectantium: Et tertiam, in qua egimus de signis indicatiuis, seu coniecturis venturi cometæ, ne dum secundū physicam scientiam, sed etiam secūdū Astrologicam methodum. Quartam autē in qua abunde prognostica, seu euentus, ac significationes ipsorum cometarū enarrauimus, prædiximusq. futuras. Superest modo vt vltimam iam partē compleamus. Est vero vlti

ma

Digitized by Google

ma huius tractatus pars, de curatione, seu remotione cometarum agens: Curationem autem intelligimus hoc loco secundum proportionem, ac similitudinem. Etenim si eorum, quæ in præfatione operis fuerunt proposita, orationem liceat nobis retexere, dicebamus, quod cum cometa eam habeat comparationem, & analogiam ad Mundum ipsum, quam quidem apostema habet ad ipsum hominem, seu animal; ita conuenit tractationem cometæ ordire, vt morbi, ac apostematis considerationem solent medici digerere. Sed quoniam medicinæ scriptores quinque solent de quolibet morbo considerare; essentiam nempe, seu naturam, causas, a quibus excitatur dependetque morbus; signa, quibus cognoscitur; prognostica, seu euentus, qui possunt futuri prædici; & tandem curationem, modumue, quo possit curari, profligarique a patiente: Ea propter de cometa totidem nos etiam consideranda non immerito proposuimus. Quorum quia iam quatuor absoluimus, quintum, & vltimum restat, vt compleamus. Est autem vltimum (vt dictum est) de curatione cometæ, hoc est de remotione cometæ (curatio namque morbi aliud profecto non est, nisi eius remotio, profligatioque, vt ex medicorum libris patere vnicuique legenti poterit: Ad hoc prænotatione necessarium est, quod morbus in hominibus, alijsque etiam animalibus (in quibus vere dicitur esse morbus) dupliciter potest sanari, remoueriq; Vno modo naturaliter ope scilicet primo naturæ & deinde virtute medicamentorum debite, ac secundum medicam artē à medico applicatorum: Alio pacto supranaliter, ac miraculose: & hoc modo Deus solus omnipotens curare potest, cæterique etiam quandoque sancti virtute ac nutu eius. Vnde bene dicebatur Eccl. cap. 38. Deus sanat omnes lãguores: si quidē multos sanasse Dominum, abunde ac frequenter legitur in sacris voluminibus; et vt ab illo incipiamus legitur apud Matt.

Morbus bifariam remouebit à patiente.

cap.

cap. 9. sanasse quendam paralyticum iacentem in lecto: & apud Ioan. cap. 5. scribitur Deum benedictum apud probaticam piscinam magnam languentium multitudinem, cæcorum claudorum, & aridorum curauisse: & in cap. 9. eiusdem legitur restituisse visionem cæco nato. Præterea Matt. quoque cap. 4. habentur hæc verba Et circumibat Iesus totam Galilæam docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni, & sanans omnem languorem; & omnem infirmitatem in populo: & abijt opinio eius in totam Syriam; & obtulerunt ei omnes male habentes varijs languoribus, & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos & paralyticos, & curauit eos. Et secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Hierosolymis, & de Iudæa, & de Transiordanẽ, &c. Porro scio multa quidem alia prętet ista posse adduci exempla, quæ docent, & manifestant Deum sanare languores, ac morbos, quę vt adducantur opus quidem non est: sufficiunt namque ista, atque fides ipsa cattholica, quæ id credens, & non videns firmiter tenet. Cum his igitur duobus modis sanari contingat omnem morbum; naturaliter scilicet & supra naturaliter diuinaque voluntate disponente; quæret merito quis à nobis, morbus, & apostema animalis magni, id est cometæ ipsius vniuersi quomodo sanari, remouerique ab eo poterit? Ad tale quæsitum respondemus, quod re verá futile, & ridiculosum est si quis velit arbitrari posse morbum eiusmodi animalis magni, seu mundi cometam dumtaxat curari naturaliter, ac remoueri ab ipso magno animali, hoc est ab ipso vniuerso, cum sit quod ille cometa morbus verus non est, sed per similitudinem, & analogiam figuratus, dictusque. Quamobrem dicendum erit quod miraculose, supraque naturaliter curabitur remouebiturque morbus magni animalis cometa ipse, diuina nimirum voluntate, ita misericorditer disponente.

Nam-

Namque vitia (inquiebat Hieronym. Marcurialis cap. 20. de pestilent.) aeris (cuiusmodi cometam esse certo est arbitrandum) solus Deus adimere potest. Quo circa illud nobis prius erit agendum, vt Deum ad id efficiendum disponamus; disponemus autem si peccatorum nostrorum pęnitebit, nos in primis; & deinde ipsi deuotas offeremus orationes, ac preces, siquidem si nos ea, qua decet deuotione, contritioneque Deum præcabimur, vt cometam in aere ardentem, eiusque adeo imminentia nobis incommoda (quæ sua portenta, & significationes sunt) auertere, suspendereque velit; profecto ipse (vt cui proprium est semper misereri, & parcere) annihilabit; atque ita a cometæ malis, incommodisque nos reddet in offensos. Vnde 2. Paral. cap. 24. dicitur, si quis populo deprecatus fuerit cognoscens plagam suam, & expanderit manus suas, tu Domine exaudies de cælo: Quoniam (vt aiebat Verrat. de stella, & Magis agens) homines minantem cometam non debent timere, nec ad cęlorum signa respicere, sed ad propria peccata; quę potius huiusmodi (dicebat) penurias, bella, & mortalitates efficiũt. Quapropter peccatis derelictis amplius cometarum portenta, & mala timere haud debemus. Cæterum quid Deum nõ precabimur, si antiqui etiam illi Christianæ religionis, & fidei ignari ad diuinum auxiliũ in eorum necessitatibus recursum habebant quando iam prius humano desperati erant auxilio? quemadmodum Ouid. lib. 15. Metamorphos. recenset his versibus.

Dira lues quondam latias visitauerat auras,
Pallidaque exangui squallebant corpora morbo.
Funeribus fessi, postquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes posse medentum,
Auxilium cæleste petunt, mediamque tenentis

Orbis

Orbis humum Delphos adeunt oracula Phœbi,
Vtque salutifera miseris succurrere rebus.
Sorte velit, tantæque vrbis mala finiat orant.

Nec enim frustra id tentabimus; quandoquidem Deus benedictus, ac omnipotens est supra causas naturales, cum auctor sit ipsarum,& in essendo, & in causando,ve luti superius diximus ad mentem Arist. Vnde poterit Deus vel ipsas destruere,vel earum effectus, quominùs eueniant, ac fiant impedire; sicut de facto, atque actu impediuit in igne fornacis ardentis, quando ne tres illi pueri Sidrach Misach,& Abdenago comburerētur,sua omnipotētia operatus fuit,vt legitur Daniel.cap.3. Atque eiusmodi videtur nobis modus curationis,remotionisque cometæ, qui morbus magni animalis, hoc est mundi, figuratus,ac dictus est.

Alius, & secundus modus naturalis ponitur, quo possimus cauere nobis a cometæ in commodis atque portentis. CAP. II.

Præterea, quamuis liceat ab incommodis,malisque omnibus cometæ portentis cauere nobis, deuotas Deo offerentibus preces;atque ipso nos misericorditer exaudiente, adeoque cometam ipsum vel annihilanti, vel eius saltem effectus, portentaque impedienti ac suspendenti sua diuina libera,& misericorde voluntate Nihilominus ex nostra etiam industria, ac prouidentia possumus ab aliquibus;quæ nos respiciunt,euadere, præseruarique. Dicebat namque Varro lib. 1. de rerustica cap.4 quod & si salubritas, quæ deducitur a cœlo, & a terra non sit in potestate nostra,sed naturæ;multum tamen (inquiebat) est in nobis, quod quæ sunt grauiora possumus diligentia nostra facere leuiora. Quamobrem danda opera est,vt videamus in quibus fundanda sit

sit hæc nostra industria, & prouidẽtia, ne à cometę incõmodis, & malis effectibus, euentibusque offendamur; si non in totum ad minus in partem. Sed principio illud est pro huius declaratione annotandum, quod cometæ incommoda, portenta, & euentus non alia quidem ratione eueniunt nobis, acciduntque (sicuti & omnibus alijs sublunaribus) nisi à caliditate, & siccitate continentis nos aeris, quã caliditatẽ siccitatẽq. ardens cometa inducit cũ suis etiã exhalationibus. Vnde eò sẽper debet nostra intentio dirigi, atque respicere, vt contraria nos qualitate dispositos efficiamus; adeoque tantæ à dicta aeris caliditate, siccitateque impressioni, & alterationi recipiendæ, non obnoxios reddamus; Hoc autem perficiemus si tota victus ratione frigida, & humida æstui, & siccitati obuiãtes in primis vtemur; sic enim iubet Hipp. in lib. de salub. vict. rat. tex. 8. vt caloribus occurramus. Cuius rei illa euidentissima potest esse ratio, quod quemadmodum scilicet quæ sua sponte calidiora sunt, facilius calidioribus cedunt; aque vniuersaliter similia similibus facilius patiuntur, vt ex 2. in 7. de nat. hum. com. 7. sumitur à Gal. ita etiam frigidiora à calidioribus difficilius patientur. Porro rationem victus totam appello non vnam, aut alteram, sed omnes in vniuersum sex res non naturales dictas: Siquidem dicebat Gal. in 3. lib. art. medic. tex. 10. quod ad corrigendam ambientis nos aeris discrasiam, debent omnes aliæ res non naturales contraria qualitate dispositæ concurrere. Quapropter in cibo, & potu (quæ vna res non naturalis sunt) semper studebimus frigidam, & humidam (quoad fieri poterit) eligere qualitatem: Plus etiam somno, & quieti quam vigiliæ, & motui indulgebimus; quoniam ita solent somnus, quiesque nostra corpora humectare, refrigerareque, vt vigilia, & motus contra exiccare, calefacereque. Si enim hoc modo viuemus, profecto mala, & portenta, quæ ex cometa nobis

Dd impe-

Digitized by Google

impendẽt, ac superstant, haud officient; vel si oberunt, leuiora certe erunt; quandoquidem ad ea recipienda indispositi erimus. Hoc arbitrandum est illud esse, quod Princeps Astrologorum Ptolomeus dicit, Vir sapiens dominabitur astris: hoc est bonus Astrologus, & omnis homo prudens, qui futura prouidet mala, potest per contrariam dispositionem causis noxijs se opponere, atque ita inualidos earũ reddere effectus, quominus offẽdi possit ab eis. Hæc igitur omnia benignissime lector voluimus de curatione cometæ, ac modo, quo possit ab ipso Vniuerso, & mundo remoueri, & eius incommoda, malaque portenta nobis non officere cnm naturaliter, tum etiam supranaturaliter, ac miraculose, adaptasse. in quibus finem, atque extremam manum toto huic nostro tractatui ponere iam placet, ad laudem, gloriam, & honorem summi entis; Dei (inquam) omnipotentis: Cuius merito (si quid boni in præsenti tractatu reperietur) nos dixisse arbitreris. Nostris enim viribus illud non fuit possibile, tum quia tali nos ingenio prediti nõ sumus tum etiam, quoniam breuitas, iuncta simul cum turbulentia temporis, illud præstare non potuit: Si quidem non duos adhuc annos in hoc opere, qualecunq. sit) consumpsimus, & tamen scimus ex sententia Horatij Flacci quodlibet perfectum opus non minus annorũ decem spatio posse perfici, atque compleri. Quamobrẽ semper pro tanto dono, & gratia accepta Deo benedicam, ipsumque exorare curabo, vt nobis viuentibus tribuat suam benedictionem, vitamque mortuis æternam; Amen.

Ptholom. dicti sensus.

Hortucchij die. XXI. mensis Decembris in festo S. Thomę Apostoli. Anno Domini nostri Iesu Christi. M. D. L XXXIIII.

FINIS.

INDEX OMNIUM RERUM memorabilium Copiosus.

Carbun-

Combu-

Domi-

Finis

Ee

Indi-

sine

Vene-

F I N I S.

Lectores sic potiores corrigatis errores.

Pagina, linea, error, correctio.

4, 11. coacta. leg. coactus. 9. 15 affirmarunt. l. affirmarent. 9, 7. tempestiuum. l. tempestiuuum. 10, 32 suo, l. sub. 13, 20. restricte, l. restricta. 13, 15. ostendar, l. ostcudat. 14, 17. sie, l. sic. 19, 32. districte. l. distincte. 19, 33. pnguem, l. vnguem. 23, 16 obeæcate, l. obcæcare. 27, 10. pythagoricum, l. pythagoricorum. 30, 25. constituentum, l constituendum. 30, 10. elenati, l. eleuari. 30, 33. venec, l. venti. 31, 15. densa, l. indensa. 38, 32. & id, l. id. 29, 7. ficcne. l. ficcæ. 39, 27. conuertamus, l. conuertamur. 41, 3. ab. l. ad. 42, 28. esset, l. esse. 44, 8, quandoquidem, l. quando quidem 49, 29, chocum, l. cũ hoc. 51, 4. dicit l. dicit. 52, 30 ipse, l. ipsi. 53, 1. materies, l. maneries. 55. 23 capitalino, l. capitolino. 57, 26. contingant, l. contingat. 59, 34. nonarum, l, nonarium 60, 2. differentiæ, l. differentias. 72, 14. admittant. l. admittunt 72 7. calidæ, l. calida. 73, 7. latinorum, l. latinos 75, 3. concurrit, l. concurrat. 78, 24. vt secundum, l. aut secundum. 204, 3. pastolios. l. pacto, 91, 31. moribus, l. motibus. 95, 1. funcndamtis, l. fundamentis. 97, 28 alijs, l. alij. 10, 1. motui, l. motori. 105, 35. substantia. l. instantia. 106, 27. odorem, l. calorem. 107, 29. generandæ, l. generando. 110, 13. cum raro, l. cur raro. 121, 22. testetur, l. testatur. 117, 26. infrascriptio, l. infrascripto. 118, 20. tertiumque, l. tertium quæsitum 121, 1 exponitur, l. & ponitur. 127. 25. portendita, l. portendit. 127, 32, respondeamus, l. respondemus. 127, 33. valete, l. valere, 131, 29. atqui, l. & qui 133. 17. miseris, l. misceris 138, 18. petit, l. perit. 138, 16. ipsis, l ripis. 142. 11 M. V I I I, l. M. V I I. 143, 29. iunctataque. l. luctataque. 144, 31. D. X L V I I I. l. CD. XLVIII. 152. 9. CCCXLIII. l. CCCLXIII 154. 26. nolum sit, l. notũ sit. & ratione. 157. 12. rationis, l. rationis. 159, 15. LCC. LXIIII. l. M. CC. LXIIII. 162. 3. sectũ, solum. 163, 22, vtque, l. vtq; 263, 25. quia quid. 187, 30. mõtiaus, l. montibus. 188, 35. conatũ, l. connatũ. 190, 4. monstros, l. monstra. 290, 9. insaniæ, l. maniæ. 195, 7. duobus vno, l. duobus. In Epigram. Ciofan. vbi dicitur, mandans l mandas

R E G E S T V M.

a b c A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee.

Omnes sunt folia.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

Digitized by Google